

167738

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE YAPISAL FONLARIN
BÖLGESEL KALKINMAYA ETKİSİ: İRLANDA,
İSPANYA VE YUNANİSTAN ÖRNEKLERİ

Pamukkale Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarafından Kabul Edilen
Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Süleyman Yaman KOÇAK

Tez Savunma Sınav Tarihi : 03. 06. 2004

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Muhammet KÖSECİK

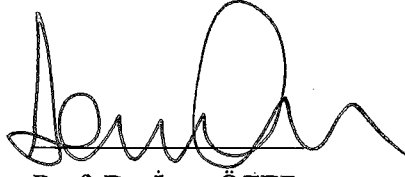
Haziran 2004

Denizli

167738

TEZ SINAV SONUÇ FORMU

Bu tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. İnan ÖZER

(Başkan)

Doç. Dr. Muhammet KÖSECİK

(Danışman Üye)

Yrd. Doç. Dr. Yasin SEZER

(Üye)

Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun

10.06.2004 tarih ve 07/3..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ferhat ERARI

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Bana verdiği destek ve duyduğu güven ile Akademik hayata atılmama vesile olan değerli hocam Pamukkale Üniversitesi Rektör yardımcısı, fakültemizin dekanı ve Kamu Yönetimi Bölüm Başkanı Prof. Dr. İnan ÖZER' e, tezimin taslak, hazırlık ve yazım aşamasında fikirleri, önerileri ve her konudaki yardımlarıyla bu çalışmanın ortaya çıkmasına sonsuz katkıları olan Doç. Dr. Muhammet KÖSECİK' e ve Denizli'ye geldiğimden beri çalışmalarımı yakından takip eden mezunu olduğum ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Bölüm Başkanı Prof. Dr. Feride ACAR ile kıymetli hocam Doç. Dr. H.Tarık ŞENGÜL' e saygılarımı ve sevgilerimi sunarım.

Denizli'de geçirdiğim sürede benden desteğini esirgemeyen Arş.Gör. Elvan TEKE' ye, Arş.Gör.Umut BEKCAN' a, Öğretim Gör. Sinan FİDAN' a, mesai arkadaşlarıma ve BAYKAN ailesine çok teşekkür ederim.

Adını taşımaktan her zaman gurur duyduğum KOÇAK ailesine başta annem Havva KOÇAK, babam Nurullah KOÇAK ve kardeşim Ayşegül KOÇAK olmak üzere en derin saygı ve sevgilerimi sunarım.

Doğduğum, büyüdüğüm, yetiştiğim Memleketim Salihli'de beni destekleyen arkadaşlarıma, öğretmenlerime ve beni sevenlere de teşekkürü bir borç bilirim.

Tezimi, bir gün Avrupa Birliği Yapısal Fonlarından yararlanmasına vesile olacağıma inandığım SALİHLİ' ye adıyorum.

S. Yaman Koçak

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Bölgesel Kalkınma sürecinde Yapısal Fonların Avrupa Birliği içindeki yerini ve önemini ortaya koymak, seçilen ülke örneklerinde (İrlanda, İspanya ve Yunanistan) Yapısal Fonların getirdiği olanakları, fırsatları ve başarılı bölgesel kalkınma örneklerini analiz etmek ve Türkiye'nin potansiyel üyeliği perspektifinde Yapısal Fonların olası sonuçları ve etkilerine ilişkin sonuçlara varmaktır.

Çalışma hazırlanırken daha önce Yapısal Fonlar, Bölgesel Kalkınma ve Avrupa Birliği ölçeğinde yazılmış olan kaynaklar taranmış, Avrupa Birliği resmi kaynaklarından, Avrupa Birliği ile ilgili kuruluşların- Devlet Planlama Teşkilatı, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Dışişleri Bakanlığı, İktisadi Kalkınma Vakfı gibi- yayımlarından yararlanılmış, ilgili makale, kitap, dergi ve gazetelerin incelenmesi sonucunda elde edilen veriler bir araya getirilmiştir.

Çalışmada, Avrupa Birliği Bölgesel Politikasının ana unsuru olan Yapısal Fonların amaçları, hukuki çerçevesi ve mali araçları ile Yapısal Fonların Avrupa Birliğindeki bölgeler arasında var olan ekonomik ve sosyal dengesizliklerin giderilmesinde ya da azaltılmasında ve dolayısıyla Avrupa Birliği'nin amaçladığı ekonomik, sosyal ve siyasal bütünleşmenin sağlanmasında ne kadar önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bu tezde ortaya konmaya çalışılan temel argüman, Topluluğa üye olmadan önce Türkiye ile hemen hemen aynı kalkınma düzeyine sahip olan İrlanda, İspanya ve Yunanistan'ın Avrupa Bölgesel Kalkınma programına dahil olarak ve bu programın başta Yapısal Fonlar olmak üzere mali araçlarından faydalanarak gelişme düzeylerinin arttığı sonucu dikkate alındığında, Türkiye'nin de, Birlik üyesi olması durumunda, Avrupa Birliği Bölgesel Kalkınma Politikası Yapısal Fonları ve mali araçlarından yararlanarak bu ülkeler gibi gelişme ve kalkınma düzeyinin artacağıdır.

S. Yaman KOÇAK

ABSTRACT

The objectives of this study are to assess the significance of Structural Funds in the context of the European Union Regional Policy, to analyse opportunities provided by structural funds and success stories in member states with special reference to Ireland, Spain and Greece, and to get insights into what the European Union Regional Policy imply for the Turkish potential membership to the Union.

Research materials were collected from relevant resources on the European Union Regional Policy, Structural Funds, official documents and publications of the European Union and resources of other institutions such as State Planning Organization, General Secretariat of European Union, Foreign Ministry and Economic Development Foundation.

The research findings show that the Structural Funds as the instruments of the European Union Regional Policy play a very effective role in reducing regional disparities in member states and thus in contributing to the success of economic and social integration throughout the Union. Experiences of the selected countries indicate that the Structural Funds provided great opportunities to these countries to reduce regional disparities and to improve national economic and social indicators. It is also assessed that the potential membership of Turkey would provide significant financial resources to the country in reducing regional disparities in particular and in raising economic and social conditions in general.

S. Yaman KOÇAK

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
ÖZET	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	IV
HARİTALAR DİZİNİ	VIII
TABLolar DİZİNİ	IX
GİRİŞ	1

Birinci Bölüm

AVRUPA TOPLULUĞUNDA BÖLGESEL POLİTİKA GELİŞTİRME GEREĞİ

1.1. AVRUPA BİRLİĞİ BÖLGESEL POLİTİKASI	4
1.2. BÖLGESEL EKONOMİK FARKLILIKLARIN NEDENLERİ	7
1.1. BÖLGELER ARASINDAKİ FARKLILIKLARIN GİDERİLMESİ	9

İkinci Bölüm

TOPLULUK BÖLGESEL POLİTİKASININ YASAL DAYANAĞI VE KONUVA İLİŞKİN HUKUKİ DÜZENLEMELER

2.1. AVRUPA TOPLULUĞU BÖLGESEL POLİTİKASININ HUKUKİ ÇERÇEVESİ	11
2.1.1. Roma Antlaşması	11
2.1.2. Tek Avrupa Senedi	13
2.1.3. Bölgelerin Kalkındırılmalarına İlişkin Roma antlaşması maddeleri ve 1987 yılında tek Avrupa senedine ilave edilen maddeler	14
2.2. AVRUPA TOPLULUKLARI RESMİ GAZETELERİNDE ÇIKAN İLGİLİ KARARLAR VE YÖNETMELİKLER	16
2.2.1. 75/185 sayılı Konsey Kararı	16
2.2.2. 75/761 sayılı Konsey Kararı	17
2.2.3. 79/137 sayılı Konsey Kararı	17
2.2.4. 1787/84 sayılı Konsey Kararı	19
2.2.5. 2052/88 sayılı Konsey Kararı	20
2.2. BÖLGESEL POLİTİKA KOMİTESİNİN İNCELEMELER İLE YÜKÜMLÜ OLDUĞU HUSUSLAR İLE PROGRAMLARIN SEÇİMİNDE VE DEĞERLENDİRİLMESİNDE DİKKAT EDİLEN HUSUSLAR	21
2.3.1. Bölgesel Politika Komitesinin İncelemek ile Yükümlü Olduğu Hususlar	21
2.3.2. Programların seçiminde ve değerlendirilmesinde dikkat edilen hususlar	22

Üçüncü Bölüm

AVRUPA BİRLİĞİ BÖLGESEL POLİTİKASI ARAÇLARI

3.1. YAPISAL FONLAR	24
3.1.1. Yapısal Fonlarda İlk Planlı Dönem (1994-1999)	25

3.1.1.1. Kriter 1: Az gelişmiş bölgeler	25
3.1.1.2. Kriter 2: Gerileyen sanayi bölgeleri ve alanları	29
3.1.1.3. Kriter 3, 4 ve 5a	31
3.1.1.4. Kriter 5b : Kırsal kesim	34
3.1.1.5. Kriter 6 : Çok düşük nüfus yoğunluğu olan bölgeler	37
3.1.2. Topluluk Girişimleri (1994-1999)	38
3.1.2.1. Interreg II	39
3.1.2.2. Leader II	40
3.1.2.3. Regis II	40
3.1.2.4. Employment	41
3.1.2.5. Adapt	42
3.1.2.6. Reacher II	42
3.1.2.7. Resider II	43
3.1.2.8. Konver	43
3.1.2.9. Retex	44
3.1.2.10. Textile and Clothing in Portugal	44
3.1.2.11. SMEs	44
3.1.2.12. Urban	45
3.1.2.13. Pesca	45
3.1.2.14. Peace	46
3.1.3. Yapısal Fonlara Sağlanan Mali Yardımlar	48
3.1.4. Yapısal Fonlarda İkinci Planlı Dönem (2000-2006)	50
3.1.4.1. Hedef 1 : Topluluğun en fakir bölgeleri	51
3.1.4.2. Hedef 2 : Kırsal gelişme ve kötüye giden sanayi bölgeleri	52
3.1.4.3. Hedef 3 : İnsan Kaynakları	53
3.1.5. Topluluk girişimleri (2000-2006)	54
3.1.5.1. Interreg III	54
3.1.5.2. Leader+	54
3.1.5.3. Equal	54
3.1.5.4. Urban	54
3.1.6. Yapısal fonlara sağlanan ve sağlanmakta olan maddi yardımlar	54
3.1.7. Orta ve doğu Avrupa ülkeleri için yapısal politika aracı:ISPA	57
3.1.7.1. Çevre koruma	58
3.1.7.2. Ulaştırmanın geliştirilmesi	59
3.1.7.3. Teknik yardım	59
3.1.7.4. Önlem türleri	59
3.1.8. Avrupa Tarımsal Yönverme ve Garanti Fonu - Yönverme Bölümü	60
3.1.9. ATYGF - Yönverme Bölümü Harcamaları	61
3.1.10. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu	62
3.1.11. Avrupa Sosyal Fonu	70
3.1.12. Uyum Fonu	77
3.1.12.1. Çevre projeleri	79
3.1.12.2. Ulaşım-Altyapı projeleri	79
3.2. DİĞER MALİ ARAÇLAR	83
3.2.1. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Kredi ve Yardımları	83
3.2.2. Avrupa Yatırım Bankası Kredileri	84
3.2.3. Yeni Topluluk Aracı	86

Dördüncü Bölüm
AVRUPA BİRLİĞİ YAPISAL FONLARININ BÖLGESEL KALKINMAYA
ETKİSİ: ÜLKE ÖRNEKLERİ

4.1. İRLANDA	88
4.1.1. Avrupa Topluluğu'na giriş süreci	88
4.1.2. İrlanda ve Yapısal Fonlar	89
4.1.3. Yapısal Fonlarda Hangi Bölgeler Önceliklidir	90
4.1.4. Yapısal Fonların İrlanda'nın Bölgesel Kalkınmasına Etkisi	93
4.1.4.1. Tarım, balıkçılık, turizm ve yerel kalkınma	94
4.1.4.2. Sanayi ve hizmet sektörü	95
4.1.4.3. Uzak bölgeler	97
4.1.4.4. İnsan kaynakları	98
4.1.5. İrlanda'da Yapısal Fon Uygulamalarının Sonuçları	100
4.2. İSPANYA	105
4.2.1. Avrupa Topluluğu'na Giriş Süreci	105
4.2.2. İspanya ve Yapısal Fonlar	106
4.2.3. Yapısal Fonlarda Hangi Bölgeler Önceliklidir	109
4.2.4. İspanya'da Planlı Yapısal Fon Dönemleri	111
4.2.5. Yapısal Fonların İspanya'nın Bölgesel Kalkınmasına Etkisi	113
4.2.5.1. Yerel kalkınma	114
4.2.5.2. Sanayi sektörü	115
4.2.5.3. Ulaşım	117
4.2.5.4. İstihdam	117
4.2.6. İspanya'da Yapısal Fon Uygulamalarının Sonuçları	118
4.3. YUNANİSTAN	123
4.3.1. Avrupa Topluluğu'na Giriş Süreci	123
4.3.2. Yunanistan ve Yapısal Fonlar	125
4.3.3. Yapısal Fonlarda Hangi Bölgeler Önceliklidir	126
4.3.4. Yapısal Fonların Yunanistan'ın Bölgesel Kalkınmasına Etkisi	128
4.3.4.1. İnsan kaynakları	129
4.3.4.2. Yerel kalkınma	130
4.3.4.3. Ulaşım ve altyapı	132
4.3.4.4. Enerji ve çevre	133
4.3.5. Yunanistan'da Yapısal Fon Uygulamalarının Sonuçları	135

Beşinci Bölüm
OLASI AB ÜYELİK PERSPEKTİFİNDE
TÜRKİYE ve YAPISAL FONLAR

5.1. AB BÖLGESEL POLİTİKASININ TÜRKİYE AÇISINDAN ÖNEMİ	140
5.2. ÜYELİK DURUMUNDA TÜRKİYE ve YAPISAL FONLAR	144
5.2.1. Yapısal Fonlar	144
5.2.1.1. Avrupa tarımsal yönverme ve garanti fonu- yönverme bölümü	145
5.2.1.2. Avrupa bölgesel kalkınma fonu	146
5.2.1.3. Avrupa sosyal fonu	147
5.2.1.4. Uyum fonu	147
5.3. TÜRKİYE-AB BÖLGESEL POLİTİKASINA UYUM ÇALIŞMALARI	148
5.4. TÜRKİYE'NİN AB BÖLGESEL POLİTİKASINA UYUMUNDA SON DURUM	160

SONUÇ

162

KAYNAKLAR

173

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 4.1: İrlanda'nın Tespit Edilen Bölgesel Ayrışmaları	91
Harita 4.2: İrlanda'nın 2000-2006 Dönemi Bölgeler İtibariyle Yapısal Fon Dağılımı	92
Harita 4.3: İrlanda'nın 1994-1999 Dönemi Bölgeler İtibariyle Yapısal Fon Dağılımı	92
Harita 4.4: İspanya'nın 1994-1999 Arası I.Planlı Dönemi	112
Harita 4.5: İspanya'nın 2000-2006 Arası II.Planlı Dönemi	113
Harita 4.6: İspanya'nın Tespit Edilen Bölgesel Ayrışmaları 1994-1999 Dönemi	121
Harita 4.7: İspanya'nın Tespit Edilen Bölgesel Ayrışmaları 1994-1999 Sonrası	122
Harita 4.8: Yunanistan'ın Tespit Edilen Bölgesel Ayrışmaları 1994-1999 dönemi	126
Harita 4.9: Yunanistan'ın Tespit Edilen Bölgesel Ayrışmaları 2000-2006 dönemi	127
Harita 4.10: Yunanistan'ın Yapısal Fon Öncelik Haritası 2000-2006	139
Harita 5.1: İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması (Düzey 1)	155
Harita 5.2: İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması (Düzey 2)	156
Harita 5.3: İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflaması (Düzey 3)	157

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 3.1. Yapısal Fonların Tâbi Olduğu Kriterler	25
Tablo 3.2. Ülkeler İtibarıyla Azgelişmiş Bölgelerin Nüfusu	27
Tablo 3.3. Kriter 1 kapsamında yapılan yardımlar	28
Tablo 3.4. Gerileyen Sanayi Bölgeleri ve Alanlarında Yaşayan Nüfus	30
Tablo 3.5. Kriter 2 Kapsamında Yapılan Yardımlar	31
Tablo 3.6. Kriter 3 Kapsamında Yapılan Yardımlar	31
Tablo 3.7. Kriter 4 Kapsamında Yapılan Yardımlar	33
Tablo 3.8. Kriter 5a Kapsamında Yapılan Yardımlar-Tarım	33
Tablo 3.9. Kriter 5a Kapsamında Yapılan Yardımlar-Balıkçılık	34
Tablo 3.10. Kriter 5b Kapsamındaki Kırsal Bölgelerde Yaşayan Nüfus	35
Tablo 3.11. Kriter 5b Kapsamında Yapılan Ödemeler	36
Tablo 3.12. Kriter 6 Kapsamında Kalan Bölgelerde Yaşayan Nüfus	37
Tablo 3.13. Kriter 6 Kapsamında Yapılan Ödemeler	38
Tablo 3.14. Topluluk İnişyatifleri Çerçevesinde Üye Ülkelere Sağlanan Mali İmkanlar	47
Tablo 3.15. Yapısal Fonlara Ayrılan Ödenek	48
Tablo 3.16. Yapısal Fonlardan Ülkelere Ayrılan Ödenek	49
Tablo 3.17. 2000-2006 Yılları Arasında Üye Devletlere Tahsis Edilen Fonlar	57
Tablo 3.18. Avrupa Tarımsal Yönverme ve Garanti Fonu- Yönverme Bölümü Harcamalarının Ülkeler İtibarıyla Dağılımı	63
Tablo 3.19. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu Harcamalarının Ülkeler İtibarıyla Dağılımı	68
Tablo 3.20. Avrupa Sosyal Fonu Harcamalarının Ülkeler İtibarıyla Dağılımı	76
Tablo 3.21. Uyum Fonundan Çevre ve Ulaşım Sektörlerine Ayrılan Pay	81
Tablo 3.22. Yeni Topluluk Aracı Yardımları	87
Tablo 4.1. İrlanda'da kişi başına düşen milli gelir artışı	101
Tablo 4.2. Öncelikli Hedeflere Göre Yardımların Dağılımı	101
Tablo 4.3. İspanya Dış Ticaret Dengesi	107
Tablo 4.4. İspanya Dış Sektörünün Gelişimi	108
Tablo 4.5. İspanya Makroekonomik Uyum Programı	109
Tablo 4.6. İspanya'nın AT Mali Araçlarına Katkısı ve Sağladığı Karşılıksız Yardımlar	110
Tablo 5.1. İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması	153-154
Tablo 5.2. Birlik İçindeki En Yoksul 25 Bölgede Kişi Başına Düşen Milli Gelir	158
Tablo 5.3. Birlik İçindeki En Zengin 25 Bölgede Kişi Başına Düşen Milli Gelir	159

GİRİŞ

Avrupa Birliđi¹, 1957'de altı kurucu üye devlet (Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Lüksemburg, Hollanda) tarafından imzalanan Roma Anlaşması ile başlamış ve ortak pazardan ekonomik ve parasal birlik aşamasına kadar varan ekonomik bütünleşme ile devam etmiş ve 1 Mayıs 2004 tarihinden itibaren de 25 üyeli, 20 resmi dili olan 450 milyon nüfuslu dünyanın en önemli ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi gücü haline gelmiştir. Roma Antlaşması'na göre ortak pazar, üye devletler arasında kurulacak bir gümrük birliğini ve malların, kişilerin, sermayenin ve hizmetlerin topluluk sınırları içinde özgür bir şekilde serbest dolaşımını öngörmüştür. İşte Avrupa Birliği'nin kuruluş amaçlarını yerine getirmek ve başarılı bir birlik olmak için önem verdiği başlıca konulardan biri de "Bölgesel Kalkınma" dır. 1975'den sonra projeler kapsamında verilmeye başlanan Yapısal Fon yardımları, 1994 yılından itibaren 6 yıllık planlı dönemlere bölünmüş ve hangi üye ülkenin ne kadar yardım alacağı önceden belirlenmeye başlamıştır. Çalışmamızda öncelikle Yapısal Fonlar ve çeşitleri anlatılmış ve 1994-1999 ve 2000-2006 dönemindeki Planlı Dönemler incelenmiştir.

Çalışmadaki başlıca amaçlar;Yapısal Fonların bölgesel kalkınma sürecinde Birlik içindeki yerini ve önemini ortaya koymak, seçilen ülke örneklerinde (İrlanda, İspanya ve Yunanistan) Yapısal Fonların getirdiği olanakları, fırsatları ve başarılı olan bölgesel kalkınma örneklerini analiz etmek ve Türkiye'nin potansiyel üyeliği perspektifinde Yapısal Fonların olası sonuçları ve etkilerine ilişkin sonuçlara varmaktır.

Bu tezde ortaya konulan temel iddia, Topluluğa üye olmadan önce Türkiye ile hemen hemen aynı gelişmişlik düzeyine sahip olan İrlanda, İspanya ve Yunanistan'ın Avrupa Bölgesel Kalkınma programına entegre olarak ve bu programın başta Yapısal Fonlar olmak üzere mali araçlarından faydalanarak gelişme düzeylerinin arttığı sonucu dikkate alındığında, Türkiye'nin de, Birliğe olası üyeliği durumunda, Avrupa Birliği Bölgesel

¹Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET), 1992'de yapılan Maastricht zirvesiyle Avrupa Birliği (AB) adını almıştır. Çalışmada herhangi bir karışıklığa sebep olmamak amacıyla 1992'den önce bu entegrasyondan bahsederken Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET), 1992'den sonra ise Avrupa Birliği tanımlamaları kullanılmıştır.

Kalkınma Politikası Yapısal Fonlarından yararlanarak bu ülkeler gibi gelişme ve kalkınma yönünde hızla yol alabileceğidir.

Bu amaçlar doğrultusunda, beş bölümden oluşan bu çalışmanın **birinci bölümünde** neden Avrupa Topluluğu'nda bölgesel politika geliştirme gereğinin ortaya çıktığı, Bölgesel Ekonomik Farklılıkların nedenleri ve bu farklılıkların giderilmesi için yapılan çalışmalar değerlendirilmektedir.

İkinci bölümde ise, Topluluk bölgesel politikasının yasal dayanağı ve konuya ilişkin hukuki düzenlemeler ortaya konmaktadır. Özellikle bu konuda birer anayasa olma değerini taşıyan Roma Antlaşması ve Tek Avrupa-Senet'inde yer alan bölgesel politikayla ilgili maddeler ile bölgelerin kalkındırılmalarına ilişkin Roma Antlaşması maddeleri ve 1987 yılında Tek Avrupa Senet'ine ilave edilen maddeler tezin bu bölümünde incelenmektedir. Bu bölümde ayrıca, Avrupa Toplulukları Resmi Gazetelerinde çıkan ilgili kararlar ve yönetmelikler ile Bölgesel Politika Komitesinin incelemek ile yükümlü olduğu, programların seçiminde ve değerlendirilmesinde dikkat edilen koşullar ele alınmaktadır.

Çalışmanın **üçüncü bölümünde**, Yapısal Fonların uygulaması biten ilk Planlı Dönemi (1994-1999) ile devam eden ikinci Planlı Dönemi (2000-2006) incelenmekte, bu dönemlerdeki Topluluk Girişimleri ve Yapısal Fonlara sağlanan mali imkanlar değerlendirilmektedir. İlerleyen kısımda, Avrupa Birliği Bölgesel Politikasının esasını oluşturan mali araçlar; Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ABKF), Avrupa Sosyal Fonu (ASF), Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu'nun (ATGYF) Yönlendirme Bölümü, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT), Avrupa Yatırım Bankası (AYB) ve Yeni Topluluk Aracı (YTA) ile bu mali araçların kuruluşları ve işleyişleri incelenmektedir.

Dördüncü bölüm, ülke örneklerine ayrılmıştır. Avrupa Topluluğu'na üye oldukları zaman hemen hemen Türkiye ile aynı milli gelire ve ekonomik şartlara sahip olan İrlanda, İspanya ve Yunanistan'ın Avrupa Topluluğu mali araçlarından yararlanarak nasıl bir aşama kaydettikleri, Topluluğa giriş süreçleri ve bu ülkelerin Bölgesel Politikalarının AT tarafından nasıl desteklendiği açıklanarak, mevcut durumları değerlendirilmektedir.

İrlanda Yapısal Fonları en çok kullanan ve en çok gelişme kaydeden ülke olarak, **İspanya** Türkiye ile benzer coğrafi ve ekonomik özellikler gösterdiği için, **Yunanistan** ise Avrupa Ekonomik Topluluğu ile aynı yılda Ortaklık Anlaşması yaptığımız bir ülke olması ve Yapısal Fonlar sayesinde gösterdiği gelişme dikkate alınarak çalışmada yer almıştır. Diğer geri kalmış ve birçok Yapısal Fondan yararlanan bir ülke olan **Portekiz** ise, İspanya ile aynı özellikleri gösterdiği için incelenmemiştir.

Beşinci Bölüm'de, AB Bölgesel Politikasının Türkiye açısından önemi, Türkiye'nin olası üyeliği durumunda Avrupa Birliği'nin Yapısal Fonlarından ne oranda yararlanabileceği, bu yardımların Türk ekonomisi üzerindeki etkilerinin neler olabileceği ve Avrupa Birliği Bölgesel Politikası konusundaki uyum için yapılan ve yapılması gereken çalışmalar açıklanmıştır.

Metodolojik açıdan çalışma, betimsel (descriptive) bir araştırma olarak planlanmıştır. AB Bölgesel Politikası ve Yapısal Fonlar konusunda, sürekli gelişme, politika değişiklikleri, üye ülkelerin zaman içinde karşı karşıya kaldıkları farklı sonuçlar ve bu alanda kapsamlı bir bilimsel çalışma eksikliği dikkate alındığında, çalışmanın betimsel bir nitelikte olması kaçınılmazdı. Araştırmanın amaçlarına bu tarz bir betimsel çalışmayla ulaşırken, kullanılan kaynakların, "ikincil kaynaklar" türünde olsa da, son gelişmeleri olabildiğince kapsamasına, Birlik politikalarına ilişkin resmî belgeler/yayınlar niteliğinde ve üye ülkelerin karşılaştıkları sonuçları yeterli ölçüde değerlendirmeye imkan veren yeterlikte, orijinallikte ve içerik zenginliğine sahip olmasına özen gösterilmiştir. Elde edilen verilerle çalışmanın amaçlarına ilişkin yeterli sonuçlara varılmıştır. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre, Topluluğa üye olmadan önce Türkiye ile aşağı yukarı aynı gelişmişlik düzeyine sahip olan İrlanda, İspanya ve Yunanistan'ın Avrupa Bölgesel Kalkınma programına entegre olarak ve bu programın başta Yapısal Fonlar olmak üzere mali araçlarından faydalanarak gelişme düzeylerinin arttığı vurgulanmaya çalışılmıştır. Buna göre, **Türkiye'nin olası üyeliği perspektifinde Avrupa Birliği Bölgesel Kalkınma politikası ile Türkiye'nin de örnek ülkeler gibi gelişme ve kalkınma yönünde hızla yol alabileceği öngörülmektedir.**

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA TOPLULUĞUNDA BÖLGESEL POLİTİKA

GELİŞTİRME GEREĞİ

1.1. AVRUPA BİRLİĞİ BÖLGESEL POLİTİKASI

Avrupa Birliği (AB), II. Dünya savaşının ardından 1950'li yıllarda Avrupa ülkeleri arasında gelişen uzlaşma, birlik ve beraberlik düşüncesinin sonucu olarak, üretim faktörlerinin serbest olarak dolaşabildiği, ortak gümrük tarifesinin ve ticaret politikasının uygulandığı, tarım, ulaşım, sağlık, güvenlik ve bölgesel kalkınma alanlarında ortak ya da koordineli olarak politikaların uygulandığı bir "Ortak Pazar" olarak kurulmuştur.² Bu gün geldiği noktada ise AB'nin temel amaçları, ekonomik ve sosyal bütünleşmeyi sağlamak, uluslararası platformda "Avrupa Birliği kimliğini" çeşitli yöntemlerle -AB'nin Avrupa dışındaki ülkelere insani yardımları, ortak dış ve güvenlik politikası, uluslararası krizlerde rol alma, uluslararası örgütlerde ortak hareket etme- oluşturmaya çalışmak, özgürlük, güvenlik ve adalet ilkelerinin hakim olduğu bir Birlik oluşturmak, AB organları tarafından oluşturulan bir Avrupa Hukuku sisteminin uygulanmasını sağlamak ve Avrupa vatandaşlığı ilkesini uygulamak olarak sayılabilir.³ Bunlar arasında, ekonomik ve sosyal bütünleşmenin sağlanması amacının kökleri, başlangıç kısmında bölgesel eşitsizliklere referansın yer aldığı 1957 Roma Antlaşması'na kadar gitmektedir. 1970'li yıllarda, ulusal araçları koordine etmek amacıyla Topluluk bünyesinde güdülen ortak çabalara ve topluluk bütçesinden düşük gelirli bölgelere yardımda bulunma amacıyla 1975'de kurulan Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu'nun faaliyetlerine rağmen, bu tedbirlerin, Topluluk içinde bulunan bölgeler arasında farklılıkları gidermede yetersiz kaldığı görülmüştür.⁴

²F.BUTLER, *Regionalism and Integration*, The Globalisation of World Politics, J. Baylis ve S. Smith (Ed.), Oxford University Press, 1997, s.423.

³P.FONTAINE, *Europe in Ten Points*, General Publications, European Commission, (www.europa.eu.int/comm/publications/booklets/eu_glance/12/txt_en.htm)

⁴P.BONGERS, *Local Government in the Single European Market*, Longman, 1992, s.5-6.

1986 Tek Avrupa Senedi (*Single European Act*) ile, ekonomik ve sosyal bütünleşme, ortak pazarı tamamlama hedefinin yanında, Topluluğun önemli bir amacı olarak kabul edilmiş ve Ortak Pazar içinde güney ülkelerinin ve diğer az gelişmiş bölgelerin yükünü dengelemek için üye ülkeler arasında gerçek bir kaynaşma politikası için temeller atılmıştır. Tek Avrupa Senedi ile, Roma Antlaşması'na "Ekonomik ve Toplumsal Kaynaşma" biçiminde yeni bir başlık konulmuş ve AB'nin farklı bölgeleri arasındaki dengesizlikleri azaltma arzusu, Tek Pazar'ın temel bir amacı haline gelmiştir. 1992 Maastricht antlaşması da, ekonomik ve sosyal bütünleşmeyi, AB bütünleşmesinin temellerinden biri olarak içine almıştır. Bu çerçevede, 1994-99 yıllarını kapsayan dönemde AB bütçesinin üçte biri -yaklaşık 177 milyar Euro 1999 fiyatları ile- bölgesel politika kapsamında harcanmıştır.⁵

Genişleme süreci sonunda, kişi başına GSYH ortalamasının şimdiki 15 üye ülkenin ortalamasının %75'inden daha aşağıda olduğu 13 ülke AB üyesi olacaktır. Bunun yanında, AB, ekonomik ve parasal birliğin başarıyla uygulanması ve ekonominin "küreselleşmesinden" kaynaklanan artan rekabete ayak uydurulması için gereken çabayı sürdürmek için mücadele etmektedir. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak, AB Konseyi, 2000-2006 döneminde AB politikalarının çerçevesini oluşturmak üzere 24-25 Mart 1999 tarihlerinde Berlin'de toplanarak, "Gündem 2000" (*Agenda 2000*) olarak bilinen belgeyi kabul etmiştir. Gündem 2000, bölgeler arasındaki servet ve ekonomik gelişme eşitsizliklerini azaltma gereğinin vurgulamakta, bu amaçla bölgesel politikada reform yapılmasını ve dezavantajlı bölgelere⁶ ve emek piyasasındaki en zayıf gruplara yardım etmeye yönelik 213 milyar Euro tutarında bir paketin uygulanmasını öngörmektedir.

⁵European Commission Regional Policy, **Facts and**

Figures(http://europa.eu.int/comm/regional_policy/intro/regions2_en.htm)

⁶ Bölge kavramı, dünyada ve ülkemizde net olarak tanımlanmış değildir. Bölge sözcüğünün ifade ettiği mekan biriminin boyutu ve içeriği, sözcüğün kullanıldığı bağlama göre farklılık gösterebilmektedir. AB'de, planlama bağlamında bölgeler, kent ve metropol alandan, çok geniş bölgeye kadar farklılık gösterir. Bir kısmı, ekonomik, sosyal, kültürel açıdan homojen mekan parçası iken, bir kısmı işlevsel açıdan üstünlük gösterir. Türkiye'de, daha çok merkezi yönetimin taşra örgütlenmesi kapsamında ele alınan bölge, bir kaç ilin kümelendirilmesi ile oluşturulan, ilden daha geniş ölçekli bir coğrafi alanı belirtir.

1.2. BÖLGESEL EKONOMİK FARKLILIKLARIN NEDENLERİ

AB bölgesel politikasının amacı, gerekli rehber ve ilkeleri geliştirerek, üye devletler tarafından oluşturulan bölgesel politikaların, Topluluk rekabet ve devlet yardımları kurallarıyla uyumlu ve koordinasyon içinde olmasını sağlamaktır. Ayrıca, Topluluğun muhtelif politika ve mali araçlarına, ihtiyacı olan bölgeleri göz önünde bulunduran bölgesel bir boyut vererek koordinasyon sağlamaktır.⁷

Topluluk bölgesel politikasının bir başka amacı da, mevcut bölgesel farklılıkların azaltılması ve bölgeler arası dengesizliklerin daha da artmasının önlenmesidir. Bu amaçla, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu⁸ gibi araçlardan yararlanılarak sorunlu bölgelere kaynak aktarılmaktadır.

AB Ekonomik entegrasyonunun özü, Pazar mekanizması etkilerinden Topluluk ölçeğinde en iyi şekilde yararlanılmasıdır.⁹ Ortak pazarın kurulmasından önce ekonomik faaliyetler ulusal kapsamda gelişmiştir; belli ekonomik etkinlikler, gümrük engelleriyle uluslararası rekabetten korunduğu belli bölgelerde toplanmıştır. Sınırların açılmasıyla, gerek Topluluk ve gerekse yabancı kökenli (özellikle ABD ve Japonya) firmalar, ekonomik faaliyetleri için doğal olarak alt yapısı en çok gelişmiş ve nitelikli insan gücünün bulunabileceği bölgeleri tercih etmişlerdir. Sonuç olarak, yoğunlaşma, yoğunlaşmayı davet etmektedir. Pazarın büyümesi, yoğunlaşmayı daha da hızlandırmaktadır.¹⁰

Bu durumda, ekonomik faaliyetlerin belli bölgelerde yoğunlaşması yerine, olabildiğince muhtelif bölgelere yönlendirilebilmesi ve bölgesel gelişmişlik farklılıklarının artmasına mani olunması amacıyla ulusal ve AB düzeyinde düzenlemeler geliştirme zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bölgesel farklılıklar, Topluluk düzeyinde ulusal düzeydeki farklılıklardan daha fazladır. Örneğin, en zengin ve en fakir bölgeler arasındaki kişi başına milli gelir farklılığı 4 kata kadar

⁷ http://europa.eu.int/comm/regional_policy/index_en.htm, info regio ana sayfası, Avrupa Komisyonu

⁸ Avrupa Birliği Bölgesel Kalkınma Politikası'nın temelini oluşturan 1975 yılında kurulan fondur.

⁹ Hikmet AÇIKALIN, Avrupa Topluluğu Bölgesel Politikaları, Mali Araçları ve Tam Üyeliğimiz Durumunda Türkiye'ye Sağlayacağı Yararlar, San ve Tic. Bakanlığı Av. Top. Koor. Gen. Müd., Ankara, Ocak 1990

¹⁰ İTO, Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri ve Gümrük Birliği, Yayın No: 1996/5 AB/1, İstanbul, 1996.

çıkılmaktadır.¹¹ Ayrıca, bölgesel gelişmişlik dengesizliği yaşayan ülkelerin kendi gayret ve kaynaklarıyla bu sorunu aşmaları olanaksız görülmekte ve bu amaçla, Topluluk düzeyindeki dengesizliği azaltmak amacıyla, Topluluk ölçeğinde düzenleme yapılması gerekmektedir.

Ayrıca, bölgesel gelişmişlik farklılıkları konusu, AB'ne yeni üyelerin katılımıyla daha da belirgin hale gelmiş olacaktır. Bu amaçla, AB, üye ülkelere yönelik bölgesel politika yanında, özellikle Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin yararlanması amacıyla ayrı programlar geliştirmiştir.¹²

Bölgeler arasındaki gelir ve işsizlik bakımından farklılıkların bölgelerin rekabet gücü ve buna bağlı olarak verimliliklerdeki farklılıklardan kaynaklandığını söylemek de mümkündür. Sorunlu bölgelerde düşük rekabet gücü ve verimlilik, düşük gelir ile düşük düzeyde iş yaratılmasına neden olur.¹³ Bölgelerin rekabet gücünü belirleyen faktörler ise çok çeşitlidir ve bölgelere göre değişmektedir. Sermayenin maliyeti, sorunlu bölgelerin rekabet gücünü etkileyen faktörlerin başında gelir. Homojen mali piyasaların bulunduğu İngiltere ve Almanya bir yana bırakılırsa, sermayenin maliyeti bölgeler arasında büyük farklılıklar göstermektedir. Örneğin, İtalya'nın güney bölgelerinde faiz oranları orta ve kuzey bölgelerinden iki puan daha yüksektir.¹⁴ Bu bölgelerde mali araçlara gereken esneklik kazandırılmamıştır. Orta ve uzun vadeli kredilerin sağlanmasında büyük güçlükler görülmektedir. Bölgeler arasında sermayenin akışına getirilen sınırlamalar ve bürokratik işlemler de sermayenin maliyetini arttırmaktadır. Ayrıca, çevre bölgelerde enformasyon ve danışma hizmetleri yetersizdir ve firma yöneticileri girişimci değildir.¹⁵

Altyapıya ilişkin sorunlar, tüm bölgelerde rekabet gücünü etkileyen önemli bir faktördür. Hangi çeşit altyapının iyileştirilmesi gerektiği bölgelere

¹¹ AB bölgesel politika ve yapısal fonlar: Türkiye açısından değerlendirme <http://www.tobb.org.tr/anket/abbpyf.html>, İnternet belgesi, TOBB web sayfası

¹² Bu programlar sırasıyla ISPA(ulaşım ve çevre alanları);PHARE(altyapı, işletmeler ve sosyal tedbirler alanlarında)ve SAPARD(ortak tarım politikasına katılımlarına) yöneliktir.

¹³ H. WALLACE, *Distributional Politics: dividing up the Community cake*, 2nd edn, London: John Wiley&Sons,s 81-113.

¹⁴ Stephan GEORGE, *Politics and Policy in the European Community*, 3rd edn, Oxford:Clarendon Press, 1996.

¹⁵ R. W. VICKERMAN, *Infrastructure and Regional Development*, Pion, London,1991.

göre değişmektedir. Ekonomist tarıma dayalı az gelişmiş bölgelerden İrlanda, İtalyan adaları ve İspanya'nın bazı bölgelerinde ulaştırma ağı yetersiz kalırken, Portekiz ve Kuzey İrlanda'da enerji tedariki yetersiz ve pahalıdır, özellikle Yunanistan'da haberleşme sistemlerinin geliştirilmesi gerekmektedir.¹⁶ Altyapının iyileştirilmesi ve hizmetler sektörünün geliştirilmesi az gelişmiş bölgelerde yatırımı teşvik edecektir.¹⁷

Endüstriler, tüm sorunlu bölgelerde, ürünlerini ve üretim sürecini yenilemede güçlükler çekmektedirler. Bu alanda yapılacak iyileştirmeler, yeni ürünlerin elde edilmesi ile, var olan üretimin talebe uydurulmasına yardım ederek, firma ve bölgelerin piyasadaki yerini güçlendirir.¹⁸ Sorunlu bölgelerde işgücünün çok küçük bir bölümü araştırma ve geliştirme faaliyetlerine katıldığı gibi, bu bölgelerin araştırmaya ayırdıkları ödeneklerin GSYİH'ya oranı da Topluluğun diğer bölgelerine göre çok düşüktür. Ayrıca, az gelişmiş bölgelerde araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin belli bölgelerde yoğunlaşmıştır.¹⁹ Bu farklılıkların giderilmesi için az gelişmiş bölgelerin araştırma ve geliştirme faaliyetlerine Topluluğun diğer bölgelerine göre daha fazla ödenek ayrılmalı; bu bölgelere teknoloji transferlerinin yapılmasına yardımcı olunmalıdır.²⁰

Üretim sürecinin yenilenmesi ve endüstrilerin yeniden yapılanması, yeni meslek içi eğitim programlarını gerektirmektedir. Bu çeşit eğitim programları işgücüne esneklik kazandıracaktır.²¹ Bölgeler arasında eğitim ve öğrenim bakımından da büyük farklılıklar gözlenmektedir. Özellikle nüfusun hızla arttığı az gelişmiş bölgelerde eğitim ve öğrenimin iyileştirilmesi genç nüfusun işsizlik sorununun çözümlenmesine katkıda bulunacaktır.

¹⁶ W. WESSELS and D. ROMETSCH, Conclusions: European Union and national institutions, in D Rometsch and W Wessels(eds.): **The European Union and member states: towards institutional fusion?**, Manchester: Manchester University press;s 329-365.

¹⁷ ibid.

¹⁸ D. PUGA, **The Rise and fall of Regional inequalities**, *European economic Review*,43, 303

¹⁹ F. WISHLADE, **The New Guidelines on Regional Aid: A preliminary assessment**, *European Policies Research Centre, University of Strathclyde*, Glasgow,1998.

²⁰ ibid.

²¹ L. HOOGHE, **European Integration, Cohesion Policy and subnational mobilization**, Oxford:Oxford University Press, 1996.

1.3. BÖLGELER ARASINDAKİ FARKLILIKLARIN GİDERİLMESİ

Avrupa Topluluğu'nda bölgeler arasındaki farklılıklar, 1975 yılından bu yana izlenen Bölgesel Kalkınma Politikası çerçevesinde çeşitli mali kaynaklardan yapılan büyük çaplı yardımlar, yürütülen çeşitli program ve projelere rağmen çok büyüktür. Bölgeler arasındaki farklılıkların giderilmesi için sorunlu bölgelerin diğer bölgelere göre daha büyük bir büyüme oranına ulaşmaları gerekmektedir.

1980'li yıllarda, Toplulukta kişi başına gelir bakımından farklılıklar 1990 yılına kadar biraz artmış ancak, bu tarihten sonra hemen hemen aynı düzeyde kalmıştır. Bu eğilim, üye devletler ve bölgeleri bakımından büyük farklılıklar göstermiştir. Üye devletlere bakılırsa, bazı ülkeler Topluluk ortalamasının üzerinde gelişme oranlarına ulaşmışlardır. İspanya, Portekiz ve İrlanda'da bölgeler 1990 yılından sonra gelir bakımından Topluluk ortalamasına yaklaşırken, Yunanistan'da 1980'li yıllarda bölgelerin tümü Topluluğun büyüme hızının gerisinde kalmıştır. Sorunlu bölgelerde, 1990 yılından sonra genel olarak üye ülkelerde olduğu gibi yavaş bir büyüme görülmüş ancak en az gelişmiş 10 bölgenin durumu değişmemiştir. Üye devletler arasında verimlilik bakımından farklılıklarda 1990 yılına kadar Portekiz ve İrlanda'daki olumlu gelişmelere paralel olarak biraz azalma görülmüş, ancak bu eğilim 1987'den sonra devam etmemiştir.²²

Bölgeler arasındaki ekonomik ve sosyal gelişmişlik farklılıklarıyla ilgili son bilgiler, bu alandaki farklılıkların genelde yavaş bir hızla azaldığını göstermektedir.²³ Söz konusu farkların bugünkü hızla azalmaya devam edeceğini düşünürsek, farkların kapanması çok uzun bir zaman sürecini kapsayacaktır. Örneğin, GSYİH'sı Topluluk ortalamasının % 70'ine eşit olan bir bölgenin Topluluk ortalamasının % 90'ına ulaşması; Bölgenin GSYİH'sının Topluluk ortalamasını yılda % 1,25 oranında aşacak şekilde büyümesi halinde 20

²² Commission of the European Communities(CEC), **Community Structural Policies-assessment and Outlook, COM(92) final**, Brussels:CEC

²³ Commission, **Proposed regulations governing the reform of the Structural Funds 2000-2006, preliminary version**, <http://europa.eu.int/pol/reg/en/info.htm>

yıl, Bölgenin GSYİH'sının Topluluk ortalamasını yılda %1,75 oranında aşacak şekilde büyümesi halinde 15 yıl süreceği tahmin edilmektedir.

Avrupa Topluluğu'nda az gelişmiş bölgelerin en yoğun olduğu İrlanda, İspanya, Portekiz ve Yunanistan'ın GSYİH ortalamaları Topluluk ortalamalarının %75'ine eşittir. Bu ülkelerin GSYİH'ları 1980-1985 yılları arasında %1,9 (Topluluk ortalamasıyla hemen hemen aynı), 1985-1990 yılları arasında % 4.2 oranında (Topluluk ortalamasından % 1,2 daha fazla) büyümüştür.²⁴

İstihdam açısından baktığımızda ise, Avrupa Birliği'nde bölgeler arasında işsizlik oranları bakımından farklılıklar, 1980'li yılların ikinci yarısında azalma eğilimine girmiş olmasına rağmen, farklılıklar önemli boyutlardadır. 1990 yılında işsizliğin en az görüldüğü 12 ülkenin ortalaması %3 iken, en fazla işsizlik görülen 19 bölgenin ortalaması % 15'in üzerindedir. Avrupa Birliği'nde bugünkü eğilim, işsizlik oranlarının yılda ortalama % 1,25 azalması yönündedir. Zaten, bu oranın korunması halinde bile, bir bölgede işsizliğin tümüyle giderilmesi 15 yıl sürecektir.²⁵ Bu örnekten de anlaşılacağı gibi, işsizlikten en fazla etkilenen bölgelerin durumunun iyileştirilmesi, en iyi koşullarda bile, uzun zaman alacaktır. Bu bölgelerde işsizlikle mücadelenin iş piyasasının yapısından da etkileneceği unutulmamalıdır.

²⁴ Commission of the European Communities(CEC), **Commission Communication concerning the Structural Funds and their co-ordination with the Cohesion Fund:guidelines for programmes in the period 2000-2006**, OJ 1999 C 267/2

²⁵ M. Adshead, **European Community-developments, progress and prospects in**, G.P. Sweeney(ed.) **Regional and Local Development**, Dublin:DIT,s 101

İKİNCİ BÖLÜM

TOPLULUK BÖLGESEL POLİTİKASININ YASAL DAYANAĞI VE KONUYA İLİŞKİN HUKUKİ DÜZENLEMELER

2.1. AVRUPA TOPLULUĞU BÖLGESEL POLİTİKASININ HUKUKİ ÇERÇEVESİ

Avrupa Topluluğu'nun Bölgesel Politikasının hukuki çerçevesini tarihi gelişimi içinde ele almak gerekir. Bölgesel Politika, topluluğun gereksinimleri doğrultusunda bir yapılanma süreci içindedir. Başta Roma Antlaşması olmak üzere Avrupa Topluluğunun sözleşmelerinde Bölgesel Politikaya ilişkin bir madde yok iken Tek Senet ile getirilen değişikliklerle Roma Antlaşmasına 1987 yılında V. Başlık (Ekonomik ve Sosyal Birleşme) adı altında Bölgesel Politika ile ilgili maddeler ilave edilmiştir. 1988'de yürürlüğe konan "Yapısal Fonlarla İlgili Reformlar" başlığını taşıyan kararlarla Bölgesel Kalkınma Fonu, Avrupa Sosyal Fonu, Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonları arasında koordinasyon sağlanmıştır.²⁶

2.1.1. Roma Antlaşması

Roma Antlaşması'nın 2'nci maddesinde, Topluluk düzeyinde ekonomik faaliyetlerin uyumlu bir biçimde geliştirilmesi ve üye ülke vatandaşlarının hayat standartlarının yükseltilmesi öngörülmüştür.

Diğer taraftan Roma Antlaşması'nın 92-94'ncü maddelerinde de üye ülkelerce doğrudan veya Devlet kaynakları aracılığıyla yapılan ve rekabeti bozan her çeşit yardımın, üye ülkeler arasındaki ticareti etkilediği ölçüde Ortak Pazar ile bağdaşamayacağı belirtilmiş ve bu yardımlar yasaklanmıştır. Ancak, 92'nci maddenin 2(b) ve 3'ncü bentlerinde yer alan bazı yardım çeşitlerinin Ortak

²⁶ H.Gonca GÜNGÖR, *Avrupa Topluluğu Ekonomik Yapısı, (Basılmamış Y. Lisans Tezi)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temmuz 1991, s. 29

Pazar ile bağdaştığı belirtilmiştir. Bu kapsamda yer alan yardımları aşağıdaki gibi sıralamamız mümkündür:²⁷

a) Doğal afetlerin veya istisnai durumların neden olduğu zararların telafisi için yapılan yardımlar,

b) Yaşam standartlarının aşırı düşük olduğu veya önemli işsizliğin bulunduğu bölgelerin ekonomik açıdan gelişmesini sağlamaya yönelik yardımlar,

c) Avrupa'nın ortak çıkarıma yönelik önemli projelerin gerçekleştirilmesi veya bir üye ülkenin ekonomisinde ciddi bir sorunun giderilmesi amacıyla gerçekleştirilen yardımlar,

d) Ticaret şartlarının ortak çıkarların zararına olacak şekilde olumsuz bir biçimde etkilemeyen ve belirli ekonomik faaliyetler veya ekonomik alanların gelişmesini kolaylaştırmak için yapılan yardımlar,

e) Komisyon'un önerisi ve Konsey'in onayı ile alınan bir kararla tespit edilen diğer yardım türleri.

Özel bir hüküm bulunmamakla beraber Avrupa Topluluğu Bölgesel Politikası özünü Roma Antlaşmasında başlangıç bölümlerindeki şu cümlelerde bulmaktadır diyebiliriz:

*"Üye ülkeler çeşitli bölgeler arasındaki farklılıkları en az gelişmiş bölgelerin geriliğini azaltarak ekonomilerinin bütünlüğünü pekiştirmeye ve bunların uyumlu bir şekilde kalkınmalarını sağlamaya İSTEKLİ olarak..."*²⁸

Roma Antlaşmasının bütünü ele alındığında ekonomik faaliyetlerin topluluk sathında uyumlu bir biçimde geliştirilmesi ve üye ülke vatandaşlarının hayat ve çalışma standartlarının yükseltilmesinin hedeflendiği görülmektedir.²⁹

Hedeflere ulaşmak için çeşitli mali mekanizmalar Roma Antlaşmasında oluşturulmuştur. Bunlar Avrupa Sosyal Fonu, Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonlarıdır. Ayrıca Tek Senet'in kabulü ile Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu yukarıdakilere eklenmiştir.

²⁷ Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, **Avrupa Topluluğu'nun Bölgesel Politikası**, HDTM Matbaası, Ankara, 1992.

²⁸ Haluk GÜNGÖR, **Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu Kuran Roma Antlaşması**, Genişletilmiş 2.Baskı, Ankara, Barışçan yayıncılık, 1988.

²⁹ P.S.R.F. Mathijen, **Community Law**, 4.th ed., London 1987, s.199

Bölgesel Kalkınma Fonunun kuruluş nedeni; 1970'lerde ortak pazarın kurulması ile bölgesel farklılıkların kendiliğinden ortadan kalkacağı hipotezinin yanlış olduğun anlaşılması ve bölgesel sorunların tek başına ele alınması gerekliliğinin ortaya çıkmasıdır. Avrupa Topluluğunda parasal ve ekonomik birliğin gerçekleşmesini bölgesel ve yapısal dengesizlikler engellemektedir.³⁰

Ekim 1972'de Paris konferansında üye ülkeler, bölgesel politikalarını koordine etme yükümlülüğünü üstlenmişlerdir. 4 Mayıs 1973'de ise genişleyen Toplulukta Bölgesel Sorunlara İlişkin Rapor Komisyon tarafından Konseye sunulmuştur. 31 Aralık 1973 tarihine kadar Bölgesel Politika Komitesinin ve Bölgesel Kalkınma Fonunun kurulması bu raporda önerilmektedir. Bu iki birim, Avrupa Topluluğu Bölgesel Politikasının başarılı ve etkili olabilmesi için topluluk üye ülkelerinin bölgesel politikalarının ve bölgesel kalkınmaya yönelik mali mekanizmalarının koordineli bir yapıya kavuşturulmasını sağlamaktadır.³¹

2.1.2. Tek Avrupa Senedi

1980'lerde Topluluğun genişlemesinin devam etmesi bölgesel farklılıkların giderilmesini amaçlayan politikaların etkinliğinin azalmasına, Topluluğun yapısında önemli değişiklikler meydana gelmesine ve böylece daha heterojen bir yapı ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Topluluğa yeni katılan ülkeler, sosyo-ekonomik açıdan kurucu üyelere nazaran; büyük farklılıklar göstermekteydiler. Sonuçta, Avrupa Birliğine ulaşma amacı gittikçe zorlaşmış ve bu doğrultudaki ilerlemeleri hızlandırmak üzere, bu amaca ulaşmayı kolaylaştıracağı düşünülen Tek Senet yürürlüğe girmiştir.

Roma Antlaşması'nda bazı değişiklikler ve ilaveler getiren ve tüm üye ülke parlamentoları tarafından da onaylandıktan sonra, 1 Temmuz 1987 tarihinde yürürlüğe giren Tek Avrupa Senedi'nin 130 A, B, C, D ve E maddelerinde bölgelerarası farklılıkların giderilmesine ilişkin düzenlemeler yer almaktadır.³²

³⁰ Bulletin of the European Communities, **Report on the Regional Problems in the Enlarged Community**, Supplement 8/73, Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities, 1973, s.5

³¹ ibid.

³² HDTM, a.g.e., s.10

Tek Senet'in başarıya ulaşabilmesi için Komisyon tarafından beş öncelikli hedef tespit edilmiştir. Bunlar:

a) Hedef 1: Yapısal olarak geri kalmış bölge ekonomilerinin gelişme ve adaptasyonunu desteklemek suretiyle Topluluğa entegrasyonlarını temin etmek.

b) Hedef 2: Gerileme, hatta çökme tehlikesiyle karşı karşıya kalan sanayi bölgelerinin faaliyetler geliştirmelerine yardımcı olarak yapısal dönüşümlerine katkıda bulunmak.

c) Hedef 3: Avrupa'da çok önemli bir sorun olan uzun süreli işsizlik sorunu ile mücadele.

d) Hedef 4: Gençlerin istihdamı ve iş olanağı sağlanması.

e) Hedef 5: Ortak tarımsal politika reformu dikkate alınarak Avrupa Sosyal Alanı'na uygun kırsal kalkınmanın teşviki ve tarımsal üretim yapısının adaptasyonunun hızlandırılması esaslarından oluşmaktadır.³³

2.1.3. Bölgelerin Kalkındırılmalarına İlişkin Roma Antlaşması Maddeleri ve 1987 Yılında Tek Avrupa Senedine İlave Edilen Maddeler

Bölgelerin kalkındırılmalarına ilişkin Roma Antlaşması maddeleri ve 1987 yılında Tek Avrupa Seneti'nin 23. maddesi ile Roma Antlaşmasına ilave edilen maddeler, hem Avrupa Topluluğu'nun bölgesel politikasının hukuki altyapısını sağlamlaştırmış hem de Avrupa Topluluğu Bölgesel Politikasının uygulanmasına işlerlik ve dinamizm kazandırmıştır.

Madde – 2: Sosyal Adalet anlayışını ve Sosyal Devlet İlkesini benimseyen Avrupa Topluluğu, bölgeler arasındaki dengesizlikleri gidererek üye ülkelerin refah seviyelerinin dengeli ve devamlı olarak arttırılmasının sağlanmasına yönelik çalışmalarda bulunur.³⁴

Madde – 39: Ortak Tarım Politikası Araçlarıyla topluluğun tarımsal bölgeleri arasındaki doğal ve yapısal dengesizliklerin giderilmesi.

³³ İKV, **Delors Raporu Kapsamında Ekonomik ve Parasal Birliğin Gerçekleşmesi**, Yayın No:79, İstanbul, 1989.

³⁴ GÜNUĞUR, s. 7

Madde – 80: Etkin bir bölgesel politikanın uygulanabilmesi için ulaşım koşullarının iyileştirilmesi.

Madde – 92(3): Devlet Yardımlarının, işsizlik oranının önemli derecede yüksek olduğu geri kalmış bölgelerde Ortak Pazar'ın ve serbest piyasa koşullarının gerçekleştirilmesi amacıyla kullanılması.

Madde – 123: Görevi işçilerin istihdam olanaklarının iyileştirilerek yaşam düzeylerinin yükseltilmesi olan bir Avrupa Sosyal Fonu kurulmuştur.

Madde – 130: Avrupa Yatırım Bankası aracılığı ile az gelişmiş bölgelerin kalkındırılması için gerekli kaynakların sağlanarak bölgesel dengesizlikleri yok edici önlemlerin alınması.

Madde – 130 A: Topluluğun bütününde uyumlu bir kalkınmayı hızlandırmak bakımından Topluluk, ekonomik ve sosyal birleşmeyi güçlendirmeyi amaçlayan bir girişimi geliştirir ve sürdürür. Topluluk özellikle çeşitli bölgeler arasındaki farkı azaltmayı ve en az kayrılan bölgelerdeki gecikmeyi gidermeyi amaçlar.

Madde – 130 B: Üye devletler kendi ekonomik politikalarını yürütür ve aynı şekilde, 130 A maddesinde açıklanan amaçlara ulaşmak bakımından bu politikaları koordine ederler. Ortak politikaların ve iç pazarın yürürlüğe konulması 130 A ve 130 C Maddelerinde açıklanan amaçları hesaba katar ve onların gerçekleştirilmesine katılır. Topluluk bunun gerçekleştirilmesini yapısal nitelikteki fonlar (Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu'nun "yönlendirme" bölümü), Avrupa Yatırım Bankası ve mevcut öteki mali araçlar yolu ile yürüttüğü bir girişim ile destekler.

Madde – 130 C: Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, Topluluktaki temel bölgesel dengesizliklerin düzeltilmesine ve gerileyen sanayi bölgelerinin şekil değiştirmesine katkıda bulunmaya yöneliktir.

Madde – 130 D: Tek Avrupa Senedinin yürürlüğe girmesiyle birlikte Komisyon, yapısal nitelikteki mevcut fonların Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu'nun "yönlendirme" bölümü, Avrupa Sosyal Fonu ve Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu yapısına, işleyiş kurallarına ve 130 A ve 130 C maddelerinde açıklanan amaçların gerçekleştirilmesine katkıda bulunma etkinliklerini sağlamak ve mali araçlarla aralarındaki girişimleri düzenlemek amacıyla görevlerinin

rasyonelleştirilmesi ve belirlenmesi için gerekli olan değişiklikleri amaçlayan toplu bir öneriyi Konseye sunar. Konsey, bu öneri üzerine Avrupa Parlamentosu ve Ekonomi ve Sosyal Komiteye danıştıktan sonra bir yıl içinde karar verir.

Madde – 130 E: 130 D Maddesinde amaçlanan kararın alınmasından sonra Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonuna ilişkin uygulama kararları, Komisyonun önerisi üzerine, Avrupa Parlamentosuyla işbirliği halinde Konsey tarafından nitelikli çoğunlukla alınır. Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu “yönlendirme” bölümü ve Avrupa Sosyal Fonuyla ilgili sırasıyla 43, 126 ve 127’nci maddeler yürürlükte.

Madde – 145: Bu Antlaşmada bilinen amaçların gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla ve Antlaşmada öngörülen koşullar içinde Konsey:

- Üye devletlerin genel ekonomi politikalarının koordinasyonunu sağlar,
- Karar yetkisine sahiptir,
- Kabul ettiği kararlar ile koyduğu kuralların uygulama yetkilerini Komisyona verir.

Konsey bu yetkilerin kullanılmasını bazı yöntemlere bağlayabilir. Konsey, aynı şekilde belirli durumlarda yürütme yetkilerini doğrudan doğruya kullanmayı kendisine saklayabilir. Yukarıda gösterilen yöntemlerin komisyonun önerisi üzerine Avrupa Parlamentosunun görüşünü aldıktan sonra Konsey tarafından öncelikle konulacak ilke ve kurallara uygun olması gerekir.

Madde – 153: Konsey, Komisyonun görüşünü aldıktan sonra, işbu Antlaşmada öngörülen komitelerin statüsünü karşılaştırır.

2.2. AVRUPA TOPLULUKLARI RESMİ GAZETELERİNDE ÇIKAN İLGİLİ KARARLAR VE YÖNETMELİKLER

2.2.1. 75/185 sayılı Konsey Kararı

Bu karar, Bölgesel Politika Komitesini ve Bölgesel Kalkınma Fonunu kurumsallaştırmıştır. Her iki birim, yeni iş sahalarını yaratıcı, sanayinin yapısının teknolojik yeniliklere uygulanmasını sağlayıcı, bölgesel kalkınma faktörlerini harekete geçirici projeleri teşvik etmekte ve projeler arasında koordinasyonu sağlamaktadır.

Kararla gelen sistemin özelliği kaynakların ülkeler arası paylaşımında belli bir KOTA sisteminin uygulanmasıdır. Üye ülkelerin fonun yardımından yararlanabilmesi için “Bölgesel Kalkınma Programlarını” hazırlayıp Komisyona sunmuş olmaları gerekmektedir. Yardım alması gereken ve istenen projelerin bölgesel kalkınma programlarında gösterilmesi zorunludur. Programlar her bölgede elde edilen proje sonuçlarını yıllar itibariyle izleyebilecek şekilde hazırlanırlar. Ayrıca, programlarda, bölgenin sosyo-ekonomik yapısı, kalkınma hedefleri ve beklentileri ile bu hedeflere ulaşmak için alınacak tedbirler, mali kaynaklar ve uygulama araçları yer almaktadır.

2.2.2. 75/761 sayılı Konsey Kararı

İlgili Konsey kararı Bölgesel Politika Komitesinin işleyiş hükümlerini yürürlüğe koyar. Kararın en önemli maddesi ikinci maddedir.

Komite faaliyetlerinin sonuçları hakkında Konseye ve Komisyona bilgi vermekle yükümlüdür. 1975’de alınan Konsey kararları iki amaca yöneliktir:

- 1970’lerden önce bağımsız olarak uygulanan üye ülke bölgesel politikalarının ve bunlarla ilişkili mali mekanizmalarının Topluluk genelinde yol açtığı bölgesel dengesizliklerin giderilmesi,
- Dünyadaki 1973 petrol krizi ile değişen ekonomik yapının ve Topluluğun diğer ortak politikalarının yol açtığı yeni bölgesel sorunların önceden görülüp önlenmesi.³⁵

2.2.3. 79/137 sayılı Konsey Kararı

Konsey kararı 3 Haziran 1977 tarihli Komisyon önerileri doğrultusunda yürürlüğe konmuştur. Önerilerin en önemlisi, Topluluğun genişlemesinden dolayı topluluk sosyo-ekonomik yapısının yeni bölgesel sorunları çıkarabileceği bu nedenle sorunların önceden görülüp gerekli tedbirlerin alınmasıdır. Ayrıca mevcut ve olası sorunların analizini sağlayacak yeni metotların geliştirilmesi ve mevcut

³⁵ Bulletin of the European Communities, **Guidelines for Community Regional Policy**, Supplement 2/77, Luxembourg:Office for Official Publications of the European Communities,1977, s. 7.

mali mekanizmaların yanında yeni mali kaynakların da yaratılması hususunda antlaşmaya varılmıştır.

Aşağıda 1979'da alınan kararlar ile getirilen değişiklikler aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır:

1) Fon Kaynakları; Kota Bölümü ve Kota Dışı Bölüm olarak iki ana gruba ayrılmıştır.

Kota Bölümü: Fon kaynaklarının % 95'i bu bölüme ayrılmıştır. Bölgesel kalkınma programlarında yer alan yatırım projeleri şunlardır:

- Yeni iş sahaları yaratan, mevcut iş sahalarını aynı seviyede tutan sanayi, küçük sanayi ve hizmetler sektöründeki yatırımlar;
- Bölgenin kalkınmasına katkıda bulunan yol, su, elektrik gibi alt yapı projeleri,

Kota Dışı Bölüm: Fon kaynaklarının % 5'i bu bölüme ayrılmıştır. Kota Dışı Bölüm'ün temel özelliği, projelerin çok yıllık programlar halinde ele alınması ve fiziki yatırımların dışında orta ve küçük boy işletmelere danışmanlık hizmetlerinin verilmesidir. Bunlarla birlikte üye ülke politikaları ile Topluluk ortak politikası arasındaki koordinasyonu bölgesel etki analizleri yaparak sağlar.³⁶

2) Tüm Topluluk Politikalarına bölgesel boyut getirilmiştir,

3) Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu kaynaklarının kapsadığı bölgeler dört kategoriye ayrılmıştır.

- Topluluğun genişlemesinden etkilenen bölgeler
- Gerileyen endüstrilerin hakim olduğu bölgeler
- Enerji sorunu olan dağlık bölgeler
- İrlanda ve Kuzey İrlanda'nın dağlık bölgeleri³⁷

4) Bölgesel Etki Analizleri'nin rapor halinde periyodik olarak hazırlanması ve incelenmesi zorunluluğu Konseye yüklenmiştir.

³⁶ İnce Karabacak-Yasemin Erda, **Avrupa Toplulukları Bölgesel Politikası ve Araçları**(Ankara:T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü,1988),s 7-8.

³⁷ Bulletin of the European Communities, **Guidelines for Community Regional Policy**, Supplement 2/81, Luxembourg:Office for Official Publications of the European Communities,1981, s. 11.

5) Devlet yardımlarının Roma antlaşmasının 92'nci maddesinde belirtilen çerçeve dışında yapılmaması yükümlülüğü üye devletlere getirilmiştir. Böylece serbest piyasanın düzenli çalışmasının sağlanması hedeflenmektedir.³⁸

6) Üye ülke bölgesel politika ilkeleri ve önceliklerinin topluluk bölgesel politika ilkeleri ve öncelikleri ile uyumlu olmasına dikkat edilmesi zorunluluğu, bölgesel kalkınma programlarını hazırlayan birimlere getirilmiştir. Komisyon tarafından değerlendirilen bölgesel kalkınma programlarından yardıma uygun görülenler, Konsey tarafından Roma Antlaşmasının 145nci maddesine uygun olarak onaylanıp Resmi gazetelerde ilan edilirler. Bölgesel kalkınma programları hazırlanırken takip edilmesi gereken hususlar Avrupa Topluluklarının Resmi Gazeteleri aracılığı ile yürürlüğe girmiştir. Bu resmi gazetelerin tarih ve sayıları aşağıda verilmiştir:

- 02.06.1979 Tarih OJL 143 / 7
- 23.02.1980 Tarih OJL 349 / 10
- 10.11.1981 Tarih OJL 321 / 27
- 08.08.1984 Tarih OJL 211 / 18

2.2.4. 1787/84 sayılı Konsey Kararı

Yönetmeliğin bazı hükümlerinde değişiklik yapan Resmi Gazete 27.12.1985 Tarih OJL 350 sayılı Resmi Gazete.

Haziran 1983 Stuttgart Zirvesinde Avrupa Konseyinin direktifi doğrultusunda Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu tekrar gözden geçirilmiştir. Metinlerde, Fon yönetmeliği olarak adı geçen 1787 / 84 sayılı Yönetmelik Avrupa Bölgesel Politikası'nın temel taşlarından birisidir. Bu yönetmelikle, Kota Sistemi tamamen kaldırılmış ve her üye ülkenin fon kaynaklarından alt ve üst limitler dahilinde yararlanılabileceği hükmü getirilmiştir. OJL 350 sayılı kararda alt ve üst limitlerin Portekiz ve İspanya için 2 yıl süreyle geçerli olduğu, diğer ülkeler için ise söz konusu limitlerin süresinin 3 yıl olarak tespit edildiği belirtilmiştir.³⁹

³⁸ Alfonso MATTERA, *Le Marché unique Européen, ses Régles, son Fonctionnement*, 2nd. Ed., Paris: E.J.A. Jupiter, 1990, s. 17.

³⁹ H.Gonca GÜNGÖR, a.g.e., s. 33.

Topluluk içindeki temel bölgesel dengesizliklerin düzeltilmesine katkıda bulunmayı amaçlayan Fonun katkıda bulunduğu faaliyetlere proje ve Topluluk Programı şeklinde yapılacak mali katkılar yıllık olarak tespit edilmekte ve Topluluğun Genel Bütçesinde yer almaktadır. Her üye ülkenin Fondan alacağı payın, yıllar itibariyle değişeceği ve belirlenen alt ve üst limitler dahilinde üye ülkelere kullanılacağı Fon Yönetmeliğinde belirtilmektedir.

Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu yıllık raporları ayrıntılı olarak Fonun yıllık faaliyetleri, faaliyetlere tahsis edilen kaynakların dağılımını ve Fon ile ilgili tüm bilgileri vermektedir.

2.2.5. 2052/88 sayılı Konsey Kararı

Bu Yönetmelik, Yapısal Fonların görevleri, etkinlikleri, Avrupa Yatırım Bankası ve diğer mali araçların işleyişiyle aralarındaki faaliyetlerin koordinasyonuna dair çerçeveyi yürürlüğe koyar. Yönetmelik⁴⁰, 1787 / 84 Sayılı Yönetmelikle beraber Avrupa Bölgesel Politikası'nın temel taşlarından birisidir. 2052 / 88 Sayılı Yönetmelikte çerçevesi çizilen Yapısal Fonlar Reformu'nun uygulama esasları, daha sonra çıkan Yönetmeliklerde açıklanmıştır.

19.12.1988'de kabul edilen yönetmelikler 31.12.1988 Tarih OJL 374 Sayılı Resmi Gazete'de yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliklerin konu başlıkları aşağıdaki gibidir:

- 4253 / 88 Sayılı Yönetmelik; Yapısal Fonların Uygulama Önlemlerini, Fonlar arasında işbirliğini sağlayıcı tedbirler;
- 4254 / 88 Sayılı Yönetmelik; Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu'nun İşleyiş Hükümleri;
- 4255 / 88 Sayılı Yönetmelik; Avrupa Sosyal Fonu'nun İşleyiş Hükümleri;
- 4256 / 88 Sayılı Yönetmelik; Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönerme Fonu'nun (Yönerme Bölümü) ile ilgili İşleyiş Hükümleri;⁴¹

⁴⁰DPT, **Bölgesel Politikalar Alanındaki Topluluk Mevzuatının Özetleri**, Ankara, 1989, s. 219

⁴¹ Ayşe Sayın DENEVE, **AT Bölgesel Politikaları Üyelere Ne Sağlıyor?**, Ankara: Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Bülteni, Sayı: 107, Yıl:21, 1989, s. 46.

Yapısal Fonlar Reformu Yönetmeliği ve bu yönetmeliğe istinaden yürürlüğe konulan düzenlemeler, 1975'ten beri Toplulukça gerçekleştirilen uygulamaların sonuçları dikkate alınarak yapılmıştır. Avrupa Topluluğu 1988'den bu yana 2052 / 88 Sayılı Yönetmeliğin on yedinci maddesinde yer alan hükümler uyarınca hazırlanıp uygulamaya konan Topluluk Destek Çerçevesi kapsamında Bölgesel Politika Hedeflerini gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Kullanılan yöntem, belirli bir bölgede, ilgili Yönetmeliğin birinci maddesinde belirtilen hedeflere ilişkin Topluluk mali mekanizmalarının kalkınmada entegre yaklaşımlarla, koordinasyonun sağlanması şeklindedir.⁴²

Fon Kaynakları üye ülkelerin nüfuslarına ve gelişmişlik düzeylerine göre tespit edilen limitleri dahilinde tahsis edilmektedir. Topluluk Destek Çerçevesi kapsamında üye ülkelere kullanırlırlar. 2052 / 88 Sayılı Yönetmeliğin işleminde Komisyona, 3 Komite yardım etmektedir. Komitelerle ilgili;

*Hedef 1 ve 2 için Danışma Komitesi üye devletlerin temsilcilerinden oluşur.

*Hedef 3 ve 4 Roma Antlaşması'nın 124. maddesine dayanarak oluşturulan Komite, üye devletlerin temsilcilerinden oluşur.

*Hedef 5a ve 5b'yi oluşturan İdari Komite üye devletlerin temsilcilerinden oluşur.⁴³

2.3. BÖLGESEL POLİTİKA KOMİTESİNİN İNCELEMELER İLE YÜKÜMLÜ OLDUĞU HUSUSLAR İLE PROGRAMLARIN SEÇİMİNDE VE DEĞERLENDİRİLMESİNDE DİKKAT EDİLEN HUSUSLAR

2.3.1. Bölgesel Politika Komitesinin İncelemek ile Yükümlü Olduğu Hususlar

Avrupa Topluluğu'nun bölgesel kalkınmayı arttırmak, canlandırmak ya da yeniden tesis etmek için Bölgesel Politika Komitesi kendisine gelen programları değerlendirmek için bazı kriterler oluşturmuştur. Bu kriterler⁴⁴ programların kabul

⁴²Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, Avrupa Topluluğu'nun Bölgesel Politikası, HDTM Matbaası, Ankara, 1992

⁴³ ibid.

⁴⁴ OJL 320 Sayılı Resmi Gazetenin 2nci Maddesidir. 75/761 sayılı Konsey Kararı

görmesi ve Topluluğun kaynaklarından yararlanabilmesi için gerekli hususlardır.

Bunlar;

- topluluğun diğer politikalarını dikkate alarak üye ülkelerin bölgesel politika sahasındaki tecrübeleri, araçları, metotları ve hedefleri,
- devamlı ve kapsamlı olarak, Topluluğun çeşitli bölgelerinin sosyal ve ekonomik durumlarındaki gelişmeleri,
- Bölgesel Kalkınma Programlarının tasarlanmasındaki teknik metotları
- üye ülkeler tarafından sunulan kalkınma programları,⁴⁵
- yıllar itibari ile üye devletlerin ve topluluğun bölgesel kalkınma eylemlerini etkileyen mali araçları,
- mali mekanizmalarının, uygulandıkları bölgede meydana getirdikleri bölgesel kalkınmaya olan etkileri,
- üye ülkelerin kalkınma programlarının yürütülmesini kolaylaştırıcı mahiyette, üye ülkelerin ve topluluğun imkanlarının koordineli olarak seferber edilmesi ve Topluluk Bölgelerindeki yatırım projelerinin gelişimi,
- topluluk ve üye ülke yardım sistemlerinin doğrudan ve dolaylı bölgesel etkileri,
- aşırı kalabalık bölgelerde işletmelerin yatırım yapmalarını caydırıcı önlemleri,
- Bölgesel Kalkınma mahiyetindeki kamu ve özel yatırımcılara gerekli olan bilgilerin geliştirilmesi ve hizmetlerine sunulması.

olarak sıralanabilir.

2.3.2 Programların Seçiminde ve Değerlendirilmesinde Dikkat Edilen Hususlar

Şüphesiz ki Avrupa Topluluğu'nun sağladığı kredi ve özellikle hibe yardımlarını bütün üye ülkeler kullanmak istemektedirler. Ne var ki üye ülkeler, gerek Bölgesel Kalkınma için ayrılan payın sınırlı olması gerekse de programların seçiminde ve değerlendirilmesinde uygulanan esaslar sebebiyle bu fonları almak

⁴⁵ 75/185 sayılı konsey kararının 3.mad. belirtilen bölgelere göre kalkınma programları hazırlanır.

için birçok kriteri dikkate almak zorunda kalmaktadırlar. Tüm Avrupa Topluluğu uygulamalarında olduğu gibi bu esaslarında hukuki zemini mevcuttur.

Bu esaslar;

- sahaları ve bölgeleri etkileyen ekonomik dengesizliğin önem derecesi,
- programın, istihdama olan etkisi; yeni iş olanaklarını yaratma kapasitesi,
- iç kaynaklı gelişme potansiyelini harekete geçirme derecesi,
- programı teşkil eden bölgelerin ve alt bölgelerinin kalkınmaya ve ekonomi yapısının güçlendirilmesine katkısı,
- ekonomik sektörlerin durumu ve işletme karlılığına etkisi; işletmelerin kuruluş yerini etkileme açısından yatırımların diğer bölgelere kıyasla işletme karlılığına etkisi,
- bölge ve alt bölgelerin sınırları ya da çevresi üzerindeki etkisi; çevre bölgelerin hakim ekonomik bölgenin nüfusuna uzaklıkları,
- doğal kaynaklar üzerindeki etkileri,
- topluluk yapısal mali mekanizmalarının ilgili yönetmeliklerinde belirtilen amaçlara ve işleyiş kurallarına uygun kullanımına,

uygun olup olmadığına bakılarak, teklif edilen programların fonlardan yararlanmasına karar verilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ BÖLGESEL POLİTİKASI ARAÇLARI

3.1. YAPISAL FONLAR

Genel Olarak Avrupa Birliği, kuruluşundan itibaren, üye ülkeler arasında ve üye ülkelerin bölgeleri arasında ekonomik ve sosyal gelişmişlik farklarını azaltmaya yönelik olarak tedbirler almaya ve bu amaçla harcamalar yapmaya başlamıştır. Nitekim, Topluluğu kuran Roma Antlaşması ile Sosyal Fonun kurulmasına karar verilmiştir. Bunu 1962 yılında kurulan Avrupa Tarımsal Yönerme ve Garanti Fonu -Yönerme Bölümü ve 1975 yılında kurulan Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu izlemiştir.⁴⁶

Farklı tarihlerde farklı amaçlarla kurulan ve Yapısal Fonlar olarak adlandırılan bu ve benzeri Fonlar, başlangıçta birbirlerinden bağımsız ve kopuk olarak faaliyetlerini devam ettirmişlerdir. Ancak, bu şekilde çalışan Fonların, istenen sonuca ulaşılmasını zorlaştırdığı gibi, zaman zaman da kaynak israfına neden olduğu ortaya çıkmıştır.⁴⁷

Topluluk, ortaya çıkan bu dağınıklığı önlemek üzere, 1989 yılında Yapısal Fon faaliyetlerinin birbirleri ile ilişkilendirilmesini kararlaştırmıştır.⁴⁸ Nitekim, 1994 yılından itibaren Yapısal Fonların tâbi olacağı ana kriterler ortaya konmak suretiyle bu alanda tamamen yeni bir yapı oluşturulmuştur.

Topluluk, Yapısal Fonlar tarafından finanse edilecek ve desteklenecek projelerin tespitinde objektif kurallar ortaya koymuştur. Bu kurallar 1994-1999 yılları arasında uygulanmak üzere, altı ana kriter (hedef) altında toplanmıştır.⁴⁹ Topluluk Yapısal Fonlarını incelemeye geçmeden önce bu kriterlerin açıklanması, konunun daha iyi bir şekilde anlaşılmasını sağlayacaktır.

⁴⁶ G. DAY and G. REES(eds), *Regions, Nations and European Integration*, Cardiff: University of Wales,1994.

⁴⁷ T. HITİRİS, *European Community Economics*, Hemel Hempstead:Harvester Wheatsheaf, 1988.

⁴⁸ D. MAİR, *Regional Policy Initiatives*, The Royal Bank of Scotland Review,No:169,March,s.33

⁴⁹ M. WISE and R. GİBB, *Single Market to Social Europe*,Harlow:Longman,1993.

Bu kriterlerden, aşağıda açıklanacağı üzere, 1, 2 ve 5b bölgesel özellikler taşımakta olup, 3, 4 ve 5a ise tüm Topluluğu kapsayacak özelliklere sahiptir.⁵⁰ Yapısal Fonlardan hangisinin hangi kritere tâbi olduğu Tablo 3.1'de gösterilmektedir:

Tablo :3.1 - Yapısal fonların tâbi olduğu kriterler

Kriter 1	ABKF	ASF	ATYGF-yönverme	
Kriter 2	ABKF	ASF		
Kriter 3		ASF		
Kriter 4		ASF		
Kriter 5a			ATYGF-yönverme	BSMA
Kriter 5b	ABKF	ASF	ATYGF-yönverme	
Kriter 6	ABKF	ASF	ATYGF-yönverme	

3.1.1.Yapısal Fonlarda İlk Planlı Dönem (1994-1999)

3.1.1.1. Kriter 1: Az gelişmiş bölgeler

Son üç yılın GSYİH ortalaması, Topluluk ortalamasının %75'inden daha düşük olan az gelişmiş bölgeleri kapsamaktadır.⁵¹

Kriter 1 kapsamında Yapısal Fonlardan yardım alabilecek bölgeler ise üye ülkeler itibarıyla aşağıdaki gibidir:

- Yunanistan : Tamamı;
- Portekiz : Tamamı;
- İrlanda : Tamamı;
- Belçika : Hainaut idari bölgesi;
- Almanya : Beş yeni eyalet (Branderburg, Saxsony, Saxsony-Anhalt, Mecklenburg- Vorpommern ve Thüringen) ve Doğu Berlin;
- İspanya : Andalucia, Asturias, Cantabria, Castillaa y Leon, Castilla-La Mancha, Ceuta y Melilla, Comunidad Valenciana, Extremadura, Galicia, Kanarya Adaları ve Murcia;
- Fransa : Fransanın deniz aşırı bölgeleri, Korsika ve Valanciennes'in çevresi, Douai ve Avesnes (Belçika'daki Hainaut bölgesinin yakınları);

⁵⁰ L. HOOGE and M.KEATING, *The Politics of European Union Regional Policy*, Journal of European Public Policy,3, s.367.

⁵¹ R. LEONARDI(ed.), *The Regions and the European Community*, London: Frank Cass,1993.

- İtalya : Abruzzo, Basilicata, Calabria, Campania, Molise, Apuglia, Sardunya ve Sicilya;
- Hollanda : Flevoland;
- İngiltere : Kuzey İrlanda, Merseyside ve Dağlık Bölgeler ve Adaların Yatırım Alanları;
- Avusturya : Burgenland idari bölgesi.⁵²

Kriter 1 çerçevesinde kalan az gelişmiş bölgelerin nüfusu ise Tablo 3.2'de gösterilmiştir. Tablonun incelenmesinden de görüleceği üzere, kriter 1 kapsamında kalan bölgelerde toplam Topluluk nüfusunun yüzde 25'i yaşamaktadır. Yunanistan, Portekiz ve İrlanda'nın tüm nüfusu ile İspanya nüfusunun yüzde 58'inden ve İtalya nüfusunun yüzde 36'sından fazlası, kriter 1 kapsamında, Topluluğun Yapısal Fonlarından faydalanmaktadır.

Diğer yandan, Topluluğun gelişmiş ülkelerinden Hollanda nüfusunun yüzde 1,5'i, Avusturya nüfusunun yüzde 3,5'i, Fransa nüfusunun yüzde 4,4'ü ve İngiltere nüfusunun yüzde 6'sı Kriter 1 kapsamında Yapısal Fon kaynaklarından faydalanmakta olup, bu ülkeler anılan kriter çerçevesinde diğer Topluluk ülkelerine oranla Fonlardan daha az faydalanmaktadır.

Finlandiya ve İsveç ile kurucu ülkelerden Lüksembourg ve ilk genişlemede tam üye olan Danimarka'nın hiçbir bölgesinin GSYİH'sı Topluluk GSYİH'nın yüzde 75'inden daha düşük GSYİH'ya sahip olmadığından, bu ülkeler, Kriter 1 çerçevesinde Yapısal Fonların hiç birisinden faydalanamamaktadır.

Kriter 1 kapsamında Yapısal Fonlardan 1994-95 yıllarında en çok yardımı 5,5 milyar ECU ile İspanya almıştır. İspanya bu yardımın 3,5 milyar ECU'sünü Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonundan (ABKF) sağlamıştır. Geri kalan yardımın 1,1 milyar ECU'sünü Avrupa Sosyal Fonundan (ASF), 691 milyon ECU'sünü Avrupa Tarımsal Yönverme ve Garanti Fonunun Yönverme Bölümünden (ATYGF-YB) ve 109 milyon ECU'sünü ise Balıkçılık Sektörü için Mali Araçlardan (BSMA) almıştır.

⁵² European Commission, **Structural Funds and Cohesion Fund 1994-99**, Luxembourg, 1996, s.11-12.

Tablo :3. 2 - Ülkeler itibarıyla az gelişmiş bölgelerin nüfusu

Ülkeler	Nüfus (Milyon Kişi)	Toplam Nüfusa Oranı (%)
Belçika	1.279	12.8
Almanya	16.447	20.7
Yunanistan	10.209	100.0
İspanya	23.269	58.2
Fransa	2.546	4.4
İrlanda	3.500	100.0
İtalya	21.133	36.6
Hollanda	0.217	1.45
Portekiz	9.868	100.0
İngiltere	3.414	6.0
Avusturya	0.269	3.5
Toplam	92.151	25.0

Topluluğun en çok yardım alan ikinci ülkesi ise Portekiz olmuştur (3,2 milyar ECU). Portekiz, bu yardımın 1,2 milyar ECU'sünü İspanya gibi ABKF kaynaklarından alırken, ASF'den 650, ATYGF-Yönverme Bölümünden 420 ve BSMA'dan 33 milyon ECU almıştır.⁵³

Yapısal Fonlardan bu kriter kapsamında en çok yardım alan üçüncü ülke ise 2,8 milyar ECU ile Yunanistan olmuştur. Yunanistan da İspanya ve Portekiz gibi en çok yardımı ABKF'dan (1,8 milyar ECU) almıştır. Bu Fonu ASF ve ATYGF-YB izlemektedir.

Almanya, Belçika, İrlanda ve İtalya Yapısal Fonlardan önemli ölçüde faydalanan diğer ülkeler olmuştur. Kriter 1 kapsamında bütün ülkeler en çok ABKF'dan yardım almışlardır. Bu Fonu, ASF ve ATYGF-YB takip etmektedir.

Üye ülkelerin aldıkları yardımlarla bu ülkelerin Kriter 1 kapsamında kalan nüfusları arasında bir ilişki olduğu Tablo 3.2 ve Tablo 3.3 birlikte incelendiğinde açıkça görülmektedir. Ancak, aldıkları yardımı sadece nüfusla izah etmek mümkün değildir. Ayrıca bu ülkelerin anılan bölgelerinin GSYİH'lerinin da önemli olduğu anlaşılmaktadır. Dahası, anılan kriter kapsamında ikinci büyük nüfusa sahip olan ülke İtalya olmasına karşılık, bu ülke, Yapısal Fonlardan yararlanma sıralamasında daha alt sıralarda yer almaktadır. Yunanistan'ın ise kriter kapsamında kalan nüfusu, İtalya'ya oranla daha az olmasına rağmen, Fonlardan almış olduğu yardım miktarı daha fazladır. (Tablo 3.3)

Tablo:3.3- Kriter 1 kapsamında yapılan yardımlar (1994-1995) (Milyon ECU)

⁵³ European Commission Regional Policy ,Activities of the Structural Funds in 1998, 02.11.1999, Brussels,1999.

Tablo:3.3- Kriter 1 kapsamında yapılan yardımlar (1994-1995) (Milyon ECU)

Üye Ülkeler	Fon Çeşidi	Ayrılan Ödenek		Ödemeler	
		1	2	1	2
BELÇİKA	ABKF	67,93	67,93	53,75	53,75
	ASF	24,70	24,70	13,35	19,76
	ATYGF	14,00	14,00	6,08	6,08
	BSMA	0,37	0,37	0,19	0,19
	TOPLAM	107,00	107,00	73,36	79,77
ALMANYA	ABKF	1.844,97	1.844,97	1.027,06	1.027,06
	ASF	1.166,51	1.166,51	852,73	852,73
	ATYGF	861,60	861,60	578,67	578,67
	BSMA	19,00	19,00	11,60	11,60
	TOPLAM	3.892,08	3.892,08	2.740,05	2.740,05
YUNANİSTAN	ABKF	3.151,22	3.151,22	1.847,77	1.847,77
	ASF	684,71	684,71	411,53	411,53
	ATYGF	699,19	699,19	518,12	518,12
	BSMA	37,10	37,10	14,24	14,24
	TOPLAM	4.572,22	4.572,22	2.791,66	2.791,66
İSPANYA	ABKF	5367,19	5.367,19	3.582,35	3.582,35
	ASF	1.666,10	1.666,10	1.166,94	1.166,94
	ATYGF	979,67	979,67	668,62	691,08
	BSMA	304,46	304,46	109,22	109,22
	TOPLAM	8.137,41	8.137,41	5.527,13	5.549,60
FRANSA	ABKF	236,69	236,69	107,89	107,89
	ASF	185,46	185,46	101,85	130,65
	ATYGF	69,21	69,21	37,65	337,65
	BSMA	6,30	6,30	3,46	3,46
	TOPLAM	497,67	497,67	250,86	279,66
İRLANDA	ABKF	748,60	748,60	568,45	568,45
	ASF	619,31	619,31	539,59	539,76
	ATYGF	332,56	332,56	285,46	285,46
	BSMA	9,19	9,19	5,50	5,50
	TOPLAM	1.709,66	1.709,66	1.398,99	1.399,16
İTALYA	ABKF	2.018,14	2.018,14	1.087,57	1.087,57
	ASF	462,35	462,35	186,02	200,27
	ATYGF	477,78	477,78	251,65	251,65
	BSMA	66,54	66,54	15,99	15,99
	TOPLAM	3.024,80	3.024,80	1.541,22	1.555,47
HOLLANDA	ABKF	24,30	24,30	11,44	11,44
	ASF	8,20	8,20	5,06	5,06
	ATYGF	1,90	1,90	1,55	1,55
	BSMA	2,80	2,80	1,58	1,58
	TOPLAM	37,20	37,20	19,63	19,63
AVUSTURYA	ABKF	19,96	19,96	9,98	9,98
	ASF	5,04	5,04	2,52	2,52
	ATYGF	3,80	3,80	1,90	1,90
	BSMA	0,00	0,00	0,00	0,00
	TOPLAM	28,80	28,80	14,40	14,40
PORTEKİZ	ABKF	2.925,37	2.925,37	2.161,09	2.161,09
	ASF	795,89	795,89	624,37	630,18
	ATYGF	776,14	776,14	419,63	419,63
	BSMA	52,01	52,01	33,14	33,14
	TOPLAM	4.549,40	4.549,40	3.238,23	3.264,05
İNGİLTERE	ABKF	301,24	301,24	169,41	169,41
	ASF	162,11	162,11	104,89	104,89
	ATYGF	59,91	59,91	52,69	52,69
	BSMA	9,06	9,06	4,37	4,37
	TOPLAM	532,32	532,32	331,36	331,36
TOPLAM	ABKF	16.705,60	16.705,60	10.626,76	10.626,76
	ASF	5.780,37	5.780,37	4.087,85	4.884,30
	ATYGF	4.275,75	4.275,75	2.822,81	2.844,47
	BSMA	506,84	506,84	199,28	199,28
	TOPLAM	27.268,56	27.268,56	17.635,89	17.754,80

Kaynak: 7th Annual Report on the Structural Funds (1995), s.275.

(1) Devirler ve Tahsisler Dahil.

(2) Devirler ve Tahsisler Hariç.

3.1.1.2. Kriter 2: Gerileyen sanayi bölgeleri ve alanları

Kriter 2 kapsamına girecek olan Gerileyen Sanayi Bölgelerini tanımlamak üzere üç temel gösterge kabul edilmiştir⁵⁴. Bunlar;

- işsizlik oranı Topluluk ortalamasının altında olmak,
- sanayide çalışanların yüzde oranı Topluluk ortalamasının üstünde olmak,
- bu iki istihdam kategorisinde gittikçe kötüye gitmek.

Kabul edilen bu göstergelerden ikincisi, Kriter 1 ve 2 kapsamındaki çok yakın bölgeleri, temel gösterge ile yakından ilgili küçük alanları, özellikle işsizliğin çok daha kötüye gitmeye yüz tuttuğu şehir bölgeleri, terkedilmiş sanayi alanları ve balıkçılık sektörünün yeniden yapılandırılmasına yönelik girişimlerden etkilenen bölgeler gibi alanların genişletilmesi imkânını tanımaktadır.

Komisyon Kriter 2 kapsamına dahil olmaya elverişli bölgeleri 1994 yılında tespit etmiştir. Tespit edilen bu listeye, 1995 yılında Topluluğa tam üye olarak katılan Avusturya, Finlandiya ve İsveç'e ait bölgeler ise 1996 yılında ilave edilmiştir. Söz konusu Kriter kapsamına dahil edilen bölgelerde 60.4 milyon insan yaşamakta ve bu kriter çerçevesinde Yapısal Fonlar tarafından sağlanan imkânlardan faydalanmaktadırlar.

Ülkeler itibarıyla Kriter 2 kapsamındaki bölgelere ilişkin liste 24 Mart 1994 tarih ve L81 sayılı Topluluklar Resmi Gazetesinde yayımlanmıştır. 1995 yılında tam üye olan üç ülke ile ilgili bölgeler listesi ise 8 Mart 1995 tarih ve L51 sayılı Topluluklar Resmi Gazetesinde yayımlanmıştır.

Bazı bölgelerde yüksek işsizlik vardır zira eskiden çok sayıda insanın çalışmakta olduğu sektörler önemli ölçüde gerilemiştir. Bu kriterin kapsamı içinde, AB nüfusunun azami %18'i bulunmaktadır. Bu oran farklı alanlara bölünmektedir: endüstriyel çöküşten etkilenen bölgeler kriter 2 kapsamındadır

Kriter 2 çerçevesinde gerileyen sanayi bölgeleri ve alanları kapsamında kalan bölgelerin nüfusu Tablo 3.4'de gösterilmektedir:

⁵⁴A.M. WILLIAMS. *European Community: The Contradictions of Integration*, 2cd, Oxford, 1994

Tablo 3. 4 - Gerileyen sanayi bölgeleri ve alanlarında yaşayan nüfus

Ülkeler	Nüfus (Milyon Kişi)	Toplam Nüfusa Oranı (%)
Belçika	1,40	14,0
Danimarka	0,44	8,8
Almanya	7,00	8,8
İspanya	7,90	20,3
Fransa	14,60	25,9
İtalya	6,30	10,8
Lüksemburg	0,13	34,2
Hollanda	2,60	17,3
İngiltere	17,70	31,0
Avusturya	0,637	8,2
Finlandiya	0,787	15,5
İsveç	0,965	11,0
Toplam	60,459	16,4

⁵⁵ European Commission, *Structural Funds and Cohesion Fund 1994-99*, Luxembourg, 1996, s.13.

Gerileyen sanayi bölgeleri kapsamında en çok nüfusu olan ülke 17.700 bin kişi ile İngiltere'dir. Bu ülkeyi 14.600 bin kişi ile Fransa, 7.900 bin kişi ile İspanya ve 7 milyon kişi ile Almanya izlemektedir. Bu rakamlar da bize, amlan ülkelerin bazı sanayilerinin artık günümüz teknolojileri ile rekabet edemediklerini ve eskiyen sanayilerini değiştirmek veya tasfiye etmek durumunda olduklarını göstermektedir.

Kriter 2 kapsamında, üye ülkeler sadece ABKF ve ASF kaynaklarından faydalanabilmektedirler. ABKF; ASF'ye nazaran daha fazla mali imkânlar sağlamaktadır. Bu hedef çerçevesinde yardım alabilecek bölgelerin listesi, ilgili üye devletler ile yakın işbirliği içinde komisyon tarafından belirlenir. Yapısal Fonlar, toplam uygun miktarın %50'sine kadarını ve genel bir kural olarak, kamu harcamalarının en az %25'ini müşterek finanse eder. Tablo 3.4'de de görüleceği üzere, bu kriter kapsamında Fonlardan en fazla yardımı İngiltere almaktadır. Bu ülkeyi sırasıyla İspanya, Fransa, Almanya ve İtalya izlemektedir. Adı geçen ülkelerin tamamının Avrupa Birliğinin sanayileşmiş ülkeleri olması kayda değer bir göstergedir. Ancak Kriter 2, zaten yapısı gereği sanayileşmiş ülkelerin kötüye giden sanayi bölgelerine yardım yapmakta olduğundan bu Tabloda (Tablo 3.5) ilk

⁵⁵ European Commission, *Structural Funds and Cohesion Fund 1994-99*, Luxembourg, 1996, s.13.

sıralarda yer alan ülkelerin sanayileşmiş ülkeler olmasını doğal karşılamak gerekmektedir.

Tablo : 3.5 - Kriter 2 kapsamında yapılan yardımlar (1994-95) (Milyon ECU)

ÜYE ÜLKELER	FON	AYRILAN ÖDENEK		ÖDEMELER	
		1	2	1	2
BELÇİKA	ABKF	49,12	49,12	24,39	24,39
	ASF	8,41	13,04	2,61	4,93
	TOPLAM	57,53	62,16	27,00	29,31
DANİMARKA	ABKF	24,84	24,84	17,77	17,77
	ASF	5,45	5,45	2,23	2,23
	TOPLAM	30,29	30,29	19,99	19,99
ALMANYA	ABKF	198,05	198,05	104,49	104,49
	ASF	88,80	88,80	45,85	51,45
	TOPLAM	286,85	286,85	150,34	156,94
İSPANYA	ABKF	545,10	545,10	395,86	395,86
	ASF	114,11	114,11	52,10	52,10
	TOPLAM	659,21	659,21	447,96	447,96
FRANSA	ABKF	751,68	751,68	326,44	326,44
	ASF	152,71	152,71	93,91	96,85
	TOPLAM	904,39	904,39	420,35	4.213,29
İTALYA	ABKF	329,29	329,29	119,65	119,65
	ASF	60,66	60,66	30,33	30,33
	TOPLAM	299,95	299,95	149,97	149,97
LÜKSEMBURG	ABKF	6,03	6,03	3,01	3,01
	ASF	1,94	1,94	0,97	0,97
	TOPLAM	7,97	7,97	3,99	3,99
HOLLANDA	ABKF	66,95	66,95	33,48	33,48
	ASF	38,07	38,07	19,03	19,03
	TOPLAM	105,02	105,02	52,51	52,51
AVUSTURYA	ABKF	38,91	38,91	13,80	13,80
	ASF	15,24	15,24	7,62	7,62
	TOPLAM	54,15	54,15	21,42	21,42
FİNLANDİYA	ABKF	24,80	24,80	12,40	12,40
	ASF	6,30	6,30	3,15	3,15
	TOPLAM	31,10	31,10	15,55	15,55
İSVEÇ	ABKF	83,22	83,22	26,78	26,78
	ASF	22,56	22,56	11,28	11,28
	TOPLAM	105,78	105,78	38,06	38,06
İNGİLTERE	ABKF	903,52	903,52	297,66	297,66
	ASF	346,53	346,53	213,67	221,20
	TOPLAM	1.250,05	1.250,05	511,33	518,85
TOPLAM	ABKF	2.931,52	2.931,52	1.375,72	502,13
	ASF	860,76	865,39	482,75	1.375,72
	TOPLAM	3.792,28	3.796,91	1.858,47	1.877,84

⁵⁶7th Annual Report on the Structural Funds (1995), s.276.

3.1.1.3. Kriter 3, 4 ve 5a

Kriter 3, 4 ve 5a genel anlamda tüm Avrupa Birliği ülkelerini kapsayan ve bölgesel olmayan uyum politikalarının öncelik kriterlerini ortaya koymaktadır. Bu

⁵⁶7th Annual Report on the Structural Funds (1995), s.276.

nedenle bu kriterlerin çok geniş bir uygulama alanı bulduğu ifade edilebilir.

Kriter 3 : Uzun dönemde işsizlikle mücadele, emek piyasasından çıkarılan insanların ve gençlerin çalışma hayatına kazandırılması faaliyetleri ve kadın ve erkekler için eşit istihdam imkânlarının teşvik edilmesi konularını kapsamaktadır.⁵⁷

Tablo :3. 6 - Kriter 3 kapsamında yapılan yardımlar (1994-95) (Milyon ECU)

ÜYE ÜLKELER	FON	AYRILAN ÖDENEK		ÖDEMELER	
		1	2	1	2
BELÇİKA	ASF	97,76	97,76	66,42	74,51
DANİMARKA	ASF	85,00	85,00	47,50	74,24
ALMANYA	ASF	307,77	307,77	226,27	234,26
İSPANYA	ASF	426,59	426,59	244,54	244,54
FRANSA	ASF	778,40	778,40	503,68	503,68
İTALYA	ASF	200,47	200,47	100,23	100,23
LÜKSEMBURG	ASF	6,46	6,46	5,09	5,59
HOLLANDA	ASF	282,27	282,27	253,32	253,32
AVUSTURYA	ASF	64,06	64,06	32,03	32,03
FINLANDIYA	ASF	60,33	60,33	30,17	30,17
İSVEC	ASF	73,00	73,00	36,50	36,50
İNGİLTERE	ASF	975,00	975,00	818,57	818,57
TOPLAM	ASF	3.357,11	3.357,11	2.364,33	2.407,64

Kriter 3 kapsamında ASF üye ülkelere yardım sağlamaktadır. Tablo3.6'nın incelenmesinden de görüleceği üzere, bu kriter kapsamında, ASF, 818 milyon ECU ile en çok İngiltere'ye mali yardım sağlamıştır. Bu ülkeyi Fransa 503, Hollanda 253, İspanya 244 ve Almanya 234 milyon ECU yardım olarak izlemektedirler. Diğer ülkelerin aldıkları yardımlar ise Tablodan da görüleceği gibi nispeten daha düşük düzeydedir.

Kriter 4 : Sanayideki imalat sistemlerinin değişmesi ve değişen sanayilerde çalışanların yeni duruma uyumlarını sağlayacak faaliyetler bu kriter kapsamında tanımlanmaktadır.⁵⁹

Kriter 4 kapsamında, üye ülkeler, sadece ASF'den yardım sağlamaktadır. Fonun iki yıl içinde sağladığı toplam yardım tutarı yaklaşık 190 milyon ECU olup, diğer kriterlerle mukayese edildiğinde oldukça küçük bir meblâğ olduğu

⁵⁷ J. HARROP, *Structural Funding and Employment in the EU Financing Path to Integration*, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham, 1996.

⁵⁸ 7th Annual Report on the Structural Funds (1995), s.277.

⁵⁹ ibid.

görülmektedir. Bu kriter kapsamında Fon en çok yardımı İspanya'ya yapmıştır. Diğer ülkelerin almış olduğu yardımlar ise Tablo 3.7' de görülmektedir.

Tablo :3. 7 - Kriter 4 kapsamında yapılan yardımlar (1994-95) (Milyon ECU)

ÜYE ÜLKELER	FON	AYRILAN ÖDENEK		ÖDEMELER	
		1	2	1	2
BELÇİKA	ASF	4,63	4,63	2,32	2,32
DANİMARKA	ASF	6,00	6,00	30,00	30,00
ALMANYA	ASF	29,61	29,61	14,81	14,81
İSPANYA	ASF	118,10	118,10	65,83	65,83
FRANSA	ASF	93,39	93,39	47,70	47,70
İTALYA	ASF	60,61	60,61	30,31	30,31
LÜKSEMBURG	ASF	0,53	0,53	0,34	0,34
HOLLANDA	ASF	222,23	222,23	11,12	11,12
AVUSTURYA	ASF	11,70	11,70	5,85	5,85
FİNLANDIYA	ASF	14,83	14,83	7,42	7,42
İSVEC	ASF	0,00	0,00	0,00	0,00
TOPLAM	ASF	363,63	363,63	188,68	188,68

⁶⁰7th Annual Report on the Structural Funds (1995), s.278.

Kriter 5a : OTP reformunun temelindeki tarımsal yapının düzeltilmesini hızlandırıcı faaliyetler ile balıkçılık sektörünün yapısal düzenlemelerinin modernizasyonunun teşvikine yönelik faaliyetler, bu kriter alanında mütalâa edilmektedir.⁶¹

Tablo:3.8 - Kriter5a kapsamında yapılan yardımlar-Tarım (94-95) (Milyon ECU)⁶²

ÜYE ÜLKELER	FON	AYRILAN ÖDENEK		ÖDEMELER	
		1	2	1	2
BELÇİKA	ATYGF	53,03	53,03	16,51	16,51
DANİMARKA	ATYGF	38,67	38,67	19,19	19,19
ALMANYA	ATYGF	322,72	322,72	209,82	209,82
İSPANYA	ATYGF	77,41	77,41	55,81	55,81
FRANSA	ATYGF	518,73	518,73	242,97	242,97
İTALYA	ATYGF	117,47	117,47	58,73	58,73
LÜKSEMBURG	ATYGF	12,22	12,22	5,37	5,37
HOLLANDA	ATYGF	25,27	25,27	12,15	12,15
AVUSTURYA	ATYGF	61,50	61,50	30,75	30,75
FİNLANDIYA	ATYGF	61,42	61,42	30,71	30,71
İSVEC	ATYGF	13,72	13,72	6,86	6,86
İNGİLTERE	ATYGF	85,16	85,16	41,73	41,73
TOPLAM	ATYGF	1.387,32	1.387,32	730,60	730,60

Kriter 5a kapsamında üye ülkeler ATYGF-YB VE BSMA'dan yardım almaktadırlar. ATYGF-YB tarım kesimine yönelik projeleri desteklerken, BSMA, adından da anlaşılacağı üzere, Balıkçılık sektörüne yardım sağlamaktadır. Tarım kesimine 1994-95 yıllarında toplam 730 milyon ECU yardım sağlanmış olup, bu

⁶⁰ 7th Annual Report on the Structural Funds (1995), s.278.

⁶¹ CEC, EC Agricultural Policy for the 21st Century, European Economy, No:4, Brussels, 1994.

⁶² 7th Annual Report on the Structural Funds (1995), s.279.

yardımanın yaklaşık yüzde 62'si Almanya ve Fransa tarafından kullanılmıştır. Geri kalan yardım ise on ülke tarafından paylaşılmıştır (Tablo 3.8).

Balıkçılık Sektörü için Mali Araçlar(BSMA)'nın yapmış olduğu yardım miktarı ise iki yılda yaklaşık 150 milyon ECU olup, bu miktarın yaklaşık yarısı iki ülke, Fransa ve Danimarka tarafından kullanılmıştır. Geri kalan yarısı ise kriterden faydalanabilme şartlarını taşıyan diğer Topluluk üyesi ülkeler tarafından kullanılmıştır (Tablo 3.9).

Tablo:3.9 -Kriter5a kapsamında yapılan yardımlar-Balıkçılık 94-95 (Milyon ECU) ⁶³

ÜYE ÜLKELER	FON	AYRILAN ÖDENEK		ÖDEMELER	
		1	2	1	2
BELÇİKA	BSMA	4,08	4,08	3,33	3,33
DANİMARKA	BSMA	46,59	46,59	30,29	30,29
ALMANYA	BSMA	24,87	24,87	16,13	16,13
İSPANYA	BSMA	39,83	39,83	9,97	9,97
FRANSA	BSMA	63,27	63,27	41,13	41,13
İTALYA	BSMA	44,77	44,77	11,20	11,20
LÜKSEMBURG	BSMA	1,10	1,10	0,11	0,11
HOLLANDA	BSMA	9,16	9,16	6,21	6,21
AVUSTURYA	BSMA	2,00	2,00	0,20	0,20
FINLANDİYA	BSMA	23,00	23,00	6,90	6,90
İSVEÇ	BSMA	40,00	40,00	12,00	12,00
İNGİLTERE	BSMA	14,78	14,78	11,82	11,82
TOPLAM	BSMA	313,45	313,45	149,28	149,28

3.1.1.4. Kriter 5b : Kırsal Kesim

Kriter 5b kapsamındaki alanların belirlenmesinde sosyo-ekonomik seviyenin düşüklüğü gibi çok genel bir tanımlama yapılmıştır. Ancak, bu genel tanımlamanın yanı sıra, üç temel faktör dikkate alınmakta ve bu faktörlerin mutlaka ikisinin birlikte olması gerekmektedir. Bu faktörler ;

- istihdamda tarımsal payın yüksekliği,
- tarım gelirlerindeki payın düşük oluşu,
- nüfus yoğunluğunun düşük olması ve/veya anlamlı bir nüfus azalışıdır.

Bu üç temel faktörle tanımlanan Kriter 5b kapsamında olacak bölgelere, bir veya daha fazla sayıdaki ikincil kriterlerle uyum sağlamak kaydıyla, Kriter 1 kapsamında olmayan ve gelişmişlik seviyesi çok düşük olan küçük alanlarda dahil edilmektedir.

⁶³ 7th Annual Report on the Structural Funds (1995), s.280.

Avrupa Toplulukları Komisyonu 1994 yılında üye ülkelerin bu kriter kapsamına dahil olan bölgelerini tespit etmiştir. 1995 yılı başında Topluluğa tam üye olan Avusturya, Finlandiya ve İsveç ile ilgili tespitlerini de aynı yıl yapmıştır.⁶⁴ Söz konusu bölgelerin listeleri 14 Nisan 1994 tarih ve L96 ve 25 Nisan 1995 tarih ve L92 sayılı Topluluklar Resmi Gazetelerinde yayımlanmıştır. Kriter 5b kapsamındaki bölgelerde halen 32.748 bin insan yaşamakta olup, bu rakam toplam Topluluk nüfusunun yaklaşık yüzde 8,8'ine tekabül etmektedir.

Tablo:3.10 - Kriter 5b kapsamındaki kırsal bölgelerde yaşayan nüfus

Ülkeler	Nüfus (Milyon Kişi)	Toplam Nüfusa Oranı (%)
Belçika	0.448	4.5
Danimarka	0.361	7.0
Almanya	7.823	9.6
İspanya	1.731	4.4
Fransa	9.759	17.3
İtalya	4.828	8.4
Lüksemburg	0.030	7.4
Hollanda	0.800	5.4
İngiltere	2.841	4.9
Avusturya	2.276	28.9
Finlandiya	1.094	21.5
İsveç	0.757	8.6
Toplam	32.748	8.8

Kriter 5b kapsamında üye ülkelere ABKF, ASF ve ATYGF-YB tarafından yardım sağlanmaktadır. 1994 -1995 yıllarında bu üç Fondan yaklaşık 1,2 milyar ECU yardım yapılması planlanmasına karşılık, ancak bu miktarın yüzde 50'si harcanabilmiştir. Topluluk, üye ülkelere ATYGF-YB'den iki yıllık zaman dilimi içinde yaklaşık 300, ASF'den 100 ve ABKF'den ise 260 milyon ECU yardım sağlamıştır.

Topluluk tarafından sağlanan toplam yardımların yüzde 70'ine tekabül eden 460 milyon ECU'lük kısmı üç ülke (Fransa 208, Almanya 134 ve İspanya 118 milyon ECU) tarafından kullanılmıştır. Yüzde 30'u ise kriter çerçevesinde Topluluk yardımlarından faydalanma hakkına sahip diğer dokuz ülke tarafından kullanılmıştır.

⁶⁴ CEC, The Agricultural situation in the Community, Brussels, 1993.

⁶⁵ Structural Funds and Cohesion Fund 1994-99, European Commission, Luxembourg, 1996, s.14

Ülkelerin Fonlar itibarıyla almış oldukları yardımlar Tablo 3.11'de gösterilmiştir:

Tablo:3. 11- Kriter 5b kapsamında yapılan ödemeler (1994-95) (Milyon ECU)

ÜYE ÜLKELER	FON	AYRILAN ÖDENEK		ÖDEMELER	
		1	2	1	2
BELÇİKA	ABKF	4,82	4,82	2,41	2,41
	ASF	1,55	1,55	0,77	0,77
	ATYGF	2,79	2,79	1,40	1,40
	TOPLAM	9,16	9,16	4,58	4,58
DANİMARKA	ABKF	5,93	5,93	3,74	3,74
	ASF	1,29	1,29	0,64	0,64
	ATYGF	2,57	2,57	1,29	1,29
	TOPLAM	9,79	9,79	5,66	5,66
ALMANYA	ABKF	99,04	99,04	40,32	40,32
	ASF	27,46	27,46	15,44	15,44
	ATYGF	135,24	135,24	78,44	78,44
	TOPLAM	261,74	261,74	134,20	134,20
İSPANYA	ABKF	44,65	44,65	35,72	35,72
	ASF	13,29	13,29	7,21	7,21
	ATYGF	104,15	104,15	75,52	75,52
	TOPLAM	162,09	162,09	118,44	118,44
FRANSA	ABKF	157,11	157,11	83,81	83,81
	ASF	64,71	64,71	35,70	35,70
	ATYGF	151,36	151,36	88,42	88,42
	TOPLAM	373,18	373,18	207,93	207,93
İTALYA	ABKF	43,86	43,86	21,93	21,93
	ASF	14,35	14,35	7,18	7,18
	ATYGF	48,78	48,78	24,39	24,39
	TOPLAM	107,00	107,00	53,50	53,50
LÜKSEMBURG	ABKF	0,43	0,43	0,21	0,21
	ASF	0,11	0,11	0,05	0,05
	ATYGF	0,30	0,30	0,15	0,15
	TOPLAM	0,84	0,84	0,42	0,42
HOLLANDA	ABKF	14,02	14,02	7,40	7,40
	ASF	2,22	2,22	1,11	1,11
	ATYGF	9,37	9,37	4,05	4,05
	TOPLAM	25,61	25,61	12,56	12,56
AVUSTURYA	ABKF	33,34	33,34	16,67	16,67
	ASF	13,68	13,68	6,84	6,84
	ATYGF	31,30	31,30	15,65	15,65
	TOPLAM	78,33	78,33	39,16	39,16
FİNLANDİYA	ABKF	16,03	16,03	7,78	7,78
	ASF	5,18	5,18	2,59	2,59
	ATYGF	11,60	11,60	5,56	5,56
	TOPLAM	32,81	32,81	15,94	15,94
İNGİLTERE	ABKF	66,36	66,36	37,68	37,68
	ASF	36,47	36,47	23,04	23,04
	ATYGF	17,87	17,87	8,93	8,93
	TOPLAM	120,70	120,70	69,45	69,45
TOPLAM	ABKF	485,60	485,60	257,48	257,48
	ASF	180,31	180,31	100,57	100,57
	ATYGF	515,34	515,34	303,81	303,81
	TOPLAM	1.181,25	1.181,25	661,85	661,85

3.1.1.4. Kriter 6 : Çok düşük nüfus yoğunluğu olan bölgeler

1995 yılında Topluluğa tam üye olarak katılan üç ülke, Avusturya, Finlandiya ve İsveç'in katılma Antlaşması Kriter 6'nın temel ilkelerini de ortaya koymuştur. Bu ilkeler; yoğunlaşma gerektiren konular ve birbirine çok yakın ve yakın küçük alanların benzer nüfus yoğunluğu ölçüleri ile değerlendirilebilen, kilometrekarede sekiz kişi veya daha az insan yaşayan ve NUTS sınıflamasının ikinci seviyesinde olan uygun veya özel bölgeler olarak tanımlanmaktadır.⁶⁶

Antlaşma, aynı zamanda, 1995-1999 yılları arasında Kriter 2 kapsamında mütalâa edilen bölgeleri de belirlemiştir. Söz konusu kriter kapsamına İsveç ve Finlandiya'nın bazı bölgeleri girmekte olup, bu bölgelerde toplam 1,3 milyon kişi yaşamaktadır. Antlaşmaya göre;

Finlandiya'da, Lapland ve Kainuu idari bölgesi, Pohjois-Karjala ve Etälä-Savo bölgelerinin tamamı ile Pohjois-Savo, Keski Suomi, Keski Pohjonmaa bölgeleri ise kısmen Kriter 6 kapsamına girmektedir.

İsveç'te ise, Jämtlands bölgesinin tamamı ile, Norbotten ve Västerbotten bölgeleri ve bu bölgelerin sahillerinde kalan kısımları, Västernorrlands, Gävleborgs, Koppabergs ve Värmlands bölgeleri kısmen Kriter 6 kapsamındadır.

Tablo : 3.12 - Kriter 6 kapsamında kalan bölgelerde yaşayan nüfus⁶⁷

Finlandiya	0.841	16,6
İsveç	0.451	5,0
TOPLAM	1.292	0,4

Kriter 6 kapsamında, İsveç ve Finlandiya'nın nüfus yoğunluğu çok düşük bölgelerine Topluluğun dört Fonundan yardım sağlanmakta olup, İsveç'e toplam 22, Finlandiya'ya ise toplam 40 milyon ECU yardım sağlanmıştır. İsveç'e yardımlar daha ziyade ABKF'den yapılırken, Finlandiya'ya yapılan yardımlar ATYGF-YB'den sağlanmıştır (Tablo 3.13).

⁶⁶ P.MC ALEAVY and J.MITCHELL, *Industrial regions and Lobbying in the Structural Funds Reforms Process*, Journal of Common market studies, 32, june, s.237.

⁶⁷ Structural Funds and Cohesion Fund 1994-99, European Commission, Luxembourg, 1996, s.15

Tablo: 3.13 - Kriter 6 kapsamında yapılan ödemeler (1994-95) (Milyon ECU)

ÜYE ÜLKELER	FON	AYRILAN ÖDENEK		ÖDEMELER	
		1	2	1	2
FİNLANDİYA	ABKF	22,40	22,40	11,20	11,20
	ASF	21,10	21,10	10,55	10,55
	ATYGF	36,80	36,80	18,40	18,40
	BSMA	0,70	0,70	0,35	0,35
	TOPLAM	81,00	81,00	40,50	40,50
İSVEÇ	ABKF	21,86	21,86	10,93	10,93
	ASF	11,39	11,39	5,70	5,70
	ATYGF	10,94	10,94	5,47	5,47
	BSMA	0,73	0,73	0,37	0,37
	TOPLAM	44,92	44,92	22,46	22,46
TOPLAM	ABKF	44,26	44,26	22,13	22,13
	ASF	32,49	32,49	16,25	16,25
	ATYGF	47,74	47,74	23,87	23,87
	BSMA	1,43	1,43	0,72	0,72
	TOPLAM	125,92	125,92	62,69	62,69

⁶⁸ Annual Report on the Structural Funds (1995), s.282.

3.1.1.2. Topluluk girişimleri (1994-1999)

Komisyon, Topluluk İnisiatiflerinin (girişimlerinin) 1994-1999 yılları arasındaki geleceğine yönelik olarak hazırladığı bir raporu (Green Paper) 1993 yılı Haziran ayında yayınlamıştır. Söz konusu rapor Topluluğun önceliklerini ortaya koymaktadır. Raporun Topluluk organlarında tartışılmasından sonra, Avrupa Parlamentosu (AP), Bölgeler Komitesi, Ekonomik ve Sosyal Komite ve Topluluk İnisiatifleri İdari Komitesinin de görüşleri doğrultusunda, Komisyon, Topluluk İnisiatifleri ile ilgili düzenlemelere son şeklini vermiştir. 15 Haziran 1994 tarihinde sona eren çalışmalar Topluluklar Resmi Gazetesinin 1 Temmuz 1994 tarihli sayısında yayımlanmıştır (OJC 180). Komisyon tarafından ortaya konulan bu İnisiatiflere 1994-1999 döneminde Yapısal Fonlardan 13.45 milyar ECU kaynak ayrılmış olup, bu miktar Yapısal Fonlara ayrılan toplam Bütçenin yüzde 9'una tekabül etmektedir.⁶⁹

Söz konusu kararla Komisyon 14 adet İnisiatif ortaya koymuştur. Bunlar hakkındaki bilgiler özet olarak sunulmuştur.

⁶⁸ Annual Report on the Structural Funds (1995), s.282.

⁶⁹ Areas of Activity, The Community Initiatives, s.1, http://www.europa.eu.int/comm/dg16/activity/erdf/erdf2_en.htm, Internet Belgesi.

3.1.2.1. Interreg II⁷⁰

Bu program üç alt başlık altında toplanan projelere yönelik olarak mali destek sağlamaktadır. Bu alanlar özetle şöyle belirtilebilir:

- Topluluk içi veya dış sınır bölgelerinde işbirliği programı, üye ülkeler arasındaki veya üçüncü ülkelerle olan sınır bölgelerinde ve temel deniz sahil bölgelerinde bulunan ve NUTS III seviyesindeki idari bölgelerde olmak şartıyla, söz konusu alanların geliştirilmesi, özel kalkınma problemlerinin halledilmesi, milli ekonomilerin bir bütün olarak Toplulukla bütünleştirilmesi, mahalli problemlerin çözümü ve çevrenin korunmasına yönelik projeler söz konusu program tarafından desteklenmektedir.

- Enerji şebekesi; Portekiz ve İspanya arasında doğal gaz iletim hattının gerçekleştirilmesi ve Portekiz ve Yunanistan başta olmak üzere az gelişmiş bölgelerde doğal gazın dağıtımı ile ilgili gerekli alt yapının gerçekleştirilmesinin hızlandırılması, İtalya ve Yunanistan arasında enter-konnekte sistemin oluşturulması başta olmak üzere elektrik enerjisinin dağıtımı alanlarındaki faaliyetlere program tarafından mali destek sağlanmaktadır.⁷¹

Interreg II programları ve projeleri üye ülkelerin ve Topluluğun ortaklaşa finansmanı ile gerçekleştirilmektedir. 1994-1999 döneminde Interreg II programına Yapısal Fonlardan toplam 2.9 milyar ECU'lük bir kaynak ayrılmıştır.⁷²

Söz konusu projelerin finansmanı için Avrupa Yatırım Bankası (AYB) ve AKÇT kaynaklarından da faydalanmak mümkündür. Topluluk, Interreg II programı için ayrılan 2.9 milyar ECU'nün 2.4 milyar ECU'sünü sınır bölgelerinde işbirliği projelerine, geri kalan 500 milyon ECU'yü ise enerji şebekesi ile ilgili projelere ayırmıştır. Topluluk, sınır bölgelerinde işbirliği projelerine tahsis edilen 2,4 milyar ECU'nün yaklaşık yüzde 75'nin, Kriter 1 kapsamında kalan Topluluk sınır bölgelerindeki projelere tahsis edilmesine karar vermiştir. Topluluğun

⁷⁰ Sınır bölgelerinde işbirliği ve enerji şebekesi olarak bilinen AB girişimidir.

⁷¹ L.TSOUKALIS, *The New European Economy*, 2nd edition, Oxford: Oxford University Press, 1993

⁷² CEC, *Community Structural Funds 1994-99-Revised Regulations and Comments*, Brussels, 1993.

Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri ile olan sınır bölgeleri için ayrıca PHARE⁷³ programından da kaynak ayrılmıştır.

3.1.2.2. Leader II⁷⁴

Topluluk Leader II⁷⁵ Programı ile kırsal ekonominin kalkındırılmasına yönelik entegre programlara destek sağlamaktadır. Bu kapsamda Topluluk tarafından tüm ülkeleri kapsayan bir kırsal kalkınma ağı kurulmuştur. Söz konusu ağ çerçevesinde kırsal kalkınma politikaları alanındaki bilgilerin sirkülasyonu, kırsal kalkınma alanında elde edilen deneyimlerin değişimi, know-how gibi konularda üye ülkelere ve üye ülkelerden gelen özel taleplere bilgi sunulmaktadır.

Leader II Programına 1994-1999 yılları arasında 1.4 milyar ECU tutarında bir kaynak ayrılmıştır. Yapısal Fon Bütçelerinden kullanılacak olan bu miktarın 900 milyon ECU'sü Kriter 1 kapsamında kalan bölgelerdeki program ve projelerden kullanılacaktır. Leader II Programına Topluluk ile birlikte üye ülkeler katkıda bulunacak ve proje ve programlar birlikte gerçekleştirilecektir.⁷⁶

3.1.2.3. Regis II

Topluluk, üye ülkeler sınırlarına dahil olan, fakat, coğrafi bakımdan asıl Topluluk topraklarından uzakta olan deniz aşırı bölgelerin ekonomik ve sosyal problemlerinin çözümüne yardımcı olmak amacıyla Regis II⁷⁷ Programını uygulamaya koymuştur. Programla;

- tarım ve kırsal kalkınma: Topluluk anılan bölgelerde ihracata yönelik ürünler geliştirmek, kendine yeterlilik oranını yükseltmek amacıyla tarımsal ürünleri çeşitlendirmeye yönelik faaliyetleri,
- turizm,

⁷³ PHARE : Pologno/Hungrie: Assistance à la Reconstruction des Economies.

⁷⁴ Kırsal kalkınmaya destek için yapılandırılmış fona verilen isimdir.

⁷⁵ LEADER : Liaisons Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale (Links between actions for the Development of the rural economy).

⁷⁶ J.BACHTLER, and R.MICHIE, *The Restructuring of Regional Policy in the European Community-Regional Studies*, 27 (8), 1993, s. 719-725.

⁷⁷ çok uzak bölgelerin Birlik ortalamasına yaklaştırılması için kurulmuştur.

- küçük ve orta boy işletmelerin faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve modernizasyonu.

- enerji kaynaklarının mahalli kaynaklardan teminine yönelik faaliyetler ve enerji tasarrufu sağlayacak çalışmalar,

- tâbii çevrenin korunması ve balıkçılığın geliştirilmesi

- bu bölgelerle Topluluk arasındaki bağların güçlendirilmesi,

- ulaşım ve telekomünikasyon alt yapısının geliştirilmesi,

- mahalli iş ve istihdam kapasitesinin artırılmasına yönelik faaliyetler desteklenmektedir.⁷⁸

Programlar, Topluluk ve üye ülkeler tarafından birlikte finanse edilmektedir. Topluluk bu alandaki programların desteklenmesi amacıyla 1994-1999 döneminde Yapısal Fonlardan 600 milyon ECU'lük bir kaynak ayırmıştır. Söz konusu programlara ayrıca AYB'den de mali destek sağlamak mümkündür.⁷⁹

3.1.2.4. Employment

Topluluk bu Program⁸⁰ çerçevesinde üç alandaki faaliyetlere destek sağlamaktadır. Bu faaliyet alanları şunlardır:

- İstihdam : Kadınlara erkeklerle eşit şartlarda istihdam imkânları sağlayacak faaliyetler;

- Özürlü ve diğer dezavantajlı grupların istihdamının geliştirilmesi;

- Gençlerin emek piyasasına entegre olmalarının geliştirilmesi.

Employment Programı üye ülkeler ve Topluluk tarafından birlikte finanse edilmekte olup, 800 milyon ECU'sü Kriter 1 kapsamında kalan bölgelerde kullanılmak üzere, Yapısal Fonlardan toplam 1,4 milyar ECU kaynak ayrılmıştır. Bu miktarın 370 milyon ECU'sü istihdam, 730 milyon ECU'sü özürlü insanlara yönelik faaliyetlere ve 300 milyon ECU'sü ise gençlere yönelik programların finansmanına ayrılmıştır.⁸¹

⁷⁸ Commission of the European Communities, *Growth and Employment*, European Economy, No: 1, Brussels, 1994.

⁷⁹ ibid

⁸⁰ İstihdam ve İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesini teşvik eden fondur.

⁸¹ J.MICHIE and G.SMITHeds, *Unemployment in Europe*, London Academic Press, 1994.

3.1.2.5. Adapt⁸²

Topluluk, dünyada ve Topluluk içinde meydana gelen endüstriyel değişiklikler nedeniyle işini kaybeden veya kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalan insanların yeni şartlara uyumunu sağlamaya yönelik faaliyetlere Adapt Programı⁸³ çerçevesinde destek sağlamaktadır. Söz konusu desteği dört kategoride özetlemek mümkündür.

Bunlar;

- Endüstriyel değişikliklere işgücünün uyumunu hızlandıran programlar,
- Ticaret, hizmetler ve sanayinin rekabet gücünü artırmaya yönelik faaliyetler,
- İşgücünün geliştirilmesi yoluyla işsizliğin önlenmesi ve
- Özellikle işgücünün yoğun olduğu alanlarda yeni faaliyetler ve yeni iş alanlarının geliştirilmesinin hızlandırılmasını sağlayacak programlardır.

Adapt Programı kapsamında desteklenen faaliyetler Topluluk ve üye ülkeler tarafından birlikte finanse edilmektedir. Topluluk, Adapt Programına 1994-1999 döneminde Yapısal Fon kaynaklarından, 400 milyon ECU'sü Kriter 1 kapsamındaki bölgelerde kullanılmak üzere, toplam 1,4 milyar ECU kaynak ayırmıştır.⁸⁴

3.1.2.6. Reacher II

Topluluk, Kriter 1, 2 ve 5b kapsamında kalan ve NUTS III seviyesinde idari bölgelerdeki kömür madenlerinde meydana gelen ekonomik değişim programlarını Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, Avrupa Sosyal Fonu, Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu ve Avrupa Yatırım Bankası kaynaklarından Reacher II⁸⁵ Programı kapsamında desteklemektedir.

⁸² İşgücünün Endüstriyel Değişikliklere Uyumuna ilişkin fonun verilen isimdir.

⁸³ ADAPT: Adaptation of the Workforce to Industrial Change.

⁸⁴ J.BACHTLER, and R.MICHIE, *Strengthening Economic and Social Cohesion? The Revision of the Structural Funds-Regional Studies*, 28 (8), 1994, s. 789-796

⁸⁵ Kömür Madenleri Bölgelerinin Ekonomik Dönüşümüne yardımcı olan fondur.

Bu kapsamda Programdan mali destek alınabilmesi için, 1 Ocak 1990 tarihinden sonra, toplam 1000 kişinin işini kaybetmesi, kaybetme tehlikesine maruz kalması veya 1000 kişiye denk olan bir işgücü kaybının meydana gelmesi gerekmektedir.

Topluluk 1994-1997 döneminde Yapısal Fonlardan karşılanmak üzere toplam 400 milyon ECU kaynak ayırmıştır. Ayrıca AKÇT ve AYB kaynaklarından da faydalanmak mümkündür. Reacher II Programı kapsamındaki faaliyetlere Toplulukla birlikte üye ülkelerin de mali destek sağlamaları esastır.⁸⁶

3.1.2.7. Resider II

Topluluk⁸⁷, Resider II⁸⁸ Programıyla benzer Reacher II programına benzer bir şekilde çelik sektöründeki değişime de mali destek sağlamakta olup, 1994-1997 yılları arasında ABKF ve ASF kaynaklarından karşılanmak üzere 500 milyon ECU tutarında bir kaynak tahsis etmiştir.

3.1.2.8. Konver⁸⁹

Topluluk Reacher II ve Resider II Programlarına benzer bir şekilde savunma sektöründeki değişime de mali destek sağlamakta olup, 1994-1997 yılları arasında ABKF ve ASF kaynaklarından karşılanmak üzere 500 milyon ECU tutarında bir kaynak tahsis etmiştir. Ayrıca AYB kaynaklarından da faydalanmak mümkündür.⁹⁰

⁸⁶ I.BEGG, *An Assessment of Regional Policy in the European Union*, Oxford Review of Economic Policy, 1995,s.11.

⁸⁷ ibid.

⁸⁸ Çelik Alanlarında Ekonomik Dönüşüme verilen isimdir

⁸⁹ Savunma Sektöründe Ekonomik Dönüşümü simgeler.

⁹⁰ *The Community Financing System*, <http://www.europa.eu.int/en/eupol/budget.htm>, Internet Belgesi.

3.1.2.9. Retex

Topluluk⁹¹, başta Doğu Almanya'nın beş eyaletinde olmak üzere tekstil sektörünün çok zor şartlarla karşı karşıya kaldığı bölgelere Kriter 1, 2 ve 5b kapsamında olmak kaydıyla 1994-1997 döneminde 500 milyon ECU'lük bir mali destek sağlamaktadır.

3.1.2.10. Textile and clothing in Portugal

Topluluk, Portekiz'in dokuma ve giyim sektörünün modernizasyonunu temin etmek amacıyla bu ülkeye 1994-1999 yılları arasında Yapısal Fonlardan 400 milyon ECU tahsis etmiştir. Ayrıca Portekiz bu alanda kullanılmak üzere AYB kaynaklarından da faydalanabilecektir. Program kapsamındaki proje ve faaliyetlere Portekiz hükümetinin de mali destek vermesi, Topluluk yardımının sağlanması için gerekli bir ön koşuldur.⁹²

3.1.2.11. SMEs⁹³

Topluluk, tek pazarın gerçekleştirilmesinden sonra küçük ve orta boy işletmelerin tek pazara uyumunu temin etmek üzere, gerekli tedbirlerin alınmasına ve bu amaca yönelik programların mali açıdan desteklemesine karar vermiştir. SMEs programı kapsamında aşağıda özellikleri açıklanan faaliyetlere mali destek sağlanmaktadır.⁹⁴

- KOBİ'lerin organizasyon ve üretim sistemlerinin geliştirilmesi;
- enerji tasarrufu ve çevre ile ilgili projeler;
- KOBİ'lerle araştırma merkezleri arasında işbirliğinin geliştirilmesi;
- yeni pazarlara girişi temin edecek faaliyetler;
- KOBİ'lere hizmet sağlayan kuruluşlarla işbirliğinin geliştirilmesi;

⁹¹ Tekstil Sektöründeki Ekonomik Dönüşümü simgeler

⁹² Areas of Activity, **The Community Initiatives**, http://www.europa.eu.int/comm/dg16/activity/erdf/erdf2_en.htm, Internet Belgesi,

⁹³ Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ) Tek Pazara Uyumu

⁹⁴ **Grants and Loans from the European Union**, <http://www.europa.eu.int/comm/sg/aides/en/>, Internet Belgesi.

- KOBİ'ler ile ilgili mesleki eğitimin güçlendirilmesi ve
- KOBİ'lerin mali problemlerine çözüm yollarının geliştirilmesi.

Topluluk, KOBİ'lere yönelik yukarıda belirtilen özelliklere sahip proje ve faaliyetlere 1994-1999 yıllarını kapsayan dönemde Yapısal Fonlardan bir milyar ECU tutarında bir kaynak tahsis etmiştir. Bu kaynağın 800 milyon ECU'sünün Kriter 1 kapsamındaki alanlarda, geri kalan 200 milyon ECU'sünün ise Kriter 2 ve 5b kapsamındaki alanlarda kullanılması kararlaştırılmıştır. KOBİ'lere yönelik bu faaliyetlere, üye ülkeler ile Topluluk birlikte mali destek sağlayacaklardır.

3.1.2.12. Urban⁹⁵

Topluluk, üye ülkelerin orta büyüklükteki veya büyük kentlerindeki ekonomik, sosyal ve çevre ile ilgili problemlerinin halledilmesine yönelik program ve faaliyetlerin desteklenmesi yoluyla, bu alandaki gelişmelerin hızlandırılmasını amaçlamaktadır. Bu kapsamda özellikle;

- yeni ekonomik faaliyetlerin hızlandırılması,
- bölgede yaşayan insanların işlerinin garanti edilmesine yönelik faaliyetler,
- sosyal, sağlık ve güvenlik şartlarının geliştirilmesi,
- çevre şartlarının ve alt yapının geliştirilmesi ve
- özel işyerlerinin geliştirilmesi ve problemlerin çözümüne yönelik mahalli kapasitenin güçlendirilmesini sağlayacak programlara Topluluk tarafından Yapısal Fon kaynaklarından destek sağlanmaktadır.⁹⁶

3.1.2.13. Pesca

Balıkçılık sektörünün yeniden yapılandırılması ve uyum problemlerinin halledilmesine yönelik olarak hazırlanan Pesca programı⁹⁷, üye ülkelerin de mali katkıları ile 1994-1999 yıllarını kapsayan dönemde Yapısal Fonlardan 250 milyon ECU'lük bir kaynak kullanma imkânına sahiptir. Program çerçevesinde sağlanan

⁹⁵ Kentsel alanları desteklemek için kurulmuş olan destek fonudur.

⁹⁶ Areas of Activity, **Available Funds**,

http://www.europa.eu.int/comm/dg16/activity/erdf/erdf3_en.htm, Internet Belgesi.

⁹⁷ Balıkçılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılmasını simgeler.

mali imkânların 125 milyon ECU'sü Kriter 1 kapsamında kalan bölgelerde kullanılabilir. ⁹⁸

3.1.2.14. Peace

Kuzey İrlanda'da barışı tesis etmeye yardım etmek üzere; Kuzey İrlanda ve İrlanda'nın buraya komşu altı idari bölgesini kapsayan programa⁹⁹, 1995-1997 yıllarını kapsayan dönemde, Yapısal Fonlardan 300 milyon ECU'lük bir kaynak tahsis edilmiştir. ¹⁰⁰

Topluluk inisiyatiflerinin tamamı, Yapısal Fonlara 1994-1999 yıllarını kapsayan dönemde ayrılan toplam ödeneğin yaklaşık % 9'unu kullanmaktadır. Ayrıca, Topluluk İnişiyatifi kapsamındaki programlar, özellikle Kriter 1, 2 ve 5b kapsamındaki bölgelere yönelik faaliyetlere yönlendirilmiştir. Topluluk İnişiyatiflerine ayrılan mali imkânların ülkeler itibarıyla dağılımı, Tablo 3.14'de gösterilmiştir.

⁹⁸ **The Financial Instrument for Fisheries Guidance (FIFG)**,
wysiwyg://center.1.88/http://www.inforegio.org/wbpro/prord/prords/prdsd_en.htm,
İnternet Belgesi.

⁹⁹ Kuzey İrlanda İçin Barış için kullanılan fondur.

¹⁰⁰ **DG VI Measures Under the Different Objectives of the Structural Funds**,
/http://www.europa.eu.int/en/comm/dg06/rur/region.htm, İnternet Belgesi.

Tablo:3.14- Topluluk inisiyatifleri çerçevesinde üye ülkelere sağlanan mali imkanlar (Milyon ECU)

	İnterreg II	Leader II	Regis II	Employment /Adapt	Reacher II Residier II Konver Retex	SMEs	Urban	Pesco	Peace	TOPLAM
Belçika	104,00	10,20	-	83,80	65,40	12,30	14,10	2,00	-	291,70
Danimarka	19,20	9,90	-	48,30	2,40	2,50	1,50	19,70	-	103,50
Almanya	451,90	206,80	-	454,60	804,60	185,50	115,00	23,30	-	2.241,70
Yunanistan	628,20	162,90	-	103,50	109,90	83,30	51,10	30,70	-	1.169,60
İspanya	688,60	402,70	216,90	738,30	235,40	251,10	189,50	45,60	-	2.768,10
Fransa	268,00	230,50	265,60	473,50	226,50	58,50	70,50	33,50	-	1.626,60
İrlanda	164,70	84,00	-	116,20	9,40	28,80	20,50	6,80	60,00	490,30
İtalya	385,60	326,50	-	616,90	232,20	190,40	135,10	37,00	-	1.923,60
Lüksemburg	3,60	1,20	-	0,60	13,50	0,30	0,50	-	-	19,90
Hollanda	188,00	11,50	-	131,30	51,30	10,30	22,40	12,80	-	427,80
Avusturya	48,82	26,44	-	39,30	9,53	8,74	13,27	-	-	146,10
Portekiz*	352,60	129,40	125,70	66,50	198,50	124,00	49,40	29,10	-	1.075,20
Finlandiya	47,93	28,07	-	55,51	-	10,80	7,66	3,41	-	153,40
İsveç	46,55	16,10	-	36,30	3,26	16,76	4,87	3,97	-	127,80
İngiltere	122,80	77,90	-	514,00	407,00	68,30	121,30	43,30	240,00	1.594,70
Toplam	3.520,40	1.758,70	608,20	3.478,50	2.368,70	1.077,00	816,90	296,40	300,00	14.275,50

* Portekiz sektörü için sağlanan 400 milyon ECU Topluluk bütçesinin Sınayî İşletme altındaki görüldüğünden toplamına eklenmemiştir.

3.1.3. Yapısal Fonlara Sağlanan Mali İmkânlar (1994-1999)

Avrupa Birliği Konseyi, 1994-1999 yılları arasında Topluluğun Yapısal Fonlardan yapacağı harcamalara da bir sınırlama getirmiş ve anılan dönem için, toplam 146.218 milyon ECU tutarında bir ödeneğin ayrılmasına karar vermiştir. Söz konusu tutarın toplam 96.346 milyon ECU'lük bölümünün Kriter 1 kapsamındaki alanlarda kullanılması da ayrıca karara bağlanmıştır. Bu meblağ, toplam Yapısal Fon harcamalarının yüzde 70'ine tekabül etmektedir.

Kriter 1, ülkeleri iki gruba ayırmaktadır:

a) Uyum Fonu mali imkânlarından faydalanabilecek ülkeler: İspanya, Portekiz, Yunanistan ve İrlanda;

b) Kriter 1 Kapsamındaki diğer bölgeler.

Avrupa Birliği Konseyi, Uyum Fonundan faydalandırılması kararlaştırılan dört ülkenin aynı zamanda Kriter 1 imkânlarından da yararlandırılması kabul edilmiştir. Yapısal Fonlara ayrılan mali imkânların yıllara göre dağılımı Tablo 3.15' de gösterilmiştir.¹⁰²

Tablo: 3.15 - Yapısal fonlara ayrılan ödenek (1994-1999) (Milyon ECU)

YILLAR	TOPLAM	Kriter 1
1994	20.135	13.220
1995	22.371	14.332
1996	23.661	15.364
1997	24.975	16.433
1998	26.670	17.859
1999	28.406	19.322
TOPLAM	146.218	96.530

European Commission, *Structural Funds and Cohesion Fund 1994-99*, Luxembourg, 1996, s.16

Ayrıca, 1995 yılında Topluluğa tam üye olan ülkelerin de Yapısal Fonlardan faydalandırılması katılma antlaşmasında karara bağlandığından, bu ülkelerin anılan Fonlara getirecekleri mali yük de dikkate alınarak Yapısal Fonlara 1995 yılından başlamak üzere toplam 4.747 milyon ECU'lük ek ödenek verilmesi kararlaştırılmıştır.¹⁰³ Bu meblağın 184 milyon ECU'sü Kriter 1 kapsamında

¹⁰² European Commission, *Structural Funds and Cohesion Fund 1994-99*, Luxembourg, 1996, s.16

¹⁰³ *Structural Funds, Introduction*, <http://www.mac.ul.ie/EuMac/Structural.htm>, Internet Belgesi.

3.1.4. Yapısal Fonlarda İkinci Planlı Dönem (2000-2006)

Avrupa Birliği üyesi Devlet ve Hükümet Başkanlarının bir araya geldiği 24-25 Mart 1999 tarihli Berlin Zirvesi'nde, 2000-2006 yılları için, yapısal önlemler çerçevesinde 260 milyar Euro'luk bir meblağın tahsis edilmesi kararlaştırılmıştır. Bu meblağın 213 milyar Euro'luk bölümü, Yapısal Fon çerçevesindeki Programlar (195 milyar Euro) ve Uyum Fonu (18 milyar Euro) aracılığıyla mevcut, 15 AB üyesi ülkenin kullanımına ayrılmıştır. Bu rakam, AB bütçesinin 1/3'ü ile AB GSYİH'sının ortalama % 1,27'sine tekabül etmektedir. Bu meblağa ilave olarak, yine aynı dönemler için 47 milyar Euro tutarında bir meblağ da, aynı çerçevede aday ülkelere tahsis edilmiştir. Söz konusu meblağın, geliştirilen projeler bazında aday ülkelere dağıtımına, 1 Ocak 2000 tarihinden itibaren başlanmıştır. Bu Fonların yönetimine ilişkin genel hükümlerin yer aldığı tüzük, 21 Haziran 1999 tarihinde Avrupa Birliği Konseyi tarafından kabul edilmiştir.¹⁰⁶

Aşağıda da görüleceği üzere, AB, 2000-2006 yılı için uygulamakta olduğu Bölgesel Politika araçlarını mevcut üyelerin yanında, aday ülkelerin de muhtemel üyeliklerini düşünerek geliştirmiştir.

Yapısal Fonların ikinci planlı dönemi olan 2000-2006 yılları arasında Avrupa Birliği Yapısal Fonlarından yararlanmaya ilişkin usul ve esaslar, 21 Temmuz 1999 tarih ve EC No 1260/1999 sayılı Konsey Tüzüğü ile belirlenmiştir.¹⁰⁷ Söz konusu Tüzüğün 1. maddesinde, yapısal fonların kullanım alanları, bütün diğer Topluluk mali araçlarında olduğu gibi, AT Antlaşması'nın 158-160. maddelerinde esas olarak vurgulanan, *Topluluğun ekonomik ve sosyal yakınlaşma gereği ve bu amacı gerçekleştirmeye yönelik olarak, yapısal fonlar ve Uyum Fonu ile desteklenen bölgesel gelişmişlik farklılıklarının azaltılması* genel ilkeleri çerçevesinde kullanılması koşuluna bağlanmıştır. Bu çerçevede, Yapısal Fonların kullanılmasında, Avrupa Yatırım Bankası ve mevcut diğer

¹⁰⁶ Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, **Gündem 2000 Belgesi**, 2001.

¹⁰⁷ Regulation (EC), No 1783/1999 of the European Parliament and of the Council of 12 July 1999 on the European Regional Development Fund. OJ L 213, 13.08.1999, s.1-4.

kaynakların aşağıda belirtilen 3 hedefi gerçekleştirmeye yönelik faaliyetlerin desteklenmesine katkı sağlama zorunluluğu getirilmiştir. Bunlar;

- Hedef 1 olarak anılan ve gelişmişlik düzeyi düşük olan bölgelerin kalkındırılması ve yapısal uyumunun teşviki,
- Hedef 2 olarak bilinen, yapısal sorunlar yaşayan bölgelerin ekonomik ve sosyal dönüşümünün desteklenmesi,
- Hedef 3 olarak sınıflandırılan, eğitim, mesleki eğitim ve istihdam politika ve sistemlerinin modernizasyonu ve adaptasyonunun desteklenmesidir.¹⁰⁸

3.1.4.1. Hedef 1 :Gelişmişlik düzeyi düşük olan bölgelerin kalkındırılması ve yapısal uyumu

Öncelikle, tüm fonların kendi işleyiş kuralları çerçevesinde bir diğerine de katkı sağlaması AT Antlaşmasının 33, 146 ve 160. maddeleriyle zorunlu tutulmuştur.

Hedef 1 çerçevesinde, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF), Avrupa Sosyal Fonu (ESF), Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu (EAGGF) ve Yönlendirme Bölümü ile Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracı (FIFG) den yararlanılmaktadır. Bir bölgenin Hedef 1 kapsamında yer alabilmesi için aşağıdaki kriterlere uygun olması gerekmektedir:¹⁰⁹

- NUTS II (Nomenclature of Territorial Statistical Units-Bölgesel İstatistik Birimleri Nomenklatürü) bölgeleri olarak anılan satın alma gücü esasına göre kişi başına GSYİH'sı Topluluk ortalamasının % 75'inin altında olan bölgeler,
- Nüfus yoğunluğu oldukça düşük olan bölgeler. Mevcut uygulamada bu kategoride iki bölge bulunmaktadır: İsveç ve Finlandiya. Bu bölgelerde nüfus yoğunluğu Km² için 8 ve / veya daha altındadır.
- En uzak bölgeler. Bu kategoride, Fransa'nın denizaşırı bölgeleri, Kanarya Adaları, Asor ve Maderia¹¹⁰ girmektedir.

Hedef 1 kapsamında tahsis edilen fonlardan yararlanmak için oldukça ayrıntılı bir süreci takip etmek gerekmektedir. Yukarıda belirtilen Tüzüğün 3/2

¹⁰⁸ Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği:Gündem 2000-Yapısal Fonlar,2001,s.10

¹⁰⁹ ibid.

¹¹⁰ Asor ve Maderia adaları Atlas Okyanusunda olup, Portekiz'e bağlıdır.

maddesi doğrultusunda Komisyon, Hedefler programlarından yararlanacak bölgelere ilişkin bir liste hazırlamıştır.

3.1.4.2. Hedef 2 : Yapısal sorunlar yaşayan bölgelerin ekonomik ve sosyal dönüşümünün desteklenmesi

Hedef 2 çerçevesindeki kaynaklardan (Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu ve Avrupa Sosyal Fonu) yararlanmak için, aşağıda belirtilen kriterler geliştirilmiştir:¹¹¹

- Sanayi bölgelerinde: Topluluk ortalamasının üzerinde bir işsizlik oranı; Topluluk ortalamasının üzerinde bir sanayi istihdam oranı; sınıai istihdam oranında düşüş,
- Kırsal kesimde: Düşük nüfus veya tarım sektöründe yüksek iş gücünün istihdamı; işsizlik veya yüksek oranda kırsal kesimden göç eğilimi,
- Şehirlerde: Yüksek düzeyde uzun süreli bir işsizlik oranı; yüksek düzeyde bir fakirlik; çevre sorunları; suçluluk oranının yüksekliği; düşük düzeyde eğitim. (Bu beş kriterden birinin varlığı, bu amaç için tahsis edilen fonlardan yararlanmak için yeterlidir)
- Balıkçılığa dayalı bölgeler: Balıkçılık sektöründe önemli bir istihdam oranı; bu sektördeki istihdam oranında düşüş.

Hedef 1 'de olduğu gibi, Hedef 2'de de oldukça detaylı ve katı kurallarla belirlenmiş bir prosedür geliştirilmiştir. Buna göre,

- Tüzük, bu hedef kapsamındaki kaynaklardan yararlanacak Topluluk nüfusunun toplam nüfusun % 18'ini geçmemesi şartını koymuştur.
- Komisyon, sınıai ve kırsal kesimdeki nüfusu ve işsizlik oranını ve Hedef 1 dışında kalan bölgelerdeki uzun süreli işsizlik oranlarını göz önünde bulundurarak bir tavan getirmiştir.
- Üye ülkeler söz konusu kriterlere uygun bölgelerini kendileri belirleyip Komisyona sunar,
- Komisyon, üye devletlere danışarak, Hedef 2 kaynaklarından yararlanacak bölgelere ilişkin kesin bir liste hazırlar.

¹¹¹ Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği:2000 Yılı Genişleme Stratejisi, 2000.

Liste, 7 yıl için hazırlanmakta olup, bu süre içinde herhangi bir nedenle kriz yaşayan bölgeleri de içerecek şekilde listeye ilaveler yapılabilir. Bu tip tadilatların öngörülen nüfus tavanının aşmaması gerekir.

3.1.4.3. Hedef 3 : Eğitim, mesleki eğitim ve istihdam politika ve sistemlerinin modernizasyonu ve adaptasyonunun desteklenmesi

Hedef 1 bölgeleri dışında uygulanmak zorunda olan bir programdır. Esas olarak, Hedef 3, her bir bölgenin kendi özellikleri doğrultusunda, ulusal düzeyde hazırlanacak insan kaynaklarını geliştirme önlemleri için referans niteliğindedir.

Aşağıdaki konularda hazırlanacak projeler Program kapsamında desteklenebilecektir.¹¹²

- İşsizliği azaltmak amacıyla, aktif istihdam politikası geliştirmeye yönelik projeler,
- Sosyal dışlanma tehdidi altında bulunan kişilerin istihdam piyasasına girişlerini iyileştirmeye yönelik projeler,
- Eğitim programları (yaşam boyu eğitim dahil) aracılığıyla istihdam olanaklarının artırılması,
- Ekonomik ve sosyal değişimlerin önceden belirlenerek gerekli uyum hazırlıklarının gerçekleştirilebilmesi amacıyla önlemler geliştirmeye yönelik projeler,
- Kadın-erkek eşitliğini iyileştirmeye ilişkin projeler
- Göçmenlerin topluma adaptasyonu ile ilgili projeler

¹¹² Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği: **Gündem 2000-Yapısal Fonlar**, 1999, s. 11

3.1.5. Topluluk girişimleri (2000-2006)

Yapısal Fonların yaklaşık % 5,35'lik bölümünün tahsis edildiği Topluluk Girişimleri aşağıdaki dört temel konudan oluşmaktadır.¹¹³

3.1.5.1. Interreg III

Topluluk alanının tümünde uyumlu, dengeli ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek amacıyla, Topluluk içindeki ortak sınır bölgelerinde, Topluluk üyesi ülkelerle sınırları bulunan ülkelerin sınır bölgeleri arasında ve Topluluğun kendi içindeki bölgeler arasında işbirliklerini kapsar. Bu kapsamdaki girişimlere ERDF'den destek sağlanmaktadır. Burada, Topluluğun kendi içindeki bölgesel işbirliği yanında, genişleme perspektifi, MEDA ve TACIS ülkelerinin de yararlanmasına olanak sağlayan bir yaklaşım benimsenmiştir.

3.1.5.2. Leader+

Yerel gruplar arasında işbirliği ve birleştirilmiş programlar aracılığıyla kırsal kalkınmayı öngören projelere finansman sağlar. Finansman kaynağı, EAGGF Yönlendirme Bölümü olarak belirlenmiştir.

3.1.5.3. Equal

İstihdam pazarına girişle ilgili olarak, her türlü eşitsizlik ve ayrımcılıkla mücadelede yeni yaklaşımların geliştirilmesinde uluslar-ötesi işbirliğini öngören Projelere finansman sağlanır. ESF, bu alandaki Projelere finansman sağlayacaktır.

3.1.5.4. Urban

Sürdürülebilir kentsel kalkınma perspektifiyle, AB üyesi ülke şehirlerinin ve komşu şehirlerin ıslahı amacına yönelik girişimlere de bu çerçevede finansman sağlanır. Finansman kaynağı, ERDF olarak belirlenmiştir.

3.1.6. Yapısal fonlara sağlanan ve sağlanmakta olan maddi yardımlar (2000-2006)¹¹⁴

Avrupa Birliği Bu belirtilen üç hedefle ilgili projelere maddi destek sağlamaktadır. Hedef 1 kapsamında yer alan nüfus, AB toplam nüfusunun %

¹¹³ Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği:2000 Yılı Genişleme Stratejisi, 2000.

¹¹⁴ İlk dönemden farklı olarak 6 yerine 3 hedef için yardımlar sağlanmaktadır.

22,2'sini oluşturmaktadır. Yapısal Fonların %69,7'si, yani 135,9 milyar Euro'luk bölümü bu kapsamdaki projelere ayrılmıştır. Yapısal fonların % 11,5'lik bölümü ise Hedef 2 çerçevesindeki projelerin finansmanına tahsis edilmiştir. Bu oran, 22,5 milyar Euro anlamına gelmektedir. Yapısal Fonların % 12,3 'luk bölümü de, yani 24,05 milyar Euro, Hedef 3 çerçevesindeki projelerin finansmanına tahsis edilmiştir.¹¹⁵

2000-2006 yılları için geliştirilen Yapısal Eylem Planının yasal dayanağını oluşturan " Tüzük", 1994-1999 yılları arasında uygulanan önceki yapısal eylem planı çerçevesinde sağlanan destekleri almaya hak kazanmış, ancak, 2000-2006 yılları için geliştirilen yeni Programın dışında kalan bölgelere, Topluluk finansmanının aniden durdurulmasının doğurabileceği olumsuzlukları gidermek ve daha önceki başarılı yapısal uyum çalışmalarını tamamlayabilmek amacıyla bir "geçiş yardımı" uygulaması geliştirmiştir. Buna göre; önceki hedefler 1,2 ve 5 (b) çerçevesinde yardım almaya hakkı olan fakat yeni Hedefler 1 ve 2 için kriterleri artık karşılamayan bölgeler ve alanlar, şimdiye kadar sağlamış oldukları ilerlemeyi pekiştirmek için bir geçiş desteği almaktadırlar. Bu destek, 2005 sonunda bitecektir. Örneğin, Hedef 1 kapsamında toplam fonların % 4,3'ü ve Hedef 2 kapsamında da % 1,4 geçiş dönemi yardımı olarak tahsis edilmiştir.¹¹⁶

Görüldüğü gibi, yapısal fonların yaklaşık % 94'ü, geri kalmış Topluluk Bölgelerinin geliştirilmesi, yapısal sorunlar yaşayan bölgelerin ekonomik ve sosyal dönüşümünün desteklenmesi ve eğitim, mesleki eğitim ve istihdam politikası ile sistemlerinin geliştirilmesi konularına tahsis edilmiştir.

Hedef 1 kapsamı dışında kalan bazı kıyı bölgeleri, balıkçılık sektöründe, balıkçılık çabalarının gözden geçirilmesi; balıkçılık filolarının modernizasyonu ve su kültürünün geliştirilmesi; deniz alanlarının korunması; balıkçılık limanları altyapısının geliştirilmesi; balıkçılık ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması ve balıkçılık ürünlerinin geliştirilmesi konularındaki projelere, Balıkçılık

¹¹⁵ Official Journal C 16, **National Ceilings for Regional aid coverage under the derogations provided for in article 92(3)(a) and (c) of the Treaty for the period 2000 to 2006**, 21.01.1999,s.5

¹¹⁶ ibid.

Yönlendirme Fonu'ndan (FIFG) finansman sağlanmaktadır. Bu amaçla, 1.106 milyar Euro'luk bir fon ayrılmıştır.¹¹⁷

2000-2006 döneminin, 1994-1999 döneminden bir diğer farkı da Inovatif Tedbirler ve Teknik Yardımların; ikinci dönemde yer almasıdır. Hedef 1, 2 ve 3 kapsamındaki yardımların kalitesini yükseltmek amacıyla oluşturulan inovatif yöntem ve uygulamaların hazırlıklarına katkı sağlayacak "inovatif eylemler" bu çerçevede yer almaktadır. Bu tür girişimlerin sade ve şeffaf bir yöntem izlenerek gerçekleştirilmeleri gerekmektedir. Pilot projeler halinde hazırlanacak eylemlerin her birine sadece tek bir fondan finansman sağlanabilecektir.¹¹⁸

Teknik yardım konusunda ise, Yapısal Fonlara ilişkin Tüzük uygulamasıyla ilgili hazırlık, izleme, değerlendirme ve denetleme önlemlerine mali destek sağlanabilir. Bu çerçevede, Fonların işleyişine ilişkin genel nitelikte araştırmalar; fonlardan yararlananların deneyimlerinin değişimi ve karşılıklı bilgilenmeyi öngören girişimler; bu alandaki uygulamalar konusunda yöntemlerin değerlendirilmesi ve bilgi değişiminin iyileştirilmesi gibi projelere finansman sağlanmaktadır¹¹⁹.

Üçüncü bölümün başından buraya kadar anlatıldığı üzere, 2000-2006 döneminde, 1994-1999 yılları arasındaki düzenlemeye göre, basitleştirilmiş olsa da yine de oldukça karmaşık bir Bölgesel Kalkınma Sistemi getirilmiştir. Üye ülkeler için, çok önemli meblağları bulan bu yardımlar, Avrupa Birliği'ni oluşturan devletlerin kalkınmalarına çok önemli oranda kaynak oluşturmaktadır. Ancak üye sayısının artmasıyla beraber ülkelerin payına düşecek yardım miktarlarının da azalacağı ve 2004 Mayıs'ında Birliğe dahil olan on yeni üyenin de bu fonlardan yararlanacağı dikkate alınırsa, yeni üye olan ve olacak devletlerin eski üyeler kadar bu fonlardan desteklenemeyeceği anlaşılmaktadır.

Tablo 3.17'de de, 2000-2006 yılları arasında üye devletlere yukarıda belirtilen hedefler çerçevesinde tahsis edilen fonlar yer almaktadır:

¹¹⁷ **Fisheries, Structural Measures to Assist the Fishing and Agriculture (1994-1999)-** Luxembourg, <http://www.europa.eu.int>, Internet Belgesi.

¹¹⁸ **Avrupa Birliği Komisyonu Bölgesel Politikalar web sayfası,** http://europa.eu.int/comm/Regional_policy/index_en.htm

¹¹⁹ *ibid.*

Tablo 3.17: 2000-2006 yılları arasında üye devletlere tahsis edilen fonlar (1999 fiyatlarıyla, Milyar Euro)

Üye Ülke	Hedef 1	Geçiş Yardımı	Hedef 2	Geçiş Yardımı	Hedef 3	Balıkçılık Enstrümanı FIFG	Toplam
Belçika	0	625	368	65	737	34	1829
Danimark	0	0	156	27	365	197	745
Almanya	19229	729	2984	526	4581	107	28156
Yunanista	20961	0	0	0	0	0	20961
İspanya	37744	352	2553	98	2140	200	43087
Fransa	3254	551	5437	613	4540	225	14620
İrlanda	1315	1773	0	0	0	0	3088
İtalva	21935	187	2145	377	3744	96	28484
Lüksemb	0	0	34	6	38	0	78
Hollanda	0	123	676	119	1686	31	2635
Avusturya	261	0	578	102	528	4	1473
Portekiz	16124	2905	0	0	0	0	19029
Finlandiya	913	0	459	30	403	31	1836
İsvec (**)	722	0	354	52	720	60	1908
Bir.Kralı	5085	1166	3989	706	4568	121	15635
AB-15	127	8411	19733	2721	24050	1106	183564

(*) 2000-2004 yılları için hazırlanan Barış Girişimi (Peace Initiative) dahil.

(**) İsveç kıyı bölgeleri için varolan özel program dahil. ¹²⁰

3.1.7. Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri için Yapısal Politika Aracı: ISPA ¹²¹

Avrupa Birliği, Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri'nin AB'ne katılım sürecinde, söz konusu ülkelerin gerekli uyum çalışmalarına finansman katkısı sağlamak üzere, "katılım öncesi strateji" çerçevesinde PHARE, ISPA ve SAPARD isimli üç mali araca yer vermiştir. AB, bu on ülkeye 2000-2006 yılları arasında toplam 21 milyar 840 milyon Euro'luk bir kaynak tahsis etmiştir. Kaynak, tarımsal modernizasyon ve kırsal kalkınma amaçlı SAPARD Programı; üyelik yükümlülüklerinin üstlenilmesi için gerekli yasal ve kurumsal alt yapının oluşturulma sürecini desteklemeye yönlendirilen PHARE Programı ve aday ülkelerin ulaştırma ve çevre altyapılarını güçlendirmeye yönelik projelere kaynak aktarılması amaçlayan ISPA çerçevesinde kullanılmaktadır. ¹²²ISPA

¹²⁰ Avrupa Birliği Komisyonu Bölgesel Politikalar web sayfası, http://europa.eu.int/comm/Regional_policy/index_en.htm

¹²¹ instrument for Structural Policies for Pre-accession

çerçevesinde tahsis edilen toplam 7 milyar 280 milyon Euro'luk kaynağın eşit olarak ulaştırma ve çevre alt yapışım güçlendirmeye yönelik projelere tahsis edilmesi kararlaştırılmıştır. Projelerin finansmanında, harcamaların % 75'ine kadar ISPA kaynaklarından, geri kalanın ise yerel kaynaklardan karşılanması öngörülmektedir. Ancak, ISPA'nın genel amaçlarını gerçekleştirmek için, Komisyon tarafından zorunlu olduğu düşünülen bazı projelere, ISPA kaynaklarından sağlanan katkının % 85 oranına yükseltilmesi mümkündür. Bunun yanında, projenin bir bölümünün yürürlüğe girmesiyle gelir elde edilmeye başlanması veya "kirleten öder" ilkesinin uygulanmasından belli bir kaynağın ortaya çıkması halinde, finansman katkısının oranı % 75'in altında kalabilir.¹²³ Aday ülkeleri üyeliğe hazırlama sürecinde ISPA'nın üç temel amacı vardır:

- Aday ülkeleri AB politika ve süreçleriyle yakınlaşmalarını sağlamak,
- Aday ülkelerin Topluluk çevre standartlarıyla uyum çabalarında destek olmak,
- Trans-Avrupa Şebekelerine aday ülkelerin girişini sağlamak ve bu şebekelerin aday ülkelere açılması.¹²⁴

3.1.7.1. Çevre koruma

Aday ülkelerde özellikle, su kirliliği, atık yönetimi ve hava kirliliği problemleri üye ülkelere göre daha ciddi boyutlardadır. Bu nedenle, Aday Ülkelerin Topluluk çevre müktesebatıyla uyumunu süratlendirmek için, önemli miktarda teknik ve mali yardıma ihtiyaç vardır. Bu itibarla, ISPA , ağır yatırımları da içerecek şekilde en acil önlemlere odaklanmıştır. Çevre konusundaki acil sorunların başında, içme suyu temini, atık su, katı atık yönetimi ve hava kirliliği gelmektedir.¹²⁵

¹²² Official Journal of The European Communities **Guidelines on National Aid**, OJ C 74, 10.03.1998, s.3

¹²³ Official Journal of the European Communities, **Amendments to the Guidelines on National Aid**, OJ C 258, 09.09.2000, s.5.

¹²⁴ ibid.

¹²⁵ Özlem G.ERTUĞRUL, **Avrupa Birliği Bölgesel Politikası Çerçevesinde Bölgesel Yardımlar**, Hazine Müsteşarlığı Teşvik ve Utgulama Genel Müdürlüğü yayını ,2000,s.43.

3.1.7.2. Ulaştırmanın geliştirilmesi

Etkin bir ulaştırma sisteminin geliştirilmesi katılım öncesi stratejinin ana unsurunu oluşturmaktadır. Ulaştırma alanındaki AB mali yardımı, sürdürülebilir hareketliliği geliştirecek ulaştırma alt yapısı projelerine, özellikle de yararlanan aday ülkenin, Katılım Ortaklığı Belgesinde ulaştırma alanında yer verilen hedeflerle uyumlu projelerine aktarılmaktadır. Trans-Avrupa Ağları, AB ve aday ülkeler arasında iyi bağlantıların kurulmasını, ulusal ağların birbirleriyle ve Trans-Avrupa Ağları ile bağlantılı olmasını sağlayacak şekilde aday ülkelere açılacaktır.

Yapılan ilk çalışmalar, artacak trafiği karşılayacak şekilde, Aday Ülkelerin ulaşım alt yapılarının Topluluk ulaştırma altyapısı seviyesine yükseltilmesi için oldukça önemli miktarda yatırımın gerekli olduğunu göstermektedir. Bu itibarla AB yardımları, demiryolları, notoyollar, karayolları, limanlar, havaalanlarından oluşmaktadır.¹²⁶

3.1.7.3. Teknik yardım

ISPA bütçesinden küçük bir bölümü, hazırlık araştırmaları ve teknik yardımın finansmanı için kullanılabilir. Projelerin, yönetim ve etkinlik açısından yüksek kalitede olmalarının sağlanmasında, teknik yardım çok önemlidir.¹²⁷

3.1.7.4. Önlem türleri

Uyum Fonu (Cohesion Fund) modeli esas alınarak, ISPA, her birini olay bazında değerlendirmek üzere aşağıdaki düzenlemelere finansman sağlar:

- Açıkça belirlenmiş amaçları olan ve ekonomik olarak, spesifik bir teknik faaliyetle ilgili birbiriyle bağlantılı bir dizi görevden oluşan bir proje,
- Kendi içinde fonksiyonel olan ve teknik ve finansman olarak bağımsız olan proje aşamaları,
- Grup projeler; örneğin, aynı bölgede veya aynı ulaştırma koridorunda bulunan; söz konusu bölge veya koridorun bir parçasını oluşturan ve izleme ve koordinasyondan sorumlu bir organ tarafından denetlenen projeler,

¹²⁶ ISPA Internet sayfası-Avrupa Komisyonu,
http://europa.eu.int/comm/regional_policy/activity/ispa/ispa_en.htm

¹²⁷ ibid

Genel olarak, yukarıda belirtilen projelerin çevrenin korunması veya ulaştırma ağının iyileştirilmesi üzerinde çok ciddi etkileri olmalıdır. Daha önceki uygulamalardan edinilen deneyimler ve projelerin etkilerinin yaygınlaştırılması ve etkinliğinin temini amacıyla, Proje tutarlarının 5 milyon Euro üzerinde olması gerekmektedir. Projeler, Katılım Ortaklığı Programının önemli bir parçasını oluşturan ulusal çevre ve ulaştırma programları temelinde seçilmeli ve kabul edilmelidir. Söz konusu Programların, çevre ve ulaştırma alanındaki trans-Avrupa şebekeleri çerçevesinde oluşturulması gerekmektedir.¹²⁸

3.1.8. Avrupa Tarımsal Yönverme ve Garanti Fonu – Yönverme Bölümü

Bilindiği gibi Topluluk, ilk defa tarım alanında ortak politika geliştirmiştir. 1957 yılında imzalanan Roma Antlaşmasında tarım politikasının temel amaçları ortaya konmuştur. Bu amaçlar Roma Antlaşmasının 39'uncu maddesinde şu şekilde belirtilmektedir:

- i) Teknik ilerlemeyi geliştirerek, tarımsal üretimi rasyonel biçimde artırarak ve üretim faktörlerini, özellikle işgücünü en iyi biçimde kullanarak tarımda verimliliği yükseltmek;
- ii) böylece, özellikle tarımla uğraşanların kişisel gelirlerini artırarak çiftçilerin iyi bir yaşam düzeyine kavuşmasını sağlamak;
- iii) piyasalara istikrar kazandırmak;
- iv) bu ürünlerin arzını güvence altına almak;
- v) ürünlerin tüketiciye uygun fiyatlarla ulaşmasını sağlamak¹²⁹

Topluluk, Roma Antlaşması ile ana hatları belirlenen OTP'nin finansmanını sağlamak üzere Avrupa Tarımsal Yönverme ve Garanti Fonunu kurmuştur. Fon, tarımsal üretimin desteklenmesini sağlayan Garanti Bölümü ve yapısal düzenlemelere yönelik faaliyetleri destekleyen Yönverme Bölümünden oluşmaktadır. ATYGF-Yönverme Bölümü, Avrupa Topluluğunu kuran Roma Antlaşmasının 39'uncu maddesinde belirtilen genel ilkeler doğrultusunda,

¹²⁸ bölgesel politikaya ilişkin yayınlar web sayfası:

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/document/doc2_en.htm

¹²⁹ Council Regulation (EEC) No 2085/93 of 20 July 1993, OJ, No. L 193, 31.7.1993, s.44-47.

OTP'nin yapısal sorunlarını çözmek amacıyla yapılan yatırımların finansmanına katkıda bulunmaktadır¹³⁰. Fon, yardımlarında, Topluluk tarafından tespit edilmiş kriterler çerçevesinde hareket etmektedir.

3.1.9. ATYGF - Yönverme Bölümü Harcamaları

ATYGF-Yönverme Bölümü harcamaları 1982 yılında 638 milyon ECU'lük bir seviyede iken aradan geçen zaman içerisinde her geçen gün büyüyerek 1996 yılında 3,8 milyar ECU'ye ulaşmıştır. Yönverme Bölümü harcamalarının hem Topluluk Bütçesindeki payı, hem de ATYGF Bütçesindeki payı da aynı şekilde genişlemiştir. 1982 yılında ATYGF'nun ancak yüzde 5'i Yönverme Bölümü tarafından kullanılırken, bu oran 1996 yılında reel olarak artarak yüzde 9'a ulaşmıştır.¹³¹

Yönverme Bölümünün Topluluk Bütçesindeki payı ise yine aynı dönemde yüzde 3'den yüzde 4,5'e yükselmiştir. Şüphesiz bunda, Topluluk tarafından izlenen tarım politikalarının büyük rolü olmuştur.¹³²

ATYGF - Yönverme Bölümü harcamalarından en büyük payı Fransa almıştır. Fransa, 1982-1996 yılları arasında toplam 25,2 milyar ECU olan Fon harcamalarının yaklaşık yüzde 17,6'sını, yani 4.456 milyon ECU almıştır.

Anılan dönemde Fransa'yı yüzde 16,1'lik pay ile (4.061 milyon ECU) İspanya izlemiştir. İspanya'nın Fon imkânlarından 1987 yılından itibaren faydalandığı dikkate alınacak olursa, bu ülkenin Fransa'ya oranla daha fazla Fon kaynaklarını kullandığı ortaya çıkmaktadır. Nitekim, İspanya'nın geçiş dönemi kabul edilebilecek 1986-1990 döneminde Fon kaynaklarından daha az oranda faydalandığı, buna mukabil 1991 yılından itibaren 1993 yılı hariç Fon kaynaklarını en çok kullanan ülke olduğu Tablo 3.17'nin incelenmesinden görülmektedir.

¹³⁰ Council Regulation (EEC), No 2080/93 of 20 July 1993, OJ, No. L 193, 31.7.1993, s.1-4.

¹³¹ Instrument of the Common Agricultural Policy,

<http://www.europa.eu.int/pol/agr/en/instcape.htm>, Internet Belgesi.

¹³² The European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (EAGGF), [wysiwyg://center.1.88/http://www.inforegio.org/wbpro/prord/prords/prdsc_en.htm](http://www.inforegio.org/wbpro/prord/prords/prdsc_en.htm), Internet Belgesi.

Fon kaynaklarından en çok faydalanan bir diğer ülke ise Almanya olmuştur. Bu ülke 1982-1996 yılları arasında Fon'un yüzde 14,1'lik bölümünü (3.572 milyon ECU) kullanmıştır. Almanya'yı İtalya yüzde 13,1 (3.328 milyon ECU) ve Yunanistan yüzde 11,3'lük (2.848 milyon ECU) payla takip etmektedir.

Fon kaynaklarından en az faydalanan ülke ise, binde 2'lik bir payla Topluluğun en küçük ülkesi Lüksembourg olmuştur. Bu ülkeyi Topluluğa son katılan ülkelerden Finlandiya ve İsveç izlemektedir.

Tablo 3.18 incelendiğinde görülen Fon kaynakların, daha ziyade tarımsal ürünler üreten Topluluğun güney ülkeleri İspanya, Fransa ve Yunanistan tarafından kullanıldığıdır. Bu üç ülke, 1982-1996 yıllarını kapsayan dönemde Fon kaynaklarının yaklaşık yarısını kullanmıştır. Geri kalan Fon kaynaklarının kalan yarısı ise 12 ülke tarafından paylaştırılmıştır.

3.1.10. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu

Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ABKF)¹³³, üye ülkelerdeki yerel yönetim birimleri tarafından yürütülen veya yerel yönetimlerin görev ve sorumlulukları alanına giren ve fonun desteklediği öncelikler kapsamına giren projeler için de önemli bir kaynak olarak hizmet etmek amacıyla, 724/75 sayılı Konsey Tüzüğü ile 1975 yılında kurulmuştur. Bölgesel Fon, öncelikle üye ülkelerin geri kalmış bölgelerinin kalkınması için gerekli yardımları sağlamaktadır. Üye ülkelerin hangi bölgelerinin Fon yardımlarından faydalanacağı ise ayrıca belirtilmiştir.¹³⁴

¹³³ Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ABKF)-the european Regional Development Fund (erdf)

¹³⁴ Ragıp ŞAHİN, **Avrupa Topluluklarında Bütçe ve Fon Akışları, Katılma Halinde Konunun Türkiye Açısından Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, DPT, Ankara, 1983.

Tablo:3.18 – Avrupa tarımsal yönverme ve garanti fonu- Yönverme bölümlü harcamalarının ülkeler itibarıyla dağılımı

Ülkeler	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997-96
BELÇİKA	17,7	18,1	12,9	12,4	15,5	18,7	17,8	25,5	31,1	11,9	26,3	49,3	42,8	27,8	68,2	394,0
DANİMARKA	20,8	20,5	13,9	13,0	13,9	15,7	13,7	13,9	17,8	16,0	25,0	25,8	64,7	35,8	26,2	336,7
ALMANYA	107,1	107,7	89,3	81,0	105,1	128,3	131,5	123,2	181,5	184,6	242,9	337,4	476,0	556,4	720,9	3.572,9
YUNANİSTAN	14,5	21,9	52,8	83,7	86,2	78,0	133,5	209,2	232,3	225,2	352,3	378,4	312,4	353,8	293,8	2.848,2
İSPANYA						21,2	90,5	165,5	274,8	424,9	568,5	400,0	527,4	643,4	945,3	4.061,5
FRANSA	167,4	182,0	143,9	122,3	176,7	237,2	281,5	187,5	361,9	366,1	462,2	582,8	384,1	358,8	442,3	4.456,7
İRLANDA	84,3	84,1	64,2	73,1	64,2	87,0	81,7	99,5	133,9	156,9	191,4	175,6	129,0	188,2	266,9	1.880,0
İTALYA	123,0	103,0	127,8	175,3	167,0	146,3	199,6	280,3	237,9	210,9	257,3	356,2	328,3	274,1	339,2	3.328,2
LÜKSEMBURG	1,6	0,6	3,9	1,8	2,3	4,5	2,3	3,7	5,3	5,3	6,7	7,9	6,6	2,1	5,2	60,2
HOLLANDA	32,2	32,2	24,8	18,1	17,1	17,1	5,4	18,0	5,7	15,6	14,6	16,7	31,3	13,9	24,2	286,9
AVUSTURYA																146,7
PORTEKİZ						28,3	100,2	130,5	245,6	200,1	344,4	279,7	450,0	117,9	349,4	2.266,1
FİNLANDIYA														61,9	57,4	119,3
İSVEÇ														24,7	43,2	67,9
İNGİLTERE	67,6	149,6	113,3	109,4	79,1	80,9	84,5	72,2	96,1	103,2	92,7	103,1	121,3	71,5	102,9	1.447,4
Tanımlanmamış									0,9	-5,4						-4,0
TOPLAM	639,2	719,7	646,8	690,1	727,1	863,3	1.142,3	1.340,0	1.825,3	1.915,4	2.584,4	2.712,9	2.893,9	2.778,7	3.781,9	25.268,8

Kaynak: European Commission, The General Budget of the European Union for the Financial Year-1997

Bölgesel Fonun işleyiş ve kuralları, kurulmasından birkaç yıl sonra, 1979 yılında değişikliklere uğramış ve Kota ve Kota Dışı olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır. Kota bölümü, Fon kaynaklarının %95'ine sahip olup, bu bölümün kaynakları üye ülkelerin bölgesel sorunları da dikkate alınarak dağıtılmıştır. Geri kalan %5'lik bölüm ise, Komisyon tarafından belirlenen birden fazla ülkeyi veya bölgeyi ilgilendiren özel programlar için kullanıma ayrılmıştır.¹³⁵

Edinilen tecrübeler ve ihtiyaçlar da dikkate alınarak Bölgesel Fon ile ilgili 1984 yılında yeni düzenlemeler yapılmıştır. 28 Haziran 1984 tarihli Topluluklar Resmi Gazetesinde yayımlanan 1987/84 sayılı Konsey Tüzüğü ile Fonda önemli değişiklikler gerçekleştirilmiştir. Yapılan yeni düzenlemelerle Fonun Kota ve Kota Dışı bölümleri kaldırılmıştır. Bunun yerini Topluluk tarafından üye ülkeler için belirlenen alt ve üst sınır uygulaması almıştır.¹³⁶ Üye ülkeler kendileri için ayrılan alt sınırdan daha aşağı olmamak kaydıyla Fondan yararlanmaktadır.

Topluluk tarafından tespit edilen bu limitler, üye ülkelerin bölgesel farklılıkları, üretim düzeyleri, işsizlik oranları gibi kıstaslar dikkate alınarak belirlenmekte ve her üç yılda bir yeniden değerlendirilmektedir.

Söz konusu Tüzük, ABKF'den dört tür programa mali destek sağlanmasına imkân tanımaktadır:¹³⁷

- Komisyonun inisiyatifi ve üye ülkelerin işbirliği ile hazırlanan ve yüzde 55'lik kısmına kadar Topluluk tarafından finanse edilen Topluluk Programları;
- Üye ülkeler tarafından veya onların kontrolünde hazırlanan ve Komisyonca onaylanan ve Topluluk ve üye ülkelerce birlikte finanse edilen ulusal programlar;
- Üye ülkelerin inisiyatifinde hazırlanan projeler;
- 1987/84 sayılı Tüzüğün 15'inci maddesi uyarınca küçük ve orta boy işletmelere yönelik olan ve Topluluktan 100.000.- ECU'ye kadar yardım alabilen yerel potansiyellerin geliştirilmesine yönelik projeler.

¹³⁵ Arif ESİN, *Avrupa Topluluklarının Bölgesel Kalkınma Politikası 1975-1987*, İKV Yayınları, No:62, ağustos 1988

¹³⁶ W.MOLLE and R.CAPPELIN(eds), *Regional Impact of Community Policies in Europe*, Aldershot:Avebury, 1988.

¹³⁷ ibid.

Bölüm II' de de belirtildiği üzere, 1987 yılında Avrupa Tek Senedinin kabul edilmesi ve Roma Antlaşmasına bir maddenin eklenmesi (Madde 130c) ile Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonunun amaçları, "geri kalmış bölgelerin gelişmesi ve yapısal bakımdan düzenlenmesine ve gerileyen sınai bölgelerdeki üretimin değiştirilmesine katılım yoluyla, Topluluk içindeki temel bölgesel dengesizliklerin giderilmesine yardımcı olmak" şeklinde tanımlanmıştır. Fon, anılan kriterlerin kapsamında olmak kaydıyla, aşağıda belirtilen özelliklere sahip projelerin finansmanına öncelik vermektedir.¹³⁸

- a) Devamlı istihdam yaratmayı veya devam ettirmeyi sağlayacak verimli yatırımlar;
- b) Alt yapı yatırımları;
- c) Özellikle küçük ve orta boy işletmelerin faaliyetlerini destekleyerek, mahalli potansiyellerin geliştirilmesine yönelik tedbirler;
- d) Yapısal Fonların kullanılmasını düzenleyen kriterlerden 1'inci Kriter kapsamındaki bölgelerde olmak şartıyla, eğitim ve sağlık yatırımları;
- e) Bölgesel gelişmeye katkıda bulunacak ve insan kaynaklarını geliştirecek ve işgücü piyasası ile ilişkili araştırma ve geliştirme faaliyetleri;
- f) Çevrenin korunmasına katkıda bulunacak alt yapı yatırımları ve bölgesel gelişmeyle ilişkili verimli yatırımlar;
- g) Üye ülkelerin sınır bölgelerinin Topluluk seviyesine yükseltilmesine yardımcı olacak faaliyetler.

ABKF, yukarıda genel çerçevesi ortaya konan kuralların yanı sıra, bölgesel planlar, bölgesel işletme programları, yardım planlarının kısmı finansmanı ve global yardımlar şeklinde birçok faaliyetin finansmanına katkıda bulunmaktadır.¹³⁹

¹³⁸ Bekir ÇAKMAK, *AT Bölgesel Politikasının Yapı ve İşleyişi-Yapısal Fonlar ve Diğer Mali Araçlar*, Başbakanlık, Ankara, Nisan 1990.

¹³⁹ P.ROBERTS, *Incorporating the Environment into Structural Funds Regional Funds Regional programmes: evolution, current developments and future prospects*. European Environment 11, s.64., 2001

ABKF, kurulduğu 1975 yılından günümüze kadar giderek büyüyen bir Bütçeye sahip olmuştur. Kurulduğu 1975 yılında sadece 300 milyon ECU gibi oldukça küçük bir Bütçeye sahipken (Topluluk Bütçesinin yüzde 4,8'i) bu rakam her geçen yıl artmıştır. 1980 yılında Bütçenin yüzde 6,7'sine tekabül eden 1.165 milyon ECU'ye ulaşan Fon Bütçesinin büyüklüğü 1985 yılında 1.610 milyon ECU (Topluluk Bütçesinin 5,8'i) olmuştur.¹⁴⁰

Özellikle, 1987 yılında Avrupa Tek Senedinin kabul edilmesinden itibaren, ABKF'nin bütçedeki ağırlığı artmaya başlamıştır. Bunda, Topluluk politikalarında meydana gelen iki önemli değişikliğin payı vardır.¹⁴¹ Bunlardan birincisi, Topluluğun tarım sektörüne ayırdığı kaynakları kısmasıdır. İkincisi ise, anılan tarihten itibaren ülkeler ve bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarını azaltmaya yönelik Topluluk politikalarında meydana gelen olumlu gelişmelerdir.

Topluluk tarafından ortaya konan yeni politikalar sonucu Bölgesel Fona ayrılan Bütçe de hızla büyümeye başlamıştır.¹⁴² Nitekim 1990 yılında, Fonun Topluluk Bütçesinden aldığı pay ilk defa yüzde 10'u aşarak 4,5 milyar ECU olmuştur. Fonun Bütçedeki payı takip eden yıllarda da artmaya devam etmiş ve 1995 yılında yüzde 12,8 ve 1996 yılında ise yüzde 13,2'ye ulaşmıştır. Anılan yıllarda Fonun Bütçeden aldığı ödenek miktarı ise sırasıyla 9,6 ve 10,8 milyar ECU'ye ulaşmıştır (Tablo 3.19).

ABKF'den Fonun ilk kurulduğu yıllarda en çok payı İtalya almıştır. 1975-1981 döneminde toplam 5,5 milyar ECU olan Fon harcamalarının yüzde 38'ine tekabül eden 2,1 milyar ECU'lük bölümünü bu ülke kullanmıştır. Fondan en çok

¹⁴⁰ J.HARROP, *The Political Economy of Integration in the European Community*, 2nd edition, Aldershot: Edward Elgar, 1992.

¹⁴¹ A.DAVIDSON and B.SEARY, *Grants from Europe*, 6th edition, London: Bedford Square Press, 1990

¹⁴² P.McALEAVY, *Policy Implementation as incomplete contracting: The European Regional Development Fund*. PhD Thesis, European University Institute, Florence, 1995.

pay alan ikinci ülke ise, yüzde 23'le İngiltere olmuştur. İngiltere, söz konusu dönemde, Fon kaynaklarından 1,3 milyar ECU kullanmıştır.

ABKF kaynaklarından ülke büyüklüğü, nüfus ve diğer kriterler dikkate alındığında aslında en büyük payı alan ülkeler İrlanda ve Yunanistan olmuştur.¹⁴³ Bu iki ülke Fondan 1975-1981 döneminde sırasıyla yüzde 6 ve 4,5'lik pay almışlar ve sırasıyla, 336 ve 250 milyon ECU kullanmışlardır. Aslında Yunanistan'ın 1981 yılında Topluluğa tam üye olarak katıldığı da dikkate alınacak olursa, yalnızca bir yıl içinde Fondan 250 milyon ECU'lük bir kaynak kullanması, bu ülkeyi gerçekte Fondan en çok yardım alan ülke haline getirmektedir. Almanya ve Fransa ise Fon imkânlarından nispeten daha az faydalanmışlardır.

1982-1987 döneminde ise Fon kaynaklarından miktar olarak en çok kaynağı İtalya kullanmıştır. İtalya bu dönemde Fon kaynaklarının dörtte birinden daha fazlasını yani yüzde 28,7'sine tekabül eden 2.718 milyon ECU'lük bir kaynak kullanmıştır. Anılan dönemde bu ülkeyi yüzde 20,8'lik bir payla İngiltere izlemektedir. İngiltere 1982-87 döneminde Fondan toplam 2.336 milyon ECU almıştır. Yunanistan ABKF imkânlarından oran ve değer olarak en çok faydalanan üçüncü ülke olmasına karşılık, bu ülkenin diğer Topluluk ülkeleri ile mukayese edilmesi halinde, Fon kaynaklarından yararlanmada birinci ülke olduğu ortaya çıkmaktadır. Yunanistan 1982-87 döneminde ABKF'den toplam 1.496 milyon ECU kullanmak suretiyle Fon Bütçesinin yüzde 14,6'lık kısmını almıştır.¹⁴⁴

1985 yılında Topluluğa tam üye olarak katılan İspanya'nın durumu da Yunanistan'ı andırmaktadır. Sadece 1986 ve 1987 yıllarında Fon kaynaklarından faydalanmasına karşılık, İspanya, anılan yıllarda Fon Bütçesinin, sırasıyla, yüzde

¹⁴³ A.J.WALSH, *EC Structural Funds and economic Development in the Republic of Ireland*, Development Ireland: contemporary issues, Pluto Press, London, s.54-68, 1995.

¹⁴⁴ G.N. YANNOPOULOS, *Greece and EC Regional Policies*, University of Reading Discussion Papers in European and International Social Science Research, No:43, October 1991.

Tablo 3.19: Avrupa bölgesel kalkınma fonu harcamalarının ülkeler itibarıyla dağılımı ¹⁴⁵ (Milyon ECU)

Ülkeler	1975-81	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1982-87	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1987-96	1975-96
BELÇİKA	53,8	10,8	7,0	6,0	12,3	29,5	23,0	88,6	29,6	40,6	43,6	46,4	55,0	28,9	77,9	46,6	70,4	439,0	581,4
DANİMARKA	66,7	14,6	16,7	28,1	7,7	18,9	16,6	102,6	10,1	14,8	18,9	11,3	5,1	6,5	14,8	12,5	3,2	97,2	266,5
ALMANYA	336,7	61,6	45,0	43,9	61,7	92,5	73,4	378,1	96,9	163,8	88,6	94,8	201,9	238,3	726,8	564,7	1.455,4	3.631,3	4.346,0
YUNANİSTAN	250,2	152,3	214,6	216,7	309,0	309,1	293,9	1.495,6	312,6	418,4	543,2	537,2	1.010,7	1.098,8	912,0	1.199,0	1.343,2	7.375,1	9.120,9
İSPANYA						314,3	345,3	659,8	543,5	980,0	1.406,9	1.488,8	1.995,3	1.739,0	1.361,2	3.039,0	2.120,9	14.674,6	15.334,2
FRANSA	784,1	130,0	219,3	201,7	233,2	219,0	311,2	1.314,4	436,3	284,2	331,3	323,2	430,0	532,0	460,8	266,0	637,1	3.700,9	5.799,4
İRLANDA	336,5	93,5	94,5	104,1	118,2	79,3	134,7	624,3	136,9	191,3	230,2	411,9	471,3	528,0	213,3	401,1	366,0	2.970,0	3.930,8
İTALYA	2.119,6	281,8	344,5	435,1	381,1	712,1	563,5	2.718,1	597,4	787,3	910,2	710,8	1.389,3	2.135,2	665,1	1.186,5	2.131,1	10.412,9	15.350,6
LÜKSEMBURG	5,0	0,1	0,0	2,5	0,7	0,1	3,8	7,2	7,4	1,2	0,4	18,3	3,1	2,9	3,0	9,0	0,4	45,7	57,9
HOLLANDA	82,9	3,2	18,1	14,8	16,4	13,1	19,6	85,2	13,3	28,9	32,7	34,6	30,8	36,2	60,0	29,4	42,2	308,1	476,2
AVUSTURYA																40,5	24,6	65,1	65,1
PORTEKİZ						188,8	222,7	411,5	330,7	396,9	451,9	971,2	1.290,3	1.264,5	1.120,7	1.302,7	1.593,8	8.722,7	9.134,2
FİNLANDIYA																31,4	25,4	56,8	56,8
İSVEÇ																37,7	11,7	49,4	49,4
İNGİLTERE	1.258,1	225,1	296,2	297,7	483,9	506,7	526,7	2.336,3	577,8	612,4	464,6	530,1	577,1	550,9	788,6	202,1	784,6	5.088,2	8.682,6
Diğer						0,4	0,6	1,0	0,3	0,3	11,6	1,3	9,1	11,1	6,6	5,5	0,1	45,9	46,9
TOPLAM	5.293,6	973,0	1.255,9	1.350,6	1.624,2	2.483,8	2.535,0	10.222,5	3.092,8	3.920,1	4.554,1	5.179,9	7.469,0	8.172,3	6.410,8	8.373,7	10.610,1	57.782,8	73.298,9

¹⁴⁵ COURT OF AUDITORS, Annual Report Concerning the Financial year 1991-1996, The General Budget of the European Union for the financial year 1997.

12,7 ve 13,6'sını kullanmıştır. İspanya Fondan, sadece anılan iki yıl içinde, 660 milyon ECU yardım almıştır.¹⁴⁶ ABKF'den 1982-87 döneminde önemli ölçüde yardım alan bir başka ülke ise Fransa olmuştur. Fransa anılan dönemde 1.314 milyon ECU ile Fon kaynaklarının yüzde 12,9'unu kullanmıştır. Fon kaynaklarından en az payı ise Topluluğun en küçük ülkesi olan Lüksembourg almıştır (yüzde 0,1).¹⁴⁷

Avrupa Tek Senedinin kabul edilmesinden itibaren ABKF kaynaklarında da önemli ölçüde artışlar meydana gelmiştir. Topluluk anılan tarihten itibaren ülkeler ve bölgeler arasındaki dengesizlikleri azaltmaya yönelik politikalara daha fazla ağırlık vermeye başlamıştır. Nitekim, 1987 yılından itibaren Fon imkânlarından Topluluğun az gelişmiş ülkeleri olan İspanya, Yunanistan, Portekiz ve İrlanda gibi ülkeler daha fazla pay almaya başlamışlardır.¹⁴⁸

İlk kurulduğu yıllarda Fon imkânlarının yüzde 40'ını kullanan İtalya'nın Fondan aldığı pay her geçen yıl azalmıştır. İtalya'nın payı, 1982-87 döneminde yüzde 26'ya ve 1988-96 döneminde ise yüzde 18,2'ye gerilemiştir. Bu ülke, Fonun kurulduğu 1975 yılından 1996 yılı sonuna kadar toplam 15.350 milyon ECU kaynak kullanmıştır.¹⁴⁹

1985 yılında Topluluğa 11'inci üye olarak katılan İspanya'yı Fon kaynaklarını en çok kullanan ülkelerin başında görmekteyiz. Bu ülke, Topluluğa üye olduğu 1985 yılından 1996 yılı sonuna kadar toplam 15.334 milyon ECU kullanmak suretiyle İtalya ile birlikte değer olarak Fon imkânlarından en çok yararlanan ülke olmuştur. İtalya'nın Topluluğu kuran altı ülkeden birisi olduğu ve başlangıcından itibaren Fon imkânlarından faydalandığı dikkate alınacak olursa, İspanya'nın ABKF kaynaklarından en fazla faydalanan ülke olduğu görülmektedir. Topluluğa 1981 yılında 10'uncu ülke olarak katılan Yunanistan ile 1985 yılında katılan Portekiz ise, katıldıkları tarihten itibaren ABKF

¹⁴⁶ I.TÖMMEL, **Regional Policy in the European Community:its impact on Regional policies and public administration in the Mediterranean member states**,Environment and Planning C:Government and Policy, Vol.5,1987.

¹⁴⁷ Court of Auditors,a.g.e.

¹⁴⁸ P.BENNEWORTH, **Regional Development Agencies:The Early Years**, Regional Studies Association, Seaford,2001.

¹⁴⁹ Court of Auditors, a.g.e.

kaynaklarından en iyi şekilde faydalanan ülkelerin başında gelmektedirler. Bu ülkelerin nüfusu ve büyüklüğü de dikkate alındığında, Fon kaynaklarını ne derecede iyi kullandıkları ortaya çıkmaktadır. Portekiz Fondan toplam 9.134 milyon ECU, Yunanistan ise 9.120 milyon ECU kaynak kullanmışlardır. Bu ülkelerin faydalandıkları mali imkânların Fon Bütçesi içindeki payları 1975-1996 döneminde yaklaşık % 12,5 olmuştur. Diğer bir ifade ile Topluluğun bu iki küçük ülkesi ABKF imkânlarının yaklaşık dörtte birini kullanmışlardır.¹⁵⁰

Topluluğun gelişmiş ülkelerinde olan İngiltere ise Fon kaynaklarını kullanma açısından anılan ülkelerin gerisinde kalmakla birlikte .Almanya ve Fransa gibi Topluluğun diğer büyük ülkelerinden daha iyi bir konuma sahiptir. İngiltere, Fondan toplam 8.683 milyon ECU tutarında bir kaynak sağlamıştır.¹⁵¹

Bütün bu açıklamalardan ve Tablo 3.19'dan da açıkça görüleceği üzere ABKF kaynaklarından Topluluğun az gelişmiş ülkeleri daha çok faydalanmaktadır. Bu ise tâbii bir sonuçtur. Zira Fonun asıl kuruluş maksadı da Topluluğun nispeten geri kalmış ülkeleri veya bölgeleri arasındaki gelişmişlik farklarını gidermek veya mümkün olduğu kadar azaltmaktır. ABKF harcamalarından da görülmektedir ki, Topluluk, bu amacın gerçekleştirilmesine yönelik olarak uygulamakta olduğu politikalarda oldukça başarılı olmuştur. Az gelişmiş ülkeler, Fon imkânlarını daha çok kullanmışlar, buna karşılık gelişmiş ülkeler ise Fon kaynaklarını daha az kullanmışlardır. Özellikle 1987 yılında Avrupa Tek Senedinin kabul edilmesi ve buna bağlı olarak Topluluğun uygulamaya koyduğu diğer politikalar da bu sonuca ulaşılmasında etkili olan unsurlar olmuştur.

3.1.11. Avrupa Sosyal Fonu

Avrupa Sosyal Fonu, Avrupa Ekonomik Topluluğunu kuran Roma Antlaşması ile kurulan mali organlardan biridir.¹⁵² Roma Antlaşmasınının 123'üncü maddesi "Ortak pazar içinde işçiler için istihdam imkânlarını iyileştirmek ve bu

¹⁵⁰ J.HOUGH and A.PRESLAND, *European Structural Funds*; House of Commons Library, London, 2000.

¹⁵¹ Court of Auditors, a.g.e.

¹⁵² DPT, *Avrupa Topluluklarını Kuran Temel Anlaşmalar (AKÇT, AET, AAET)*, Cilt 1, Ankara, Ağustos 1993, s.193.

suretle yaşam standardının yükselmesine katkıda bulunmak amacıyla aşağıda belirlenen hükümlere göre bir Avrupa Sosyal Fonu kurulur. Bu Fonun görevi, Topluluk içinde istihdamı kolaylaştırmak ve işçilerin coğrafi ve mesleki hareketliliğini artırmaktır" demek suretiyle hem Fonun kuruluşunu hem de Fonun görevlerini belirtmiştir.

Antlaşmanın 124'üncü maddesi ise, Fonun Komisyon tarafından yönetileceğini hükme bağlamıştır. Komisyon, bu görevini, bir komisyon üyesinin başkanlığında hükümetler, sendikalar ve işveren kuruluşları temsilcilerinden oluşan bir komitenin yardımı ile yapacaktır. Antlaşma Fonun işleyiş ve çalışma kuralları hakkında ayrıntılı düzenlemeler getirmiştir.¹⁵³

Fon bir üye devletin başvurusu üzerine;

a) - yeniden mesleki eğitim,

- yeniden yerleşme tazminatları,

vasıtasıyla işçilere verimli olabilecekleri yeni işler sağlanması,

b) bir teşebbüsün farklı bir üretime yönelmesi sonucunda işi bütünüyle veya kısmen azalan veya geçici olarak işten çıkarılan işçilere, yeniden tam olarak istihdam edilinceye kadar, eski ücret düzeylerini koruyabilmeleri için yardım sağlanması amacıyla o üye devlet veya kamu hukukuna tâbi bir kuruluş tarafından tahakkuk ettirilen masrafların yüzde 50'sini karşılar.¹⁵⁴

Fon, Roma Antlaşması ile kendisine verilen bu görevleri yerine getirmek üzere 1960 yılında uygulamaya konulmuştur. Başlangıçta özellikle İtalya ve Hollanda'ya yönelik faaliyetler yapması kararlaştırılmıştır. İmkânlarının oldukça küçük olması, sadece ilgili devletlerce yapılan harcamaların yüzde 50'sini karşılaması ve yardımların işçilerin en az altı ay çalışmalarından sonra verilmesi gibi sebeplerle, Fonun çalışmasına yönelik eleştiriler artmaya başlamış ve bu eleştiriler sonucu Fonun işleyiş ve çalışma şartları 1971 yılında yeniden düzenlenmiştir. Yapılan düzenlemelerle Fona yeni görevler verilirken, yapısı da değiştirilmiş ve iki bölüme ayrılmıştır.¹⁵⁵

¹⁵³ Avrupa Topluluklarını Kuran Temel Anlaşmalar, s.187,188.

¹⁵⁴ ibid.

¹⁵⁵ R.B. TALBOT, *The European Community's Regional Fund*, Progress in Planning 8, s.183-281,1977.

Fonun birinci bölümü, istihdamın Topluluk politikaları ve tedbirlerinden etkilendiği veya etkilenmesinin muhtemel olduğu zamanlarda ve işgücü piyasasında arz ve talep dengesinin düzeltilmesi için üye devletlerle Topluluğun ortak hareket etmesi gerektiği taktirde mali destek sağlamaktadır. Amaç, tüm Topluluğu etkileyen istihdam dengesizliğini gidermede ortak bir yaklaşım sağlamaktır. Fon, böylelikle milli istihdam politikalarına rehberlik etmekte, onları koordine etmekte ve yeni tedbirler alınmasını sağlamaktadır.¹⁵⁶

Fonun ikinci bölümü ise, yapısal işsizlik ve gizli işsizlik ile mücadele için uzun vadeli tedbirlerin finansmanına katkıda bulunmaktadır. -Bu tedbirler genellikle üye devletlerin daimi politikalarının olduğu alanlarda yapılmaktadır. Ayrıca Fon, gelişmemiş veya mevcut sanayilerin çökmekte olduğu alanlarda , teknik ilerlemelere ayak uydurmak için işçilerin eğitilmeleri, sakat işçilerin yeniden işe yerleştirilmeleri ve 50 yaşın üzerinde olan yaşlı kişilerin istihdamı gibi konularda üye ülke politikalarını desteklemektedir.¹⁵⁷

Fon, Toplulukta ve dünyada meydana gelen şartlar da dikkate alınarak 1977 yılında yeniden düzenlemeye tâbi tutulmuştur. Yeni düzenleme ile gençlere ve kadınlara yönelik programlar ön plana çıkarılmış ve ekonomik kaynakların sınırlı olduğu ülke ve bölgelere kaynakların yönlendirilmesi benimsenmiştir. Ayrıca, Fon kaynaklarının yüzde 50'si Bölgesel Fon kaynaklarının yöneldiği bölgelerdeki projelere ayrılmış ve Grönland, Fransa'nın deniz aşırı bölgeleri, Kuzey İrlanda, Yunanistan gibi özelliği olan bölge ve ülkelere yapılan yardımlarda bu oranın yüzde 10 oranında artırılması kabul edilmiştir.¹⁵⁸

1977 yılında Fonda yapılan bu değişiklikler ile, ilk defa kaynakların kullanılması esnasında Topluluk Fonları arasında bir illiyet bağı kurulmuş ve bu suretle Fonların etkili hale getirilmesi amaçlanmıştır. Nitekim, 1987 yılında Tek Senet'in kabul edilmesinden sonra kabul edilen bir tüzükle, Topluluğun Yapısal

¹⁵⁶ Necla UĞURLU, **AT Bölgesel Politikası, Yapısal Fonlar ve Bu Fonlardan Türkiye'nin Yararlanma Olanakları**, DPT Yayın No:2295, Ocak 1992.

¹⁵⁷ ibid.

¹⁵⁸ **The European Social Fund**,/http://www.europa.eu.int/en/comm/dg05/esf/esf_hom.htm, Internet Belgesi.

Fonları ile Avrupa Yatırım Bankası kaynaklarının kullanılması da yeni esaslara bağlanmıştır. Buna ilaveten, 28 Haziran 1988 tarih ve 2052/88 (EEC) sayılı Tüzükle Yapısal Fonların görevleri, etkileri, birbirleri, Avrupa Yatırım Bankası ve diğer mali araçların işlemleri arasındaki faaliyetlerinin koordinasyonu sağlanmaya çalışılmıştır. Anılan Tüzük, ilk defa Fonların tâbi olacağı genel kurallar hakkında düzenlemeler yapmıştır.¹⁵⁹

ASF ile ilgili son düzenleme ise, bütün bu gelişmeler de dikkate alınarak 20 Haziran 1993 tarih ve 2084/93 (EEC) sayılı Tüzükle gerçekleştirilmiştir. Yapılan değişiklikle Yapısal Fonlara ilaveten balıkçılık sektörü için mali araçlar da Yapısal Fonlar kapsamına dahil edilmiş ve Fon harcamalarından yararlanacak projelerde birbirlerini tamamlama ve benzeri hususlara öncelik tanınmıştır.¹⁶⁰

ASF, görüldüğü üzere, faaliyet alanlarını büyük çapta doğrudan veya dolaylı olarak istihdama ve istihdam yaratıcı faaliyetlere yoğunlaştırmıştır. Bilindiği üzere Fon, Topluluğun en eski veya bir başka ifade ile birinci Fonudur. 1960 yılında kuruluşundan 1996 yılı sonuna kadar üye ülkelerde gerçekleştirilen pek çok faaliyetin ve projenin finansmanına katkıda bulunmuştur. Fon söz konusu dönemde toplam 51,528 milyon ECU harcama yapmıştır.¹⁶¹

Fon harcamalarından ilk yıllarda en büyük payı İtalya almıştır. 1960-81 döneminde İtalya, toplam Fon kaynaklarının yüzde 31'ini kullanmış ve 1.801 milyon ECU almıştır. Anılan dönemde Fon kaynaklarını en çok kullanan ikinci ülke ise İngiltere olmuştur. İngiltere toplam 1.418 milyon ECU ile Fonun yüzde 25'ini kullanmıştır. Görüldüğü üzere bu dönemde sadece bu iki ülke ASF'nun yarından fazlasını kullanmışlardır. Fondan söz konusu dönemde Fransa ve Almanya önemli oranlarda faydalanan ülkeler olmuştur. Fransa 968, Almanya ise 644 milyon ECU ile Fon Bütçesinin sırasıyla yüzde 17 ve 11'ni kullanmışlardır. Bu iki ülkeyi İrlanda 416 milyon ECU ile izlemektedir. İrlanda'nın kullandığı bu

¹⁵⁹ H.ARMSTRONG, In: El-Agraa, A.M.(Ed), **European Community Regional Policy, The Economics of the European Community**, Harvester Wheatsheaf, New York, 1994.

¹⁶⁰ *ibid.*

¹⁶¹ COURT OF AUDITORS, **Annual Report Concerning the Financial Year 1991-1996; The General Budget of the Financial Year 1997.**

miktar ASF Bütçesinin yaklaşık yüzde 7'sine tekabül etmektedir.¹⁶² Oysa, Topluluğun diğer üyelerinin ASF Bütçesinden aldıkları paylar ise yüzde 2'ler civarındadır.¹⁶³

1970 ve 80'li yıllar, İngiltere'de tekstil ve gemi inşa sanayilerinin çöktüğü ve bu sektörlerde çalışan insanların işsizlikle karşı karşıya kaldığı yıllardır. Bu nedenle İngiltere, özellikle işini kaybeden insanların başka sektörlerde yeniden işe yerleştirilmelerini sağlamak üzere işçilere yeni beceriler ve meslekler edindirme amacıyla eğitim faaliyetlerini yoğunlaştırmıştır. Yapılan bu faaliyetlerin finansmanına ise, faaliyet alanında bulunması nedeniyle ASF katkıda bulunmuştur. Böylece İngiltere, 1982-1987 döneminde ASF Bütçesinden en büyük parasal desteği alan ülke olmuştur. İngiltere bu dönemde Fon Bütçesinin yaklaşık dörtte birini kullanmış ve toplam 2,609 milyon ECU kaynak sağlamıştır.¹⁶⁴

Anılan dönemde, ASF kaynaklarından en çok faydalanan ikinci ülke ise İtalya olmuştur. İtalya Fon kaynaklarının yüzde 22'sini kullanmak suretiyle yaklaşık 2,210 milyon ECU'lük bir mali imkândan yararlanmıştır. Bu ülkeyi yüzde 15'lik payla Fransa ve yüzde 10'luk payla İrlanda izlemektedir. Söz konusu ülkeler ASF kaynaklarından sırasıyla 1.475 milyon ve 1 milyar ECU tutarında bir kaynak kullanmışlardır.¹⁶⁵

ASF harcamalarında Topluluğun diğer ülkeleri ise, yukarıda adı geçen ülkelere nispetle daha az oranlarda faydalanmışlardır. Diğer ülkelerin ASF Bütçesinden aldıkları pay yüzde 5'ler seviyesinde olup, 1985 yılında tam üye olarak Topluluğa katılan İspanya'nın 1986 ve 1987 yıllarında Fon Bütçesinden yüzde 7,5 ve 11,5 gibi paylar alması, bu ülkenin ASF kaynaklarından takip eden yıllarda da önemli ölçüde yararlanacağını göstermektedir (Tablo 3.20)

¹⁶² E.O'LEARY, *The Convergence of Performance of Ireland among EU Countries 1960-90*, *Journal of Economic Studies* 24, s.43-58., 1997

¹⁶³ M.RHODES, Editor, *The Regions and the New Europe: patterns in core and periphery Development*, Manchester University Press, Manchester., 1995

¹⁶⁴ J. MAWSON, In: Bradbury, J. Mawson (Eds.), *The English Regional Debate: Towards Regional Governance*, British Regionalism and Devolution, Jessica Kingsley, London., 1997.

¹⁶⁵ J.DAVIS, *Ireland and the Structural Funds*, Dublin Institute of Technology, Dublin, 1997.

ASF Bütçesinin hacmi 1987 yılından itibaren diğer Yapısal Fonlarda olduğu gibi reel olarak büyümeye başlamış ve Bütçedeki payı yüzde 5 seviyesinde yüzde 7-7,5 seviyesine yükselmiştir.¹⁶⁶ Burada daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi tarımsal harcamaların Bütçedeki payının nispi olarak azalmasının yanı sıra, Avrupa Tek Senedinin kabulünden sonra Yapısal Fonlara ayrılan kaynakların artırılmasının rolü olmuştur.

1988-1996 döneminde ASF kaynaklarından İspanya en çok faydalanan ülke olmuştur. İspanya anılan dönemde Fon kaynaklarının beşte birine tekabül eden yaklaşık 7,5 milyar ECU kullanmıştır. Bu ülkeyi 5.774 milyon ECU'lük bir kaynak almak suretiyle Fon Bütçesinin yüzde 16'sını kullanan İngiltere izlemektedir. ASF'nin kurulduğu ilk yıllarda Fondan en çok faydalanan İtalya, daha sonraki yıllarda bu konumunu kaybetmiştir. 1988-1996 döneminde İtalya 3.897 milyon ECU kaynak kullanmak suretiyle Fransa'nın gerisinde yer almıştır. Fransa ise aynı dönemde 4,3 milyar ECU'lük bir kullanımla İtalya'nın önüne geçmiştir. Bu ülkelerin Fon Bütçesindeki payları ise yüzde 10,8 ve 11,9 olmuştur. Topluluk Bütçesine en büyük katkıyı sağlayan Almanya ise ASF Bütçesinin ancak yüzde 9,6'sını alabilmiştir. Almanya, Sovyetler Birliğinin dağılması ve Doğu Almanya ile birleşmesinden sonra ve özellikle 1993 yılından itibaren ASF Bütçesinden daha fazla pay almaya başlamıştır. Kuruluşundan itibaren Fondan aldığı pay hiçbir zaman yüzde 10'u aşmayan Almanya, ilk defa 1994 yılında Fon kaynaklarının yüzde 14'ünü kullanmıştır. Takip eden yıllarda da Almanya'nın ASF Bütçesinden aldığı pay bu seviyelerde seyretmiştir.¹⁶⁷

¹⁶⁶ M.J. ARTIS and N.LEE(eds), *The Economics of the European Union*, Oxford:Oxford University Press,1994.

¹⁶⁷ Court of Auditors, a.g.e.

(Milyon ECU)¹⁶⁸

Tablo 3.20: Avrupa sosyal fonu harcamalarının ülkeler itibarıyla dağılımı

Ülkeler	1960-81	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988-87	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1988-96	1960-96
BELÇİKA	125,2	16,8	20,6	52,1	49,4	79,2	56,5	274,6	32,0	32,8	51,8	65,3	88,9	108,9	87,3	73,6	129,2	1.000,9	1.069,6
DANİMARKA	121,3	17,6	14,7	68,7	33,5	80,7	31,7	246,9	34,3	19,1	38,3	45,8	25,5	75,1	38,7	59,2	53,4	389,4	757,6
ALMANYA	644,6	89,9	81,5	63,8	109,8	134,6	131,6	611,2	147,1	151,7	186,4	239,7	326,9	294,8	611,9	645,3	869,8	3.473,6	4.729,4
YUNANİSTAN	29,8	23,5	20,4	71,3	79,0	107,1	151,9	453,2	147,9	217,5	303,2	349,1	258,4	420,2	444,6	253,5	120,4	2.514,8	2.997,8
İSPANYA						174,9	311,5	486,4	407,1	469,8	633,9	697,0	814,6	832,2	660,2	1.135,4	1.789,6	7.439,8	7.926,2
FRANSA	968,2	119,3	140,5	225,7	255,6	328,4	406,1	1.475,6	292,1	327,7	442,9	515,5	549,0	567,6	453,3	501,3	650,7	4.298,1	6.741,9
İRLANDA	415,5	115,0	134,2	131,4	171,6	203,1	247,4	1.002,7	179,6	189,5	204,4	403,8	298,9	384,8	339,8	294,3	306,0	2.601,1	4.019,3
İTALYA	1.801,1	235,1	221,2	368,5	383,5	462,2	539,2	2.209,7	329,7	457,0	419,5	414,5	384,2	915,2	383,8	258,9	332,2	3.897,0	7.907,8
LÜKSEMBURG	2,7	1,1	0,3	0,5	0,6	1,4	1,7	5,6	1,2	1,6	3,4	1,8	2,3	3,1	4,0	4,2	3,9	25,5	33,8
HOLLANDA	123,0	9,0	12,6	14,1	46,0	50,6	52,1	184,4	46,5	56,8	68,8	122,5	73,5	153,0	173,1	151,1	177,5	1.022,8	1.332,2
AVUSTURYA																54,9	93,9	148,8	148,8
PORTEKİZ						109,2	190,5	299,7	202,4	215,7	69,5	379,3	506,0	782,8	260,8	516,5	538,2	3.471,2	3.770,9
FINLANDİVA																53,9	34,4	88,3	88,3
İSVEÇ																53,5	23,3	76,8	76,8
İNGİLTERE	1.417,9	278,3	244,9	610,2	284,0	596,2	595,1	2.608,7	478,9	536,9	608,3	636,6	676,8	559,4	683,4	678,5	913,4	5.774,2	9.800,8
Diğer											181,5		0,1					181,6	181,6
TOPLAM	5.651,3	905,6	890,9	1.606,3	1.413,0	2.327,6	2.715,3	9.858,7	2.298,8	2.676,1	3.211,9	3.868,9	4.005,1	5.097,1	4.144,9	4.734,1	6.035,9	36.072,8	51.582,8

¹⁶⁸ The Court of Auditors, Annual Report Concerning the Financial Year 1991-1996, The General Budget of the Financial Year 1997.

Topluluğun iki küçük ülkesi diye nitelendirebileceğimiz Yunanistan ve İrlanda da diğer Topluluk üyesi ülkelerle mukayese edildiğinde nispi olarak Fon kaynaklarından iyi bir şekilde faydalanmışlardır. Bu iki ülke gerek nüfusları, gerekse ekonomik göstergeleri itibarıyla diğer Topluluk üyesi ülkelere daha geride olmalarına rağmen, ASF kaynaklarının yaklaşık yüzde 7'şerlik bölümünü kullanmışlardır.¹⁶⁹

Bunun dışında kalan Topluluk ülkeleri ise daha az oranlarda Fon kaynaklarından yararlanma imkânı bulmuşlardır. Şüphesiz Fon imkânlarının kullanılmasında üye ülkelerin özellikle işsizlik problemleri ve değişen sanayi yapılarının büyük payı olmaktadır. Bu nedenle Fon kaynaklarından faydalanmada bu problemlere sahip ülkeler ön plana çıkmaktadır.

3.1.12. Uyum Fonu

Avrupa Birliğinde üye ülkeler arasında ekonomik ve sosyal uyumun geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Ekonomik ve sosyal gelişmenin teşvik edilmesi, ülkeler ve bölgeler arasındaki yaşam farklılıklarının ortadan kaldırılması AB'nin başlıca hedefleri arasındadır.

1987 yılında kabul edilen Avrupa Tek Senedinde belli başlı Topluluk politikaları arasında ekonomik ve sosyal uyumun sağlanması hedefi benimsenmiştir. 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşmasında ise daha da ileri bir adım atılarak ekonomik ve sosyal uyum ile ekonomik ve parasal birliğin oluşturulması arasında doğrudan bir ilişki kurulmuştur.¹⁷⁰ Antlaşmaya, bu amacın gerçekleştirilmesi için bazı kriterler ve takvim de konmuştur. Aynı zamanda, giderek artan yatırımlar ve uyum politikaları sonucunda, Topluluğun nispeten daha fakir ülkelerini, zengin ülkeleri izlemeye ve onların durumuna kendilerini uydurmaya yöneltmektedir.

¹⁶⁹ M. PEILLON, *Placing Ireland in a comparative perspective*, The Economic and Social Review 25, s 179-195, 1994.

¹⁷⁰ G. SCHAEFER, *Regions in the Policy Process of the EC-Reflections on the Innovations of the Maastricht Treaty*, Eipascope, European Journal of Public Administration, No:3, Maastricht Netherlands, s. 8-10, 1993.

Bütün bunlar, Topluluğun nispeten fakir ülkelerini, aradaki açıkları kapatmak yönünde teşvik emekte, bu ülkeleri yeni yatırımlara yöneltmekte, büyüme ve gelişme konusunda onları yönlendirmektedir. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi ise; altyapıların modernleştirilmesini, geliştirilmesini ve büyük çaplı ilave yatırımlar yapılmasını gerekli kılmaktadır. Topluluğun en fakir ülkelerinin hızla kalkınmalarını sağlamak ve ülkeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarını azaltmak amacıyla hareket eden Topluluk, Maastricht Antlaşması'nda, bu amacın gerçekleştirilmesini kolaylaştırmak için Uyum Fonu adı altında bir fonun kurulmasını hükme bağlamıştır.¹⁷¹

Uyum Fonunun kurulmasına ilişkin çalışmalar, Maastricht Antlaşmasından sonra başlamış ve 30 Mart 1993 tarihi EEC 792/93 sayılı Konsey Tüzüğü¹⁷² ile ilk adım atılmıştır. Söz konusu Tüzük ile Topluluk mali uyum konusunda mali araçların oluşturulmasını karara bağlamıştır. Topluluk, satın alma gücü paritesi ile kişi başına Gayri Safi Milli Hasılası (GSMH) Topluluk ortalamasının yüzde 90'ından daha düşük olan ülkelerin, oluşturulan bu mali araçlardan yararlanabileceklerine karar vermiştir. Söz konusu Konsey Tüzüğü'nün ekinde ise, kişi başına GSMH hesabına göre uyum konusunda oluşturulan mali araçlardan faydalanabilecek ülkeler yer almaktadır.

Buna göre oluşturan mali araçların¹⁷³;

- İspanya, yüzde 52 ilâ 58'ini,
- Yunanistan, yüzde 16 ilâ 20'sini
- Portekiz, yüzde 16 ilâ 20'sini ve
- İrlanda, yüzde 7 ilâ 10'unu kullanabileceklerdir.

Konsey, 16 Mayıs 1994 tarihinde kabul ettiği (EC 1164 / 94) sayılı Tüzük ile Uyum Fonunu¹⁷⁴ kurmuştur. Tüzük, Fondan faydalanabilme şartlarını ortaya koymaktadır.

¹⁷¹ G. SCHAEFER, a.g.e.

¹⁷² OJ, No. L 79, 1.4.1993.

¹⁷³ **The Cohesion Fund**, <http://www.europa.eu.int/en/comm/dg16/cohesion/funds.htm>, Internet Belgesi.

¹⁷⁴ OJ, No. L 130, 25.5.1994.

Fondan faydalanmaya ehil olan ülkelerde kamu açığının büyümesi halinde, bu ülkelerden gelecek yeni projelere, Fondan destek sağlanması hiçbir şekilde mümkün değildir. Ancak, kamu açıklarının kontrol altına alınması halinde, ilgili ülkeden gelen talepler, değerlendirmeye alınmaktadır.¹⁷⁵

Uyum Fonu, kamu veya özel ayırımı yapmaksızın, aşağıda belirtilen özelliklere sahip her türlü projeye mali destek sağlamakta olup, toplam kamu harcamalarının yüzde 80-85'ine kadar kısmını karşılamaktadır.¹⁷⁶ 16 Mayıs 1994 tarihli Konsey Tüzüğü gereğince, Uyum Fonu aşağıdaki projelerin desteklenmesine katkı sağlayacaktır.

3.1.12.1. Çevre projeleri

Uyum Fonu, Roma Antlaşmasınının 130r maddesinde ifadesini bulan Topluluğun çevre ile ilgili politikaları ile 130s maddesinde belirtilen Topluluk politikalarındaki hedeflere ulaşılmasında faydalı olabilecek projelere katkıda bulunmaktadır. Bu kapsamda¹⁷⁷ :

- çevrenin korunması ve geliştirilmesi,
- insan sağlığının korunması ve
- doğal kaynakların rasyonel kullanımı gibi faaliyetler sayılmaktadır.

Tüyük, içme suyu temini, atık suların arıtılması ve katı atıkların bertaraf edilmesi gibi alanlardaki projelere öncelik tanınmaktadır.

3.1.12.2. Ulaşım-Altyapı projeleri

Uyum Fonu, üye ülkeler tarafından finanse edilen ve Topluluğun ortak ilgi alanında olan ulaştırma ile ilgili alt yapı yatırımlarının (Trans-European Transport Networks=NET gibi) finansmanına mali destek sağlamaktadır.

¹⁷⁵ G.MARKS, *Exploring and explaining variation in EU Cohesion Policy*, In: Hooghe L, Editor, *Cohesion Policy and European Integration: building multi-level governance*, Oxford University Press, Oxford, S.396-422., 1996.

¹⁷⁶ HOUSE OF LORDS SELECT COMMITTEE ON THE EUROPEAN COMMUNITIES, *Session 1996-97 11th report: Reducing Disparities Within the European Union-The Effectiveness of the Structural and Cohesion Funds*, H L Paper 64, The Stationery Office, London, 1997.

¹⁷⁷ *The Cohesion Fund : at a Glance*, Internet Belgesi
wysiwyg://95/http://www.inforegio.org/wbpro/prorf/cf_en.htm.

Ulaşım altyapı projeleri ile çevre projelerine aynı derece değer veren Topluluk, Uyum Fonu kaynaklarının bu iki kategorideki projeler arasında eşit olarak paylaşılması konusunda mutabakata varmıştır.¹⁷⁸ Fondan faydalanmaya ehil olan ülkeler, projelerini Komisyona sunacaklar ve Komisyona sunulan bu projelerle ilgili inceleme üç ay içinde sonuçlandırılacaktır. Üye ülkeler, Komisyon tarafından onaylanan projelerin, program ve finansman anlaşmalarına uygun olarak gerçekleştirilmesini sağlamakla yükümlüdürler. Ayrıca, söz konusu projeler Komisyon tarafından da belirli aralıklarla kontrol edilmektedir.

Komisyon;¹⁷⁹

- projelerin orta dönemde maliyet/fayda ve/veya maliyet/verimlilik analizlerini yapmak suretiyle ekonomik ve sosyal faydalarını,
- çevre ve ulaşım altyapı politikaları ile uyumlu olup olmadığını,
- üye ülkelerce ortaya konan önceliklerle projelerin uyumluluğunu ve
- projelerin Topluluk politikaları ve Yapısal Fon faaliyetleri ile uyum içinde olup olmadığını,

kontrol etmek ve anılan husular ile uyumlu olmasını sağlamakla yükümlüdür.

Topluluklar Konseyi, belirtilen bu alanlardaki projelerin finansmanı için Aralık 1992'de Edinburg'da yaptığı toplantıda, 1993 yılından itibaren, yedi yıllık bir dönem için toplam 15.150 milyon ECU'lük bir kaynak ayrılmasına karar vermiştir.¹⁸⁰ Söz konusu kaynağın yıllar itibarıyla dağılımı aşağıdaki gibidir:

- 1993 yılında 1.500 milyon ECU;
- 1994 yılında 1.750 milyon ECU;
- 1995 yılında 2.000 milyon ECU;
- 1996 yılında 2.250 milyon ECU;
- 1997 yılında 2.500 milyon ECU;
- 1998 yılında 2.550 milyon ECU;
- 1999 yılında 2.600 milyon ECU

¹⁷⁸ Cohesion Fund, <http://www.inforegio.org/> Internet belgesi.

¹⁷⁹ CEC, **Structural Funds and Cohesion Funds 1994-99: Regulations and Commentary**, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 1996.

¹⁸⁰ R.MICHIE and R.FITZGERALD, In: J.Bachtler, J Turok (Eds.), **The Evolution of Structural Funds**, The Coherence of EU Regional Policy, Jessica Kingsley, London, 1997.

Tablo 3.21: Uyum fonundan çevre ve ulaşım sektörlerine ayrılan pay (1993-1999)¹⁸¹
(Milyon Euro)

	MİLYON Euro	%
ÇEVRE		
İÇME SUYU	2576.5	15.4
ATIK SU	3817,8	22,8
KATI ATIK	948,8	5,7
EROZYON KONTROLÜ VE AĞAÇLANDIRMA	622,7	3.7
DİĞER	458,4	2,7
TOPLAM	8424,2	50,3
ULAŞIM		
KARAYOLLARI	4706.1	28.1
TREN YOLLARI	2819.2	16.8
HAVAYOLLARI	496.2	3.0
LİMANLAR	237.2	1.4
TRAFİK KONTROL SİSTEMLERİ	37.9	0.2
DİĞER	29.1	0.2
TOPLAM	8325,7	49.7
UYUM FONU TOPLAM	16749,9	100
BÜTÇESİ		

Söz konusu dönem içerisinde Uyum Fonu bütçesi, yaklaşık ikiye bölünerek Çevre ve Ulaşım sektörlerine yönelik programlara kaynak sağlamıştır. Çevre sektörü içinde yer alan Atık Su sorununa % 22,8 oranında bir pay ayrılırken ağaçlandırma ve erozyonla mücadele kapsamındaki programlar ancak % 3,7'lik bir pay alabilmiştir. Aynı dönemde Ulaşım sektöründe özellikle karayollarına yönelik programların % 49.7'lik toplam harcamaların % 28,1'lik kısmını almıştır. Son yıllarda gelişen teknoloji ile birlikte, karayolları taşımacılığına alternatif olan hızlı trenlerin, trenyollarına verilen önemin artmasına neden olduğu Uyum Fonundan aldığı % 16,8'lik paydan da anlaşılmaktadır.¹⁸²

¹⁸¹ http://europa.eu.int/comm/regional_policy/activity/Funds/fund3_en.html. **Internet Belgesi.**

¹⁸² Hüseyin Gökmen DERE, **Avrupa Birliği Mali Yardım Programları ve Ülkelerarası Ekonomik Etkilerinin Yapısal Analizi (Basılmamış Y.Lisans Tezi)**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2000.

Uyum Fonu kaynaklarından finanse edilen projeler, İspanya, Portekiz, Yunanistan ve İrlanda'da ulaştırma alt yapısının ve çevrenin geliştirilmesine büyük katkıda bulunmuştur. 1993 yılından itibaren birçok proje Fon kaynakları ile desteklenmiştir. Gerçekleştirilen bu projeler sayesinde birçok kişiye iş alanları açılmış ve ekonomik faaliyetler artmıştır. Fondan yararlanma hakkına sahip dört ülkede Fonun mali desteği ile gerçekleştirilen önemli projeler şunlardır:¹⁸³

a) İspanya;

- Deniz Trafik Kontrol Projesi (VTS),
- Madrid Çevre Yolu,
- Madrid - Barselona - Fransa sınırı arasında hızlı tren hattı,
- Ciutat Vella - Barselona, "Pla Central Del Raval",
- SAICA - Balıkçılık alanlarında kontrol istasyonları şebekesi,
- Sevilla'da Majarabike aks değiştiricisi.

b) Yunanistan;

- Atina içme suyu şebekesinin geliştirilmesi - Evinos Tüneli,
- Gaia ekoloji hizmetleri merkezi,
- Su temini ve taşkın önleme projesi - Livadia,
- Midilli adasına içme suyu temininin geliştirilmesi.

c) Portekiz;

- Algarve'ye su temininin geliştirilmesi,
- Alveilla nehrinin temizlenmesi,
- Lizbon'da Tagus'a yeni bir köprü yapılması,
- Funchal - Maderia için daha iyi bir içme suyu temini,

d) İrlanda ;

- Dublin çevre yolu - Kuzey kavşağı,
- Dublin - Belfast demiryolu hattı,
- Dublin havalimanı kargo kapasitesinin artırılması,
- Roolare Harbour'un kalkındırılması.

¹⁸³ Cohesion Fund, <http://www.inforegio.org/> Internet belgesi.

3.2. DİĞER MALİ ARAÇLAR

Üçüncü bölümün ilk kısmında ele alınan yapısal fonlar dışında, bölgesel politikalara ilişkin olarak, diğer mali araçlar kapsamında; Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu kredileri ve yardımları, Avrupa Yatırım Bankası kredileri ve Yeni Topluluk Aracı kapsamında gerçekleştirilen yardımlar aşağıda incelenmiştir:

3.2.1. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Kredi ve Yardımları

Avrupa Topluluğu'nun kuruluşundan 70'li yıllara kadar ekonominin motor sanayileri olan ve daha sonra krize girmiş bulunan kömür ve çelik sanayilerinin modernize edilmesine, bu bölgelerin yeniden yapılanması yoluyla istihdam olanaklarının sağlanmasına ve işgücünün yeni iş sahalarına adaptasyonuna yöneliktir.¹⁸⁴

AKÇT mekanizmaları yardım ve kredi olmak üzere iki şekildedir.¹⁸⁵ Yardımlar, AKÇT'nin 54, 55, 56, 45 ve 95.maddeleri, krediler ise 54 ve 56.maddeleriyle belirlenmiştir. Yardımlar, kömür ve çelik sektöründe işsiz kalanlara iş buluncaya kadar yapılan yardımlar, yeniden yerleştirmeyi, yeni iş edindirmeyi, mesleki eğitimi, erken emeklilik için yapılan yardımları ve geçici işsizler için yardımları kapsar. Bu yardımlar kamu bütçesinden ayrılan yardımların %50'si kadardır.¹⁸⁶

AKÇT kredileri ise ürün fiyatlarının düşürülmesi amacıyla sanayi kredilerini, yeni faaliyetler yaratan yapılanma kredilerini ve kömür-çelik sektöründe çalışan işçilere konut yapımı için 20-25 yıl vadeli % 1 faizle verilen kredileri kapsamaktadır. Proje bedelinin %50'sine katılım şeklinde gerçekleşmiştir. 50 yıl için kurulan bu Topluluk 2002 yılında sona erdiği için ,

¹⁸⁴ Hüseyin Gökmen DERE, *Avrupa Birliği Mali Yardım Programları ve Ülkelerarası Ekonomik Etkilerinin Yapısal Analizi (Basılmamış Y.Lisans Tezi)*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2000.

¹⁸⁵ K.POLLET and A.WILSON, *The European Union's Structural Funds-Principles and Practice*, European Trends,(4),80-88,1993.

¹⁸⁶ Atilla KESKİN, *Avrupa Birliği'nde Yapısal Fonlar ve Reform Hareketleri(Basılmamış Y.Lisans Tezi)*, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum, 1997.

1994 alınan bir kararla 1997'den itibaren AKÇT tarafından yardım yapılmamıştır.¹⁸⁷

3.2.2. Avrupa Yatırım Bankası (AYB) Kredileri

Roma Antlaşması 129.maddesi ile kurulmuştur. Ekonominin bütün sektörlerindeki yatırım projelerine kredi ve teminat imkanı sağlayarak, Birlik üye ülke bölgelerinin dengeli ve istikrarlı ekonomik bir gelişim göstermeleri amacıyla Birliğin mali araçları arasında yer almıştır.¹⁸⁸

Özel ya da kamu ayrımı yapmaksızın özellikle altyapı ve sanayi yatırımları için kredi vermektedir. Kredilerin önemli bir kısmı (% 65) Portekiz, Yunanistan, İrlanda, İtalya'nın Mezzogiorno bölgesi, İspanya'nın bazı bölgeleri ve Kuzey İrlanda'ya verilmektedir. Bunların yanında üye ülkelerce finanse edilemeyecek birtakım yeni faaliyetlere de destek sağlamaktadır.¹⁸⁹

AYB'ce mali destek verilecek projelerde aranan şartlar:¹⁹⁰

-Projeleri iyi bir fizibilitesinin olması,
-Ekonomiye doğrudan katkısı olmayan okul, hastane vb. sosyal alt yapı projesi olmaması,

-Projelerin büyüklüğünün minimum 2 milyon ECU olması.

Birlik üye ülkelere yardımın yanında Birlik dışına da AYB kaynaklarından yardım sağlanmaktadır. Bu anlamda son yıllarda özellikle:

- Yapılan Sözleşmeler çerçevesinde Afrika, Karayip Adaları ve Pasifik ülkeleri,

-Mali Protokoller çerçevesinde Akdeniz Bölgesindeki üçüncü ülkeler,

-Doğu ve Orta Avrupa ülkelerine yardımlar çeşitli programlar aracılığı ile verilmektedir.

¹⁸⁷ http://www.europa.eu.int/comm/economy_finance/fos/ecsc_loans_en.html, **İnternet belgesi**

¹⁸⁸ A.HANNEQUART(ed.), **Economic and Social Cohesion in Europe**, London:Routledge, 1992.

¹⁸⁹ EUROPEAN INVESTMENT BANK, **Annual Report 1994**,Luxembourg, 1996

¹⁹⁰ A.COX and J.CHAPMAN, **The European Community External Cooperation Programmes,Policies,Management&Distribution**, Overseas Institute,London,1999.

1998 yılında Mali protokoller çerçevesinde Akdeniz bölgesindeki üçüncü ülkelere 86 milyon ECU'sü Risk Sermayesi, 800 milyon kendi kaynaklarından olmak üzere toplam 886 milyon ECU AYB' den kaynak sağlanmıştır. 1999 yılında bu rakam 802 milyon Euro olarak gerçekleşmiştir. Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine ise yine aynı yıl 2 milyon 295 bin ECU' luk bir yardım sağlanmıştır. Sözleşmesi olan bağlı ülkelere ise 272 milyonu Risk Sermayesi, 288 milyonu kendi kaynaklarından üzere toplam 560 milyon ECU'lük bir yardımda bulunulmuştur.¹⁹¹

Banka, geleneksel uzun ve orta vadeli kredilerinin yanı sıra 1979'dan bu yana AB Bütçesinden risk sermayesi kaynakları da kullanmıştır. Sanayi, turizm ve hizmet sektörlerindeki firmalara özsermaye katkısı sağlama amacının taşıyan risk sermayesi uzun vadeli bir finansman aracıdır (vade 20 yıla kadar çıkabilmektedir)¹⁹². Bu yolla AB, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak kısmi özsermaye iştirakinde bulunmakta veya özsermaye iştirakine benzer fonlar sağlamaktadır. Bu iştirakler girişimcinin veya yatırımcının katkısının %50'si ile sınırlıdır ve geri ödeme koşulları finanse edilen projenin sonuçlarına bağlıdır.

AYB, işletmeleri sübvansiyonlar yoluyla değil, sadece kredilerle finanse etmektedir. KOBİ'ler söz konusu olduğunda, işletmelere doğrudan finansman sağlamamaktadır. Global Kredi tekniğini kullanarak, bankalar ve diğer mali kuruluşlar yoluyla kredi vermektedir. Bölgesel gelişme alanlarında özellikle üretim sektörü ve altyapı için, buldukları yerlerden bağımsız olarak KOBİ'lere, daha rasyonel enerji kullanımına üretim süreçleri ve ürünlerde ileri teknolojilerin kullanılmaya başlanmasına veya geliştirilmesine ve çevrenin korunmasına yönelik yatırımlar finanse edilmektedir.¹⁹³

Son kullanıcılar genellikle KOBİ'ler olup, bunların arasında kamu kuruluşları ve yerel birimler yer almaktadır. İşgücü katsayısı yüksek olan işletmeler için bir esneklik marjı tanınmak kaydıyla, 500'den az işçi çalıştıran ve finanse edilen yatırımın gerçekleştirilmesinden önce net varlıkları 75 milyon

¹⁹¹ EUROPEAN INVESTMENT BANK, *Annual Report 1998*, Luxembourg, 1999.

¹⁹² Esra İŞERİ, *Risk Sermayesi*, BIAR&KONRAD-Adenauer-Stiftung Yayını, Ankara, 1993.

¹⁹³ M.SAYIN ve M.Akar FAZLIOĞLU, *Avrupa Birliği'nde KOBİ Destekleme Programları ve Diğer Teşvik Araçları*, KOSGEB Yayını, Ankara, 1997.

ECU'yü aşmayan işletmeler KOBİ olarak kabul edilmektedir. Bağımsız KOBİ'lere (sermayelerinin üçte birinden fazlası bir veya birkaç büyük işletmenin elinde olmayan işletmeler) ayrıca öncelik tanınmaktadır.¹⁹⁴

3.2.3. Yeni Topluluk Aracı

1978 yılında yürürlüğe giren bu araç, AYB kaynaklarını tamamlar. Amacı, üye ülkelerarası ekonomik bütünleşmeyi güçlendirecek, yeni teknolojilerin ve ürünlerin gelişimi ve benzeri yollarla Birlik sanayinin rekabet gücünü arttıracak yatırım projelerine kredi sağlamaktır¹⁹⁵. Göreceli olarak Birlik üyesi ülkeler içinde geri kalmış bölgeleri olan İtalya ve Yunanistan Yeni Topluluk aracından yararlanan ülkeler kapsamındadır. Altyapı, enerji ve verimli sektör olarak belirlenen sektörlerle bu kapsamda yapılan yardımlar AYB kaynaklarından ödünç ve Global Kredi şeklinde bu ülkelere yardım sağlanmaktadır.

İtalya, Yeniden Yapılandırma adı altında alt yapıya yönelik faaliyetleri için söz konusu tarihte 598 milyon ECU'lük bir yardım almıştır. Tarım ve sanayi sektörlerine yönelik Global yardımlar kapsamında, Yeni Topluluk Aracı IV'te YTA III' göre %220 oranında azalma olmuş ve 668,8 milyon ECU'ye gerilemiştir, imzalanan sözleşmeler gereği verilen yardım tutarı 6,1 milyar ECU'dür. Yeniden yapılandırma programı kapsamında Yunanistan, AYB kaynaklarından yararlanamazken altyapı yatırımları için aldığı yardım İtalya'nın altında kalmıştır. (80 milyon ECU).¹⁹⁶

Yeni Topluluk Aracı'ndan yararlanan İtalya, Avrupa Topluluğu'nun kurucu üyelerinden olmasına rağmen halen bazı bölgelerinin altyapı, enerji gibi alanlarda Birlik ortalamasının altında olmasından dolayı Topluluğun Yapısal fonlar kadar diğer mali araçlarından da faydalanmaktadır. İtalya ve Yunanistan'ın Yeni Topluluk Aracı'ndan aldığı yardımlar Tablo 3.22'de gösterilmiştir:

¹⁹⁴ M.SAYIN ve M.Akar FAZLIOĞLU, a.g.e.

¹⁹⁵ Barbaros İNECİ, *Avrupa Topluluğu'nda ve Türkiye'de Sübvansiyonlar(İSO Yayını- Yayınlanmış Doktora Tezi)*, Marmara Üniversitesi AT Enstitüsü, İstanbul, 1993, s.179.

¹⁹⁶ ibid.

Tablo 3.22: Yeni topluluk aracı yardımları (1998) (Milyar ECU)

Finansal Anlaşmalar	YTA I	İtalya	Yunanistan	YTA II	YTA III	YTA IV	Toplam
GlobalYardım	-	-	-	406,8	2.138	668.8	3.213.5
VerimliSektörler	5,4	-	-	10,6	-	-	15.9
Altyapı	538.5	598.7	80	279,4	465.3	-	1.961,9
Enerji	446.7	-	-	300,8	258.3	-	1.005,8
Sözleşmeler	990,5	598,7	80	997,5	2.861.	668.8	6.197,1
AYB Ödünçleri	-	351.6	-	-	-	-	351.6
Onaylı Tavan	1.000	1.000	80	1.000	3.000	750	6.830
Denge	9,5	49.7	0	2,5	138.5	81.2	281,3

(1) Sanayi ve Tarım (2) En az ertelenerek imzalanan sözleşmeler ¹⁹⁷

¹⁹⁷ European Communities, **Economic Trends**, EC Directorate-General for Economic&Social Affairs Supplement A No:5/6, Luxembourg, 1999, s.4.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ YAPISAL FONLARININ BÖLGESEL KALKINMAYA ETKİSİ: ÜLKE ÖRNEKLERİ

4.1. İRLANDA

4.1.1. Avrupa Topluluğu'na Giriş Süreci

Topluluğa İngiltere ve Danimarka ile birlikte başvuran İrlanda, bu amacına 1972 yılında Toplulukla yaptığı bir Katılma Anlaşması'yla kavuşmuş ve 1 Ocak 1973 tarihinden itibaren Topluluğun tam üyesi olmuştur.¹⁹⁸

İrlanda'nın Topluluğa giriş öncesinde ve görüşmeler devam ederken yaptığı uyum çalışmalarını Topluluk merkezine Dışişleri Bakanlığı yetkilileri yürütmüştür. Yurt içinde ise, ekonomiden sorumlu Bakanlıklardan oluşan "Bakanlıklar Arası Koordinasyon Komitesi" uyum çalışmalarını üstlenmiştir. Söz konusu Komite'nin başkanlığını önceleri Maliye Bakanlığı Müsteşarı yaparken, son beş yıldır bu görevi bir Devlet Bakanı üstlenmiştir. İrlanda, bu Komite'yi, Anayasa hükmü haline getirerek Komite'nin hukuki durumunu daha da güçlendirmiştir. Bakanlıklar arasında kurulan koordinasyon, Bakanlık örgütünde değişikliğe yol açmış ve Toplulukla ilgili bölümler, şeflikler ve diğer alt birimlerin oluşturulmasını sağlamıştır. Komite, Topluluk mevzuatını inceleyerek, bunların ulusal mevzuata uyumunu sağlamaya çalışmış, sonuçlarını ise, Ulusal Parlamento'ya bir rapor halinde sunmuştur.¹⁹⁹

İrlanda 1975'ten beri yapısal fonlardan yararlanmaktadır. Ama İrlanda'nın düzenli bir şekilde fon yardımlarından yararlanması 1989-1993 yılları arasına rastlar. Daha sonra da önceki bölümlerde belirtildiği üzere I.Planlı Dönem 1994-1999 ve II.Planlı Dönem 2000-2006 yılları arasında da bu yardımların tahsis edildiğini görmekteyiz. İrlanda'daki yapısal fonların bölgesel kalkınmaya

¹⁹⁸ Kamil Ufuk BİLGİN, *Türk Kamu Yönetiminin AT'na Uyumu*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1993.

¹⁹⁹ Colm O'NUALLIN, *The Irish Experience, Meeting on Adaptation to Supranational Bodies and Human Resources Needs*, Public Management Focus, Marnaris, 3rd-5th June 1988, DPT-OECD, s.3

etkisinden bahsederken çeşitli başarı öykülerine yer verilecektir. Yüzlerce yapısal fon yardımları arasından seçilen başarılı örneklerle bölgesel kalkınmanın nasıl sağlandığı vurgulanmaya çalışılacaktır.

4.1.2. İrlanda ve Yapısal Fonlar

1984-1988 yılları arasında İrlanda ekonomisinin durumu pek de iyi değildi. GSMH' deki artış düşük, işsizlik oranı AB ülkeleri içinde ikinci sırada, bütçe açıkları ise yatırımlar azaltılarak kapatılmaya çalışılmaktaydı. Daha sonraki yıllarda ise özellikle yapısal fon yardımlarının etkisiyle İrlanda ekonomisi Avrupa Birliği içerisinde çeşitli başarılarla imza attı. Bugünlerde ise İrlanda GSMH'sı en hızlı artan, enflasyonunu en çabuk bir biçimde düşüren ayrıca Maastricht kriterleriyle belirlenen amaçlara uyum gösteren bir ülke haline gelmiştir. Bu kriterler²⁰⁰;

- AB içerisinde EURO alanına katılacak AB üyesi ülkenin enflasyon oranının, enflasyonda en iyi performansa sahip üç ülkenin enflasyon ortalamasınının 1.5 puandan daha fazla olmaması,
- Uzun dönem faiz oranının, en iyi performansa sahip üç ülkenin ortalama faiz oranından 2 puandan daha fazla olmaması,
- Normal koşullarda bütçe açığının GSYİH'nın yüzde 3'ünü aşmaması, Toplam kamu borcunun GSYİH'nın yüzde 60'ını geçmemesi ve
- Döviz kurunun Exchange Rate Mechanism (ERM) içerisinde, normal dalgalanma marjı olarak belirlenen paritenin yüzde 15'lik sınır içerisinde hareket ederek istikrarlı olmasıdır (son 2 yılı).

Kökleşmiş birtakım sorunlara çözüm hala getirilememiştir. Altyapı sorunları, eğitim oranının düşüklüğü, yüksek miktardaki kamu borçları, artan işçi maliyetleri ve Kuzey İrlanda ile olan sorunlar devam etmektedir. İşte bu sorunlarla olan mücadele ise yapısal fonlar aracılığı ile yapılmaktadır.

1989-1993 yılları arasındaki dönemde İrlanda 4.5 milyar ECU hibe almıştır. Bu rakam 1994-1999 yılları arasında 5.6 milyar ECU'ye yükselmiştir.

²⁰⁰ Ragıp ŞAHİN, Türkiye-AB İlişkilerindeki Gelişmeler ve Gelecek, ADOM Anadolu Üni. AB Araştırma ve Dökümantasyon Merkezi-Türkiye Avrupa Vakfı Sempozyumu, Eskişehir, 3-4 Mayıs 2001.

Ayrıca İrlanda Uyum fonundan 1993 yılında 144.4 milyon ECU ve 1994-1999 yılları arasında ise 1.3 milyar ECU yardım almıştır. Toplamda ise İrlanda'nın AB'den aldığı yardım GSMH' sinin %5'ini oluşturmaktadır. Bunlara ilaveten de İrlanda Avrupa Yatırım Bankasından 1994-1999 yılları arasında 1.8 milyar ECU yardım almıştır.²⁰¹

4.1.3. Yapısal Fonlarda Hangi Bölgeler Önceliklidir

Yapısal Fonlar AB'deki geri kalmış bölgelere geri ödemesiz yardımlar yapmaktadır. Fakat bu yardımlar aynı zamanda yerel ya da bölgesel kurum ve kuruluşlar tarafından desteklenmektedir. AB komisyonu ve üye devletlerin yetkilileri bölgesel kalkınma için gereken öncelikleri tespit etmek için birlikte çalışmalar yapmaktadır. Sayfa 90 Harita 1'de İrlanda'nın tespit edilen bölgesel ayrışmalarını bölgelerin isimleriyle; Sayfa 91 Harita 2 ve 3'te de 2000-2006 dönemi ve 1994-1999 dönemindeki yapısal fon dağılımı bölgeler itibariyle görülmektedir.

Bütün İrlanda Yapısal fonlardan yararlanmak için Hedef 1 kapsamındadır. Bilindiği üzere Hedef 1 birlik ortalamasının altında kalan bölgelere destek kapsamında yer almaktadır. Bu ise kişi başına düşen GSMH ye göre belirlenmektedir.

Öncelikli alanlar:

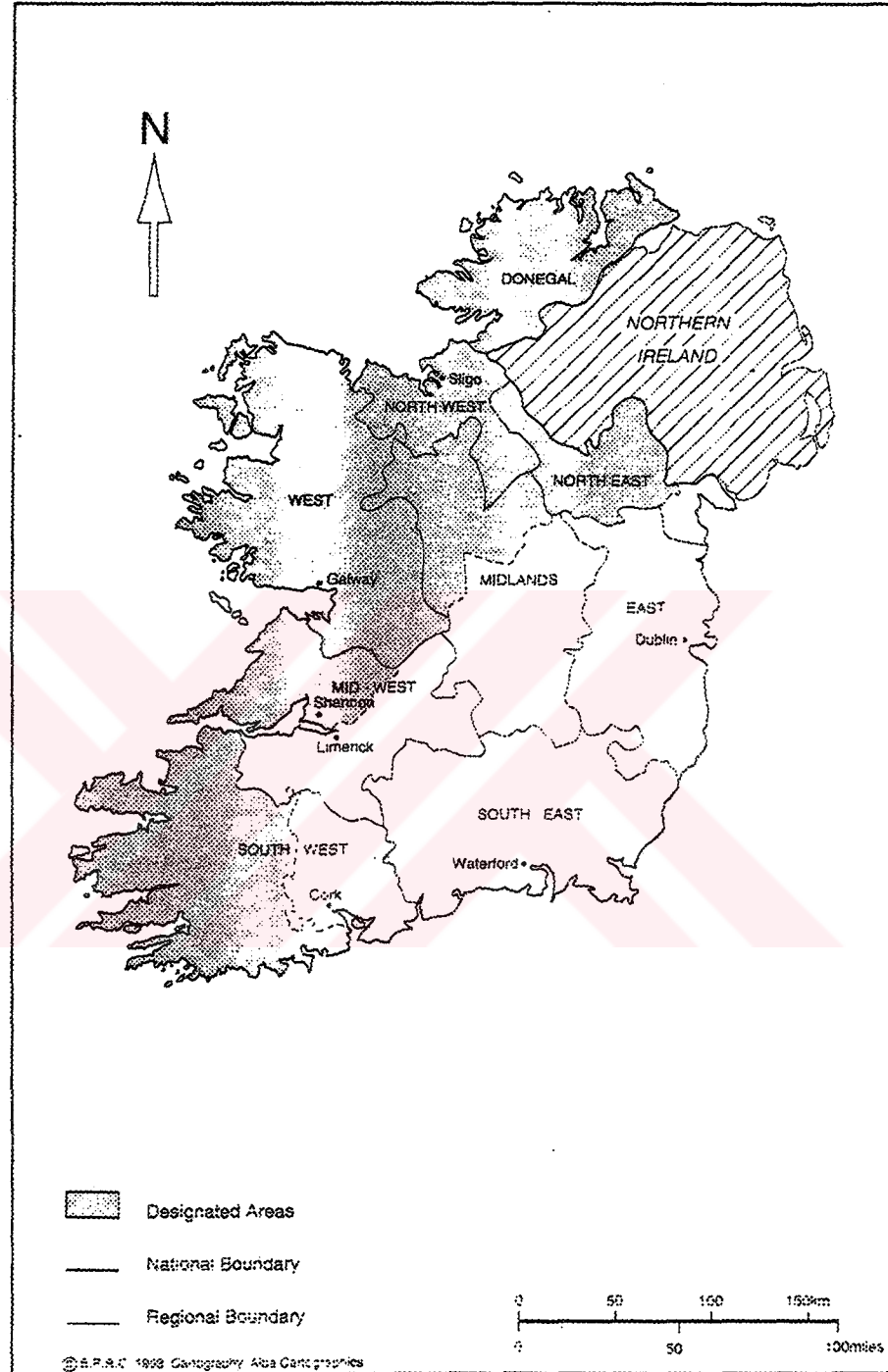
- Üretim sektörü
- Ekonomik alandaki yapısal uyum
- İnsan kaynaklarının etkin dağılımıdır.

Uyum fonu için;

1993'ten beri İrlanda Uyum fonu sayesinde AB ile birçok ortak proje geliştirmiştir. Bunlar;

- çevre
 - otoyol çalışmaları için yapılmıştır.
-

Harita 4.1. İrlanda'nın tespit edilen bölgesel ayrışmaları

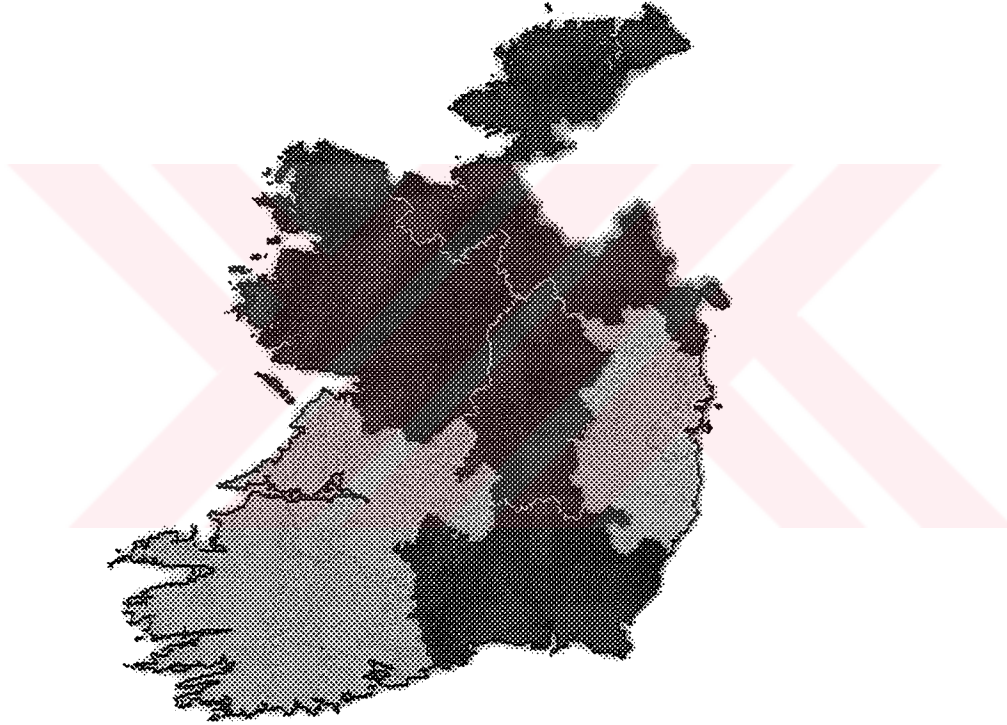
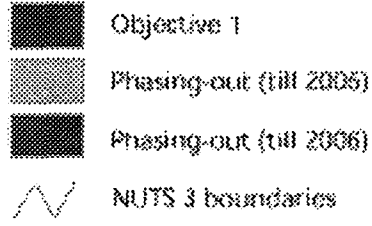
European Commission, **Conclusions of the ESF final evaluation, 2000.**

²⁰¹ http://europa.eu.int/comm/regional_policy/funds/prord/guide/euro2000-2006_en.html (CoR)

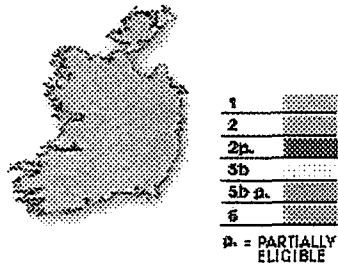
Harita 4.2: 2000-2006 dönemi yapısal fon dağılımı ;

Harita 4.3:1994-1999 dönemi yapısal fon dağılımı

Harita 2000 - 2006

Harita 1994 - 1999

4.1.4. Yapısal Fonların İrlanda'nın Bölgesel Kalkınmasına Etkisi

Yapısal Fonların İrlanda'nın makroekonomik göstergeleri üzerindeki etkileri gerçekten dikkat çekici niteliktedir. Planlı dönem olan 1994-1999 dönemine kadar İrlanda'nın GSMH' sine etkisi %2 iken, planlı dönemde bu artış %9'lara yükselmiştir. Yapısal Fonların işsizliğin azaltılmasındaki rolü de yadsınamaz boyuttadır. Bugüne değin yapısal fon uygulamaları sayesinde 50 bine yakın işsiz istihdam olanağı bulmuştur. Bu ortalama 200.000 kişinin geçimine olanak sağlamıştır.

Yapısal Fon yardımları ülkelerin yatırımlarını kısarak bütçe açıklarını kapatma eğilimlerini azaltmıştır. 1990-1995 döneminde yapısal fonların yardımıyla İrlanda'da yatırımlar bir önceki döneme göre %57 artmıştır ve bu artış halen devam etmektedir.²⁰²

Ekonomik ve sosyal uyumun artmasında, halkın refahının artmasında Yapısal Fonların etkisi giderek artmaktadır. AB bölgesel politikasının etkili bir biçimde uygulanmasıyla beraber ülkelerin bölgesel kalkınma stratejileri de değişmiş ve derinlik kazanmıştır. Programlar dahilinde yapılan yardımlar ve üretilen projeler sayesinde hem mali kaynaklar düzenli bir şekilde sağlanmış hem de kalkınma hedefine ulaşılmıştır. AB ile yapılan sürekli ortak çalışmalar ve toplantılar mali şeffaflık ve hesap verilebilirliği de arttırarak yolsuzlukları engelleme ve projelerin zamanında teslimi konusunda titizlik sağlamıştır. Daha büyük etkiler ise özellikle hedeflere ulaşma konusunda gözlemlenmiştir. Yapısal fonların yarattığı ortaklık kültürü ise daha fazla katılım, karar alma sürecini takip ve kurumlar arasında diyalogu arttırmıştır.

1989 yılından itibaren 4 alanda yapısal fonlar geniş bir şekilde kullanılmaktadır. Bunlar;

- Tarım, Balıkçılık, Turizm ve Yerel Kalkınma
- Sanayi ve Hizmet sektörü
- Uzak bölgeler
- İnsan kaynakları

²⁰² http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/irl/ifs1_en.htm , CoR, inforegio

4.1.4.1. Tarım, balıkçılık, turizm ve yerel kalkınma

Kırsal kesimde tarımla ve deniz kenarlarında balıkçılıkla uğraşan nüfustaki azalış dikkat çekici boyuttaydı. Bunun en büyük nedeni düşük gelir ve ekonomik yetersizliklerdi. Buna yol açan başlıca etken ise verimliliğin az olmasıydı.²⁰³

Turizm 1993'te %7'lik artışla İrlanda'nın GSMH' sine büyük bir katkıda bulunmuştur. Özellikle istihdam yaratmada sorun yaşayan bazı bölgeler turizm sayesinde bu eksikliği gidermiştir. Ne yazık ki yaratılan bu istihdam mevsimlidir. Çevre konusunda ise özellikle katı atık ve tarımsal kirlilik sorunu hala çözülememiştir. Kent merkezlerinde yoğun trafik sorunu vardır.

Yapısal Fonlar ile Kırsal bölgelerde 8600 çiftlik ve buralarda çalışan 120.000 çiftçiye yardım yapılmıştır. Orman alanları konusundaki 102 proje sayesinde 3.363 kişiye istihdam sağlanmıştır. 2.030 tarım işçisine kurslar açılarak yardımcı olunmuştur.

Orman alanlarındaki kereste fabrikalarının modernizasyonu ile birlikte 1993 yılında 1.5 milyon küp olan kereste miktarı bir sonraki yıl 2 milyon küpe çıkmıştır.²⁰⁴

Kırsal kalkınma operasyon programı ile 2000 yeni işçi bu sektöre eğitilmiş bir şekilde dahil olmaktadır. Özellikle LEADER 1 programı ile 800 kişiye yeni iş imkanı sağlanmıştır. Başarı hikayelerimizle bunu daha iyi gözlemleyebiliriz:

Avrupa Birliği'nin LEADER programı kapsamında County Longford adlı kırsal yerleşim biriminde bir yerel Internet ağı kurmak fikri oluştu. Bunun sebebi 31.000 nüfuslu Longford kasabasında insanların geçimini sağlayacak ne bir fabrikanın ne de büyük bir işletmenin bulunmamasıydı. Genç nüfusta bu yüzden büyük şehirlere göç etmekteydi. Longford'daki yerel yönetim birimi de bu sorunu AB Yapısal Fonlarından destekle aşabileceğini düşünerek bir proje hazırladı ve bunu AB komisyonuna ilettili. Proje County Longford'un bir teknoloji parkına dönüştürüyordu. Kasabada hem Internet kullanımını yaymak, hem o bölgedeki küçük işletmelerin mallarını pazarlamak, gençlerin istihdam olanaklarını arttırmak başlıca hedefler arasındaydı. Proje Şubat 1996'da sunuldu ve Mart 1997'de ilk

²⁰³ http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/irl/ifs3_en.htm, CoR, Ireland

²⁰⁴ ibid.

çalışmalar başlatıldı. Bu projenin toplam maliyeti 45.970€ idi ve bu miktarın 36.800€ olan kısmını AB fonları karşıladı. Şu an County Longford'da 259 küçük işyeri ve 77 orta ölçekli işletme Internet ağına sahip olmuştur. Bu projeyle tam 11 köyde Internet kursları verilmiş ve 50'ye yakın gence istihdam olanağı yaratılmıştır.²⁰⁵

Bir diğer örnek de Millstreet County ile ilgilidir. Aslında Millstreet'e ilk yatırımlar 1993 Eurovizyon Şarkı Yarışması'nın burada yapılmasına karar verilmesiyle yapılmıştır. Bu küçük kasabaya oteller, çeşitli eğlence yerleri, diskolar yapılmıştır. Fakat yarışmanın organizasyonu tamamlandıktan sonra bu tesisler atıl durumda kalmıştı. Bunun farkına varan İrlanda Hükümeti yetiştirdiği atlarıyla ve büyük haralarıyla tanınan bu kasaba için hazırladığı projeyi AB'ye sundu. Projede Millstreet'in bir binicilik merkezi haline gelmesi, yapılacak bir yarış pisti ile buranın çeşitli organizasyonlara ev sahipliği yapması yer alıyordu. Çünkü bunun için gerekli altyapı daha önceden yapılmıştı. Toplam 6.25 milyon ECU'ye mal olan bu projenin 2.5 milyon ECU'sü AB fonlarından karşılanmıştır. Millstreet her yıl 5 milli 2 de uluslar arası yarışmaya ev sahipliği yapmaktadır. 120 Millstreetli bu sayede iş sahibi olmuştur.²⁰⁶

4.1.4.2. Sanayi ve hizmet sektörü

Özellikle KOBİ'ler şeklinde örgütlenmiş olan İrlanda sanayisinin AB süreci ile birlikte gelen dış yatırımlar ve çok uluslu şirketlerin pazara girmesiyle artan rekabet sürecine direnmesi yapısal fonların etkin kullanımı ile sağlanmıştır.

Yapısal fonlar ile Sanayi programı özellikle yukarıda belirttiğimiz rekabetçi düzene İrlanda ekonomisinin uyum göstermesi açısından önemlidir. İlk programlama dönemi sonucunda üretim yılda %7 artış göstermiş, aynı artış inşaat sektöründe de gözlenmiştir.

²⁰⁵ http://europa.eu.int/comm/regional_policy/projects/stories/search.cfm,6 , CoR,Ireland

²⁰⁶ ibid

Her ne kadar İrlanda ekonomisi gelişmekte olsa da yeni istihdam kaynakları yaratmak zorundadır. 1994-1999 arasında da buna önem verilmiş kobilere verilen destek İrlanda tarihinin en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

Kırsal kesimde yaşanan gelişmeler arasında özellikle Ormanlık bölgelere yapılan yardım göze çarpmaktadır. Yapılan bu yardımlarla üretim yıllık 108 milyon ECU'den 185 milyon ECU'ye yükselmiştir. Ayrıca 2000 yeni işçi buralarda istihdam edilmiş ve istihdam edilmeye devam edilmektedir.

Turizm sektörü ise yapılan yatırımlarla canlanmış ve 1993 yılında ortalama 1.37 milyon ECU olan gelir 1999'da 2.25 milyon ECU'ye yükselmiştir. Ayrıca 29.000 yeni işçi buralarda istihdam edilmiştir.²⁰⁷ Aşağıdaki yapısal fon yardımıyla hayata geçirilen projeler, turizm ve sanayi sektörü ile ilgili başarılı uygulamalar arasındadır:

County Wexford sınırları içerisinde yer alan Abbey adlı bir şelalenin yeteri kadar tanınmadığını, buranın tanıtılması, ulaşımının kolay hale getirilmesi, çeşitli piknik yerleri, restoranlar, oteller yapılması halinde buranın hem turistik hem de ekonomik açıdan gelişebileceğini düşünen County Wexford yerel birimi bir proje hazırlaması için İrlanda Kültür Bakanlığı'nın ilgili dairesine başvurur. Proje hazırlandıktan sonra AB Komisyonuna teklif edilir ve Komisyonun yetkili biriminden onay alır. Toplam 507.895€ ya mal olan bu projenin 380.921€ luk kısmı AB fonlarından karşılanır. Proje bitirildikten sonra iki yıl içerisinde bölgeye gelen turist sayısında %10'luk bir artışın yanı sıra bölge insanına istihdam sağlanır ve bölge yapılan yatırımlarla canlanır.²⁰⁸

Kobilere artan oranlarda destek ve özellikle dış yatırımcılar için uygun yatırım ortamları sağlamak ve yatırımın önündeki engelleri kaldırmak yapısal fon kullanımındaki başlıca hedefler arasındadır. Özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler büyümek için mali desteğe ihtiyaç duymaktadırlar. Bu destek de 1994 yılından itibaren AB fonları ile İrlanda ekonomisine verilmiştir. Bu destekte öncelik, ürettikleri ve sattıkları mallar İrlanda'ya özgü mamüller olan işletmelere

²⁰⁷ B. LAFFAN and R. O'DONNELL, *Ireland and the growth of international governance*. In: W. CROTTY and D.E. SCHMITT, Editors. *Ireland and the Politics of Change*, Longman, London, s 156-176, 1998.

²⁰⁸ http://europa.eu.int/comm/regional_policy/projects/stories/search.cfm,9 , CoR, Ireland

verilmiştir. Dublin’de üretim yapan Toucan adlı bir firma, İrlanda Ticaret Bakanlığı’na başvurarak projesini iletmış ve toplam 83.802€ tutan işyerini büyütme masraflarının %50sini yani 41.901€’sünü AB’den almıştır.

4.1.4.3. Uzak bölgeler

İrlanda’nın yetersiz ulaşım altyapısı, artan nüfus ve sanayi sektörünün gelişmesi karşısında etkisiz kalmaya başladı. Metrolar ve raylı taşıma sistemlerinin modernize edilmesi kaçınılmaz hale geldi. Özellikle başkent Dublin bütün yolların kesişim merkezi olarak bundan en çok etkilenen şehirdi. Yapısal Fonlar ile 1989-1993 yılları arasında 307 km anayol yeniden yapıldı ya da yenilendi. Ayrıca turizm ve sanayi alanlarına ulaşımın kolaylaşması açısından 170km yol da yenilendi. Dublin, Shannon ve Cork havayolları ve Belfast demiryolu yeniden inşa edildi²⁰⁹. Ayrıca 250km’lik dere yatağı ıslah edildi ve 52 pompalama istasyonu kuruldu. Özellikle ulaşım altyapısının tamamlanmasında Uyum fonundan yapılan yardımlar etkili olmuştur. Toplam 3.2 milyar ECU olan bu yardımlar dört büyük otoyol projesine yön vermektedir. Bunlar kuzey/güney,güney/batı, doğu/batı, batı olarak adlandırılmıştır. Demiryolları yenilenmiş havayolları ise yeniden inşa edilmiştir. Uzak bölgeler programının amacı ise GSMH’ye 10 yıl sonunda %0.4 artış sağlamak ve 9000 yeni istihdam sağlamaktır. Belfast ve Dublin arasındaki demiryollarının yenilenmesi projesi en başarılı uygulamalardan biridir:

Kuzey İrlanda’nın başkenti Belfast ile İrlanda Cumhuriyetinin başkenti Dublin arasında yolcu taşıyan iki demiryolu şirketi Iarnrod Eireann ve Kuzey İrlanda Demiryolları ortak bir proje hazırladılar. Bu projede demiryollarının yenilenmesi ki bu yaklaşık 182km idi, vagonların değiştirilmesi, 50 yeni makas sisteminin inşası, bilgisayarlı sisteme geçilmesi ile en büyük istasyonlar olan Drogheda ve Dundalk’ın restorasyonu vardı.

AB komisyonu projeyi uzak bölge ve sınır ötesi projeler kapsamında değerlendirdi. Çünkü Kuzey İrlanda Büyük Britanya’ya bağlı bir bölge olduğu

²⁰⁹ B. CALLANAN, *Leaders, visions and Networks-Ireland’s Shannon story: a case study of local and Regional Development*, Irish Academic Press, Dublin.

için bu kapsama alınmalıydı. AB komisyonu toplam 154.908 € tutan projemin 131.672 €'luk kısmını karşıladı.

1993'te 2.15dk sürede 700.000 yolcu taşıyan demiryolu hattı, 1997'de 950.000 yolcuyla 1.50dk sürede taşımaya başladı. Her iki demiryolu şirketi personellerine ortak kıyafet giydirmeye, birbirleri için rezervasyon yapmaya ve müşteri rahatlığına önem vermeye başladılar. Bu projeye birlikte hem iki başkent arasındaki ulaşım olanakları iyileştirilmiş, hem de yolda geçen zaman kısalmıştır.²¹⁰

Uzak bölgeler dediğimiz zaman bundan yalnızca ülkeler arası ya da sınır bölgeleri anlaşılmalıdır. Şehir merkezlerinden uzak bölgeler de uzak bölgeler kapsamındadır. Dublin'in yakınlarında restore edilen Temple Bar buna örnektir. 12.yüzyılda inşa edilen ve bugün Eski Dublin denilen yerde bulunan Temple Bar çok önemli bir tarihi ve turistik bir eserdir. İrlanda Hükümeti de buranın tekrar eski canlı günlerine dönmesi için hazırladığı projeyi AB'ye sunmuştur. Tamamlanması dört yıl süren bu projenin maliyeti 120 milyon ECU olmuştur ve bunun 50 milyon €'su AB tarafından geri kalan miktarı ise özel sektör ve devlet tarafından karşılanmıştır. İrlanda Kültür Bakanlığı'nın denetiminde olan Temple Bar bugün tam anlamıyla bir "kültür parkı" niteliği taşımaktadır. İçerisinde sinema ve tiyatro salonları, alışveriş merkezleri, oyun parkları olan; Dublinlilerin şehrin stresini üzerlerinden atmak için gittiği bir mekan haline dönüşmüştür.²¹¹

Avrupa Birliği'nin Yapısal Fonları kullandırmaktaki amacı da budur. Hem yatırım yapılan bölgenin kalkınması dolayısıyla AB'nin kalkınması hem de Birlik ülkelerinin verilen yardım ve hibeleri sadece projelere kullanarak verilen yardımları boşa harcamamasıdır.

4.1.4.4. İnsan kaynakları

İrlanda nüfusunun %25'i 25 yaşından küçüktür. AB ortalamasının %16 olduğunu düşünürsek İrlanda'nın istihdam problemi yaşadığını anlayabiliriz. İrlanda hükümeti de bu sorunu görüp özellikle işsizlere iş kazandırılması ve insan

²¹⁰ http://europa.eu.int/comm/regional_policy/projects/stories/search.cfm,1 , CoR,Ireland

²¹¹ ibid.

kaynaklarına yatırım yapılması konusunda çalışmalar başlatıldı. 1993'te ki işsizlerin %59'u bir seneden fazla süredir işsizdi ve o yılda çalışma çağındaki insanların %25'i işsizdi. Yapısal Fonlar ile ilk programlama döneminde değişik düzeylerde çalışan 500.000 personel eğitime tabi tutuldu. Bu eğitimlerin son derece yararlı olduğunu bu eğitime katılan işsiz gençlerin iş bulma oranlarının artmasından anlaşılmaktadır.

İnsan kaynaklarının geliştirilmesi sürecinde eğitime büyük önem verilmiştir. Ulaşılmak istenen amaçlar;

- insan kaynaklarının eğitim ve uygulama teknikleriyle geliştirilmesi
- uzun süreli işsizliği ve bunun topluma olan sosyal etkilerini azaltmaktır.

İrlanda'daki genç nüfustan yaklaşık 225.000 kişi bu eğitimlerden yararlanmıştı. Bu eğitimler, sanayi, turizm, tarım ve ormancılık alanlarında verilmiştir. "İkinci Şans" adı verilen işsizlik projesi ise bu konuda hayata geçirilmiş en önemli başarı örneklerinden biridir. Çeşitli sebeplerden dolayı eğitimini tamamlayamamış, herhangi bir iş tecrübesi olmamış ve iş aradığı zaman sürekli zorluklarla karşılaşmış işsizleri eğitime amacıyla kurulan VTOS (Vocational Education and Training Initiative) ya da bilinen adıyla "İkinci Şans" adlı girişim, kısıtlı imkanlarıyla kendisine başvuran insanlara yapabilecekleri bir mesleği öğretme çabası içindeydi. AB'ye başvurmadan önce 12 şubelerinde toplam 289 kişiye mesleki kurslar vermekteydiler. Verdikleri kurslar, sadece bilgisayar ve muhasebe alanları ile ilgiliydi.

AB'nin öncelikli hedefleri arasında yer alan işsizlikle mücadele hazırladıkları projenin kabulünde büyük rol oynadı. AB sosyal fonundan yapılan yardımlar sayesinde şu an VTOS 94 şubesinde 5000 işsize işletme, çocuk bakımı, bilgi teknolojileri, muhasebe, bilgisayar, vs gibi dokuz değişik dalda eğitim vermekte ve istatistiklere göre eğitim görenlerin %79'u da işlerinde ya yükselmekte ya da iş bulmaktadırlar. 195.396€ 'ya mal olan bu projenin %75'e yakın miktarı AB fonlarından karşılanmıştır.

Kısa adı WEB olan Women Entering Business olan kadın girişimi, daha önce hiçbir işte çalışmamış ya da bir süre çalıştıktan sonra işlerinden ayrılmış

kadınları bir araya getirip onlara ortak yapabilecekleri bir işi öğrettikten sonra AB fonları ile onlara sermaye yaratıp kendi işlerini kurma fırsatını sağlamayı hedeflemiştir. Örneğin dikiş dikmeyi bilen kadınları bir araya getirip AB fonları ile onlara küçük bir atelye kurma ya da çocuk bakmak isteyen kadınları bir araya getirip onların ortak bir merkezden isteyen ailelere gönderme gibi. Toplam 440.000€ tutan bu projenin %75'i AB %25'i ise İrlanda Hükümeti tarafından karşılanmıştır. Bu sayede 117 kadın kendi işlerinin sahibi olmuştur. Şu an WEB bünyesinde 600 kadın kurslara devam etmektedir.²¹²

4.1.5. İrlanda'da Yapısal Fon Uygulamalarının Sonuçları

Yukarıda belirttiğimiz gibi İrlanda Yapısal Fonları başlıca dört alanda kullanmıştır. Bu fonları kullanırken İrlanda'nın başlıca hedefleri:

- Kobilere artan oranlarda destek ve özellikle dış yatırımcılar için uygun yatırım ortamları sağlamak ve yatırımın önündeki engelleri kaldırmak,
- Altyapı yatırımlarına önem vererek uzak bölgelere ulaşımı kolaylaştırmak,
- İnsan kaynaklarını geliştirerek kaliteyi arttırmak,
- Ekonomik gelişmeyi sadece AB kaynakları ile değil yerel güçleri harekete geçirerek de sağlamaktır.²¹³

İrlanda'nın bu hedeflerine ulaştığını söylemek gerçekçi bir yaklaşımdır. Başarı örneklerine de baktığımızda bunu rahatlıkla anlayabiliriz. AB kendisine sunulan projelerin ortalama %50'si ile %75'lik kısmını karşılamaktadır. İrlanda'ya AB'nin yaptığı yardım 1989-1993 yılları arasında 4.5 milyar ECU civarında idi. Bu da kişi başına milli gelire artı 253 ECU yardım demektir. Bu yerel ve bölgesel kurumların katkısıyla beraber bu dönemde 10.3 Milyar ECU'yü bulmuştur. Tablo 4.1 de kişi başına milli gelirdeki artış gösterilmektedir.²¹⁴

²¹² http://europa.eu.int/comm/regional_policy/projects/stories/search.cfm,4 , CoR, Ireland

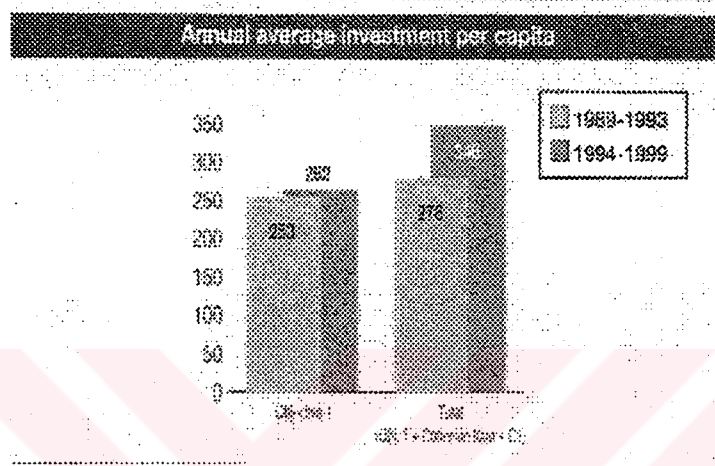
²¹³ D.Mc CAFFERTY and J.WALSH ,Local Partnerships in Local Governance:the sub Regional dimension of devolution, European Regional Studies Association 39th European Congress,Dublin 23-27th August 1999, 1999.

²¹⁴ http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/irl/ifs6_en.htm , CoR, Ireland

1994-1999 yılları arasında bu yardım 5.6 milyar ECU'yü bulmuştur. Bu ise 262 ECU'ye denk gelmektedir. Devlet ve özel sektör yardımlarıyla ise 10.4 milyar ECU'yü bulmuştur.

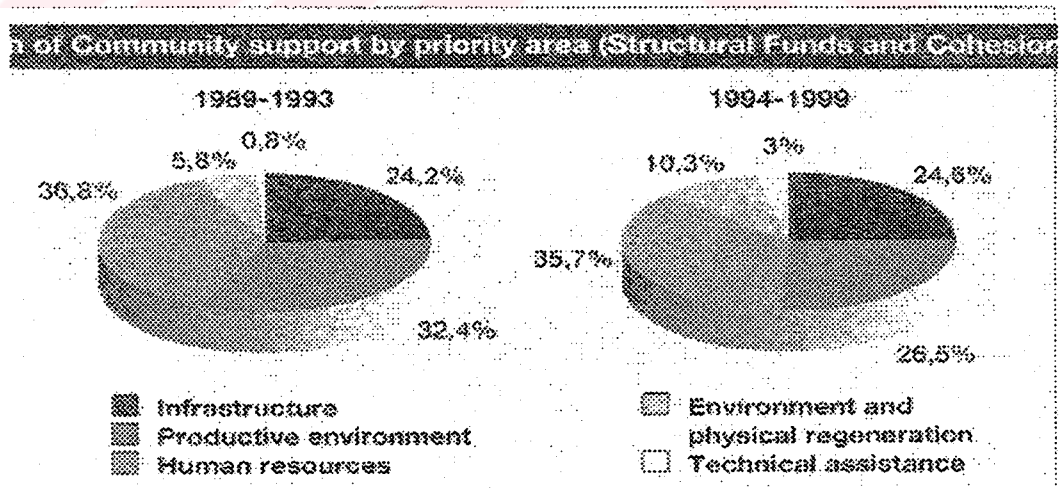
Bütün bu yardımlar ikinci dönem için GSMH'ye ise %5 katkı demektir.

Tablo 4.1. İrlanda'da kişi başına düşen milli gelir artışı (ECU)

Tablo 4.2 'de ise yukarıda bahsedilen 4 öncelikli alanlar açısından AB Yapısal Fonlarının dağılımını göstermektedir:

Tablo 4.2. Öncelikli hedeflere göre yardımların dağılımı²¹⁵

²¹⁵ http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/irl/ifs5_en.htm, CoR, Ireland

İrlanda, 1994-1999 döneminde, belirlenen altı hedef çerçevesinde AB Yapısal Fonlarından yararlanmıştı. 2000-2006 dönemine ait yeni programlama çerçevesinde, yardımları yoğunlaştırma kararı gereğince, hedeflerin sayısı üçe indirildi. Ayrıca, kalkınmada geri kalmış bölgelere (Hedef 1) öncelik verilmekte olup toplam harcamanın %70'e yakın bölümü bu bölgelere gidecekti. 24-25 Mart 1999'da AB'ye üye ülkelerin Berlin Konferansında kabul ettikleri Gündem 2000 belgesine göre İrlanda bu dönemde sadece Hedef 1'den yararlanacak ve geçiş desteği alacaktı. Geçiş desteği, Önceki hedefler 1,2 ve 5 (b) çerçevesinde yardım almaya hakkı olan fakat yeni Hedefler 1 ve 2 için kriterleri artık karşılamayan bölgeler ve alanlar, şimdiye kadar sağlamış oldukları ilerlemeyi pekiştirmek için bir geçiş desteği almaktadırlar. Bu destek, 2005 sonunda bitecektir.²¹⁶

Hedef 1, AB'nin toplam nüfusunun yaklaşık %20 kadarını içerir. Fakat bu bölgeler toplam harcamaların %70'ini alacaktır. Yapısal Fonlar çerçevesinde sağlanan yardım, uygun toplam maliyetin %75'ine ve, genel bir kural olarak, uygun kamu harcamalarının en az %50'sine katkı yapacaktır. Yani İrlanda'nın Hedef 1'e tabi olan kısmı -ki bu o bölgede kişi başına gayri safi yurtiçi hasıla (toplam ekonomik çıktı değerinin nüfusa bölümü) AB ortalamasının %75'inden az olmasını gerektirir- için yapılan projelerde AB toplam fonlarının %70'ini kullanacaktır. Eğer proje de AB Komisyonu tarafından uygulanabilir görülürse de projenin toplam maliyetinin ¾ üne kadar olan kısmını karşılayabilecektir.²¹⁷

Her şeyi bir kenara bırakırsak, İrlanda, 1973'te üyesi olduğu AB'den aldığı fonları özellikle 90'lı yıllarda çok iyi değerlendirerek ekonomik açıdan olağanüstü zenginleşmiştir. Kişi başına düşen geliri bugün için yaklaşık 26 bin dolar olarak tahmin edilmektedir. Son beş yılda da kişi başına düşen gelir oranında AB içinde 9'uncu sıradan 2'inci sıraya yükselmiştir.²¹⁸

İşsizlik oranı % 4.5 civarında olan İrlanda on yıl önce işsizlikle başlattığı mücadelenin meyvelerini toplamaya başlamıştır. AB içinde en az işsizi olan

²¹⁶ http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/irl/ir_en.htm , CoR,Ireland

²¹⁷ Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, **Gündem 2000 Belgesi**, 2000.

²¹⁸ ibid.

ülkelerin başında gelen İrlanda'nın; enflasyon oranı % 2.5 seviyesindedir. Ekonomisi ise 1999 yılında % 9.8, 2000 yılında % 11, 2001'de % 6.8 büyüme göstermiştir. 2004 yılı için % 5 düzeyinde bir büyüme oranı tahmin edilmektedir.

İrlanda ekonomisinin temel taşlarını yeni enformasyon ve iletişim teknolojileri (NTIC) ve turizm oluşturmaktadır. Toplam ekonomik faaliyetin 3'te 2'si bu iki sektör üzerine kuruludur. NASDAQ değerlerinde son bir yıldır yaşanan değer kayıpları, büyüme oranının son iki yılda yüzde 11'lerden yüzde 3'lere gerilemesinin temel sorumlusu olarak gösterilmektedir.

İrlanda, çektiği yabancı sermaye ve yatırımlarla da göze çarpan bir ülke konumuna gelmiştir. Bunda yukarıda bahsettiğimiz Yapısal Fon yardımlarının etkisi çok fazladır. İrlanda'ya yönelik dış yatırımlar stok bazında AB'ye yönelik toplam dış yatırımın % 2.7'sini oluşturmaktadır. Sadece 2000 yılında çektiği yabancı yatırım miktarı 26 milyar 177 milyon € dur. Bu oran NTIC sektöründeki kriz nedeniyle geçen yıl 11 milyar dolara kadar düşmesine rağmen İrlanda'nın AB bütçesine katkısının GSYMH'nın sadece %1'i olduğu göz önünde bulundurulduğunda, dış yatırımlar sayesinde bu harcamanın rahatlıkla amorti edildiği görülmektedir. Dış yatırımların başında finans ürünleri, ilaç, sağlık ve elektronik sektörleri gelmektedir.

İrlanda'nın en büyük özelliği "AB yardımlarının kaymağını yiyen" ülkelerden olmasıdır. AB Yapısal Fonlarından "en fazla yararlanan" ülke olan İrlanda, üye olduğu tarihten bu yana sadece Ortak Tarım Politikası çerçevesinde 32 milyar Euro yardım almıştır. Yine Yapısal Fonlar çerçevesinde, eğitim alanında 5 milyar Euro, uyum fonları kapsamında da 12 milyar Euro değerinde yardımdan faydalanmıştır.

AB yardımlarına ilişkin örnekleri daha da somutlaştırmak gerekirse; İrlandalılar Ortak Tarım Politikası çerçevesinde 2000 yılında birlik bütçesine yaptıkları katkıdan 1 milyar 187 milyon € daha fazlasını yardım olarak aldılar. Bu miktar AB'nin, üyeliğe aday 10 Orta ve Doğu Avrupa ülkesine 2001 yılında PHARE programı çerçevesinde yaptığı toplam yardım miktarından (1 milyar 90 milyon Euro) daha fazladır. AB'nin 39 milyon nüfuslu Polonya'ya 2001 yılında PHARE programı çerçevesinde sadece 411 milyon Euro yardım verdiği dikkate

alınırsa, İrlanda'nın AB'den kazancının anlamı da kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

İrlandalılar aslında AB genişlemesine soğuk bakmaktalar. Çünkü 1 Mayıs 2004'ten itibaren 10 yeni üye ile birlikte AB yardımlarının dağıtımı da değişecek. Yapısal fonlar ile, özellikle gelir düzeyi düşük, işsizlik oranı yüksek olan bölgelere tahsis edilen yardımlar, bugünkü AB ülkelerinden yeni üyelere yönelmeye başlayacaktır.

Yeni üye ülkelerde gelir seviyesi daha düşük olduğundan, AB'nin ortalama geliri de otomatik olarak düşecektir. Bugünkü 15 üyeli AB'de "yoksul" olan bölgeler birdenbire kendilerini "zenginler" sınıfında bulacak. Bu da AB'nin yapısal fonlarından yararlanmalarını büyük ölçüde engelleyecektir. Bu bölgeler bugün itibarıyla daha ziyade İrlanda, Yunanistan, İspanya, Güney İtalya ve Portekiz'de bulunmaktadır. Bu nedenle özellikle 1990'ların başından bu yana AB yardımları sayesinde zenginleşen eski yoksul bölgeler, kendilerine bol keseden verilen bu fonların kesilmesinden korkmaktadırlar. Ancak, ülke politikası üzerinde çok etkili olan Avrupa Parlamentosu'nun İrlandalı başkanı Pat Cox başta olmak üzere tüm AB yanlısı İrlandalıların yoğun çabaları şimdilik İrlanda halkını yatıştırmış durumdadır. Bu çabalara AB Komisyonu da 4 milyon 300 bin Euro tutarında bir "enformasyon" bütçesiyle katılmıştır.

İrlanda'nın nihai hedefi 2000-2006 döneminin sonunda tüm bölgelerinin GSMH' sini AB ortalamasının %90'ını seviyesine çıkartarak AB'nin en fakir ülkeleri listesinden çıkmaktır. 1 Mayıs 2004'te 10 yeni üye ülkenin de AB'ye tam üye olduğu ve mevcut üye ülkelerin fonlardan alacakları yardımın azalacağı da gözönüne alındığında İrlanda Hükümeti'nin koyduğu bu hedef gerçekçidir.²¹⁹

²¹⁹K.KARACA, http://www.foreignpolicy.org.tr/tur/haber/kkaraca_161002.htm ,Strasbourg,2003.

4.2. İSPANYA

4.2.1. Avrupa Topluluğu'na giriş süreci

İspanya, 1936-1939 yılları arasındaki iç savaşın sonucu olarak tam 20 yıl politik bir yalıtım ve ekonomik baskıdan ancak kurtulabilmiş ve Türkiye'nin "Ortak üye" olarak Topluluğa kabulünden bir yıl önce 1962 yılında AET'ye kabul edilmiştir.²²⁰

İspanya'nın kararlı tutumuyla başlayan bu süreç, ilk ürününü 29 Haziran 1970 tarihinde, AET ile İspanya arasında imzalanan Tercihli Ticaret Antlaşması ile vermiştir. Ancak, tam üyelik başvurusu oldukça geç bir tarihe rastlamıştır. Zira, İspanya'nın Topluluğa "Tam üyelik" başvurusu Temmuz 1977'de gerçekleşmiştir. Bundan sonraki gelişmelerin en önemlisi ise, 28-29 Haziran 1982 tarihlerinde Brüksel'de yapılan "On'lar Zirve" toplantısında, Fransa'nın talebi üzerine Komisyon'un, İspanya'nın (ve Portekiz'in) Topluluğa katılmasının ortak politikalar ve diğer üye ülkeler açısından doğuracağı sorunların belirlenmesi görevini üstlenmesi olmuştur. Daha sonraki gelişmeler, İspanya'nın yararına olmuştur. 28 Ağustos 1985 tarihinde İspanya'nın Topluluğa girişini Belçika Hükümeti ve Parlamentosu onaylamış; Belçika'yı 31 Aralık 1985'te Fransa izlemiş, daha sonra da Topluluğun diğer üye ülke Hükümetleri ve Parlamentoları ulusal olarak İspanya'nın tam üyeliğini kabul etmişlerdir.²²¹

Böylece, 12 Haziran 1985'te imzalanan ve Portekiz'i de kapsayan bir "Katılma Anlaşması" ile İspanya, Topluluk Antlaşmaları olan AET, AKÇT ve AAET Antlaşmaları'nın genel hükümlerini kabul ederek, 1 Ocak 1986 tarihinden itibaren Topluluğun tam üyesi olmuş ve söz konusu Katılma Anlaşması'yla da , İspanya başta politik olmak üzere, ekonomik ve sosyal çıkarlarını en iyi şekilde korumasını bilmiştir.²²²

²²⁰ J. VALCARCEL, *Avrupa Topluluğu'na Hazırlanmada İspanya Neler Yaptı?*, (Çev.), 11 Mart 1988 Konferansı, İstanbul, İKV yayınları, No:60, s 11

²²¹ R. PITA, *The Spanish Experience*, Meeting on adaptation to Supranational Bodies and Human resources needs, Public Management Focus, Marmaris, 3rd-5th June 1988, DPT-OECD, s 2.

²²² İbid.

İspanya AB'ye üye ülkeler arasında en uzun müzakere sürecini geçiren devlettir. Müzakerelerin 7 yıl sürmesinin en büyük sebebi Topluluğun henüz kurumsal bir niteliğe kavuşmamış olmasından kaynaklanmaktaydı. Müzakerelerin zorlu geçmesinin bazı özel nedenleri de vardı. Bir kere 1980'lerin ilk yıllarında dünya ekonomik konjonktürü olumsuz yönde idi. Diğer taraftan İspanya'nın ekonomik düzeyinin Topluluk düzeyine yaklaştırılması için gerekli Topluluk bütçesine gelecek mali yük AET'yi korkutuyordu. Ayrıca, İspanya'nın oldukça iyi bir noktaya gelmiş sanayisinin Topluluktaki özellikle kriz halinde olan sektörlerle rakip olarak zarar vereceği endişesi vardı. Son olarak, İspanya'nın tarım ürünlerinin Topluluğun bazı ülkelerine ciddi rakip olacağı düşüncesi hakimdi.²²³

İşte bütün bu çekincelerin bertaraf edilmesinde yapısal fonlar büyük rol oynamıştır. İspanya, 1986-1995 yılları arasında AB yapısal fonlarından en çok yararlanan ülke konumundadır. Planlı dönemlerde de bu konumunu devam ettiren İspanya, özellikle Uyum Fonu'nun %50'sine yakın kısmını tek başına kullanarak altyapı ve çevre sorunlarını büyük ölçüde çözmüştür.

4.2.2. İspanya ve Yapısal Fonlar

Üyelik öncesinde İspanya ekonomisi oldukça olumlu özellikler taşıyordu. 1974 yılında başlayan ciddi ekonomik krizin etkileri geçmeye başlamıştı. 1986 yılına gelindiğinde makro ekonomik dengeler sağlanmış ve ödemeler dengesi de fazla verir hale gelmişti. Ancak, 1986 öncesinde İspanyol sanayi işletmelerinin çoğu küçük çaplı idi ve etkin çalışmıyordu. Diğer taraftan, kullanılan teknoloji sınırdan olan bir teknoloji idi ve finans kaynakları da oldukça pahalı idi.²²⁴

İspanya AB Fonlarından yararlanmadan önceki yıl olan 1985'te İspanya GSMH'si içinde tarım sektörünün ağırlığı %7'ye inmişti. Yine aynı yıl, İspanya'da kişi başına düşen milli gelir 5660 ECU'ye toplam GSMH ise 218 milyar ECU'ye yükselmişti.²²⁵

²²³ G. ODYAKMAZ, *Topluluk Kariyerlerine Hazırlık: İspanya Örneği*, İKV Dergisi, İKV Yayınları, sayı 55, s.17, 1988, İstanbul.

²²⁴ G.P. PAPA, *İspanya'nın Tam üyeliğinin Değerlendirilmesi*, (Çev.), İKV Dergisi, İKV Yayınları, sayı 58, s.21, 1988, İstanbul.

²²⁵ European Economy, European Commission Directorate-General For Economic and Financial Affairs, Reports and Studies, *The Economic and Financial Situation in Spain*, no:7, 1994.

İspanya I.Planlı Dönem öncesinde İrlanda Bölümünde anlatılan Maastricht kriterlerine uyum sağlama çabası içine girdi. Çünkü planlı döneme kadar dış ticaret açıklarını, istihdam olanaklarını, altyapı çalışmalarını hep AB fonları ile sağlamıştı.

Örneğin, 1993 yılı başında gümrüklerin sıfırlanması ile İspanya dış ticareti büyük ölçüde AB ülkelerine kaymıştı. İspanya ihracatı içinde AT'nin payı 1985 yılında %52,3 iken, 1990 yılında bu oran %69,3'e yükselmiştir, ithalat içinde AT'nin payı ise aynı yıllarda %36,8 den %59,5'e yükselmiştir.²²⁶ Dış ticaret açığında ciddi artışlar ortaya çıkmıştır. Aşağıdaki Tablo İspanya'nın 1984-1994 yılları arasındaki dış ticaret dengesini vermektedir.

Tablo 4.3. İspanya dış ticaret dengesi (1984-1994) Milyon ECU

Yıl	ithalat	ihracat	Açık
1984	33.431	28.724	4.707
1985	36.257	30.675	5.582
1987	40.261	31.527	8.734
1988	48.373	36.435	11.938
1990	66.319	46.175	20.144
1992	74.862	53.032	21.830
1993	65.194	54.349	10.845
1994	74.973	64.915	10.058

Kaynak: Eurostat 1994, s.300-305 ve Eurostat 1995

Bu tablodan görüleceği gibi, üyelikten iki yıl öncesi olan 1984 yılından üyeliğin beşinci yılı olan 1990 yılına İspanya'nın dış ticaret açığı dört katın üzerinde artmıştır. Dış ticaret açığı bir yandan İspanya'nın enerji ve ileri teknoloji yatırım araçlarında dışa bağımlılığı yüzünden diğer taraftan da İspanyol tüketicinin gümrüklerin kalkmasıyla daha kaliteli ve daha ucuz olan AT ürünlerini tercih etmeye başlaması yüzünden artmıştır. Böylece İhracatın İthalatı karşılama oranı 1985'te %84,6 iken 1989'da %64,6'ya gerilemiştir.²²⁷

²²⁶ A. TORRES, *El comercio exterior y la inversion extranjera directa tras la integracion de Espana en la CE(1986-1990)*, in Vinals Jose(ed.), *La economia espanola ante el Mercado Unico europeo, Las claves del proceso de integracion, alianza economia*, Madrid 1992, s 167.

²²⁷ İbid.

Bir diğ er örnek de Yabancı sermaye konusunda verilebilir. Yabancı sermaye girişinde çok önemli artışlar gerçekleşmiştir. Yabancı yatırımların toplam yatırımlar içindeki ağırlığı artmıştır. Yeni yatırımlar özellikle talebin güçlü olduğu sektörlere yönelmiştir. Bu yeni yatırımlarla ileri teknoloji ülkeye girmiş ve diğ er taraftan işletmelerin yönetim teknikleri ile dağıtım ağı şebekeleri modernleştirilmiştir. Ama yine de İspanya'nın bütçe açığı kullandığı fonlara rağmen artmıştır. Aşağıdaki tablo bunu ifade etmektedir:

Tablo 4.4. İspanya dış sektörünün gelişimi (1985-1991)

	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	89-91
Ticaret Dengesi	-2,5	-2,7	-4,4	-5,2	-6,4	-6	-6,3	-6,2
Cari işlemler Deng.	1,7	1,8	-0,1	-1,1	-2,9	-3,4	-3	-3,1
Doğrudan Yatırım	2,1	2,5	1,2	0,6	-1,1	-1,2	-2,1	-1,5
Rezervler(Milyar \$)	13,3	16	30,2	39,9	44,4	53,1	65	

Kaynak: Eurostat 1994, s.300-305 ve Eurostat 1995,

İspanya, AT'ye üye olmadan önce dış ticaret açığını hizmet gelirleri ve transferlerle kapatabiliyordu. Üyelikle birlikte bu kalemler dış ticaret açığını kapatmaya yetmemeye başlamıştır. Cari işlemler dengesinin İspanya aleyhine gelişmesinin tek nedeni dış ticaret açığındaki fazlalaşma değildir. Bunun dışında İspanyolların tatillerini yurt dışında geçirmeye başlamaları, borç ve faiz ödemelerindeki ciddi artışlar ve yabancı yatırımların kar paylarının ülke dışına çıkmaya başlaması gibi nedenler de vardır. Diğ er taraftan, işçi döviz girdileri azalmaya başlamıştır. Çünkü, Avrupa'daki İspanyol işçilerin bazıları ülkelerine dönmüşler, geride kalanlar ise artık yaşantılarını bu ülkelerde devam ettirme kararı vererek yatırımları buldukları yerlerde yapmaya başlamışlardır. Ancak bu arada, burada kalan insanların İspanyol ekonomisinin AB ülkeleri ekonomilerine açılmasında büyük katkıları olmuştur.²²⁸

Bütün bunlar, İspanya'nın Maastricht Kriterlerine uyum sağlayamamasına ve para politikası, vergi politikası, istihdam gibi konularda AB'nin yardımına ve fonlarına ihtiyaç duymasına neden olmuştur.

²²⁸ C.A. ANCHUELO, *Las políticas Macroeconomicas y el sector exterior*. in *Economistas*, colegio Madrid, 10 anos con Europa, No:66-67, AnoXII, Madrid 1995, s29-38.

4.2.3. Yapısal Fonlarda Hangi Bölgeler Önceliklidir

İspanya Hükümeti hem iç dengeleri düzeltmek hem de parasal birliğe katılabilmek için 1991-1996 yılları arasını kapsayan Makroekonomik Uyum Programını kabul etmiştir. Aşağıdaki tabloda bu programla belirlenen hedefler görülmektedir:

Tablo 4.5. İspanya makroekonomik uyum programı (1991-1996)

	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Büyüme Hızı	2,4	3	3,3	3,6	3,6	3,5
Enflasyon	6,3	5,8	4,6	3,7	3,2	3,0
Borç. Gereği (GSMH)	-4,4	-4	-3,5	-2,7	-1,8	-1
Devlet Borcu(GSMH)	45,6	45,8	45,8	45,3	44,1	42,3
İşsizlik	16,3	16,3	15,8	15,1	14,3	13,5
Cari İşl.Deng.(GSMH)	-2,9	-2,9	-2,8	-2,5	-2,4	-2,3

Kaynak: Vinals, Alianza Economia, Madrid ²²⁹

Maastricht şartlarına uyum sağlayamamanın tek müeyyidesi parasal birlik dışında kalmak değildir. Aynı zamanda özellikle İspanya'nın da içinde olduğu AB'nin dört daha az gelişmiş üyesine yönelik başka bazı müeyyideler de konulmuştur. Bunların arasında Uyum Fonundan yararlanamama, AYB kredilerinden yararlanamama ve kuralı ihlal eden ülkenin bonolarına güvensizlik deklarasyonu gibi tedbirler yer almaktadır. ²³⁰

Sonuç olarak, planlı dönemler öncesinde İspanya Maastricht Kriterlerine ulaşmak ve sistemindeki yapısal problemleri azaltmak amacıyla AB fonlarından üye olduğu 1986'dan itibaren yararlanmaya başlamıştır. Aşağıdaki Tabloda İspanya'nın üyeliğinin ilk 10 yılında aldığı AB yardımları gösterilmektedir. Bu tabloya göre, İspanya'nın AB'den üyeliğinin ilk 10 yılında aldığı transfer 2.743 milyar Pesetası bulunmaktadır. Bu da 1996 döviz kuru itibarıyla 22.5 milyar\$ 'a tekabül etmektedir.

²²⁹ J. VINALS, *La economía española ante el Mercado Unico europeo, Las claves del proceso de integración en la Comunidad Europea*, in Vinals Jose(ed.), *La economía española ante el Mercado Unico europeo, Las claves del proceso de integración*, Alianza Economia, Madrid 1992, s.15-112.

²³⁰ *ibid.*

Tablo 4.6. İspanya'nın AT Mali Araçlarına Katkısı ve Sağladığı Karşılıksız Yardımlar (1986-1995) Milyon Pesetas

* Toplam gelir ile katkı arasındaki farkın fazla olması daha önceki dönemlerle ilgili KDV ve GSMH kalkışı idelerinden kaynaklanmaktadır.

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Özkaynak	29873	73069	97.894	92.430	91.015	112.08	112.91	98.865	128.958	119.515
KDV katkısı	83632	68.525	138326	152.727	280.316	359.618	444.084	485.261	566.638	475.540
GSMH payı KATKISI	-	-	-	43.758	1.650	72.435	87.648	150.707	223.839	243.063
AKF KATKISI	-	-	-	7.712	10.757	12.954	14.432	15.621	18.500	18.800
EURATOM KATKISI	-	-	-	-	3	-	-	-	-	-
Toplam Katkı	113.505	141.594	236.220	296.626	383.741	557.096	659.080	750.454	937.934	856.917
ATGYF-G Bölümü	37.898	87.332	260.020	250.681	274.530	428.725	462.671	602.077	724.253	872.979
ATGYF-Y Bölümü	-	2.850	9.568	36.353	26.627	82.055	84.643	111.663	89.000	89.000
ABKF	40.458	48.277	69.596	115.660	138.184	283.235	313.371	279.988	175.000	285.000
ASF	23.918	37.593	38.655	64.328	53.079	134.293	106.956	105.545	120.000	130.169
Uyum Fonu	-	-	-	-	-	-	-	32.449	106.747	142.000
Diğer	2.826	4.443	20.379	16.973	17.705	24.979	22.680	14.663	14.955	16.301
Toplam Gelirler	105.10	180.49	398.21	483.99	510.12	953.28	990.33	1.146.385	1.229.955	1.535.44
Net Gelir	-8.405	38.900	161.99	187.36	126.38	396.19	331.24	395.932	426.028*	678.452

Görüldüğü gibi İspanya, 10 yıl içinde toplam 22,5 milyar \$ (yıllık ortalama 2.250 milyon \$) karşılıksız mali yardım (net transfer) sağlamıştır.

Alınan mali yardımların:

-%25'i yeni iş imkanları yaratılması, teknik profesyonel eğitimin güçlendirilmesi gibi sosyal konulara ,

-%24.8'i otoyol, diğer yollar, demir yolları, hava alanları, limanlar, telekomünikasyon ve benzeri alanlara,

-%18.9'u su, enerji, çevrenin korunması gibi yapısal faaliyetlere,

-%16.1'i şirketlerin hizmetlerinin ve sanayinin geliştirilmesine,-

-%8,4'ü tarıma ve kırsal yörelerin geliştirilmesine,

-%3.9'u balıkçılığa

-%2.1'i turizm yatırımları, turizm alanındaki kültürel değerlerin korunmasına,

-geriye kalan %0.7'de teknik konulara ve iletişim araçlarına harcanmıştır.

İspanya, aynı dönemde 21.343 milyon ECU de uygun koşullu kredi yardımı sağlamıştır.²³¹

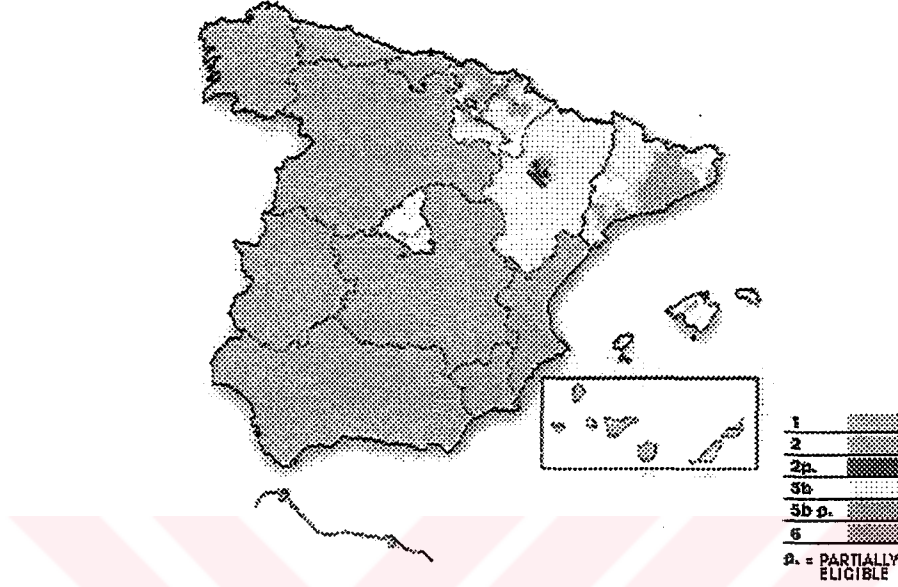
4.2.4. İspanya'da Planlı Yapısal Fon Dönemleri

Yapısal Fonların AB'deki geri kalmış bölgelere geri ödemesiz yardımlar yaptığı ve bu yardımların aynı zamanda yerel ya da bölgesel kurum ve kuruluşlar tarafından desteklendiği daha önceki bölümlerde ele alınmıştı. Sayfa 112 Harita 4'de 1994-1999 arası I.Planlı Dönemde ve sayfa 113 Harita 5'de İspanya'nın 2000-2006 arası II.Planlı Dönemde hangi kriterler düşünülerek AB tarafından çeşitli hedefler doğrultusunda bölgelere bölündüğünü görmekteyiz.

²³¹ A.HOZ, *Las relaciones presupuestarias con la Union Europea*, in *Economistas*, colegio de Madrid, 10 anos con Europa, No:66-67, AnoXII, Madrid 1995, s 66-77.

Harita 4.4. İspanya'nın 1994-1999 arası I. planlı dönemi

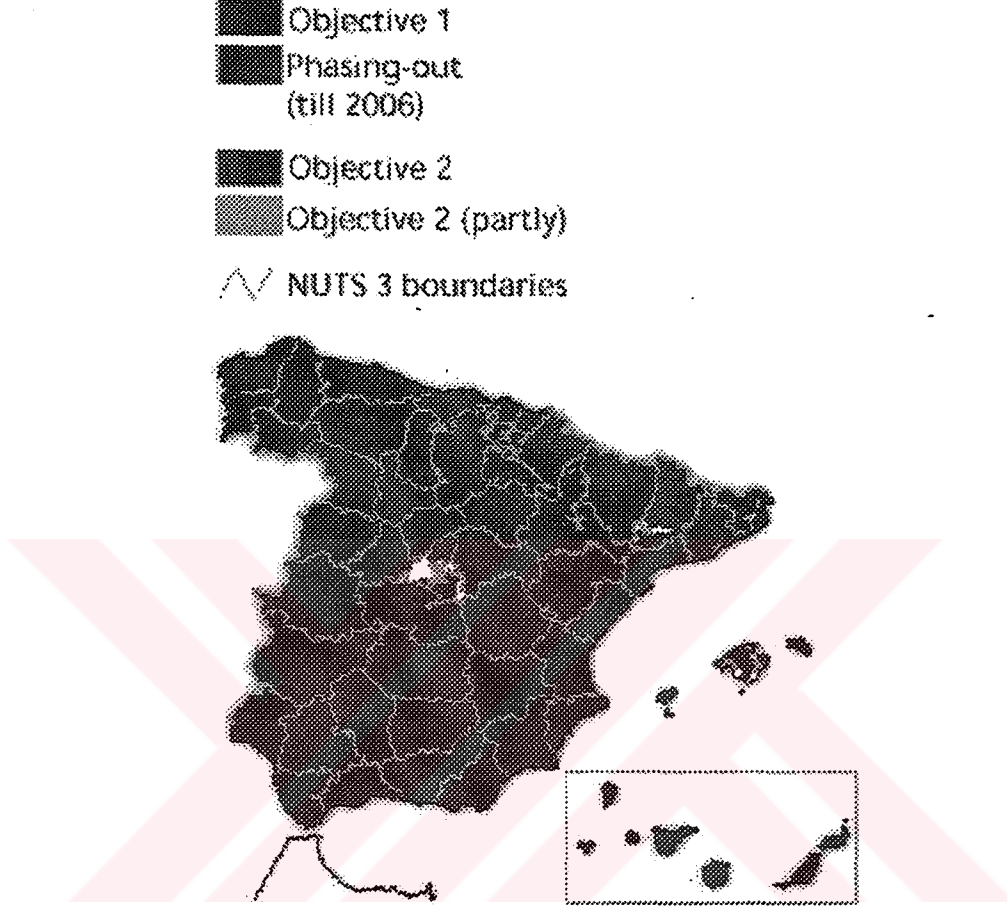
Harita 1994 - 1999

Harita 4'de²³² görüldüğü üzere I. Planlı Dönem olan 1994-1999 arasında İspanya Hedef 1,2, 5b ve 6 çerçevesinde yardım almıştır. Bu hedef ve bu hedeflere yönelik fonlardan yararlanmak için gereken kriterler Bölüm 3'de detaylı olarak incelemiştir.

1999 sonunda AB komisyonu yapılan değerlendirmeler neticesinde 2000-2006 döneminde Harita 5'de de görüleceği üzere, İspanya'nın AB yapısal fonlarından II. Dönemde sadece hedef 1 ve 2 kapsamında yararlanmasını kararlaştırmıştır.

²³² http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/e/e_en.htm ,inforegio,Spain, EC.

Harita 4.5. İspanya'nın 2000-2006 arası II. planlı dönemi²³³**Harita 2000 - 2006****4.2.5.Yapısal Fonların İspanya'nın Bölgesel Kalkınmasına Etkisi**

İrlanda'da olduğu gibi İspanya'da da başlıca 4 alanda Yapısal Fonlar geniş bir şekilde kullanılmıştır. Bunlar;

- Yerel Kalkınma
- Sanayi Sektörü
- Ulaşım
- İstihdam

olarak sıralanabilir.

²³³ http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/e/e_en.htm, E.Commission, Spain, İforegio

4.2.5.1. Yerel kalkınma

Avrupa Birliği'nin İspanya'da katkı sağladığı başlıca alan kırsal kesimdir. Kalkınmanın özellikle yerel ve bölgesel güçlerle ortaklık kurularak yapılmasını öngören AB Komisyonu, İspanya'ya 1994-1999 yılları arasında özel önem vermiş, İspanya'nın hedef 1 kapsamındaki bölgelerinde yaşayan 107.000 köylüye doğrudan destek sağlamıştır. Ayrıca bu yıllar arasında 25.000 köylüye eğitim verilmesi için destek sağlayan AB, Uyum Fonundan da İspanya'nın tüm fonların %52'sini İspanya'nın kullanımı için tahsis etmiştir.

İspanya AB yapısal fonları sayesinde I.Planlı Dönem sonucunda halen topluluk ortalaması Hedef 1 kriteri olan %75'in altında olduğu için İspanya hedef 1 kapsamındaki yardımları almaya devam etmektedir.²³⁴

Yerel Kalkınma için ayrılan fonların %80'i, İspanya hükümeti tarafından sulama sistemlerinin, kırsal kesimdeki çeşitli tali ve ana yolların yenilenmesinde, elektrik ve yerel ağların yaygınlaştırılmasında, ormanlık alanlarda yangın ve erozyona karşı mücadelede kullanılmıştır. Aşağıda yapısal fonlar sayesinde hayata geçirilen başarılı yerel kalkınma örnekleri yer almaktadır:

İspanya'nın Andalucia bölgesi coğrafi olarak zor bir konuma sahiptir. Özellikle yer şekilleri insanların dağınık yerleşmesine sebep olmuştur. Andalucia bölgesinde İspanya ortalamasının (%21.2) üzerinde bir İnternet kullanım oranı olsa da (%22.8), şehirler ve kırsal kesim arasındaki bilgiye ulaşım uçurumu giderek artmaktadır. Bunu engellemek için Andalucia eyalet birimi hazırladığı projeyi 1999 yılında AB komisyonuna sundu. Buna göre Andalusia'ya 25 tane İnternet birimi kurulacaktı. Bu birimlerde oradaki gençlere eğitim verilecek, yöre halkının ürettiği malları pazarlama olanağı artacak, yakın merkezlere gelen sağlık, eğitim ve kültür imkanlarından halkın haberdar edilmesi sağlanacak ve yöre insanların sorunları anında yönetim merkezlerine bildirilebilecekti. AB projeyi kabul ederek gerekli desteği sağladı. Şu an ilk olarak 25 merkezde verilmesi öngörülen ve sadece nüfusu 20.000 olan yerleşim birimlerinde kurulması planlanan İnternet birimleri, halktan gelen yoğun talep nedeniyle merkezlerin

²³⁴ http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/e/ifs4_fr.htm, CoR, info regio, Spain

sayısını arttırmak için ek bir projeyi daha AB'ye sundu. Halen devam etmekte olan ilk proje için toplam maliyet 5.850.000 € olurken bunun 2.940.000 € su AB tarafından karşılanmıştır. İkinci projede ise nüfusu 5.000 olan yerleşim birimlerine de Internet birimleri kurulması öngörülmektedir.²³⁵

Yerel Kalkınma konusunda bir başka başarı örneği de Extramadura'dan verilebilir. Extramadura eyaletinin Caceres şehrinde 3000 m² büyüklüğünde eski bir fabrika alanı atıl durumdaydı. Eskiden bu şehrin başlıca istihdam alanlarından biri olan ve atıl durumda bulunan bu alanın yeniden yapılandırılması için bölge yerel yönetim birimi ve sivil toplum kuruluşları ortak hazırladıkları projeyi AB'ye sundular. Projede bu alana özellikle fabrika kapandıktan sonra nüfusun %9.4 azaldığı da düşünülerek istihdama yönelik girişimler yer aldı. Alışveriş merkezleri, küçük ve orta ölçekli işletmelerin satış mağazaları, yeşil alanlar proje kapsamındaydı. Toplam 5.474.808 € maliyeti olan Caceres projesinin 4.106.106€' su AB geri kalanı da sivil toplum örgütleri tarafından karşılanmıştır.²³⁶

4.2.5.2. Sanayi sektörü

İspanya'da sanayi sektöründeki en büyük eksikliğin altyapı sorunu olduğunu gören Hükümet, AB fonlarını altyapı çalışmalarında kullanmıştır. I.Planlı dönemde 235.000 telefon hattı çekilmiş, 1075 km fiber-optik hat döşenmiş ve 3000 km yol yenilenmiştir. Katı atık sorunlarına çözüm bulunmuş kapasite %75 arttırılmıştır. Yeni kurulmakta olan 2000 yeni işletmeye kuruluş desteği verilmiş, 20000 firma da KOBİ'lere verilen destekten faydalanmıştır. 6000 fabrika alanı da yeşillendirilmiş ve çevre düzenlemeleri yapılmıştır.

AB Fonlarının İspanyol sanayi sektöründeki başarılı uygulamaları arasında yer alan güzel bir örnek de Malaga Teknoloji Projesidir. Sanayi sektörüne son yıllarda en çok katma değer sağlayan birim hiç kuşkusuz bilgi teknolojileridir. Malaga şehrinde bir tekno-park kurulma fikri de Malaga Teknik Üniversitesinin girişimleriyle sağlanmış ve içinden ALCATEL gibi dev bir markayı çıkarmıştır.

²³⁵ http://europa.eu.int/comm/regional_policy/projects/stories/details.cfm?pay=ES&the=3&sto=439&lan=5, CoR, inforegio, Spain

²³⁶ ibid

Bunun gibi başka örneklerin de ortaya çıkabileceği düşünülerek “Malaga Teknoloji Projesi” hazırlanmıştır. Bu proje, hem istihdamı teşvik etmekte hem de yerel güçleri harekete geçirmektedir. AB’nin onayından sonra inşasına başlanan ve 1998 senesinde İspanya Kralı’nın açılışını yaptığı bu projenin maliyeti 45.9 milyon €’dur. AB katkısı ise 27,16 milyon € olmuştur. 12.000 kişiye istihdam olanağı sağlayan ve yıllık üretiminin %60’ını ihraç eden Malaga Teknoloji parkı, fon yardımlarıyla gerçekleştirilen projeler arasında kendisini en kısa sürede amorti edenler arasındadır.²³⁷İspanya’nın turizm gelirlerinde önemli artışlar gerçekleşmiştir. İspanya turizmden 1989 yılında 7.700 milyon dolar kazanmış iken bu geliri 1994 yılında 18.593 milyon dolara yükseltmiştir. 1995 yılında ise 22 milyar dolar gelir elde edilmiştir, İspanya’ya gelen turist sayısı da 1980 yılında 38 milyon iken 1995 yılında 60 milyonu geçmiştir.²³⁸ Bu artışta AB ile yapılan projelerin katkısı unutulmamalıdır. Turizmle ilgili projelerinden biri de “Katalan Ressamlar Müzesi”dir. Joan Abello’nun en büyük hayali Katalunya’da doğduğu evi müzeye dönüştürmekti. 1922’de Mollet’de doğan ünlü İspanyol ressam bu isteğini Katalan eyalet yetkililerine ilettili. Mollet Belediyesi ressamın 5000 parçadan oluşan arşivini sergilemek için çalışmalara başladığı sırada, İspanyol yetkililer bunu bir projeye dönüştürüp AB’ye sundular. Proje Miro, Dali, Tapies, Picasso ve Sorolla gibi ünlü Katalan ressamların bütün eserlerini bir arada sergilemeyi öngörüyordu. Hem Mollet’e hem de Barcelona’ya müzeler yapıldı. Abello’nun isteği büyük bir projeye dönüştürülmüştü. Toplam 283.052 € tutan bu projenin %50’si AB tarafından karşılandı. Bugün Barcelona’da turistlerin en çok ilgi gösterdiği mekanlardan biri haline gelen “Katalan Ressamlar Müzesi” AB fonlarının başarılı uygulamaları arasındadır.

²³⁷ http://europa.eu.int/comm/regional_policy/projects/stories/details.cfm?pay=ES&the=3&sto=239&lan=5, CoR, inforegio, Spain

²³⁸ N.BİLİCİ, İspanya’nın Kalkınması ve Türkiye ile kısa bir karşılaştırma, İktisat, İşletme ve Finans Dergisi, Yıl 8, sayı 82, Ocak 1993, s.18-25.

4.2.5.3. Ulaşım

1994-1999 yılları arasında ulaşım alanında İspanya aldığı toplam yapısal fon yardımlarının %40'ını kullanmıştır. Bunun da %54'ü yeni yolların yapımında %36'sı da otoyol yapımında kullanılmıştır. Bu dönemde, toplam 3200km yol yeniden yapılandırılmıştır. Yeni trafik lambalarının, ışıklandırmaların, yol genişletmelerin faydası görülmüş, trafik kazaları %27 azalmıştır. Demiryollarının da %10'u değiştirilmiş, tren filosunun %25'i yenilenmiştir.²³⁹

Ulaşım alanında bu kadar aşama kaydedilmesinin en büyük sebebi uyum fonu dediğimiz Birliğin en düşük GSMH ortalamasına sahip dört ülkesinin yararlandığı fondan İspanya'nın %52 ila %58 oranında yararlanmasıdır. Başarı öykümüz bunu destekler niteliktedir.

Asturias eyaletinin başkenti olan Oviedo kömür madenleriyle bilinir. Fakat kentin genişlemesiyle birlikte bundan yaklaşık 50 yıl önce yapılmış olan madenlere gidiş yolları şehrin içinde kalmıştı. Bu ise hem kirliliğe hem de gürültüye neden olmakta, şehri boydan boya ikiye bölen bir yolun bütün trafiği altüst etmesi sonucunu doğurmaktaydı. Asturias eyalet birimleri "yeşil kuşak" adını verdikleri projeyi AB'ye sundular. Proje madenlere giden yolların şehrin çevresinden dolaşmasını ve eski yolların yeşillendirilerek şehir merkezinin çevre düzenlemesinin yenilenmesini öngörüyordu. AB'de hem altyapıyı hem çevreyi içeren bu projeye onay verdi ve toplam 7.800 € tutan maliyetin %70'ini karşıladı. Bugün Oviedo'nun kirlilik, gürültü ve trafik gibi sorunları 5 yıl öncesiyle kıyaslanamayacak kadar azalmıştır.²⁴⁰

4.2.5.4. İstihdam

İstihdam alanında yapısal fonların %20'si kullanılmıştır. 1.4 milyon insan doğrudan ya da dolaylı olarak yapısal fonlar sayesinde yaratılan istihdam olanaklarından yararlanmıştır. Verilen eğitimler sonucunda eğitime katılanların %42'si bir sene içinde iş bulmuştur. İstatistiklere göre I. Planlı Dönem boyunca 50.000'i turizm ve sanayi sektöründe ve 26.000'de tarım sektöründe olmak üzere 115.000 kişiye iş imkanı sağlanmıştır.

²³⁹ http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/e/es_en.htm ,EC, inforegio, Spain

²⁴⁰ http://europa.eu.int/comm/regional_policy/projects/stories/details.cfm?pay=ES&the=1&sto=08&lan=5,EC,inforegio,Spain

Halen devam etmekte olan II.Planlı Dönemde ise hedef 530.000 insanı dolaylı ya da doğrudan yapısal fon imkanlarından yararlandırarak 71.000 kişiye yeni iş imkanı sağlamaktır.²⁴¹ II.Planlı Dönemde, I.Planlı Döneme göre daha az kişiye eğitim verilmesinin ve daha az kişiye istihdam yaratma hedefinin konmuş olmasının nedeni, İspanya'nın 1994-1999 yılları sonundaki değerlendirmede bazı bölgelerinin GSMH oranlarının AB'nin %75'ini geçmiş olması dolayısı ile bazı fonlardan II.Planlı Dönemde yararlanamayacak olmasıdır. Aşağıda AB'nin projenin tüm maliyetini karşıladığı başarılı bir istihdam uygulaması yer almaktadır:

Domates Şenliği ile hepimizin adını duyduğu Pamplona kentinde seracılık yoğun olarak yapılmaktadır. Fakat bu şehirde yer alan Ziraat Fakültesinin öğrencilerine ve oradaki yetiştiricilere eğitim verebileceği kendine ait bir serası yoktu. Yılın altı ayını soğuk ve yağışlı geçiren bu yerde bir seranın kurulması için Pamplona yerel yönetim birimi ve fakülte yönetimi hazırladıkları projeyi AB'ye sundular. AB'de tüm maliyetini karşılayarak bu projeyi destekledi. Kurulduğunda 3 öğretim üyesi ve 8 öğrencisi olan Pamplona Seracılık Meslek Yüksek Okulu'nda yapılan tesisten sonra şu an 27 öğretim üyesi ve 247 öğrenci yararlanmaktadır. Ayrıca okul bünyesindeki olanaklardan yöredeki yetiştiriciler de yararlanabilmektedir.²⁴²

4.2.6. İspanya'da Yapısal Fon Uygulamalarının Sonuçları

AB'ye üyelik İspanya'nın ekonomik gücünde çok önemli bir iyileşme sağlamış, İspanyolların refah düzeyini önemli ölçüde artırmıştır. 1985 yılında 5.660 ECU olan kişi başına düşen GSMH üyeliğin beşinci yılında 9.959, onuncu yılında ise 10.796 ECU'ye çıkmıştır (13.515 \$). 2000 yılı itibari ile bu rakam 14.250\$ seviyesine yükselmiştir. Toplam GSMH 1995 yılı itibariyle 531 milyar \$ iken 2003 yılı rakamlarıyla 505.8 milyar Euro'ya yükselmiştir. Toplam dış ticaret hacmi de 2003 yılı itibari ile 274.4 milyar \$ 'a yükselmiştir.²⁴³

²⁴¹ Eurostat, Basic Statistics of the European Union, Comparison with the principal partners of the European Union,2001.

²⁴² http://europa.eu.int/comm/regional_policy/projects/stories/details.cfm?pay=ES&the=1&sto10&lan=5,EC,inforegio,Spain

²⁴³ www.disisleri.gov.tr, ülkeler,İspanya,Türkiye Dışişleri Bakanlığı web sitesi

AB'ye üyelikten İspanya'nın başarıyla çıktığının en açık göstergesi İspanyolların kişi başına düşen GSMH'lerinin AB ortalaması karşısında gösterdiği ilerlemedir. İspanya GSMH'si satın alma gücü paritesine göre AB ortalaması 100 olarak alındığı vakit 69,7 iken (1985 yılı), 76,1'e (1995 yılı) yükselmiştir AB ortalaması karşısındaki 30,3 puanlık fark 6.4 nispetinde azalarak 23,9'a düşmüştür. Bu ortalamanın II.Planlı Dönem sonucunda %84'e yükselmesi hedeflenmektedir.²⁴⁴

AB'ye üyelikten önce yok denecek kadar az olan mali yardımlar üyelikten sonra adeta “akmaya” başlamıştır. İspanya AB'den ilk 10 yıl içinde yaklaşık 18 milyar ECU karşılıksız, 21 milyar ECU uygun koşullu kredi almak üzere toplam 39 milyar ECU net mali yardım sağlamıştır. Bu mali yardımların İspanya ekonomisinin gösterdiği ilerlemede önemli katkısı olmuştur. Ayrıca, İspanya'ya 2000-2006 dönemi yani 7 yıl için ayrılan mali yardım miktarı net 50 milyar € olarak planlanmıştır. Bu İspanya'nın 1993-1999 döneminde sağladığı 43 milyar € tutarındaki miktar göz önünde tutulduğu vakit kayda değer bir artışı ifade etmektedir.

AB bütçesi kaynaklarının paylaşılması ile ilgili tartışmalar 2006 yılından sonrası için hazırlanacak Mali Planla ilgili olarak devam etmektedir. Yeni aday ülkelerin AB'ye katılımıyla AB GSYİH ortalaması aşağı inecektir. Bu durumda bugüne kadar Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonundan (ABKF) yararlanma hakkı olan İspanya, Portekiz, Yunanistan gibi ülkeler bölgelerinin çoğunda, kişi başına düşen GSYİH miktarı AB ortalaması karşısında yüzde 75'in üzerine çıkacağından bu fondan yararlanma hakkını kaybedeceklerdir. 12 aday ülkenin AB'ye katılımıyla AB nüfusu yüzde 30 artmakta AB GSYİH miktarı ise sadece yüzde 7 oranında artmaktadır. 15 üyeli AB'de ortalama geliri yüzde 75'in altında kalan bölgelerde yaşayan nüfus 36 milyon iken bu nüfus, üye sayısının 27'ye yükselmesi durumunda 146 milyona çıkmaktadır.

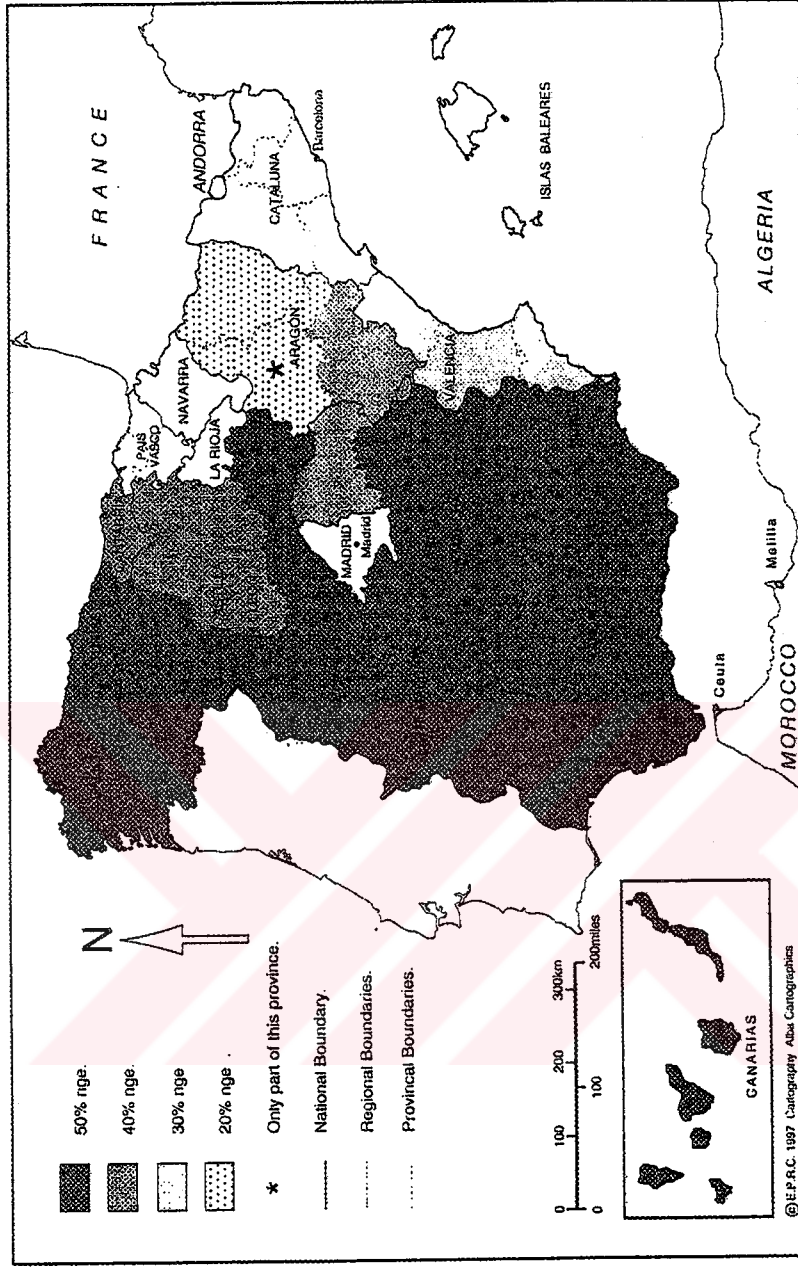
Bu durumda İspanya açısından, halen mevcut 17 bölgesinden 11 tanesi ABKF'den yararlanırken, 2004 yılında AB'ye 10 yeni ülkenin üye olması

²⁴⁴ N.BİLİCİ, *Avrupa Birliği'nde Mali Yardım Kavgası Türkiye'de Başka Kavgalar*, Asomedia, Nisan 2002.

durumunda fondan yararlanabilecek bölgelerin sayısı 6'ya inmektedir. 12 ülkenin üye olması durumunda ise 27 üyeli AB'de İspanya'nın zenginliği yüzde 75'in altında kalan bölgelerinin sayısı Extremadura (% 59,8) ve Andalucia (%69,3) olmak üzere ikiye inmektedir.²⁴⁵ Bu hesaplamalar Portekiz, Yunanistan gibi ülkelerde de yapılmaktadır. Bu durum, 2007'den itibaren uygulanacak mali planın kabulünün tıpkı 2000-2006 mali planında olduğu gibi sancılı geçeceğini göstermektedir. Son olarak, yapısal harcamaların bir parçası da Uyum Fonu'dur. Maastricht Zirvesi'nde uygulanması kararlaştırılan bu fonla ilgili ilk ödenek 1993 yılı bütçesine koyulmuştur. Amaç Topluluğun dört daha az gelişmiş ülkesinin ekonomik ve parasal birlik hedefine hazırlanmalarına yardımcı olmaktır. Fondan yararlanabilmek için ülke kişi başına düşen GSYİH' sinin AB ortalamasının yüzde 90'ından düşük olması şartı koyulmuştur. Aslında bu şartla Topluluğun 4 ülkesi tarif edilmiştir: İspanya, Portekiz, Yunanistan, İrlanda. 2000-2006 Mali Planı tartışılırken özellikle Almanya ve Kuzey Ülkeleri bu Fonun kaldırılmasını istemişlerdir. Üç ülke ortak para içinde yer aldığına göre artık Fonun işlevi tamamlanmıştır tezini savunmuşlardır. Bu dört ülke ise Fonun, AB ortalamasının yüzde 90'ının altında kalan üye ülkeler olduğu müddetçe uygulamasının devam etmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Aynı şekilde, Fon yardımlarının bu ülkelere, gümrüklerini kaldırarak ticarete açmanın bir karşılığı olarak yapıldığını da ileri sürmüşlerdir. Sonuçta, Almanya başarılı olamamış, yeni dönemde de Uyum Fonu muhafaza edilmiştir. Fondan aslan payını da yüzde 62 gibi bir oranla İspanya almıştır.²⁴⁶ Sayfa 121 Harita 6'da I.Planlı Dönem olan 1994-1999 arasındaki İspanya'nın tespit edilen bölgesel ayrışmalarını bölgelerin isimleriyle görürken, sayfa 122 harita 7'de ise, bu dönem içerisinde yapılan Yapısal Fon yardımları sonucunda hangi bölgelerin ortalamalarının arttığı görülmektedir:

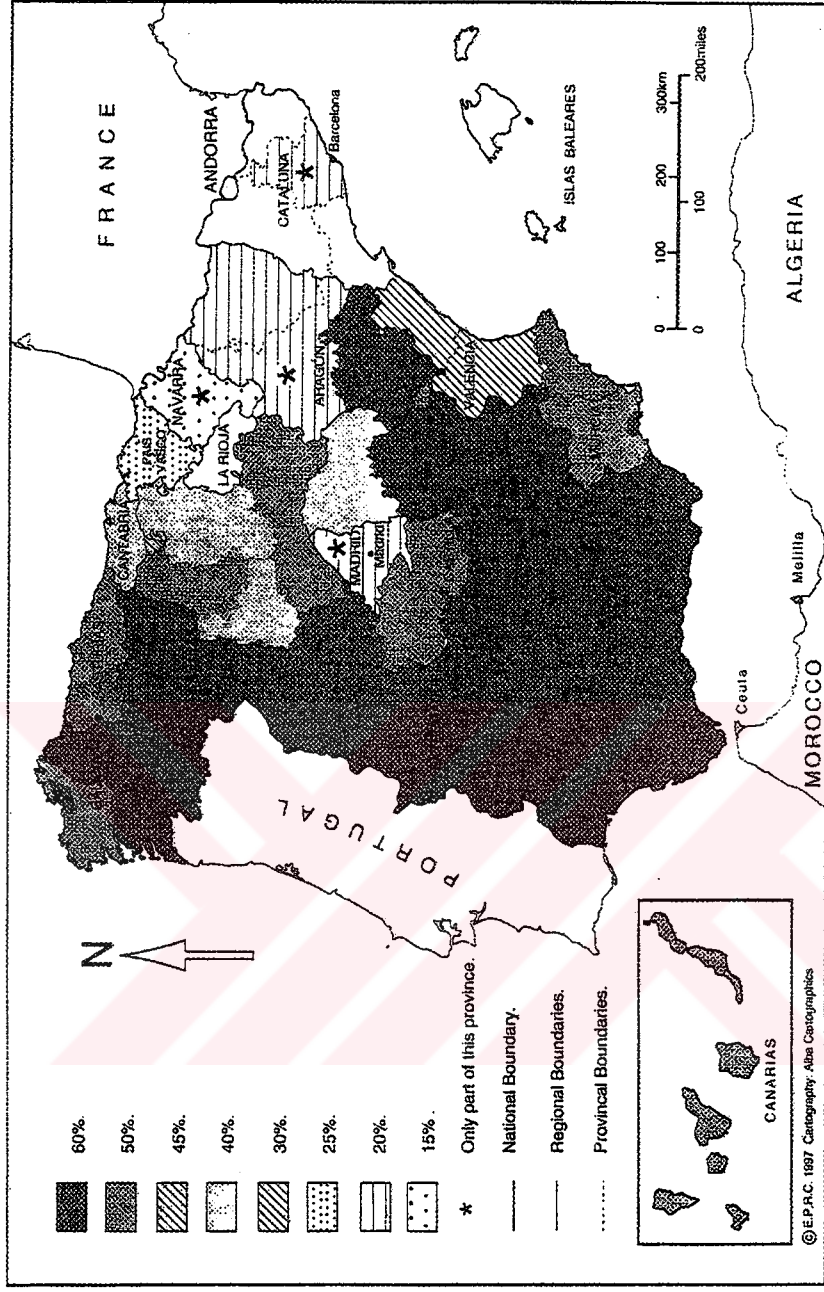
²⁴⁵ European Commission, *Second Economic Report on Economic and Social Cohesion*, 2003.

²⁴⁶ N.BİLİCİ, a.g.m., s.119

Harita 4.6. İspanya'nun tespit edilen bölgesel ayrışmaları (1994-1999)²⁴⁷

²⁴⁷ The European Policies Research Centre, European Regional Incentives, University of Strathclyde, 1999, s. 352.

Harita 4.7. İspanya'nın tespit edilen bölgesel ayrışmaları 1994-1999 sonrası²⁴⁸

²⁴⁸ The European Policies Research Centre, European Regional Incentives, University of Strathclyde, 1999, s. 353.

4.3. YUNANİSTAN

4.3.1. Avrupa Topluluğu'na Giriş Süreci

Yunanistan, Avrupa Topluluğu'na katılmak amacıyla ilk başvurusunu 8 Haziran 1959 tarihinde yapmıştır. Topluluk Konseyi bu istemi 25 Temmuz 1959'da inceleyerek, Yunan Hükümeti ile hazırlık görüşmeleri yapmak üzere Komisyonu görevlendirmiştir. Yunanistan ile Topluluk arasındaki görüşmeler, 9 Temmuz 1961'de imzalanıp, 1 Kasım 1962'de yürürlüğe giren bir Ortaklık Anlaşması ile önemli bir aşamaya girmiştir. Buna göre, bir ortaklık yaratan Atina Anlaşması'nın temel hükümleri şunlar olmuştur²⁴⁹:

1. Ortaklık bir gümrük birliğine dayalıdır.
2. Ortaklığın Tarım sektöründeki serbest dolaşımı, uyumlaştırma ile sağlanacaktır.
3. Ortaklık ekonomik bir bütünleşmeye yöneliktir.
4. Ortaklıkta, tarafların karşılıklı yükümlülükler üstlenmesi temel ilkedir.
5. Ortaklığın sürekli organı Ortaklık Konseyi'dir.
6. Topluluğun ortaklık çerçevesinde Yunanistan'a mali yardım yapması öngörülmüştür.
7. Ortaklık süresi sınırlandırılmamıştır.
8. Ortaklık, Yunanistan'ın Topluluğa tam üye olarak katılmasını sağlamak amacıyla.

Yunanistan açısındaki iyi sayılabilecek bu gelişmeler, 21 Nisan 1967'de Yunanistan'daki Askeri Darbe' den (Albaylar Darbesi) sonra yerini, ortaklık ilişkilerinin dondurulmasına bırakmıştır. Topluluğun bu kararı, Yunanistan'da parlamenter demokrasinin yeniden işletilmesiyle Eylül 1974'de son bulmuştur. Daha sonra, seçimle iktidara gelen Karamanlis Hükümeti, 26 Kasım 1974 tarihinde Topluluğa tam üyelik için başvuruda bulunmuştur. Yunanistan'ın askeri yönetim sonrası iktidara gelen Hükümeti'nin bu başvurusu, Roma (AET) Antlaşması çerçevesinde Topluluk Konseyi ve Komisyonu'nda yapılan

²⁴⁹ Mali ve İktisadi Araştırmalar Vakfı, **Müşterek Pazar karşısında Türkiye ve Yunanistan**, Mali ve İktisadi araştırmalar III, İstanbul, 1962, s 76.

görüşmelerden sonra, Konsey' in 9 Şubat 1976 tarihinde yayımladığı aşağıdaki bildiriyle olumlu bir şekilde sonuçlanmıştır.²⁵⁰

"Roma Antlaşması hükümlerine göre, Yunanistan'ın tam üyeliği konusunda AET Komisyonunun görüşünü bilgi edinen Bakanlar Konseyi, bu istemin yerinde olduğunu açıklar; görüşmeler bakımından ortak bir zeminin belirlenmesi amacıyla gerekli hazırlık görüşmelerinin olumlu bir ruhla derhal başlamasını uygun görmektedir. Komisyon yardımıyla ve bu amaçla görüşmelere hazırlanması için Daimi Temsilciler Komitesi'ne talimat verilmiştir."

Görüşmelerden sonra, Topluluğun, Yunanistan'ı tam üyeliğe kabulü, 28 Mayıs 1979'da imzalanan bir Katılma Anlaşması ile sonuçlanmıştır. Söz konusu Anlaşmanın, Topluluğa üye diğer 9 ülke parlamentolarınca onaylanmasından sonra da Yunanistan, 1 Ocak 1981 tarihinden itibaren Avrupa Topluluğu'nun 10. üyesi olmuştur.²⁵¹

Yunanistan'ın, Türkiye ile beraber başladığı Avrupa Topluluğu macerasında atmış olduğu bu adım sayesinde gerek AT içinde gerekse de AT dışında, Topluluk üyesi olmakla elde ettiği önemli bir çok siyasi ve ekonomik çıkarları bulunmaktadır. Bunlar:²⁵²

1. Yunanistan siyasi varlığını ve geleceğini Topluluk tarihi gelişimi içinde güvenlik ve garanti altına almış olacaktır,

2. Yunanistan Topluluk içinde Toprak bakımından % 8.6'sını, nüfus bakımından Topluluğun % 3.7'sini, GSMH bakımından Topluluğun % 1.7'sini oluşturduğu halde, Topluluk ortak politikasının formüle edilmesinde diğer üye ülkelerle eşit oy ve söz hakkında sahip olacak ve Topluluğun ekonomik ve siyasi kararlarını etkileyebilecektir.

3. Yunanistan, 1 Ocak 1981 tarihinden itibaren yürürlüğe giren Katılma Anlaşması'yla Topluluğun 10. üyesi olmakta ve bazı yükümlülükleri üstlenmekteydi.

Böylece, söz konusu Katılma Anlaşması ile Yunanistan, Topluluğun, her üç Kurucu (AET, AKÇT ye AAET) Antlaşması'nın da hükümlerini kabul etmiş

²⁵⁰ İKV, AET Üyesi Yunanistan, İKV Yayınları, yayın no:6, 1985, s.5.

²⁵¹ ibid.

²⁵² G.CHIOTIS, *The Greek Experience, Meeting on Adaptation to Supranational Bodies and Human Resources Needs, Public Management Focus, Marmaris, 3rd-5th June, 1988, DPT-OECD, s.2*

oluyordu. Ayrıca, Topluluğun işleyişine ilişkin olarak, Konsey tarafından şimdiye kadar alınmış tüm kararların ve beyanların, Topluluğun taraf olduğu tüm uluslararası antlaşma ve sözleşmeleri de kabul etmiş oluyordu. Yunanistan, Topluluğa katılmakla en büyük faydayı Avrupa Topluluğu kurumlarında temsil hakkını elde edip, bunu ülke çıkarları yönünde çok iyi kullanarak sağlamıştır.²⁵³

Yunanistan'ın sorun yarattığı alanlar, daha ziyade 1990'lı yılların ikinci yarısından itibaren daha belirginlik kazanmıştır. Özellikle Türkiye sözkonusu olduğunda Yunanistan, tercihini Türkiye ile olan ortaklık ilişkilerinin geliştirilmesi yerine, bloke edilmesi doğrultusunda yapmış, Kıbrıs kartını kullanarak, AB'nin içine girdiği genişleme sürecini veto edebileceği tehdidini sürekli olarak kullanmıştır. Yunanistan'ın tam üyeliği ile birlikte, Türkiye - Yunanistan ikili sorunlarını, Türkiye - AB ikili sorunları haline dönüştürmek için sürekli bir gayret içinde olması, siyasi gerekçelerle tam üyeliğe kabul edilen bu ülkenin, sürekli siyasi sorun yaratan bir ülke görünümüne kavuşmasına yol açmıştır.²⁵⁴

4.3.2. Yunanistan ve Yapısal Fonlar

1980'ler boyunca devam eden ve 1990'ların başına kadar etkisini sürdüren makro-ekonomik dengesizlikler ile iç ve dış borcun ülke ekonomisinin büyümesini yavaşlatan etkisi Yunanistan'ı bütün üye devletler içinde en kötü ekonomik performansla sahip ülke konumunda getirmişti. Özellikle, AB fonlarının yardımıyla 1990'ların başından itibaren toparlanma sürecine giren Yunan ekonomisi 1997'den itibaren AB ortalamasının üstüne çıkmış, enflasyon 22 yıl sonra ilk kez 1996 yılında tek haneli rakamlara inmiş ve işsizlik oranı uzun yıllardan sonra ilk kez %10'un altına düşmüştür. 1989-1999 yılları arasında Yunanistan'a gerek uyum fonu gerekse de AB'nin diğer fonları kapsamında yapılan yardımların bu ekonomik gelişmelerdeki etkisi büyüktür. Bu on yıl

²⁵³ İKV, İtalya, İngiltere, Danimarka, İrlanda, Yunanistan ve Portekiz'in AT'ye Katılma ve Hazırlık Çalışmaları, İKV Dergisi, İKV Yayınları, Ocak 1988, sayı 51, s.23.

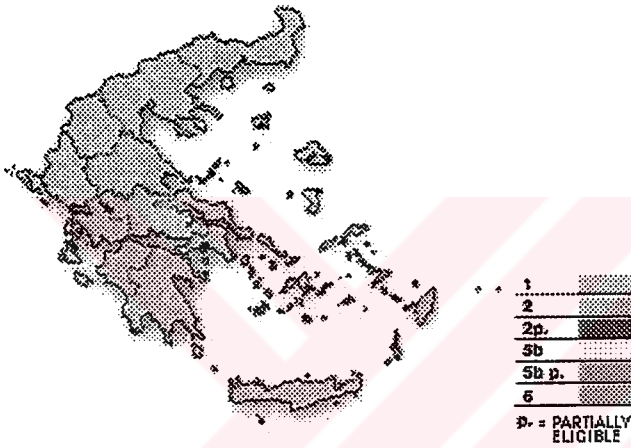
²⁵⁴ C.BAYDAROL, 61ar Avrupası'ndan 15ler Avrupası- Genişleme Süreci, AB Belgeleri, 1999.

içerisinde Yunanistan'a AB tarafından yapılan hibelerin tutarı 6.675,025 milyar drahmi yani yaklaşık 26,897 milyar ECU'dür.²⁵⁵

Yunanistan AB fonlarını I.Planlı Dönemde Hedef 1,2,5b ve 6 kapsamında kullanmıştır. İkinci dönemde ise bütün Yunanistan Hedef 1 kapsamında değerlendirilmiştir. Aşağıda Harita 8'de I.Planlı Döneme ait bölgeler yer almaktadır.

Harita 4.8.Yunanistan'ın tespit edilen bölgesel ayrışmaları 1994-1999 dönemi²⁵⁶

Harita 1994 - 1999

I.Planlı Dönem sonunda Yunanistan'ın tamamının AB ortalamasının %75'ine ulaşamadığı görülerek, II.Planlı Dönemde bütün bölgeleri Hedef 1 kapsamına alınmıştır. Buna en büyük sebep Hedef 1 kapsamındaki bölgelerin yapısal fonlara ayrılan ödeneğin %70'ini kullanacak olmasıdır. Yani bölgeleri Hedef 1 kapsamında olan ülkeler AB'den daha çok yardım alabilme hakkına sahip olurlar.

4.3.3. Yapısal Fonlarda Hangi Bölgeler Önceliklidir

Yunanistan'ın AB fonlarını başlıca kullandığı alanlar; ulaşım ve çevredir. Yunanistan'ın dağlık coğrafyası ve yaklaşık 3.000 adasının bulunması hem deniz hem de kara ulaşımını zorlaştırmakta, sanayinin de Selanik ve Atina gibi

²⁵⁵ http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/gr/ifs1_fr.htm , inforegio, EC, Greece

²⁵⁶ http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/gr/gr_en.htm , inforegio, EC, Greece

metropollerde yoğunlaşmasına sebep olmakta bu da hava kirliliği, trafik, gecekondular gibi çevresel sorunlara yol açmaktadır. Harita 9'da II.Planlı Döneme ait bölgeler görülmektedir:

Harita 4.9.Yunanistan'ın tespit edilen bölgesel ayrışmaları 2000-2006 dönemi²⁵⁷

Harita 2000 - 2006

- Objective 1
- NUTS 3 boundaries

Harita 9'da da görüldüğü üzere bütün Yunanistan Hedef 1 kapsamındadır.

Yunanistan üyeliğinin ilk on yılında fonları özellikle aşağıdaki alanlarda kullanmıştır:

- İnsan kaynakları
- Turizm ve Hayvancılık
- Altyapı hizmetleri
- Enerji projeleri.²⁵⁸

²⁵⁷ http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/gr/gr_en.htm ,info regio, EC, Greece

Daha sonra 1993 yılında Maastricht zirvesinden sonra Uyum Fonu'ndan da yararlanmaya başlayan Yunanistan, buradaki fonları da çevre ve ulaşım alanlarına yönlendirmiştir.

4.3.4. Yapısal Fonların Yunanistan'ın Bölgesel Kalkınmasına Etkisi

AB mali yardımları, Birliğin ortak politikalarının finansmanının sağlanması amacıyla oluşturulmuşlardır. Bu ortak politikalara, tarım politikasını, yapısal politikaları, araştırma-çevre-ulaştırma gibi politikaları örnek olarak verebiliriz. İşte bu politikaların hayata geçirilmesindeki başlıca etkenler de yapısal fonlardır. Mali yardımların üye ülkelere dağılımına bakıldığında, ekonomisi zayıf olan ülkelere öncelik tanındığı görülür. Bu açıdan, AB mali yardımlarını üye ülkeler arasındaki ekonomik kalkınmışlık farklarının giderilmesinde kullanılan çok önemli bir araç olarak görmek gerekir.

AB'ye katılan ve ekonomisi diğer üyelere göre daha zayıf durumda olan ülkelerin ekonomileri üyelikten sonra hep daha iyiye doğru gitmiştir. Yunanistan da üye olduğu 1981 yılından itibaren bu fonları kullanmaktadır. Örneğin, üye olmadan bir sene önceki verilere göre 1980 yılında Yunanistan'ın kişi başına düşen milli geliri AB ortalamasının yüzde 43.5'ine tekabül ederken, bu oran 2000 yılında yüzde 65'e yükselmiştir.²⁵⁹

Bu temel amaca hizmet etmek üzere oluşturulan AB mali yardımlarının 2001 yılı büyüklüğü 130 milyar euroya yaklaşmıştır. AB mali yardımları esas olarak Avrupa Toplulukları Bütçesi hibelerinden ve Avrupa Yatırım Bankası uygun koşullu kredilerinden oluşmaktadır. Bu iki temel kaynağın dışında başka bazı mali araçlar vasıtasıyla yardımlar yapılırsa da bunların toplam yardımlar içindeki tutarı önemli bir yer tutmamaktadır. Bu yardımların önemli kısmı Yunanistan tarafından enerji, altyapı, sanayinin geliştirilmesi, çevrenin korunması

²⁵⁸ G.N. YANNOPOULOS, *Greece and EC Regional Policies*, University of Reading Discussion Papers in European and International Social science research, No:43, 1991.

²⁵⁹ O.Ş. KARAUÇAK, *AB'nin Türkiye'ye Yönelik Mali Yardımları*, İKV Dergisi, Eylül-Aralık 2000, sayı: 147, s.27-43.

gibi projelerin finansmanında kullanılmaktadır.Yapısal Fonların Yunanistan’da finanse ettiği yatırım projelerine somut örnek olarak aşağıdakileri verebiliriz:²⁶⁰

- Altyapı projeleri: Haberleşme ve ulaştırmayla ilgili altyapının geliştirilmesi, karayolu, otoyolu, demiryolu, köprü, havaalanları yapımı, telekomünikasyon altyapısının yapımı, geliştirilmesi veya modernleştirilmesi,

- Sanayinin ve hizmet sektörünün geliştirilmesine yönelik istihdam ve yerel kalkınma projeleri,

- Enerji üretimi ve dağıtımı ile ilgili projeler: Özellikle yerel enerji kaynaklarını geliştirmeye, enerji tasarrufu sağlamaya veya enerji dağıtım ağlarını modernleştirmeye yönelik projeler.

- Çevrenin korunması ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesine yönelik projeler: Örneğin, şehirlerin atıksu arıtma tesislerinin yapımı ile ilgili projeler.

Sonuç olarak, Yunanistan başlıca 4 alanda yapısal fonları geniş bir biçimde kullanır. Bunlar;

- İnsan Kaynakları
- Tarım, Hayvancılık, Turizm ve Yerel Kalkınma
- Altyapı ve ulaşım
- Enerji ve çevre

olarak sayılabilir.²⁶¹

4.3.4.1. İnsan kaynakları

Yunanistan’ın insan kaynakları alanında AB fonlarını başlıca iki alanda kullanmıştır. Bunlardan birincisi kadınların işsizlik oranının azaltılması için kadın çalışmaları, ikincisi ise okullardaki altyapı eksikliklerini gidermek için ortaöğretim alanında yapılan projelerdir. Özellikle çalışma yaşındaki kadınların yaklaşık yarısının çalışmıyor olması, Yunanistan’ın işsizlik oranının yüksek çıkmasındaki başlıca etkenler arasındaydı. I.Planlı Dönemde buna yönelik çalışmalarda 16.000 kadına eğitim verilmiştir. Eğitim sisteminde ise yeni

²⁶⁰ M.BAYBURTLU, **AB Bölgesel Politikası ve Yapısal Fonlar**, Ekonomik Forum, TOBB, 15Şubat-15 Mart 2002,yıl:9,sayı:2,s.35-50.

²⁶¹ http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/gr/grec_en.htm ,inforegio, EC, Greece

sınıflandırmalara gidilmiş, mesleki okulların sayısı arttırılmıştır.²⁶² Aşağıdaki yapısal fon örnekleri bu çalışmalarla ilgilidir:

Yunanistan Kalkınma Bakanlığı, 21-45 yaşları arasındaki kadınların çalışma oranının erkeklerin çok altında olduğunu görerek AB'ye bir teşvik projesi sundu. Projede iş hayatına yeni başlayacak kadınlara çeşitli vergi muafiyetleri tanınması, belli bir oranın üzerinde kadın çalıştıran işyerlerine ekonomik destek sağlanması ve iş kuracak işkadınlarına AB'nin destek olması yer alıyordu. Proje kapsamında 1999-2001 döneminde 431 başvuru yapıldı. Bunların 198'i kabul edildi ve teşvik projesinden yararlandı. Toplam maliyeti 11.896 milyon € olan projenin 5.948 milyon €'su AB tarafından karşılandı. Bu sayede 132 yeni işyeri açıldı ve 389 kadın işe başlamış oldu.

Bir diğer örneği de ortaöğretimden verebiliriz. Yunanistan Eğitim Bakanlığı, tüm liselerin birer bilgisayar ve deney laboratuvarına sahip olması için hazırladığı projeyi AB'ye sundu. Proje kapsamında irili ufaklı 8.000 okul yer alıyordu. Toplam 35 milyon € tutan projenin 26 milyon €'su AB tarafından karşılandı. Proje kapsamında video salonları, internet bağlantıları da yer alıyordu.²⁶³ Yunanistan'ın AB Yapısal Fonlarını kullandığı bir diğer alanda Yerel Kalkınma dediğimiz Tarım, Hayvancılık ve Turizm'i kapsayan alandır.

4.3.4.2. Yerel kalkınma

Yerel Kalkınma'da öncelik KOBİ'lere verilmiştir. Özellikle uluslar arası rekabete dayanabilmeleri için çeşitli muafiyetler ve vergi istisnaları uygulanmıştır. Kobilere yapılan bu yardımlar sayesinde bu kesimin ihracat oranı %20'den %30'a çıkmıştır. Ayrıca sanayi ürünlerinin oranı 1999 yılında %30'dan %36'ya yükselmiştir.

Tarım sektöründe hedef, I.Planlı Dönem için 50.000 kişilik istihdam yaratmak olmuştur. Bu dönemde 5.500 proje tarım sektöründe hayata geçmiş ve

²⁶²http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/gr/ifs3_fr.htm, inforegio, EC, Greece

²⁶³http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/gr/ifs2_fr.htm, inforegio, EC, Greece

1.500 hektar alan yapısal fon yardımlarından yararlanmıştı. Bu sayede 250.000 köylü dolaylı ya da doğrudan fon yardımlarından yararlanmıştı.

Balıkçılık sektöründe ise, özellikle balıkçılık filolarının modernizasyonuna önem verilmiş, bu sektörde yetişmiş eleman açığını kapatmak üzere deniz meslek yüksek okulları açılmıştır.

Erozyonu ve orman yangınlarını önlemek için ormanlık alanlarda ağaçlandırma çalışmaları yapılmış; Atina ve Selanik gibi büyük kentlerde de ağaçlandırma ve çevre düzenlemelerine önem verilmiştir.²⁶⁴ Aşağıdaki uygulamalarda bu çalışmalardan bazılarının yer verilmiştir:

Balıkçılık, Yunanistan'ın coğrafi konumu gereği ilkçağlardan beri Yunanlıların başlıca geçim kaynakları arasında yer almıştır. Girit Balıkçılar Odası da Giritli Balıkçıların kurduğu ve ortak sorunların paylaşıldığı bir kuruluştur. Balıkçıların başlıca sorunu ise hala dedelerinden gördükleri metotlarla bu mesleği yapmalarıydı, verimin düşüklüğünü buna bağlıyorlardı. Denizcilik Müsteşarlığı'na başvurup kendilerine yardımcı olunmasını istediler. Müsteşarlık da hazırladığı projeyi AB Komisyonu'na ilettiler. Projede, deniz meslek okullarının kurulması, su ve deniz ürünleri laboratuvarlarının açılması, balıkçıların teknelerinin yenilenmesi, radar sistemi kurulması, balıkçıların ağ ve benzeri ekipmanlarının modernleştirilmesi gibi maddeler yer alıyordu.

AB Komisyonu projeyi hayata geçirmesi için destek oldu ve toplam maliyeti 2 milyon € olan projenin %50'sini karşıladı. Yeni sisteme geçilmesiyle, hem verimde hem de istihdamda artış sağlandı. Çeşitli fakülte ve balıkçılık sektöründe 2.500 kişi istihdam edildi, verim 7 kat arttı. Bu sayede, Yunanistan Balıkçılık sektöründe İspanya'yı geçerek 2000 yılında Birlik ülkeleri arasında birinci sıraya yerleşti.²⁶⁵

Hayvancılık konusunda Yunanistan en çok proje üreten ülkelerin başında gelmektedir. Örneğin, Kastoria Bölgesi küçükbaş hayvancılığın yapıldığı ve ekonominin hayvancılığa dayandığı bir bölgedir. Buradaki hayvanlar ağıllarda

²⁶⁴ http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/gr/ifs2_fr.htm, **inforegio, EC, Greece**

²⁶⁵ http://europa.eu.int/comm/regional_policy/projects/stories/details.cfm?pay=GR&the=3&sto=824&lan=5, **inforegio, EC, Greece**

sağlıksız koşullarda barınıyorlardı. Zaman zamanda çeşitli salgınlar hayvanlar arasında hemen yaygınlaşıp, hayvanların telef olmasına yol açıyordu. Kastoria Belediyesi, Tarım Bakanlığı'na bu durumu ilettili. Tarım bakanlığı da hazırladığı projeyi AB'ye sundu. Projede Kastoria Bölgesindeki sekiz büyük köy için toplam 24 adet modern bakım tesisi kurulması, bu tesislerin içinde aşılama, süt sağma ve kaynatma makineleri, pastörizasyon ünitelerinin olması öngörülüyordu. Bu sayede toplam 4.070 hayvan iyi koşullarda barınma imkanına sahip olacak ve köylüler için istihdam olanağı yaratılacaktı. Toplam 610 milyon €'ya mal olan bu projenin 460 milyon €'su AB fonlarından karşılanmıştır. 2001 yılı itibari ile proje tamamlanmıştır ve halen tam kapasite çalışmaktadır.²⁶⁶

4.3.4.3. Ulaşım ve altyapı

Altyapı çalışmalarına öncelikle otoyol çalışmalarıyla başlanmıştır. Özellikle Yunanistan'ı Balkanlara bağlayan yollara öncelik verilmiş, 300km yol yenilenerek, otoyol haline getirilmiştir.

Altyapı çalışmaları sadece ulaşım ile sınırlı kalmamıştır. Telekomünikasyon alanında büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. I.Planlı Dönemde 280.000 yeni telefon aboneliği sisteme dahil olmuş-ki bu mevcut sistemin %21'ine takabül eder-ve kişi başına düşen telefon sayısı %45.4 artmıştır. Özel telefon şirketlerinin sisteme dahil olması bundaki başlıca etkidir. STAR ve TELEMATICS'in devreye girmesiyle Yunan TELEKOM'u olarak tabir edilen Organization of Hellenic Telecommunications (OTE)'nin tekeli ortadan kalkmıştır. Böylece hem abonelik hem de konuşma ücretleri ucuzlamıştır.²⁶⁷

Ayrıca Sağlık alanında altyapı çalışmalarına büyük önem verilmiş, 2700 yatak kapasiteli 19 yeni hastane inşa edilmiştir. I.Planlı Dönemde yapılan diğer çalışmalar sonucunda hastane ve kişi başına düşen yatak sayısında %21 artış

²⁶⁶http://europa.eu.int/comm/regional_policy/projects/stories/details.cfm?pay=GR&the=7&sto=857&lan=5, info regio, EC, Greece.

²⁶⁷http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/gr/ifs4_fr.htm, info regio, EC, Greece

olmuştur.²⁶⁸ Başarı örneklerimiz, ulaşım ve altyapı konusundaki yatırımları daha iyi görmemizi sağlayacaktır:

Atina Havaalanı yılda 10.5 milyona varan kargo ve 8.5 milyon civarındaki yolcunun aktarma ya da iniş yaptığı bir yerdir. Fakat, kapasitesi bu kadar büyük değildi. 1993 senesinde Yunanistan Ulaştırma Bakanlığı modern Yunanistan'ın kurucularından Eleftherios Venizelos'un adını verdiği ek havaalanı projesini AB'ye sundu. Projede, mevcut havaalanının içinde büyük bir pist daha inşa edilmesi, içine 36 hangar yapılması ve 5 liman konteynırın alınması yer alıyordu. AB Komisyonu toplam maliyeti 97.5 milyon € tutan ve 45 milyon €'sunu kendi fonlarından karşılaması önerilen projeyi kabul etti. Yapımı 1999 senesinde tamamlanan Venizelos Havaalanı sayesinde özellikle deniz yoluyla getirilen kargoların havaalanına getirilmesi kolaylaşmış, yolcuların bekleme süresi kısalmış ve Atina, Avrupa'nın en güzel havaalanlarından birine sahip olmuş oldu.

AB Yapısal Fonları eğer birden çok bölgenin kalkınmasına etki ediyorsa, birden çok projeyi kapsayan "entegre proje" olarak adlandırılır. "Via Egetia Entegre Projesi" de bunlardan biridir. İlkçağlarda Kuzey Yunanistan'da Romalıların yaptığı, Adriatik ile İstanbul'u birbirine bağlayan Via Egetia yolu, Yunanistan Hükümeti'nin toplam 14 projeyi bir araya getirerek oluşturduğu bir büyük ulaşım ve altyapı projesidir. Yapımına I.Planlı Dönemde başlanan ve II.Planlı Dönemin sonu olan 2006'da bitmesi planlanan proje; 680km uzunluğundadır. Proje Türkiye sınırındaki Kipi'den başlar ve Arnavutluk sınırındaki Igoumenitsa'da son bulur. Proje dahilinde, 50 anayol, 350 tali yol, 1650 köprü, 76 tünel yapılması planlanmaktadır. Bu kadar çok tünel ve köprünün olması yüzey şekillerinden kaynaklanmaktadır. Her bir belediye kendi bölgesinde yapılan inşaata hem maddi hem de ekipmanı yoluyla yardımda bulunmaktadır. Toplam 1.194 milyar €'ya mal olması beklenen entegre projenin 774 milyon €'luk kısmı AB fonlarından karşılanmaktadır. Projenin tamamlanması ile Yunanistan'ın kuzeyinde herhangi bir ulaşım sorunu kalmayacak, 350 köy ve beldenin yol sorun

²⁶⁸ ibid

çözömlenecek, seyahat süresi kısılacak, hem ekonomik hem de sektörel iyileşmeler sağlanacaktır.²⁶⁹

4.3.4.4. Enerji ve çevre

Yapısal Fonların etkilerinin en açık şekilde göröldüğü alan Enerji ve Çevre alanlarıdır. Bu konulardaki yatırımların oranı 1994-1999 döneminde %1.5'tan %6.6'ya çıkmıştır. Bu alanlardaki ekonomik büyüme %0.9 iken bahsedilen dönemde %6'ya yükselmiştir. Bu alanlarda 180.000 kişiye iş imkanı yaratılmış, işsizlik oranının bu alanlarda düşmesi sağlanmıştır.

Projelerde ise ağırlık, doğal çevreyi koruyacak, kirlilik yaratmayacak, insan sağlığını tehdit etmeyecek enerji türlerine verilmiştir. Doğalgaz kullanımı teşvik edilmiş, çeşitli anlaşmalarla yaygınlaştırılmıştır. Erozyon ve orman yangınları için kampanyalar düzenlenmiş, çevre ile ilgili projeler desteklenmiştir.²⁷⁰ Aşağıdaki enerji projeleri "doğalgaz programı" çerçevesinde Yunan Hükümeti tarafından hayata geçirilen başarılı projelerdir:

Bütün yakıtlar içinde en temizi olan Doğalgaz, Yunan Hükümeti tarafından özellikle 1994-1999 döneminde üzerinde en çok durulan konulardan biri olmuştur. "Doğalgaz programı" adı verilen hem evlerde hem de işyerlerinde doğalgazı yaygınlaştırmayı hedefleyen program sonucunda, AB'ne çeşitli projeler sunulmuştur. Buradaki amaçlardan biri de diğer ölkelerle ortak projeler geliştirip, Rusya'ya Doğalgaz konusundaki bağımlılığı ortadan kaldırmaktır. Öncelikle Bulgaristan'la doğalgaz anlaşması yapan Yunan hükümeti, bu sayede Bulgar sınırından Selanik'e kadar 512km boru hattı döşeyecekti. Oradan da Attica'ya 125km ve Volos'a da 75km hattı uzatarak, yerleşim birimlerine doğalgazı ulaştıracaktı. Toplam 648 milyon € tutan projenin ilk ayağının yani 512km'lik kısmın 503 milyon€'sünü AB karşılayacaktı; yan hatlar için öngörölen 298 milyon €'luk tutarın da 201 milyon €'su AB'nin fonları tarafından ödenecekti.

²⁶⁹ http://europa.eu.int/comm/regional_policy/projects/stories/details.cfm?pay=GR&the=1&sto=815&lan=5, inforegio, EC, Greece

²⁷⁰ http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/gr/ifs2_fr.htm, inforegio, EC, Greece

Sonunda proje 2002 yılında tamamlandı. Azalan hava kirliliği ve artan doğalgaz kullanımının yanı sıra 3.000 geçici ve 200 sürekli istihdam yaratıldı.²⁷¹

Yunan Hükümetinin tek hedefi evlerde doğalgaz kullanımını arttırmak değildi. İşyerlerinin doğalgaz kullanımına geçerek sabit maliyetlerini düşürmesini, rekabet güçlerini arttırması isteniyordu. Bu amaçla birçok proje hazırlandı. Bunlardan biri de Komotini Doğalgaz projesidir. Komotini organize sanayi bölgesinde yer alan irili ufaklı 476 firma için bir doğalgaz boru hattı döşenmesi öngörüldü. Toplam 160km uzunluğunda olacak ve bütün firmaları kapsayacak proje için 248 milyon € maliyet hesaplandı. AB komisyonu da bunun 149 milyon €'sünü karşıladı. Temmuz 2002'de tamamlanan proje sayesinde şehrin sadece 10km dışında yer alan ve hava kirliliği yaratan firmaların yerini, doğalgaz kullanan, girdi fiyatları düştüğü için üretimi artmış ve içerisindeki doğalgaz dağıtım şebekelerinde 140 kişiye iş sağlayan bir entegre tesis aldı. Ayrıca inşaat aşamasında da 410 kişi iş imkanı buldu.²⁷²

Başarı hikayelerimizden anlaşıldığı üzere Yunan Hükümeti kendi oluşturduğu programını Avrupa Birliği'nin Yapısal Fonlarını kullanarak gerçeğe dönüştürmüştür. Doğalgaz programı kapsamında yapılan projelerin %65'inin finansmanı AB fonları ile karşılanmıştır. Bunda, I.Planlı Dönemde yapılan yaklaşık 10 milyar ECU'luk hibenin etkisi büyüktür.²⁷³

4.3.5. Yunanistan'da Yapısal Fon Uygulamalarının Sonuçları

Yunanistan 1970'li yıllarda ekonomik ve sosyal sorunları açısından Türkiye'ye benzer bir ülke konumunda iken bugün AB'nin 23 yıllık üyesi olarak AB'nin bütün ekonomik, sosyal ve siyasal kararlarında etkili bir ülke konumuna gelmiştir. Demokratikleşme alanındaki AB normlarına uyum göstermeyi başararak, AB'ye üyelik fırsatını 1981 yılında yakalayan Yunanistan'ın bugünkü ekonomik gücüne ulaşmasında, AB üyeliğinin ve AB mali yardımlarının çok büyük katkısı olmuştur. Bugün Yunanistan, Avrupa Para Birliği (EMU)'ya üye

²⁷¹http://europa.eu.int/comm/regional_policy/projects/stories/details.cfm?pay=GR&the=11&sto=838&lan=5,info regio,EC,Greece

²⁷²http://europa.eu.int/comm/regional_policy/projects/stories/details.cfm?pay=GR&the=12&sto=838&lan=5,info regio,EC,Greece

²⁷³ European Commission, *Third Report on Economic and Social Cohesion*, February 2004.

olmuş, yani 12 üye ülke ile birlikte ortak para birimi olan EURO(€)'yu kullanan, ekonomik alandaki yapısal sorunlarını çözmüş, bölgeleri arasındaki gelir farklılığı en az olan ve jeopolitik konumu gereği AB'nin Balkanlar, Karadeniz ve Doğu Avrupa siyasetinde etkin rol oynayan bir ülke konumundadır.²⁷⁴

Yunanistan'ın halen AB ülkelerinin gerisinde olduğu konularda bulunmaktadır. Örneğin, ulaşım, çevre ve kentleşme alanlarında yeterli gelişmeyi gösterememiş, işsizlik sorununu –özellikle kadınların- çözememiş, tarım ve bilişim alanında yeni teknolojileri tesis edememiş ve uluslararası rekabete KOBİ'lerini hazırlayamamıştır.²⁷⁵ Yine de Yunanistan'ın makroekonomik dengesi son yıllarda gelişme göstermiştir. 2001 yılı itibari ile GSMH ortalaması AB ortalamasının %67.8'ine tekabül etmektedir. I.Planlı Dönemde AB büyüme ortalaması %2.3 iken Yunanistan ortalama %2.8 büyümüş, enflasyon oranı 1996'da %7.9 iken 1999'da %2.1'e gerilemiştir. AB ortalaması ise aynı yıl %1.2 olmuştur. Yine kamu borcu I.planlı dönemde azalmış, işsizlik oranı ise AB ortalamasının altında kalmıştır.²⁷⁶ Her yıl yaklaşık 550.000 kaçak göçmenin Yunanistan'a girmesi ve oradan AB ülkelerine dağılması da Yunanistan ve AB'de işsizlik sorununu arttıran önemli bir nedendir.

Maastricht antlaşması ile Tek Pazar oluşmuş ve ekonomik faaliyetler, ölçek ekonomilerinin ve maliyet indirimlerinin en iyi şekilde gerçekleşeceği sınırlı bölgelerde yoğunlaşma özgürlüğüne kavuşmuştur. Bu durum, Topluluğun geri kalmış bölgelerini olumsuz yönde etkileyeceği öngörülmüştür. Bunu önlemek içinde AB Uyum Fonu'nu kurarak İrlanda; İspanya, Yunanistan ve Portekiz'e ek kaynak yaratmıştır. Yunanistan I.Planlı Dönem için bu fondan 2.244.455 milyar drahmi yani 9.161 milyar ECU, II.Planlı Dönem içinse 5.100 milyar drahmi yani 17.736 milyar ECU aktarılması planlanmıştır.²⁷⁷

²⁷⁴ European Commission, **Summary of the Community Support Framework Greece 2000-2006**, 2000.

²⁷⁵ ibid

²⁷⁶ European Commission, **Greece Structural Funds Objective 1-comunity support framework**, 1999.

²⁷⁷ European Commission, **The Structural Funds and their co-ordination with the Cohesion Fund: Guidelines for programmes in the period of 2000-2006**, Working Paper, Luxembourg, 1999.

Tek Pazarın oluşması ile ekonomisi tarıma dayalı bölgelerin sanayileri henüz gelişmediği için kayıpları büyük olmayacaktır. Ancak, söz konusu bölgeler, orta ve uzun vadede bazı sorunlarla karşılaşabileceklerdir. Tek Pazar bu bölgelere has ürünlerin tüm Topluluğa ulaşmasını sağlamak bakımından yararlı olurken, endüstrilerin çoğunun modernize edilmesi, bunun için de üretimin yeniden yapılandırılmasının yanısıra altyapı imkanlarının iyileştirilmesi ve hizmetler sektörünün geliştirilmesi gerekecektir. Sanayisi gerileyen bölgeler daha dinamik sanayilere doğru yeniden yapılanma hususunda sorunlarla karşılaşacaklardır. Ticarete tüm engellerin kaldırılmasıyla korunan sektörler rekabete açılacaktır. Bu nedenle endüstrilerin modernizasyonunun hızlandırılması gerekecektir. Bu kapsamda yer alan bölgeler, tek pazarın oluşmasından yararlanabilmek için yeterli donanıma, eczacılık, bankacılık, enformasyon teknolojisi gibi tek pazardan en çok etkilenecek sektörlerle de sahip değildirler. Ayrıca, bu bölgelerin söz konusu sektörlerdeki mevcut sanayileri ölçek ekonomilerinin oluşması ile daha gelişmiş bölgelere kayabilecektir. İşte hem Yunanistan gibi Topluluğun fakir ülkelerinin bölgesel kalkınmalarını sağlamak hem de mevcut sanayilerini koruyup güçlendirmek için AB Yapısal Fonları kullanılmıştır.

Yunanistan'ın GSMH'sinin 20 yılda AB ortalamasının %45'inden %68'ine yükselmesinin başlıca nedeni de bu fonlardır.²⁷⁸

Yunanistan'ın Atina ve Selanik gibi merkezdeki bölgelerinin daha ağır ekonomik faaliyet yükü çekmelerinin de belirli sınırı vardır. Avrupa'nın merkezi bölgeleri halihazırda hava kirliliği, trafik sıkışıklığı, konut alanında yetersizliklerle karşı karşıyadırlar. Ayrıca, demir-çelik, tekstil, gemi inşa gibi gerileyen sanayi bölgelerinde daha fazla ekonomik aktivitenin yoğunlaşması rasyonel değildir. Eski ve yetersiz sanayi yapısı, işsizlik, göç sorunu, yatırımları çekmedeki güçlükler bu tip bölgeleri halihazırda zorlamaktadır. Bunların dışında, gelişen yeni teknolojiler ile birlikte, özellikle haberleşme

²⁷⁸ C.WEISE, **What future for EU Regional policy**, European Integration, Regional Policy and Growth Ed. By B.FUNCK and L.PIZZATI, The World Bank, Washington D.C., 2003.

sektöründeki gelişmelerle çevre bölgelerdeki işletmeler de merkez bölgelerdeki işletmeler kadar rekabet edebilir özellikler kazanmaktadır.²⁷⁹

Böylece Yunanistan'ın tüm bölgeleri AB ortalamasının %75'inin altında olsa da kendi arasında dört bölgeye ayrılmıştır. Bölge A, AB ortalamasına en yakın bölgelerdir. Bu bölgeler arasında Atina ve Selanik gibi metropoller yer almaktadır. Bölge B'de ise Girit ve Rodos gibi başlıca gelir kaynağı turizm olan bölgeler bulunmaktadır. Bölge C ise genellikle KOBİ'lerin yer aldığı ve en çok bölgenin bulunduğu bölge sınıfıdır. Bölge D'de ise genellikle sınır boyları ve Trakya'yı içine alan bölgelerdir. Yapısal fonlarda öncelik Bölge D'den Bölge A'ya doğru gitmektedir. Harita 10'da da görüleceği üzere aynı bölge üzerinde farklı sınıflandırmalar da olabilir. Örneğin, Girit bölgesinde hem B hem de C sınıfı kapsamında olan yöreler vardır. Bu sınıflar AB komisyonu ve Yunan Hükümeti tarafından beraberce belirlenmiştir.²⁸⁰

Yunanistan'ın başlıca amacı Yapısal Fon kullanımına devam ederek GSMH artışını hızlandırarak, %75 hedefini yakalamaktır. Bunun içinde Yunan Hükümeti hedef olarak III.Planlı Dönemin²⁸¹ sonu olan 2012 yılını belirlemiştir.²⁸²

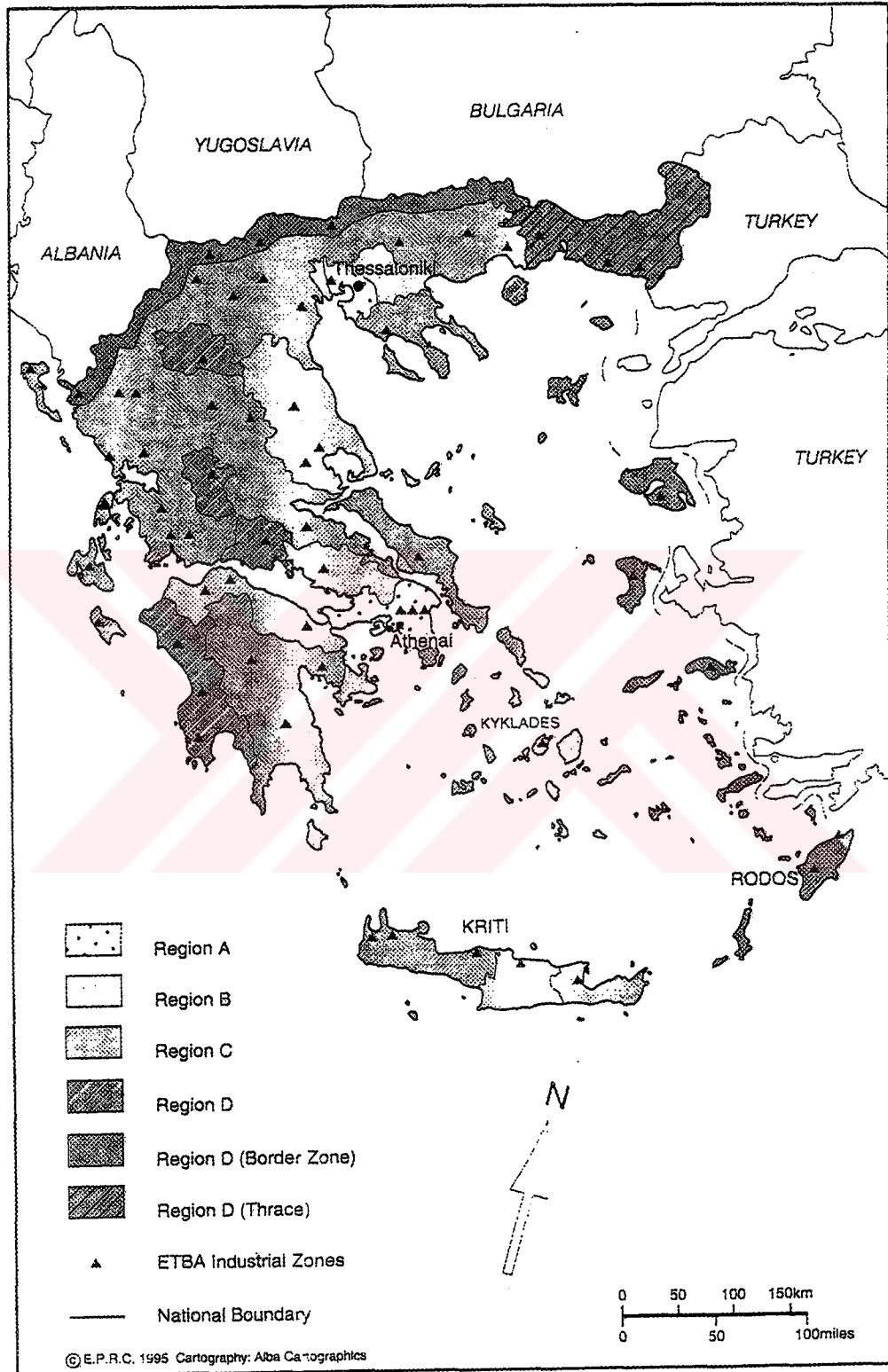
Sayfa 139'daki haritada Hedef 1 kapsamındaki bölgelerin AB ve Yunan Hükümeti tarafından belirlenen Yapısal Fon kullanımındaki öncelik haritası verilmiştir:

²⁷⁹ ESRI(Economic Social Research Institute), **The Single Market Review:Aggregate and Regional Impact-The cases of Greece,Spain, Ireland and Portugal**,London:Kogan Page in association with the Commission of the European Communities.

²⁸⁰ European Commission, **Community Support Framework-Annual Report**,1999.

²⁸¹ Yapısal Fonların III.planlı dönemi 25 üye ülkeyi kapsayacak ve 2007-2012 yılları arasında uygulanacaktır.

²⁸² European Commission, **Second Progress Report on Economic and Social Cohesion**, January 2003.

Harita 4.10. Yunanistan'ın yapısal fon öncelik haritası (2000-2006)²⁸³

²⁸³ EPRC, *European Regional Incentives*, University of Strathclyde, 1999, s. 257.

BEŞİNCİ BÖLÜM

OLASI AB ÜYELİK PERSPEKTİFİNDE TÜRKİYE ve YAPISAL FONLAR

5.1. AB BÖLGESEL POLİTİKASININ TÜRKİYE AÇISINDAN ÖNEMİ

Avrupa Birliği ile Türkiye arasındaki ilişkiler AET'nun 1958 yılında kurulmasından başlayarak çok uzun bir geçmişe sahiptir. 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe giren Ankara Antlaşması ile hukuki bir çerçeve kazanan ilişkiler, 1980 yılındaki askeri rejimin de etkisiyle duraklama ve hatta donma noktasına gelmiş, 1987'den itibaren de yeniden canlanmaya başlamıştır. 14 Nisan 1987'de AET'na tam üyelik başvurusunda bulunulmuş ancak 1989'da alınan komisyon cevabından sonra ağırlık Gümrük Birliği'ne verilmiştir. 6 Mart 1995 tarihli ve 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi Kararı'yla 31.12.1995 tarihinde başlayan Gümrük Birliği, Topluluk ile Türkiye arasındaki ilişkileri farklı bir boyuta taşımıştır.²⁸⁴

Özellikle Sovyetler Birliğinin dağılması ve Doğu Bloku ülkelerinin AB'ne aday ülkeler konumuna gelmesinden sonra, Topluluğun genişleme stratejisinin değişmesi ve bazı adaylık kriterlerinin geliştirilmesi (Kopenhag Kriterleri), bir dönem Türkiye'nin aday ülke konumunu bile tartışılır hale getirmiştir. Ancak, 1999 yılı sonunda gerçekleştirilen Helsinki Zirvesi'nden sonra Türkiye'nin adaylığı teyit edilmiş ve Topluluk ile ilişkiler belli bir raya oturmuştur. Türkiye ile üyelik müzakereleri başlamamış olmakla birlikte, taahhüt edilen düzenlemelerin yapılması durumunda Türkiye için Topluluğa üyelik oldukça yakınlaşmıştır.

Türkiye gerek nüfusu, ekonomisinin hacmi ve gerekse sosyo-kültürel yapısı ile AB'ne aday ülkeler arasında oldukça dikkat çeken bir ülkedir. AB'nin Bölgesel Politikası açısından bakıldığında da, gerek diğer ülkelerle olan gelişme farklılığı, gerekse bölgeleri arasındaki gelişme farklılıkları, Türkiye'yi aday ülke

²⁸⁴ Türkiye Kalkınma Bankası, Avrupa Birliği'nin Kalkınma Politikası ve Bu Politikanın Aday Ülke Olarak Türkiye Açısından Anlam ve Önemi, GA/02-5-14, Araştırma Müdürlüğü, Eylül 2002, Ankara.

olarak Topluluk genelinde dikkatle izlenen ve bir anlamda da çekinilen ülke konumuna getirmektedir.

AB ile Türkiye arasında bölgesel dengesizlikler bakımından ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Aşağıda bu dengesizlikleri gösteren bazı istatistiki veriler yer almaktadır:²⁸⁵

- Avrupa Birliği, mevcut 15 üyesi ile 2000 yılı itibariyle yaklaşık 392 milyon nüfusu bünyesinde bulundurmaktadır. Türkiye, yaklaşık olarak 67 milyon nüfusu ile, Almanya dışında tüm AB üyesi ülkelerden daha fazla nüfusa sahiptir. AB'ne üye tüm ülkelerde nüfus artış hızı binde 1 ile 6 arasında değişirken, Türkiye'nin nüfus artış hızı 1980-1998 yılları dikkate alındığında %2 olarak gerçekleşmiştir.

- 1998 yılı itibariyle 419 milyar Dolar olarak hesaplanan GSMH büyüklüğü ile dünyanın ilk 25 ülkesi arasında bulunan Türkiye, kişi başına GSMH sıralamasında 200 dünya ülkesi arasında 79.sırada bulunmaktadır. Oysa kişi başına GSMH, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin çoğunda 20.000 Doların üzerindedir. Türkiye'nin büyüme performansı son yirmi yılda dünya ortalamasının üzerinde olmakla birlikte, yıllara göre istikrarlı bir büyüme söz konusu değildir.

- Avrupa Birliği'ne üye ülkelerden oldukça farklı olarak Türkiye'de tarımsal üretimin GSYİH içindeki payı yüzde 18'ler düzeyindedir. Oysa AB üyesi pek çok ülkede bu oran yüzde 3 ve altında bulunmaktadır. Türkiye'de hala toplam işgücü içerisinde kadınların yüzde 65'i, erkeklerin ise yüzde 30'u tarım sektöründe çalışmaktadır. AB üyesi ülkelerde ise bu oran ortalama %5'ler düzeyindedir. Sanayi üretiminin GSYİH içindeki payı ise Türkiye'de genellikle AB üyesi ülkelerin hemen hepsinden düşüktür (%25).

- Enflasyonun en temel nedenlerinden birisi olarak kabul edilen bütçe açığının GSYİH'ya oranı 1998 yılında ülkemizde yüzde 8.4 olarak gerçekleşmiştir. AB'de ise Maastricht kriterlerine göre bu oran %3'tür.

- Toplam devlet borçlarının GSYİH'ya oranı Türkiye'de 1998 yılında yüzde 68 olarak gerçekleşmiştir. Bu oran, Maastricht kriterlerine göre %60'ın altında olmalıdır.

²⁸⁵ C.C. AKTAN, Türkiye Avrupa Birliği'nin Neresinde, EGİAD,2001,s. 59-90.

- Türkiye, Almanya'dan sonra aktif işgücü en fazla olan ülkedir. (1998 yılı itibariyle 30 milyon kişi). Özellikle genç nüfus oranı Türkiye'de oldukça yüksektir. AB üyesi ülkelerde ortalama işsizlik oranı %10 dolayındadır. Türkiye'de işsizlik oranının ise yüzde 7 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Ancak gerçek rakamların bunun çok üzerinde olduğu bilinmektedir.
- İsviçre'de faaliyet gösteren Dünya Ekonomik Forumu adlı kuruluşun yayınladığı bir araştırmaya göre, 1999 yılında Türkiye rekabet gücü açısından 59 ülke arasında 44. sırada bulunmaktadır. AB üyesi ülkelerin çoğu ise bu çalışmaya göre ilk sıralarda yer almaktadırlar. Uluslararası Yönetim Geliştirme Enstitüsünün 2000 yılı için yaptığı bir çalışmaya göre de rekabet gücü açısından Türkiye 47 ülke arasında 42. sırada bulunmaktadır.
- Bilgi çağı temel göstergeleri yönünden de AB üyesi ülkelerle Türkiye arasında büyük farklılıklar bulunmaktadır. AB üyesi ülkelerde her 1000 kişiden ortalama 229'u kişisel bilgisayara sahipken, Türkiye'de bu sayı 1998 yılı itibariyle 28'dir. Yine AB üyesi ülkelerde her 10.000 kişiden 158'i internet erişim olanağına sahipken Türkiye'de bu sayı 8'dir. Türkiye'de Ar-Ge çalışmalarının oranı binde 45 iken AB üyesi ülkelerde %2 düzeyindedir.
- Birleşmiş Milletler Kalkınma Kurumu (UNDP) tarafından her yıl hazırlanan insani Gelişme Raporu'na göre -refah, eğitim ve sağlık standartlarına göre hazırlanmakta-, AB üyesi ülkeler insani gelişme yönünden yapılan sıralamada ilk 30 ülke arasında yer almaktadırlar. 2000 yılı raporuna göre ise Türkiye 174 ülke arasında 86. sırada yer almaktadır.
- Ortalama yaşam beklentisi (AB'de 78 yıl, Türkiye'de 69 yıl), okuma yazma oranı, okula kayıt oranı, bebek ölüm oranı, canlı doğumda anne ölüm oranı gibi "sosyal kalkınma" göstergeleri açısından da Türkiye AB ülkelerinin oldukça gerisinde bulunmaktadır.

Yukarıdaki verilerden de anlaşılacağı gibi Türkiye, gerek ekonomik gerekse sosyal veriler açısından AB üyesi ülkelere oldukça farklıdır. Türkiye, kendi coğrafi bölgeleri incelendiğinde de kendi içinde büyük gelişme farklılıkları

taşımaktadır. Aşağıda, AB'ne göre Türkiye'deki durumun ciddiyetini ve uyum konusunda alması gereken mesafeyi gösteren bazı veriler yer almaktadır:²⁸⁶

- Nüfusun üçte ikisi batıda yaşamakta ve milli gelirin %82'sini üretmektedir. Burada kişi başı GSYİH ülke ortalamasının %23'ünün üzerinde ve AB ortalamasının %41'i seviyesindedir. Doğuda yaşayanların ise kişi başına GSYİH'sı ülke ortalamasının %53'üdür.
- İstanbul, İzmit, Ankara, Ege Bölgesi ve Güney sahil şeridinde kişi başına GSYİH ülke ortalamasının %50'sinin üzerindedir. Bu değer AB ortalamasının %50'sine tekabül etmektedir.
- Orta Anadolu ve Karadeniz bölgesinde kişi başına GSYİH ülke ortalamasının %50-100'ü aralığında olup AB ortalamasının %20-33'ü civarındadır.
- Geri kalan Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerindeki kişi başına GSYİH ise ülke ortalamasının %20-50'si aralığında olup AB ortalamasının %7-16'sı düzeyindedir. Bu durum bölgesel dengesizlik bakımından tüm aday ülkelerden daha kötü bir tablo ortaya koymaktadır.
- Okuryazar olmayanların oranı %18'dir. Kadınlarda bu oran %24'tür. Çocuk işçiliği yaygındır ve 6-14 yaş arasındaki 1 milyon çocuk çalışmaktadır. Bunun ise üçte biri 12 yaşın altındadır.
- Türkiye'de 1970'li yıllardan bu yana bir Bölgesel Politika uygulaması bulunmakla birlikte, işletmelerin desteklenmesine dayalı bu politika önemli sonuçlar vermemiştir.
- Bu amaçla ayrılan kaynak da çok düşük seviyelerdedir. Nitekim, 1997 yılında kişi başına kamu yatırımları 194 Euro olmuştur. Bunun %40'ı geri kalmış bölgelere yöneliktir.
- Sosyal harcamalar GSYİH'nin %7'sidir. Avrupalı OECD ülkeleri ortalaması %25'tir. Bu da geniş toplum kesimlerinin yeterli güvenceden yoksun olduğunu göstermektedir.

²⁸⁶ DPT, İller ve Bölgeler İtibariyle Çeşitli Göstergeler, Şubat 1999.

- İstihdamın yaklaşık %50'si kayıt dışıdır. Kayıtlı istihdamın %35'i toplu pazarlık yapabilmektedir. İşe almada ve işyerlerinde kadın erkek ayrımcılığı vardır.
- Sağlık sistemi maliyetlidir ve etkin çalışmamaktadır.
- Eğitim harcamaları GSYİH'nin %2,1'i seviyesindedir. Bu değer OECD ortalamasının %20'sinin biraz üzerindedir.

5.2. ÜYELİK DURUMUNDA TÜRKİYE ve YAPISAL FONLAR

Yukarıda özetlenmeye çalışılan göstergeler ışığında, AB'ne tam üye olması durumunda Türkiye'nin, Bölgesel Kalkınma Politikası kapsamındaki AB Fonlarından oldukça önemli düzeylerde yararlanabileceğini söylemek mümkündür. Avrupa Birliği Bütçesinin en önemli gider kalemlerini ATYGF-Garanti Bölümü²⁸⁷ ile Yapısal Fonlar (ABKF, ASF, ATYGF-Yönverme Bölümü ve Uyum Fonu) oluşturmaktadır. Türkiye, AB'ne tam üye olması durumunda, Topluluk bütçesine katkıda bulunacağı gibi, Topluluk Bütçesi'nin yüzde 50'sini oluşturan ATYGF-Garanti Bölümüyle yüzde 32'sini oluşturan Yapısal Fonlardan diğer üye ülkeler gibi yararlanabilecektir.²⁸⁸ ATYGF-Garanti Bölümüne, tam olarak bölgesel özellik göstermediği için tezimizde yer vermediğimiz için, burada Türkiye'nin sadece Yapısal Fonlardan yararlanma olanağı üzerinde durulmuştur.

5.2.1. Yapısal Fonlar

Türkiye, Avrupa Birliği'ne tam üye olması durumunda, Avrupa Birliği'nin üye ülkeler ve onların bölgeleri arasında gelişmişlik farklılıklarını ortadan kaldırmaya, hayat standartlarını yükseltmeye ve ülke ekonomileri arasında daha sıkı işbirliği meydana getirmeye yönelik oluşturduğu Yapısal Fonlar'dan diğer ülkeler gibi yararlanabilecektir. Ancak Türkiye'nin bu Fonların hangilerinden ve ne miktarda yararlanabileceğini tespit edebilmek için, Türkiye'nin Topluluk

²⁸⁷ AB Bütçesi'nin en büyük gider kalemini oluşturan ATYGF-GB, AB ortak piyasa düzenine tabi tarım ürünlerinin iç piyasa düzenlemelerine yönelik çeşitli müdahaleler için ve iç-dış fiyatlar arasındaki farkın giderilerek Topluluk ürünlerinin dünya pazarlarına ihracatını sağlamaya yönelik mali destek sağlamaktadır.

²⁸⁸ R.ŞAHİN, *Avrupa Birliği Bütçesi-Fonları ve Türkiye'nin Tam Üyeliği*, DPT,1998, s.96-115

tarafından belirlenen ve Yapısal Fon harcamalarına baz teşkil eden kriterler kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

Kriter 1, son üç yılın GSYİH ortalaması, Topluluk ortalamasının % 75'inden daha düşük olan az gelişmiş bölgeleri kapsamaktadır.1997 yılında AB'nin ortalama GSYİH'sı kişi başına 15.917 ECU olarak gerçekleşmiş olup bu rakamın yüzde 75'i 10.938 ECU'dür. Türkiye'nin tam üye olması durumunda AB ortalama kişi başına GSYİH'sı 14.022 ECU, bu rakamın yüzde 75'i ise 10.517 ECU olacaktır. Sonuç olarak tam üyelik halinde, Türkiye'nin tamamı Kriter 1 kapsamındaki Yapısal Fonlardan yararlanabilecektir.²⁸⁹

AB'nin Kriter 1 kapsamındaki bölgelerinde halen 97 milyon insan yaşarken Türkiye'nin tam üyeliği halinde bu sayı 165 milyona ulaşacak, bu durum Yapısal Fonlardan halen yararlanmakta olan Topluluğun nispeten az gelişmiş ülkelerinin yararlandıkları mali desteklerin azalmasına neden olabilecektir. Zaten, 2000-2006 dönemi için son üç yılın ortalamalarına bakıldığından ve Türkiye üye olsaydı bütün bölgeleri %75'in altında kalacağından, bütün Türkiye Kriter 1 kapsamında değerlendirilecekti. Ayrıca, Tam Üye olması durumunda Türkiye, yukarıda belirtilen Kriter 1 kapsamında Yapısal Fonlardan yararlanabileceği gibi, Topluluk tarafından üye ülkelerle işbirliği halinde geliştirilen Topluluk İniyatifi kapsamındaki harcamalardan da yararlanabilecektir.²⁹⁰

5.2.1.1. Avrupa tarımsal yönverme ve garanti fonu- Yönverme bölümü

Ortak Tarım Poitikası'na yönelik olarak tarımdaki yapısal sorunları çözme amacına dönük yatırımları finanse etme hedefi taşıyan ATYGF Yönverme Bölümü'nün harcamaları 1999 yılı itibariyle 4 milyar ECU'ye ulaşmıştır. Fon kaynaklarından en büyük payı Fransa (1982-96 yılları arasında yüzde 17,6), İspanya (aynı dönemde yüzde 16,1) ve Almanya (yüzde 14,1) almıştır. Fondan

²⁸⁹ T.İNCE, **Avrupa Birliği'nin Temel İlke ve Politikaları**, ATAUM Ders Notları, 2001.

²⁹⁰ Topluluk inisiyatifleri 2000-2006 dönemi için 4'e düşürülmüştür. Bunlar, INTERREG, URBAN, LEADER ve EQUAL'dır. Bu dört girişim, 2000-2006 döneminde toplam Yapısal Fonların %5.35'ini alacaktır. (1994-1999 döneminde bu girişimlere %9 tahsis edilmişti). Bu miktarın yarısı Interreg için ayrılmıştır.

yararlanan diğer ülkeler de dikkate alındığında, Fon kaynaklarından en fazla yararlanan ülkelerin tarımla uğraşan Akdeniz ülkeleri olduğu görülmektedir.²⁹¹

Türkiye, bir Akdeniz ülkesi olması, diğer Akdeniz ülkeleriyle benzer tarım ürünleri üretmesi ve tarımsal yapısının dönüşüme ve modernizasyona ihtiyaç duyması gibi özellikleri ile Fon kaynaklarından diğer ülkelere göre daha fazla yararlanma olanağına sahiptir. Tarımsal potansiyel taşımakla birlikte, tarımsal yapıdaki bozuklukların giderilmesi gereği Fon kaynaklarından yararlanma olanağını artırmaktadır. Tam üye olması durumunda, Türkiye'nin halen ATYGF-YB harcamalarından en fazla payı olan İspanyanın yerini alacağı ve her yıl 1 milyar EURO'dan daha fazla kaynak sağlayacağı tahmin edilmektedir.²⁹²

5.2.1.2. Avrupa bölgesel kalkınma fonu

Topluluk genelindeki temel bölgesel dengesizliklerin giderilmesine yardımcı olmak amacıyla oluşturulan ABKF'den en fazla yararlanan ülkeler, Topluluğun az gelişmiş üyeleri olan İspanya, Yunanistan, Portekiz ve İrlanda olmuştur. 1985-1996 yılları arasında İspanya 15.334 milyon ECU ile Fon kaynaklarını en çok kullanan ülke olmuştur. Topluluğa 1981 yılında tam üye olan Yunanistan ile 1985 yılında tam üye olan Portekiz ise katıldıkları tarihten itibaren ABKF kaynaklarından en fazla yararlanan diğer ülkeler olmuşlardır.²⁹³

Türkiye de, Topluluğa tam üye olması halinde, ABKF Fonlarından en fazla yararlanan ülkeler arasında yer alması beklenmektedir. Topluluğun tüm üye ülkelerinden daha az gelişmiş bir ülke olması, ayrıca Fonun kullanılmasında esas alınan kriterlerin hemen hemen tamamına uyması ve Topluluk tarafından belirlenen alt ve üst limitler açısından daha avantajlı bulunması açılarından Türkiye Fon kaynaklarının kullanımında ilk sırada yer alabilecek bir ülkedir. Ekonomik ve sosyal göstergeler açısından Türkiye'ye en benzer ülke olan İspanya'ya tanınan alt ve üst limitlerin yaklaşık olarak Türkiye'ye de uygulanacağı tahmin edilmektedir. Türkiye'nin tam üyeliği, diğer ülkelerin limitlerini de

²⁹¹ F. BAYRAKTAR, Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Türkiye Tarafından Kaydedilen Gelişmeler ve Avrupa Birliği ile Mali İlişkiler, Türkiye Kalkınma Bankası, 2001.

²⁹² ibid

²⁹³ Avrupa Komisyonu, Yapısal Fonların Reformu(2000-2006)-Karşılaştırmalı Analiz, Haziran 1999.

değiştireceğinden, mevcut kriterler kapsamında Türkiye'nin ABKF bütçesinden her yıl ortalama 2.300 milyon EURO yararlanabileceği sonucu ortaya çıkmaktadır.²⁹⁴

5.2.1.3. Avrupa sosyal fonu

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu kuran Roma Antlaşması ile kurulan mali araçlardan biri olan ASF'nun amacı, Topluluk içinde istihdamı kolaylaştırmak ve işçilerin coğrafi ve mesleki hareketliliğini artırmak yoluyla nihai olarak yaşam standartlarının yükselmesini sağlamaktır. Faaliyet alanının büyük ölçüde doğrudan ve dolaylı olarak istihdama ve istihdam yaratıcı faaliyetlere yoğunlaştıran Avrupa Sosyal Fonun'dan, doğal olarak istihdam sorunları olan ülkeler daha fazla yararlanabilmektedir. ASF kaynaklarından son yıllarda en fazla yararlanan ülkeler İspanya ve İngiltere olmuştur. Sovyetler Birliği'nin dağılması ve Doğu Almanya ile birleşmesinden sonra Almanya da Fondan en çok yararlanan ülkelerden biri haline gelmiştir.²⁹⁵

Sahip olduğu nüfus büyüklüğü, işsiz genç ve kadınların sayısı dikkate alındığında Türkiye, tam üye olması durumunda Fondan en fazla yararlanan ülkeler arasında yer alacaktır. Türkiye'nin Topluluk normlarına uygun iyi projeler geliştirebilmesi durumunda en az İspanya, İngiltere ve Almanya düzeyinde, 750 milyon EURO dolayında ASF'ndan yararlanabileceği tahmin edilmektedir.

5.2.1.4. Uyum fonu

Maastricht Antlaşması'nda alınan bir karara bağlı olarak, Topluluğun en fakir ülkelerinin hızla kalkınmasını sağlamak ve ülkeler arasındaki gelişmişlik farklarını azaltmak amacıyla kurulan Uyum Fonu, satın alma gücü paritesine göre kişi başına GSYİH'sı Topluluk ortalamasının yüzde 90'ından daha düşük olan ülkeleri bazı koşulların gerçekleşmesi doğrultusunda mali açıdan desteklemektedir. Fondan yararlanabilecek ülkeler olarak İspanya (yüzde 52-58), Yunanistan (yüzde 16-20), Portekiz (yüzde 16-20) ve İrlanda (yüzde 7-10) belirlenmiş, Fondan

²⁹⁴ R.ŞAHİN, *Avrupa Birliği Bütçesi-Fonları ve Türkiye'nin Tam Üyeliği*, DPT,1998,s.96-115.

²⁹⁵ ibid

yararlanmanın en önemli koşulunun da kamu açıklarının küçülmesi olduğu açıklanmıştır.²⁹⁶

Uyum Fonu, kamu-özel sektör ayrımı yapmadan, çevre ve ulaşım altyapı projelerine, toplam kamu harcamalarının yüzde 80-85'ine kadar mali destek sağlamaktadır. Uyum Fonu'ndan en büyük payı İspanya almıştır. Kapsamda bulunan tüm ülkelerde Uyum Fonu aracılığıyla çevre ve ulaştırma alt yapılarında oldukça büyük gelişmeler sağlanmış, bu alanlarda çok fazla kişiye iş olanağı yaratılmıştır.

Satınalma gücü paritesi ile kişi başına GSYİH'sı ile Topluluk ortalamasının yüzde 90'ından oldukça düşük bir düzeyde bulunan Türkiye, Topluluğa tam üye olması durumunda Uyum Fonu'nda mutlaka yararlanacak bir ülke olacaktır. Türkiye'nin Topluluğa katılımı ile Topluluk GSYİH ortalamasının da düşeceği dikkate alındığında, İspanya'nın Fon kaynaklarından yararlanan ülkeler arasından çıkabileceği, Türkiye'nin İspanya'nın yerini alabileceği tahmin edilmektedir. İspanya'nın Fondan yararlanan ülkeler arasında kalması durumunda bile, Türkiye'nin Uyum Fonu'ndan yılda ortalama olarak 1.5 milyar EURO dolayında yararlanabileceği tahmin edilmektedir.²⁹⁷

5.3. TÜRKİYE-AB BÖLGESEL POLİTİKASINA UYUM ÇALIŞMALARI

Türkiye'nin bölgesel politika uyumu konusunda kısa ve orta vadede atması gereken adımlar AB Komisyonu'nca hazırlanarak Mart 2001'de AB Konseyi tarafından onaylanan Katılım Ortaklığı Belgesi'nde aşağıdaki gibi yer almaktadır:²⁹⁸

Kısa vadede;

- Topluluk kurallarıyla uyumlu bir bölgesel sınıflandırma sistemi kurulması,

²⁹⁶ Türkiye Kalkınma Bankası, Avrupa Birliği'nin Kalkınma Politikası ve Bu Politikanın Aday Ülke Olarak Türkiye Açısından Anlam ve Önemi, GA/02-5-14, Araştırma Müdürlüğü, Eylül 2002, Ankara.

²⁹⁷ ibid.

²⁹⁸ AB Konseyi'nin onayladığı Türkiye için Katılım Ortaklığı Belgesi, 2000.

- Etkin bir bölgesel politika oluşturulmasına yönelik bir strateji kabul edilmesi,

- Planlama sürecinde proje seçimine yönelik bölgesel politika kriterlerinin getirilmesi.

Orta vadede;

- Bölgesel farklılıkların giderilmesine yönelik olarak ekonomik ve sosyal dayanışma alanında çok yıllık bütçe prosedürü ve izleme değerlendirilmesine ilişkin yapıların oluşturulmasını içeren bir ulusal politika geliştirilmesidir.

Bilindiği gibi AB Komisyonu her yıl aday ülkelerle ilgili gelişmeleri değerlendirdiği "İlerleme Raporları" hazırlamaktadır. Türkiye'ye yönelik 2000 yılı İlerleme Raporu'nda Komisyon'un bölgesel politikaya yönelik tespit ve değerlendirmeleri aşağıda yer almaktadır.²⁹⁹

- Türkiye'de bir bölgesel politika olmakla beraber yapısal politikaların uygulanmasına dönük hazırlıklara başlanmamıştır.

- Türkiye yapısal politikaların uygulanmasında önemli rol oynayan NUTS2 seviyesindeki sınıflandırma sistemine ilişkin bir öneri sunulmalıdır.

- Yasal çerçeve olarak Türkiye, Kalkınmada Öncelikli Yörelere işletmelerin teşvik edilmesine dayalı bir sistem uygulamaktadır. Bu sistem Türkiye'nin alanının yarısını ve nüfusunun 1/3ünü kapsamaktadır. Bugüne kadar sağlanan gelişmelerden, bu uygulamanın önemli sonuçlar doğurmadığını söylemek mümkündür.

- Az gelişmiş yörelere yapılan harcama önemsizdir. 1997'de 33,4 milyon Euro yatırım harcaması yapılmıştır. Bunun da 12,7'si GAP bölgesine yönelik olup, en az gelişmiş bölgeler ise kalanın yarısını almıştır.

- DPT Doğu Karadeniz, Doğu Anadolu, Yeşilirmak Havzası ve Marmara projelerini hazırlamaya başlamış ancak bu projelerden hiçbiri uygulama aşamasına gelmemiştir.

- Bölgesel planlamanın yürütülmesi ve eşgüdümü DPT'de olmakla beraber, kamu yatırımlarından da sorumlu olan DPT, yetkilerini bölgesel politika amaçlı kullanmamaktadır. GAP Projesi haricinde bölgesel politika Ankara'dan

²⁹⁹ AB Komisyonu'nun Türkiye'ye Yönelik Olarak Hazırladığı İlerleme Raporları,2000.

yönetilmektedir. DPT'nin taşra ofisleri olmadığı gibi yerel yetkililerin de bölgesel politika tespiti ve uygulaması sürecine katılımı söz konusu değildir. Bu kapsamda Türkiye bölgesel politikanın uygulanması amacıyla idari yapısını güçlendirmelidir. Bu süreç, DPT veya başka bir sorumlu kuruluş vasıtasıyla veya DPT'nin yerel ofislerinin kurulmasıyla güçlendirilebilecektir.

- Halihazırda bölgesel istatistikler INTERREG düzeyinde toplanabilmektedir. NUTS2 sınıflandırmasına göre düzenleme yapılmalıdır.

- Türkiye'nin ciddi bölgesel sorunları olmasına rağmen bu sorunları doğrudan hedef alan politikası, etkin bir bölgesel kalkınma idaresi yoktur. Bölgesel politikanın AB standartlarına uygun modernizasyonu ve uygulanmasına öncelik verilmelidir ve bu politikalar doğrudan geri kalmış bölge sorunlarına yönelmelidir. Bu durum, geri kalmış bölgelere önemli kaynak ayrılmasını gerektirecektir. Bu sayede insan kaynaklarına yatırım, altyapı eksikliklerinin giderilmesi, özel yatırım için uygun ortamın yaratılması ve yaşam koşullarının önemli ölçüde iyileştirilmesine katkıda bulunulacaktır.

- Türkiye'nin kendini katılıma hazırlaması için ihtiyaçlarına uygun bölgesel ve sosyal politikalar geliştirebilmesi ekonomik ve sosyal dayanışmayı güçlendiren AB programlarına katılabilmesine de yol açacaktır.

AB'nin söz konusu tespit ve değerlendirmelerinin ışığında Türkiye'nin ivedilikle ve ciddi adımlar atması gerektiği açıktır. AB'nin Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB) ve resmi raporlarındaki beklentilerinin bu çerçevede Türkiye bakımından katılıma hazırlık açısından kriter oluşturması nedeniyle bu kriterlerin karşılanmaması halinde üyelik sürecinin uzaması söz konusu olacaktır. Türkiye'den beklenen elbette kısa bir sürede bölgesel dengesizlikleri ortadan kaldırarak refah toplumu seviyesine ulaşmış bir ülke olarak AB'ye katılması değildir. Öncelikli olarak yapılması gereken bölgesel sorunların ve dengesizliklerin çözümüne yönelik ciddi politik yaklaşımların sergilenmesi ve etkin denetlenen bir yapı içerisinde bölgesel kalkınma projelerinin hayata geçirilmesidir.³⁰⁰

³⁰⁰ İKV, AB'nin Bölgesel Politikası ve Türkiye'nin Uyumunu, İstanbul, Kasım 2001.

Türkiye Mart 2001'de kabul ettiği AB müktesebatının üstlenilmesine ilişkin Ulusal Programı'nda, bölgesel politikalar konusunda, bölgesel dengesizlikler, idari yapı ve bölgesel kalkınma deney ve projeleri konularında büyük ölçüde ayrıntılı olarak sunulan tespit ve değerlendirmeler çerçevesinde sorumlu kuruluşlar ile, uyum yapılacak Türk mevzuatına ilişkin bilgiler vermiş ve gerek mevzuat uyumu gerek politika uygulamaları hakkında kısa vadede atacağı adımları aşağıdaki gibi belirlemiştir.³⁰¹

- Sorumlu Kuruluş: Türkiye'de Bölgesel gelişmeden sorumlu ana kurum Devlet Planlama Teşkilatıdır. Aşağıdaki bakanlıklar ve kurumlar da bölgesel projelerin tahsisatı, uygulanması, idaresi ve izlenmesiyle ilgili faaliyetlerde bulunmaktadır:

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Devlet İstatistik Enstitüsü, İller Bankası, DSİ Genel Müdürlüğü, Karayolları Genel Müdürlüğü, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, GAP İdaresi Başkanlığı, Kalkınma Bankası, Halkbank, KOS-GEB.

- Türk mevzuatında yapılması gereken değişiklik ve yenilikler: Katılım öncesi dönemde Türk mevzuatında herhangi bir değişiklik yapılmasına gerek duyulmamaktadır. Ancak Avrupa Birliği kriterlerine göre hedef bölgeler ve NUTS tanımlamaları yapılacaktır.

- Gerekli kurumsal değişiklikler: Beş Yıllık Kalkınma Planında belirtildiği üzere, 2005 yılına kadar, ihtiyaç duyulan illerde Devlet Planlama Teşkilatının idari bölge birimleri kurulacaktır.

- Yeni düzenlemelerin uygulanması için gereken ek personel ve eğitim ihtiyacı:

Devlet Planlama Teşkilatının her bir bölge birimi için, elemana ihtiyacı olacaktır. Bölge birimlerinin kurulmasına öncelik verilecektir. Bu durumda başlangıçta nitelikli elemana, bölge birim binalarına ve yeterli teçhizata ihtiyaç duyulacaktır. Ancak öncelikli olarak Devlet Planlama Teşkilatında ve diğer kamu kurum ve

³⁰¹ T.C. Ulusal Programı, 24 Mart tarih ve 24352 Mükerrer Sayılı T.C. Resmi Gazetesi, 2001.

kuruluşlarında bölgesel politika konusunda çalışan personelin, AB Bölgesel Politikası konusunda eğitimi gerekecektir.

Ayrıca Ulusal Programda, katılım öncesi dönemde bölgesel politika açısından Türk mevzuatında herhangi bir değişiklik yapılmasına gerek duyulmadığı, ancak katılım ortaklığında yer alan hedefler doğrultusunda, kısa vadede AB kriterlerine göre hedef/kriter bölgeler ve NUTs'ların tanımlanacağı ifade edilmiştir. Orta vadede ise, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planında yer aldığı gibi 2005 yılına kadar, ihtiyaç duyulan illerde DPT'nin idari bölge birimlerinin kurulacağı ve bölgesel amaçlı devlet yardımı uygulamalarının AB kriterlerine uyumlu hale getirileceği, bölgesel ve yerel potansiyellerin bölgesel kalkınmaya kanalize edilmesi için gerekli projelerin hazırlanacağı ifade edilmiştir.

2002 İlerleme Raporunun yayınına kadar geçen sürede, 28/8/2002 tarihli ve 2002/4720 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla, AB kriterlerine göre NUTs tanımlamaları yapılmıştır. Buna göre, bölgesel istatistiklerin toplanması, geliştirilmesi, bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin yapılması, bölgesel politikaların çerçevesinin belirlenmesi ve Avrupa Birliği Bölgesel İstatistik Sistemine uygun karşılaştırılabilir veri tabanı oluşturulması amacıyla ülke çapında İstatistiki Bölge Sınıflandırması tanımlanmıştır. Sınıflandırmada, iller, 'Düzey 3' olarak tanımlanmış, ekonomik, sosyal ve coğrafi yönden benzerlik gösteren komşu iller bölgesel kalkınma planları ve nüfus büyükleri de dikkate alınarak 'Düzey 1' ve 'Düzey 2' olarak gruplandırılmıştır.³⁰² Düzey 1, 81; Düzey 2, 26 ve Düzey 1 ise 12 adettir.³⁰³

³⁰² DPT, **İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması**,2003.

³⁰³ Bu kararın yayımı tarihinden sonra kurulacak iller, yeni bir düzenleme yapıncaya kadar, daha önce dahil oldukları İstatistiki Bölge birimi içinde değerlendirilecektir.

Tablo 5.1. İstatistiki bölge birimleri sınıflandırması

Düzyey 1	Düzyey 2	Düzyey 3
İstanbul	İstanbul	İstanbul
Batı Marmara	Tekirdağ	Tekirdağ Edirne Kırklareli
	Balıkesir	Balıkesir Çanakkale
Ege	İzmir	İzmir
	Aydın	Aydın Denizli Muğla
	Manisa	Manisa Afyon Kütahya Uşak
Doğu Marmara	Bursa	Bursa Eskişehir Bilecik
	Kocaeli	Kocaeli Sakarya Düzce Bolu Yalova
Batı Anadolu	Ankara	Ankara
	Konya	Konya Karaman
Akdeniz	Antalya	Antalya Isparta Burdur
	Adana	Adana Mersin
	Hatay	Hatay Kahramanmaraş Osmaniye

Düzyey 1	Düzyey 2	Düzyey 3
Orta Anadolu	Kırıkkale	Kırıkkale Aksaray Niğde Nevşehir Kırşehir

	Kayseri	Kayseri Sivas Yozgat
Batı Karadeniz	Zonguldak	Zonguldak Karabük Bartın
	Kastamonu	Kastamonu Çankırı Sinop
	Samsun	Samsun Tokat Çorum Amasya
Doğu Karadeniz	Trabzon	Trabzon Ordu Giresun Rize Artvin Gümüşhane
Kuzeydoğu Anadolu	Erzurum	Erzurum Erzincan Bayburt
	Ağrı	Ağrı Kars Iğdır Ardahan
Ortadoğu Anadolu	Malatya	Malatya Elazığ Bingöl Tunceli
	Van	Van Muş Bitlis Hakkari
Güneydoğu Anadolu	Gaziantep	Gaziantep Adıyaman Kilis
	Şanlıurfa	Şanlıurfa Mardin
	Mardin	Mardin Batman Şırnak Siirt

İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması haritaları Düzey 1,2,3 için sayfa 152, 153, 154'te yer almaktadır.(<http://www.die.gov.tr/cbs/cbs2.htm>),Coğrafi Referanslı Türkiye İstatistiki Bölge Birimleri Çalışması, Devlet İstatistik Enstitüsü

İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması, AB Yapısal fonlarının tahsisi, takibi ve uygulanması bakımından son derece önemlidir. Çünkü, AB Komisyonu yardımları yaparken, o bölgenin hangi ülkede ve hangi düzeyde olduğuna göre fon kullandırmaktadır.

Yapısal Fonların, asıl hedef olan bölgelerarası gelişmişlik farklarını azaltma, geri kalmış bölgelerin kalkınmasını sağlama açısından etkisi ise önemli sayılacak boyutta olmuştur. Tablo 5.2.'de yer alan rakamlar, 1986 ile 1998 yılları arasında, en yoksul bölgelerde kişi başına düşen milli gelirin, Topluluk ortalamasının %52'sinden, %61'ine yükseldiğini göstermektedir.

Tablo 5.2. Birlik İçindeki En Yoksul 25 Bölgede Kişi Başına Düşen Milli Gelir
(Satın alma gücüne göre, AB 15=100)

Bölgeler	1986	1988	Bölgeler	1996	1998
Guyane (Fransa)	37	49.4	Guadeloupe (Fransa)	40	52.4
Guadeloupe (Fransa)	37	37	İpeiros (Yunanistan)	44	41.8
Alenteio (Portekiz)	37	57.9	La Réunion (Fransa)	46	50
Açores (Portekiz)	40	40.8	Guyane (Fransa)	48	53.4
Madeira (Portekiz)	40	39.9	Açores (Portekiz)	50	52
La Réunion (Fransa)	40	43	Voreio Aigaio (Yunanistan)	52	60.8
Centro (Portekiz)	42	46.3	Martinique (Fransa)	54	59.8
Voreio Aigaio (Yunanistan)	44	44.5	Madeira (Portekiz)	54	57.5
Extremadura (İspanya)	44	49.8	Extremadura (İspanya)	55	50.2
Algarve (Portekiz)	44	61.4	Dessau (Almanya)	55	64.2
İpeiros (Yunanistan)	47	43.5	Andalucia (İspanya)	57	57.9
Martinique (Fransa)	49	51	Dykiti Elada (Yunanistan)	58	52.6
Dykiti Elada (Yunanistan)	49	48.2	Magdeburg (Almanya)	58	
Norte (Portekiz)	51	51.4	Peleponnisos (Yunanistan)	58	52.7
İonia Nisai (Yunanistan)	52	54.6	Calabria (İtalya)	59	60.7
Andalucia (İspanya)	53	55.9	Alentejo (Portekiz)	60	
Castilla-La-Mancha (İspanya)	54	61.1	Centro (Portekiz)	61	-
Galicia (İspanya)	55	57.9	Anatoliki Makedonia Thraki (Yunanistan)	61	-
Thesessalia (Yunanistan)	55	53.8	Thüringen (Almanya)	61	-
Anatoliki Makedonia Thraki (Yunanistan)	56	52.2	Mecklenburg-Vorpommen (Almanya)	61	-
Kriti (Yunanistan)	57	57.3	Dytiki Makedonia (Yunanistan)	62	59.9
Dykiti Makedonia (Yunanistan)	58	62.6	İonia Nisai (Yunanistan)	62	55.7
Kentriki Makedonia (Yunanistan)	58	58.3	Norte (Portekiz)	62	65
Calabria (İtalya)	59	56.5	Thessalia (Yunanistan)	63	-
Peloponnisos (Yunanistan)	61	58	Galicia (Yunanistan)	63	64.2
Ortalama	52	55.1	Ortalama	59	61

Kaynak: European Commission, Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation and development of Regions in the European Union, Brussels; European Commission Regional Policy, What is being achieved, (europa.eu.int), 1999.

Bununla birlikte, yaklaşık olarak aynı dönem içinde, Birliğin en zengin bölgelerinin milli gelir rakamlarına bakıldığında, en yoksul bölgelerle en zengin bölgeler arasındaki farkın büyük olduğu ve bölgesel politikanın, önümüzdeki yıllarda da, ya da AB Komisyonu'nun bir dokümanında ifade edildiği gibi "önemli sayılabilecek bir zaman diliminde" Birlik politikaları arasında önemli bir yere sahip olacağı açıktır.³⁰⁴ Tablo 5.3.'de yer alan, birliğin en zengin 25 bölgesinde 1986 ile 1996 yıllarına ait milli gelir rakamları bunu işaret etmektedir.

Tablo 5.3. Birlik İçindeki Zengin 25 Bölgede Kişi Başına Düşen Milli Gelir
(Satın alma gücüne göre, AB 15=100)

<i>Bölgeler</i>	<i>1986</i>	<i>Sıra</i>	<i>Bölgeler</i>	<i>1996</i>	<i>Sıra</i>
Hamburg (Almanya)	185	1	Hamburg (Almanya)	192	1
Reg. Bruxelles-Cap./Brussels Hfdst. Gew. (Belçika)	163	2	Reg. Bruxelles-Cap./Brussels Hfdst. Gew. (Belçika)	173	2
Ile de France (Fransa)	162	3	Darmstadt (Almanya)	171	3
Darmstadt (Almanya)	152	4	Luxembourg (Grand-Duché) (Lüksemburg)	169	4
Wien (Avusturya)	148	5	Wien (Avusturya)	167	5
Londra Metropolitan (B. Krallık)	148	6	Ile de France (Fransa)	160	6
Bremen (Almanya)	144	7	Oberbavarn (Almanya)	156	7
Stuttgart (Almanya)	143	8	Bremen (Almanya)	149	8
Oberbavarn (Almanya)	141	9	Londra Metropolitan (B. Krallık)	140	9
Luxembourg (Grand-Duché) (Lüksemburg)	137	10	Antwerpen (Belçika)	137	10
Stockholm (İsveç)	133	11	Stuttgart (Almanya)	135	11
Ahvenanmaa/Aland (Finlandiya)	132	12	Groningen (Hollanda)	134	12
Lombardia (İtalya)	132	13	Emilia-Romagna (İtalya)	133	13
Uusimaa (Finlandiya)	129	14	Lombardia (İtalya)	132	14
Valle d' Aosta (İtalya)	129	15	Valle d' Aosta (İtalya)	131	15
Berlin (Almanya)	128	16	Uusimaa (Finlandiya)	129	16
Emilia-Romagna (İtalya)	125	17	Trentiono-Alto Adige	128	17
Mittelfranken (Almanya)	124	18	Grampian (B. Krallık)	126	18
Antwerpen (Belçika)	124	19	Friuli-Venezia Giulia	126	19
Kalsruhe (Almanya)	123	20	Kalsruhe (Almanya)	126	20
Düsseldorf (Almanya)	122	21	Veneto (İtalya)	124	21
Grampian (B. Krallık)	122	22	Berkshire, Buckinghamshire, Oxfordshire (B. Krallık)	124	22
Noord-Holland (Hollanda)	117	23	Mittelfranken (Almanya)	123	23
Köln (Almanya)	117	24	Stockholm (İsveç)	123	24
Piemonte (İtalya)	117	25	Salzburg (Almanya)	121	25
<i>Ortalaması</i>	<i>138</i>		<i>Ortalama</i>	<i>143</i>	

Kaynak: European Commission, 'Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation and Development of Regions in the European Union, Brussels, 1999.

³⁰⁴ European Commission Regional Policy, **What is being achieved**, (http://europa.eu.int/comm/regional_policy/intro/regions10_en.htm).

5.4. TÜRKİYE'NİN AB BÖLGESEL POLİTİKASINA UYUMUNDA SON DURUM

Komisyon'un, 2002 Türkiye İlerleme Raporu, bölgesel politikanın AB yapısal politikaları ile uyumlu bir biçimde uygulanmasına yönelik 'sınırlı gelişme' kaydedildiği saptamasını yapmaktadır. Rapor, bölge sınıflandırmasına ilişkin olarak, NUTs sınıflandırma kriterlerine göre Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen İstatistik Bölge Sınıflandırması'nın, Türk Bölgesel İstatistiklerinin Avrupa'nın diğer bölgelerindeki istatistiklerle karşılaştırılması yönünde olumlu bir adım olduğu belirtilmektedir. Ancak, ilgili müktesebatın (genel olarak Yapısal Fon yardımlarının uygulanmasıyla ilgili birlik düzenlemeleri) uygulanmasını kolaylaştıracak yasal çerçevenin kabulü konusunda bir gelişme olmadığı, bölgelerarası farklılıkların giderilmesi için sosyo-ekonomik uyumu güçlendirecek daha kapsamlı ve uzun dönemli strateji oluşturulması gerektiği, bölgesel politikaların güçlendirilmesi, geri kalmış bölgelerde altyapı farklılıkların azaltılabilmesi için devlet yatırımlarının önemli ölçüde artırılması, bu sayede daha olumlu yaşam şartları sağlanması gerektiği, özel yatırımların artırılması ve insan kaynaklarının gelişimine ivme kazandırılması gerektiği, bölgesel gelişimin yönetimi için idari yapının, bakanlıklar arası koordinasyonu geliştirerek ve planlamanın her aşamasında hem merkezi hem de bölgesel düzeyde katılımı sağlayarak, güçlendirilmesi gerektiği ifade edilmektedir³⁰⁵ Rapor, Katılım Ortaklığı Belgesi'nin gözden geçirilmesini de öngörmekteydi. 26 Mart 2003 tarihinde AB Konseyi, Türkiye ile ilişkilerdeki gelişmeleri değerlendirerek, Ankara'dan beklentilerini yansıttığı güncellenmiş Katılım Ortaklığı Belgesi'ni onayladı ve kamuoyuna açıkladı. Belgede, Bölgesel Politika ile ilgili olarak kısa vadede, bölgelerarası farklılıkların azaltılmasına yönelik ekonomik ve sosyal uyum için ulusal politikanın geliştirilmesine başlanması ve NUTs 2 düzeyindeki bölgesel gelişme planlarının oluşturulması, Topluluk müktesebatının uygulanmasını sağlayacak yasal çerçevenin uyarlanması, bölgelerdeki kamu yatırımlarının önceliklerini belirleyen bütçe prosedürlerinin oluşturulması, bölgesel kalkınmanın yönetimi için idari yapının güçlendirilmesi; uzun vadede de

³⁰⁵ Commission of the European Communities, 2002 Regular Report on Turkey's Progress Towards Accession, SEC (2002) 1412, Brussels, s.109-110.

NUTS 2 düzeyinde bölgesel birimlerin kurulması ve bölgesel gelişme planlarının uygulanmasıdır.³⁰⁶

Türkiye, güncelleştirilmiş Katılım Ortaklığı Belgesi'ne göre Ulusal Programı güncelleştirerek, 24.07.2003 tarih ve 25178 sayılı Resmi Gazetede yayınladı. Programa göre, kısa vadede, DPT Müsteşarlığı bünyesinde sürdürülen Ön Ulusal Kalkınma Planı ve Bölgesel Kalkınma Stratejisi hazırlanması çalışmaları tamamlanacaktır; İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması Düzey 2'lerde bölgesel kalkınma planlarının hazırlanmasına başlanacaktır; Yerel yönetimler reformuna dair kanun hazırlığı tamamlanacaktır; Bölgesel politika ve yapısal araçların koordinasyonuna ilişkin AB mevzuatına uyumun sağlanması ve söz konusu mevzuatın uygulanması için gerekli yapılanmanın ortaya konması amacıyla, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği koordinasyonunda, ilgili tüm kurumların yer alacağı çalışma grubu oluşturulacaktır; Kalkınma Planı ve Yıllık Programlarda öngörülen ilke ve politikalarla uyumlu olarak bölgesel gelişmeyi hızlandırmak: kaynakların yerinden ve etkin kullanımını sağlamak, AB programlarını uygulamak için, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ile kamu kesimi arasında işbirliğini geliştirmek ve bu çerçevede iller arası koordinasyonu sağlamak üzere, İstatistiki Bölge Birimleri Düzey 2'de Bölge Kalkınma Ajanslarının kurulmasına yönelik Kanun Tasarısı Taslağı hazırlama çalışmaları tamamlanacaktır. Orta vadede ise, İstatistiki Bölge Birimleri Düzey 2'lerde bölgesel kalkınma planları uygulanacaktır.³⁰⁷

Türkiye, AB ile bütünleşme doğrultusunda meydana gelen hızlı yapısal değişimlerin etkisiyle bölgesel gelişme stratejilerini yeniden belirleme ihtiyacı duymaktadır. Ulusal Kalkınma Planlarının, bölgesel programların ve projelerin AB perspektifi ve normlarında hazırlanması ile birlikte Türkiye sonuna doğru gelmekte olduğu AB ile müzakere sürecine biraz daha yaklaşacaktır.³⁰⁸

³⁰⁶ Commission of the European Communities, **Communication from the Council: Strengthening the Accession Strategy for Turkey Proposal for a Council Decision**, Brussels, 2003.

³⁰⁷ Ulusal Program 2003 , **AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı** (www.abgs.gov.tr/up2003/up.htm)

³⁰⁸ S.Y.KOÇAK ve M.KÖSECİK, **AB Bölgesel Politikası ve Yapısal Fonlar**, Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu Bildirisi, 10-12 Eylül 2003, Denizli.

SONUÇ

Günümüzde uluslararası ekonomik bütünleşmelerin en canlı ve başarılı örneği, 1957 yılında Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulmasıyla başlayan ve coğrafi genişleme yanında hukuki bir çerçeve içinde kapsamı genişleyerek devam eden, ekonomik bütünleşmeyi de aşmış siyasi bütünleşmeye doğru giden Avrupa Birliği'dir. Altı kurucu üye ile başlayan Avrupa Birliği süreci, bugün yirmibeş üye ülke ve üye olmayı bekleyen üç aday ülke ile ekonomik, kültürel, sosyal, siyasi pek çok konuda standartlar oluşturabilen, ortak hareket edebilen, dünya ölçeğinde ağırlığı olan ve sürekli olarak genişleme ve derinleşme hareketi içinde bulunan bir bütünleşme ile devam etmektedir.

Gerek coğrafi olarak genişleme, gerekse giderek kapsamı genişleyen entegrasyon hedefi, özellikle de Tek Pazar ve Parasal Birlik, üye ülkeler arasındaki gelişme farklılıklarının azaltılması zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Tüm ekonomik ve siyasi bütünleşmelerin temelinde olduğu gibi tüm üye ülkelerin refah düzeyini yükseltme amacı da dikkate alınarak, 1975 yılından başlayarak Bölgesel Kalkınma Politikası, Avrupa Topluluğu'nun ortak politikaları arasına girmiştir. Temel amaç olan Topluluk ülkeleri ve bölgeleri arasındaki sosyo-ekonomik gelişmişlik farklılıklarının giderilmesi amacı aynı kalmak üzere, zaman içinde bu konuda değişik hukuki düzenlemeler ve mali araçlar geliştirilmiştir. Başlangıçtan bu yana oldukça başarılı olduğu gözlenen AB Bölgesel Politikası, bu gün hala özellikle de Yapısal Fonlar aracılığıyla ciddi düzeylerde uygulanmaktadır. Çalışmamızın birinci amacımız "*Yapısal Fonların Bölgesel Kalkınma sürecinde birlik içindeki yerini ve önemini ortaya koymak*" olduğu için öncelikle birinci bölümde, Avrupa Topluluğu'nda bölgesel politika geliştirme gereğinin ortaya çıkma nedenleri üstünde durulmuş, Bölgesel Ekonomik Farklılıkların nedenleri ve bu farklılıkların giderilmesi için yapılan çalışmalar değerlendirilmiştir.

AB Bölgesel Politikasının amacı, gerekli rehber ve ilkeleri geliştirerek, üye devletler tarafından oluşturulan bölgesel politikaların, Topluluk rekabet ve devlet yardımları kurallarıyla uyumlu ve koordinasyon içinde olmasını, Topluluğun muhtelif politika ve mali araçlarına, ihtiyacı olan bölgeleri göz

önünde bulunduran bölgesel bir boyut vererek işbirliğini sağlamak ve mevcut bölgesel farklılıkların azaltılması ve bölgeler arası dengesizliklerin daha da artmasının önlenmektir. Bu amaçla, Yapısal Fonlar aracılığıyla sorunlu bölgelere kaynak aktarılmaktadır.

AB Ekonomik entegrasyonunun özü, Pazar mekanizması etkilerinden Topluluk ölçeğinde en iyi şekilde yararlanılmasıdır. Ortak pazarın kurulmasından önce ekonomik faaliyetler ulusal kapsamda gelişmiştir; belli ekonomik etkinlikler, gümrük engelleriyle uluslararası rekabetten korunduğu belli bölgelerde toplanmıştır. Sınırların açılmasıyla, gerek Topluluk ve gerekse yabancı kökenli firmalar, ekonomik faaliyetleri için doğal olarak altyapısı en çok gelişmiş ve nitelikli insan gücünün bulunabileceği bölgeleri tercih etmişlerdir. Bu durumda, ekonomik faaliyetlerin belli bölgelerde yoğunlaşması yerine, olabildiğince muhtelif bölgelere yönlendirilebilmesi ve bölgesel gelişmişlik farklılıklarının artmasına engel olunması amacıyla ulusal ve AB düzeyinde düzenlemeler geliştirme zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bölgesel farklılıklar, Topluluk düzeyinde ulusal düzeydeki farklılıklardan daha fazladır. Örneğin, en zengin ve en fakir bölgeler arasındaki kişi başına milli gelir farklılığı dört kata kadar çıkmaktadır. Ayrıca, bölgesel gelişmişlik dengesizliği yaşayan ülkelerin kendi gayret ve kaynaklarıyla bu sorunu aşmaları olanaksız görülmekte ve bu amaçla, Topluluk düzeyindeki dengesizliği azaltmak amacıyla, Topluluk ölçeğinde düzenleme yapılması gerekmektedir.

Bölgeler arasındaki gelir ve işsizlik bakımından farklılıkların bölgelerin rekabet gücü ve buna bağlı olarak verimliliklerdeki farklılıklardan kaynaklandığını söylemek de mümkündür. Sorunlu bölgelerde düşük rekabet gücü ve verimlilik, düşük gelir ile düşük düzeyde iş yaratılmasına neden olur. Bölgelerin rekabet gücünü belirleyen faktörler ise çok çeşitlidir ve bölgelere göre değişmektedir. Sermayenin maliyeti, sorunlu bölgelerin rekabet gücünü etkileyen faktörlerin başında gelir. Homojen mali piyasaların bulunduğu İngiltere ve Almanya bir yana bırakılırsa, sermayenin maliyeti bölgeler arasında büyük farklılıklar göstermektedir. Örneğin, İtalya'nın güney bölgelerinde faiz oranları orta ve kuzey bölgelerinden iki puan daha yüksektir. Bu bölgelerde mali

araçlara gereken esneklik kazandırılmamıştır. Orta ve uzun vadeli kredilerin sağlanmasında büyük güçlükler görülmektedir. Bölgeler arasında sermayenin akışına getirilen sınırlamalar ve bürokratik işlemler de sermayenin maliyetini arttırmaktadır.

Endüstriler, tüm sorunlu bölgelerde, ürünlerini ve üretim sürecini yenilemede güçlükler çekmektedirler. Bu alanda yapılacak iyileştirmeler, yeni ürünlerin elde edilmesi ile, var olan üretimin talebe uydurulmasına yardım ederek, firma ve bölgelerin piyasadaki yerini güçlendirir. Sorunlu bölgelerde iş gücünün çok küçük bir bölümü araştırma ve geliştirme faaliyetlerine katıldığı gibi, bu bölgelerin araştırmaya ayırdıkları ödeneklerin GSYİH'ya oranı da Topluluğun diğer bölgelerine göre çok düşüktür. Ayrıca, az gelişmiş bölgelerde araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin belli bölgelerde yoğunlaşmıştır. Bu farklılıkların giderilmesi için az gelişmiş bölgelerin araştırma ve geliştirme faaliyetlerine Topluluğun diğer bölgelerine göre daha fazla ödenek ayrılmalı; bu bölgelere teknoloji transferlerinin yapılmasına yardımcı olunmalıdır.

Bu amaç doğrultusunda çalışmanın ikinci bölümünde Topluluk Bölgesel Politikasının ilişkin hukuki düzenlemeler yer almıştır. AB Bölgesel Politikası, Topluluğun gereksinimleri doğrultusunda bir yapılanma süreci içindedir. Başta Roma Antlaşması olmak üzere Avrupa Topluluğunun sözleşmelerinde Bölgesel Politikaya ilişkin bir madde yok iken Tek Senet ile getirilen değişikliklerle Roma Antlaşmasına 1987 yılında V. Başlık (Ekonomik ve Sosyal Birleşme) adı altında Bölgesel Politika ile ilgili maddeler ilave edilmiştir. 1988'de yürürlüğe konan 'Yapısal Fonlarla İlgili Reformlar' başlığını taşıyan kararlarla Bölgesel Kalkınma Fonu, Avrupa Sosyal Fonu, Tarımsal Yönlendirme ve Garanti fonları arasında koordinasyon sağlanmıştır.

Üçüncü bölümde ise AB Bölgesel Politikasının Araçları yer almaktadır. Çünkü Avrupa Birliği, kuruluşundan itibaren, üye ülkeler arasında ve üye ülkelerin bölgeleri arasında ekonomik ve sosyal gelişmişlik farklarını azaltmaya yönelik olarak tedbirler almaya ve bu amaçla harcamalar yapmaya başlamıştır. Bu tedbirleri almaya, Topluluğu kuran Roma Antlaşması ile Sosyal Fonun kurulmasına karar verilmiştir.

Farklı tarihlerde farklı amaçlarla kurulan ve Yapısal Fonlar olarak adlandırılan bu ve benzeri Fonlar, başlangıçta birbirlerinden bağımsız ve kopuk olarak faaliyetlerini devam ettirmişlerdir. Ancak, bu şekilde çalışan Fonların, istenen sonuca ulaşılmasını zorlaştırdığı gibi, zaman zaman da kaynak israfına neden olduğu ortaya çıkmıştır. Topluluk, ortaya çıkan bu dağınıklığı önlemek üzere, 1989 yılında Yapısal Fon faaliyetlerinin birbirleri ile ilişkilendirilmesini kararlaştırmıştır. Bunun sonucunda, 1994 yılından itibaren Yapısal Fonların tâbi olacağı ana kriterler ortaya konmak suretiyle bu alanda tamamen yeni bir yapı oluşturulmuştur.

Topluluk, Yapısal Fonlar tarafından finanse edilecek ve desteklenecek projelerin tespitinde objektif kurallar ortaya koymuştur. Bu kurallar 1994-1999 yılları arasında uygulanmak üzere, altı ana kriter (hedef) altında toplanmıştır. Hedef 1 az gelişmiş bölgeleri, hedef 2 gerileyen sanayi bölgeleri ve alanları, hedef 3, 4 ve 5a genel anlamda tüm Avrupa Birliği ülkelerini kapsayan ve bölgesel olmayan uyum politikalarının öncelik kriterlerini, hedef 5b kırsal kesimi ve hedef 6 da çok düşük nüfus yoğunluğu olan bölgeleri kapsamaktadır. Ayrıca Topluluk İniyatifleri denilen ve 14 girişimi kapsayan Topluluğun kendi girişimiyle finanse ettiği projeler bu bölümde incelenmiştir. Daha sonra Yapısal Fonların İkinci Planlı Dönemine (2000-2006) ve bu dönemdeki Topluluk Girişimlerine değinilmiştir. Bu dönemde 6 ana hedef 3'e indirilmiştir. Hedef 1 Gelişmişlik Düzeyi Düşük Olan Bölgelerin Kalkındırılması ve Yapısal Uyumu, hedef 2 Yapısal Sorunlar Yaşayan Bölgelerin Ekonomik ve Sosyal Dönüşümünün Desteklenmesi, hedef 3 Eğitim, Mesleki Eğitim ve İstihdam Politika ve Sistemlerinin Modernizasyonu ve Adaptasyonunun Desteklenmesini kapsamaktadır. Bu bölümde 1 Mayıs 2004'te üye olan devletlere üyelik öncesi yapılan yardımlar da yer almaktadır. İlerleyen kısımlarda ise Avrupa Birliği Bölgesel Politikasının esasını oluşturan mali araçlar incelenmektedir. Bu kısımda, AB Bölgesel Politikasının esasını oluşturan mali araçlar ve başta Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ABKF) olmak üzere bu mali araçların kuruluşları ve işleyişleri incelenmiştir. Söz konusu mali araçların diğerleri ise; Avrupa Sosyal Fonu (ASF), Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönerme Fonu'nun (ATGYF) Yönerme Bölümü,

Uyum Fonu ve diğer mali araçlar olarak adlandırılan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT), Avrupa Yatırım Bankası (AYB) ve Yeni Topluluk Aracı incelenmiştir. Böylece, ilk üç bölümle Yapısal Fonların Bölgesel Kalkınma sürecindeki önemi ortaya konmuştur.

Çalışmadaki ikinci amaç “*seçilen ülke örneklerinde (İrlanda, İspanya ve Yunanistan) Yapısal Fonların getirdiği olanakları, fırsatları ve başarılı bölgesel kalkınma örneklerini analiz etmek*” ‘ti. Bu amaca yönelik dördüncü bölümde ise öncelikle İrlanda’ya yer verilmiştir. İrlanda GSMH’deki artışı düşük, işsizlik oranı AB ülkeleri içinde ikinci sırada, bütçe açıkları ise yatırımlarını azaltarak kapatmaya çalışılmakta olan bir ülkeydi. Daha sonraki yıllarda ise özellikle yapısal fon yardımlarının etkisiyle İrlanda ekonomisi Avrupa Birliği içerisinde çeşitli başarılarla imza attı. Bugün ise İrlanda GSMH’sı en hızlı artan, enflasyonunu düşürmüş ayrıca Maastricht kriterleriyle belirlenen amaçlara uyum gösteren bir ülke haline gelmiştir. İrlanda Yapısal Fonları kullandığı başlıca alanlar olan Tarım, Balıkçılık, Turizm ve Yerel Kalkınma, Sanayi ve Hizmet sektörü, Uzak bölgeler ve İnsan kaynaklarına bu bölümde çeşitli başarı öykülerine de yer verilerek değinilmiştir.

İrlanda, 1973'te üyesi olduğu AB'den aldığı fonları özellikle 90'lı yıllarda çok iyi değerlendirerek ekonomik açıdan olağanüstü zenginleşmiştir. Kişi başına düşen geliri bugün için yaklaşık 26 bin dolar olarak tahmin edilmektedir. Son beş yılda da kişi başına düşen gelir oranında AB içinde 9'uncu sıradan 2'inci sıraya yükselmiştir. İrlanda'nın en büyük özelliği AB yardımlarından “aslan payını” alan ülkelerden olmasıdır. AB Yapısal Fonlarından en fazla yararlanan ülke olan İrlanda, üye olduğu tarihten bu yana sadece Ortak Tarım Politikası çerçevesinde 32 milyar Euro yardım aldı. Yine Yapısal Fonlar çerçevesinde, eğitim alanında 5 milyar Euro, uyum fonları kapsamında da 12 milyar Euro değerinde yardımdan faydalandı. İşsizlik oranı % 4.5 civarında olan İrlanda on yıl önce işsizlikle başlattığı mücadelenin meyvelerini toplamaya başlamıştır. AB içinde en az işsizi olan ülkelerin başında gelen İrlanda'nın enflasyon oranı % 2.5 seviyesindedir. Ekonomisi ise 1999 yılında % 9.8, 2000 yılında % 11, 2001'de % 6.8 büyüme

göstermiştir. Bu yıl beklenen büyüme oranı ise % 3.6 dolayındadır. OECD 2004 için % 5 düzeyinde bir büyüme oranı öngörmektedir.

İspanya 1 Ocak 1986 tarihinden itibaren Topluluğun tam üyesi olmuştur.

İspanya AB'nin en gelişmiş ülkelerinden biridir. İspanya'nın GSYİH'si 2003 yılında 1.1 trilyon Euro'dur.

2000-2006 dönemi yani 7 yıl için ayrılan mali yardım miktarı net 50 milyar € olarak planlanmıştır. Bu İspanya'nın 1993-1999 döneminde sağladığı 43 milyar € tutarındaki miktar göz önünde tutulduğu vakit kayda değer bir artışı ifade etmektedir.

Yunanistan, 1 Ocak 1981 tarihinden itibaren Avrupa Topluluğu'nun 10. üyesi olmuştur. 1980'ler boyunca devam eden ve 1990'ların başına kadar etkisini sürdüren makro-ekonomik dengesizlikler ile iç ve dış borcun ülke ekonomisinin büyümesini yavaşlatan etkisi Yunanistan'ı bütün üye devletler içinde en kötü ekonomik performansa sahip ülke konumunda getirmişti. Özellikle, AB fonlarının yardımıyla 1990'ların başından itibaren toparlanma sürecine giren Yunan ekonomisi 1997'den itibaren AB ortalamasının üstüne çıkmış, enflasyon 22 yıl sonra ilk kez 1996 yılında tek haneli rakamlara inmiş ve işsizlik oranı uzun yıllardan sonra ilk kez %10'un altına düşmüştür. 1989-1999 yılları arasında Yunanistan'a gerek uyum fonu gerekse de AB'nin diğer fonları kapsamında yapılan yardımların bu ekonomik gelişmelerdeki etkisi büyüktür. Yunanistan, Yapısal Fonları; İnsan Kaynakları, Tarım, Hayvancılık, Turizm ve Yerel Kalkınma, Altyapı ve ulaşım, Enerji ve çevre alanlarında kullanmıştır. Bunlara ilişkin başarı öykülerine de Yunanistan bölümünde değinilmiştir.

Yunanistan, bugün AB'nin 23 yıllık üyesi olarak AB'nin bütün ekonomik, sosyal ve siyasal kararlarında etkili bir ülke konumuna gelmiştir. Yunanistan'ın bugünkü ekonomik gücüne ulaşmasında, AB üyeliğinin ve AB mali yardımlarının çok büyük katkısı olmuştur. Bugün Yunanistan, Avrupa Para Birliği (EMU)'ya üye olmuş, yani 12 üye ülke ile birlikte ortak para birimi olan EURO(€)'yu kullanan, ekonomik alandaki yapısal sorunlarını çözmüş, bölgeleri arasındaki gelir farklılığı en az olan ve jeopolitik konumu gereği AB'nin Balkanlar, Karadeniz ve Doğu Avrupa siyasetinde etkin rol oynayan bir ülke konumundadır. Yunanistan'ın GSMH'sinin 20 yılda AB ortalamasının %45'inden %68'ine yükselmesinin başlıca nedeni de bu fonlardır. Yunanistan'ın başlıca amacı Yapısal Fon kullanımına devam ederek GSMH artışını hızlandırarak, %75 hedefini yakalamaktır.

Tek Pazarın oluşması ile ekonomisi tarıma dayalı bölgelerin sanayileri henüz gelişmediği için kayıpları büyük olmayacaktır. Ancak, söz konusu bölgeler, orta ve uzun vadede bazı sorunlarla karşılaşabileceklerdir. Tek Pazar bu bölgelere has ürünlerin tüm Topluluğa ulaşmasını sağlamak bakımından yararlı olurken, endüstrilerin çoğunun modernize edilmesi, bunun için de üretimin yeniden yapılandırılmasının yanısıra altyapı imkanlarının iyileştirilmesi ve hizmetler sektörünün geliştirilmesi gerekecektir. Sanayisi gerileyen bölgeler daha dinamik sanayilere doğru yeniden yapılanma hususunda sorunlarla karşılaşacaklardır. Ticarete tüm engellerin kaldırılmasıyla korunan sektörler rekabete açılacaktır. Bu nedenle endüstrilerin modernizasyonunun hızlandırılması gerekecektir. Bu kapsamda yer alan bölgeler, tek pazarın oluşmasından yararlanabilmek için yeterli donanım, eczacılık, bankacılık, enformasyon teknolojisi gibi tek pazardan en çok etkilenecek sektörlerle de sahip değildiler. Ayrıca, bu bölgelerin söz konusu sektörlerdeki mevcut sanayileri ölçek ekonomilerinin oluşması ile daha gelişmiş bölgelere kayabilecektir. İşte hem Yunanistan gibi Topluluğun fakir ülkelerinin bölgesel kalkınmalarını sağlamak hem de mevcut sanayilerini koruyup güçlendirmek için, AB Yapısal Fonları kullanılmıştır.

Ekonomik ve sosyal uyumun artmasında, halkın refahının artmasında Yapısal Fonların etkisi giderek artmaktadır. AB Bölgesel Politikasının etkili bir biçimde uygulanmasıyla beraber ülkelerin bölgesel kalkınma stratejileri de değişmiş ve derinlik kazanmıştır. Programlar dahilinde yapılan yardımlar ve üretilen projeler sayesinde hem mali kaynaklar düzenli bir şekilde sağlanmış hem de kalkınma hedefine ulaşılmıştır. AB ile yapılan sürekli ortak çalışmalar ve toplantılar mali şeffaflık ve hesap verilebilirliği de arttırarak yolsuzlukları engelleme ve projelerin zamanında teslimi konusunda titizlik sağlamıştır. Daha büyük etkiler ise özellikle hedeflere ulaşma konusunda gözlemlenmiştir. Yapısal Fonların yarattığı ortaklık kültürü ise daha fazla katılım, karar alma sürecini takip ve kurumlar arasında dialoğu arttırmıştır.

AB bütçesi kaynaklarının paylaşılması ile ilgili tartışmalar 2006 yılından sonrası için hazırlanacak Mali Planla ilgili olarak devam etmektedir. Yeni aday ülkelerin AB'ye katılımıyla AB GSYİH ortalaması aşağı inecektir. Bu durumda

bugüne kadar Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonundan (ABKF) yararlanma hakkı olan İspanya, Portekiz, Yunanistan gibi ülkeler bölgelerinin çoğunda, kişi başına düşen GSYİH miktarı AB ortalaması karşısında yüzde 75'in üzerine çıkacağından bu fondan yararlanma hakkını kaybedeceklerdir. 12 aday ülkenin AB'ye katılımıyla AB nüfusu yüzde 30 artmakta AB GSYİH miktarı ise sadece yüzde 7 oranında artmaktadır. 15 üyeli AB'de ortalama geliri yüzde 75'in altında kalan bölgelerde yaşayan nüfus 36 milyon iken bu nüfus, üye sayısının 27'ye yükselmesi durumunda 146 milyona çıkmaktadır.

Üçüncü amaç ise *“Türkiye'nin potansiyel üyeliği perspektifinde Yapısal Fonların olası sonuçları ve etkilerine ilişkin sonuçlara varmak”* tır. Son bölümde, Türkiye'nin olası Avrupa Birliği üyeliği perspektifi kapsamında ele alınan Türkiye ve Yapısal Fonlar konusunda mevcut durum değerlendirilmiş, Türkiye'nin Avrupa Birliği Bölgesel Politikasına yönelik attığı adımlar ile bundan sonra yapması gerekenler incelenmiştir.

Türkiye gerek nüfusu, ekonomisinin hacmi ve gerekse sosyal-kültürel yapısı ile AB'ye aday ülkeler arasında oldukça dikkat çeken bir ülkedir. AB'nin Bölgesel Politikası açısından bakıldığında da, gerek diğer ülkelerle olan gelişme farklılığı, gerekse bölgeleri arasındaki gelişme farklılıkları, Türkiye'yi aday ülke olarak Topluluk genelinde dikkatle izlenen ve bir anlamda da çekinilen ülke konumuna getirmektedir.

AB'ye tam üye olması durumunda Türkiye'nin, Bölgesel Kalkınma Politikası kapsamındaki AB Fonlarından oldukça önemli düzeylerde yararlanabileceğini söylemek mümkündür. Avrupa Birliği Bütçesinin en önemli gider kalemlerini ATYGF-Garanti Bölümü ile Yapısal Fonlar (ABKF, ASF, ATYGF-Yönverme Bölümü ve Uyum Fonu) oluşturmaktadır. Türkiye, AB'ye tam üye olması durumunda, Topluluk bütçesine katkıda bulunacağı gibi, Topluluk Bütçesi'nin yüzde 50'sini oluşturan ATYGF-Garanti Bölümüyle yüzde 32'sini oluşturan Yapısal Fonlardan diğer üye ülkeler gibi yararlanabilecektir. Türkiye, Avrupa Birliği'ne tam üye olması durumunda, Avrupa Birliği'nin üye ülkeler ve onların bölgeleri arasında gelişmişlik farklılıklarını ortadan kaldırmaya, hayat standartlarını yükseltmeye ve ülke ekonomileri arasında daha sıkı işbirliği

meydana getirmeye yönelik oluşturduğu Yapısal Fonlardan diğer ülkeler gibi yararlanabilecektir.

AB Bölgesel Kalkınma Politikası, Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun 1957 yılında kurulmasından başlayarak Avrupa Birliği ile değişik boyutlarda ilişki içerisinde bulunan ve 1999 yılında yapılan Helsinki Zirvesi'nden sonra da resmen "aday ülke" statüsüne giren Türkiye için oldukça büyük önem taşımaktadır. Mevcut AB üyesi ülkelerle arasındaki gelişme farklılıkları, bunun yanında kendi bölgesel gelişme farklılıkları dikkate alındığında, Türkiye tam üye olması durumunda Bölgesel Politika kapsamındaki pek çok mali araçtan oldukça yüksek düzeylerde yararlanma olanağına kavuşacaktır.

Avrupa Birliği'nin, özellikle 1987 yılında Avrupa Tek Senedi'nin kabulüyle önem kazanan ve bu yıldan itibaren kapsamı ve etkinliği artan AB Bölgesel Politikası ayrıntılı bir şekilde incelenmişse de, nihai olarak aday ülke olan Türkiye'nin bu politika ile ilgisi ve tam üye olması durumunda bu politika kapsamındaki mali araçlardan yararlanma olanakları değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu değerlendirmede AB'ne üye olmadan önce bizimle benzer koşullara sahip ülkeler seçilerek (İrlanda, İspanya ve Yunanistan) onların AB Bölgesel Politikasına uyum ve uygulama sürecindeki deneyimlerine yer verilmiştir. Her ne kadar tam üye olması durumunda Türkiye'nin de Topluluk Bütçesi'ne katkıda bulunması zorunluluğu ortaya çıkacaksa da (1998-yılı verilerine göre yapılan çalışmaya göre Türkiye'nin Topluluğa yıllık katkısı 3.800 milyon ECU dolayında gerçekleşecektir), Türkiye'nin Topluluk Bütçesi'nden yararlanma düzeyinin bu katkıdan oldukça yüksek olacağı çok açıktır.

Türkiye tam üyelik durumunda Bölgesel Politika Kapsamında, gerek ATYGF-Garanti Bölümü'nden, gerekse Yapısal Fonların tamamından (ATYGF-Yönverme Bölümü, ABKF, ASF ve Uyum Fonu) tüm kriterler kapsamında yararlanabilecektir. Yine 1998 yılları itibariyle yapılan bir hesaplama göre Türkiye'nin her yıl ATYGF-GB'nden 6.400 milyon ECU, Yapısal Fonlardan ise 5.750 milyon ECU (ATYGF-YB'nden 1.200 milyon ECU, ABKF'nden 2.300 milyon ECU, ASF'nden 750 milyon ECU ve Uyum Fonu'dan 1.500 milyon ECU) olmak üzere toplam 12.105 milyon ECU'lük yardım alacağı tahmin edilmektedir.

Bu durumda Türkiye'nin AB Bütçesinden sağlayacağı net katkının yaklaşık olarak 8.300 milyon ECU olması beklenmektedir. Ancak söz konusu kaynaklardan yararlanmak, Türkiye'nin ilgili konularda kabul edilebilir, çok iyi projeler geliştirilebilmesine bağlı bulunmaktadır.

AB Bütçesinden çok önemli düzeyde net katkı sağlayacak bir ülke olması açısından Türkiye tüm üye ülkelerin dikkatini çekmektedir. Türkiye'nin üyeliği Topluluk Bütçesinin dağılımını oldukça farklılaştıracak ve diğer üye ülkelerin mali olanaklarını kısıtlayacaktır. Türkiye'nin Avrupa Birliğine getireceği mali yük 1 Mayıs'ta Birliğe dahil olan 10 üyenin 8'ine bedeldir. Bütün bunlar dikkate alınınca AB'ne üye ülkelerin Türkiye ile ilgili tedirginlikleri daha anlaşılır hale gelmektedir.

Böylelikle çalışmada varılan sonuçlara göre, Birliğe üye olmadan önce Türkiye ile hemen hemen aynı gelişmişlik düzeyine sahip olan İrlanda, İspanya ve Yunanistan'ın Avrupa Bölgesel Kalkınma programına entegre olarak ve bu programın başta Yapısal Fonlar olmak üzere mali araçlarından faydalanarak gelişme düzeylerinin arttığı vurgulanmaya çalışılmış ve Türkiye'nin olası üyeliği perspektifinde Avrupa Birliği Bölgesel Kalkınma politikası ile Türkiye'nin de örnek ülkeler gibi gelişme ve kalkınma yönünde hızla yol alabileceği öngörülebilir.

KAYNAKLAR

- A.COX and J.CHAPMAN, **The European Community External Cooperation Programmes,Policies,Management&Distribution,Overseas** Institute,London,1999.
- A.DAVIDSON and B.SEARY,**Grants from Europe**,6th edition,London:Bedford Square Press,1990.
- A.HANNEQUART(ed.),**Economic and Social Cohesion in Europe**, London:Routledge,1992.
- A.HOZ, **Las relaciones presupuestarias con la Union Europea**,in Economistas,colegio de Madrid, 10 anos con Europa,No:66-67,AnoXII,Madrid 1995,s 66-77.
- A.J.WALSH, **EC Structural Funds and economic development in the Republic of Ireland**, Development Ireland:contemporary issues,Pluto Press,London,s.54-68,1995.
- A.M.WILLIAMS,**European Community:The Contradictions of Integration**,2ed,Oxford,1994
- A.TORRES, **El comercio exterior y la inversion extranjera directa tras la integracion de Espana en la CE(1986-1990)**, in Vinals Jose(ed.),La economia espanola ante el Mercado Unico europeo,Las claves del proceso de integracion,alianza economia,Madrid 1992,s 167.
- AB bölgesel politika ve yapısal fonlar: Türkiye açısından değerlendirme AB Komisyonu'nun Türkiye'ye Yönelik Olarak Hazırladığı İlerleme Raporları**,2000.
- AB Konseyi'nin onayladığı Türkiye için Katılım Ortaklığı Belgesi**,2000.
- A.MATTERA, **Le Marché unique Européen, ses Régles,son Fonctionnement**,2e. Ed., Paris: E.J.A. Jupiter,1990,s. 17.
- A.ESİN, **Avrupa Topluluklarının Bölgesel Kalkınma Politikası 1975-1987**,İKV Yayınları, No:62,ağustos1988.
- A.KESKİN, **Avrupa Birliği'nde Yapısal Fonlar ve Reform Hareketleri(Basılmamış Y.Lisans Tezi)**,Atatürk Üniversitesi,Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum, 1997.
- Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, Gündem 2000 Belgesi**, 2001.

- Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği:**2000 Yılı Genişleme Stratejisi**,2000.
- Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği:**Gündem 2000-Yapısal Fonlar**,1999.
- Avrupa Komisyonu, **Yapısal Fonların Reformu(2000-2006)-Karşılaştırmalı Analiz**, Haziran 1999.
- A. SAYIN DENEVE, **AT Bölgesel Politikaları Üyelere Ne Sağlıyor?**, Ankara: Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Bülteni, Sayı: 107, Yıl:21, 1989, s. 46.
- B. CALLANAN, **Leaders, visions and Networks-Ireland's Shannon story: a case study of local and regional development**, Irish Academic Press, Dublin.
- B. LAFFAN and R. O'DONNELL, **Ireland and the growth of international governance**.In: W.CROTTY and D.E.SCHMITT,Editors. Ireland and the Politics of Change,Longman,London,s 156-176,1998.
- B. İNECİ, **Avrupa Topluluğu'nda ve Türkiye'de Sübvansiyonlar(İSO Yayını-Yayınlanmış Doktora Tezi)**, Marmara Üniversitesi AT Enstitüsü, İstanbul,1993,s.179.
- B.ÇAKMAK, **AT Bölgesel Politikasının Yapı ve İşleyişi-Yapısal Fonlar ve Diğer Mali Araçlar**,Başbakanlık, Ankara, Nisan 1990.
- Bulletin of the European Communities, **Guidelines for Community Regional Policy**, Supplement 2/77, Luxembourg:Office for Official Publications of the European Communities,1977, s. 7.
- Bulletin of the European Communities, **Report on the Regional Problems in the Enlarged Community**, Supplement 8/73, Luxembourg, Office for Official Publications of the European Communities,1973,s.5
- C.A.ANCHUELO,**Las politicas Macroeconomicas y el sector exterior. in Economistas**,colegio Madrid, 10 anos con Europa,No:66-67,AnoXII,Madrid 1995,s29-38.
- C.C. AKTAN, **Türkiye Avrupa Birliği'nin Neresinde**, EĞİAD,2001,s. 59-90.
- C.WEISE, **What future for EU regional policy**, European Integration,Regional Policy and, Growth Ed. By B.FUNCK and L.PIZZATI, The World Bank,WashingtonD.C.,2003.
- CEC, **Community Structural Funds 1994-99-Revised Regulations and Comments**,Brussels,1993.

CEC, **EC Agricultural Policy for the 21st Century**, *European Economy*, No:4, Brussels, 1994.

CEC, **The Agricultural situation in the Community**, Brussels, 1993.

CEC, **Structural Funds and Cohesion Funds 1994-99: Regulations and Commentary**, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg, 1996.

C. O'NUALLIN, **The Irish Experience, Meeting on Adaptation to Supranational Bodies and Human Resources Needs**, Public Management Focus, Marmaris, 3rd-5th June 1988, DPT-OECD, s3

Commission of the European Communities(CEC), **Commission Communication concerning the Structural Funds and their co-ordination with the Cohesion Fund: guidelines for programmes in the period 2000-2006**, OJ 1999 C 267/2

Commission of the European communities(CEC), **Community Structural Policies-assessment and Outlook**, COM(92) final, Brussels:CEC

Commission of the European Communities, **2002 Regular Report on Turkey's Progress Towards Accession**, SEC (2002) 1412, Brussels, s.109-110.

Commission of the European Communities, **Growth and Employment**, *European Economy*, No:1, Brussels, 1994

Commission, **Proposed regulations governing the reform of the Structural funds 2000-2006, preliminary version**,
(<http://europa.eu.int/pol/reg/en/info.htm>)

Commission of the European Communities, **Communication from the Council: Strengthening the Accession Strategy for Turkey Proposal for a Council Decision**, Brussels, 2003.

Council Regulation (EEC) No 2085/93 of 20 July 1993, OJ, No. L 193, 31.7.1993, s.44-47.

Council Regulation (EEC), No 2080/93 of 20 July 1993, OJ, No. L 193, 31.7.1993, s.1-4.

COURT OF AUDITORS, **Annual Report Concerning the Financial year 1991-1996**, The General Budget of the European Union for the financial year 1997

- D. MAIR, **Regional Policy Initiatives**, The Royal Bank of Scotland Review, No:169, March, s.33
- D. PUGA, **The Rise and fall of Regional inequalities**, European economic Review, 43, 303
- D.Mc CAFFERTY and J.WALSH, **Local Partnerships in Local Governance: the sub regional dimension of devolution**, European Regional Studies Association 39th European Congress, Dublin 23-27th August 1999, 1999.
- DPT, **Avrupa Topluluklarını Kuran Temel Anlaşmalar (AKÇT, AET, AAET)**, Cilt 1, Ankara, Ağustos 1993, s.193.
- DPT, **Bölgesel Politikalar Alanındaki Topluluk Mevzuatının Özetleri**, Ankara, 1989, s. 219
- DPT, **İller ve Bölgeler İtibariyle Çeşitli Göstergeler**, Şubat 1999.
- DPT, **İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması**, 2003
- E.O'LEARY, **The Convergence of Performance of Ireland among EU Countries 1960-90**, Journal of Economic Studies 24, s.43-58., 1997
- E. İŞERİ, **Risk Sermayesi**, BIAR&KONRAD-Adenauer-Stiftung Yayını, Ankara, 1993.
- ESRI (Economic Social Research Institute), **The Single Market Review: Aggregate and Regional Impact-The cases of Greece, Spain, Ireland and Portugal**, London: Kogan Page in association with the Commission of the European Communities
- European Commission, **Community Support Framework-Annual Report**, 1999.
- European Commission, **Conclusions of the ESF final evaluation**, ,2000.
- European Commission, **Greece Structural Funds Objective 1-community support framework**, 1999.
- European Commission, **Second Progress Report on Economic and Social Cohesion**, January 2003.
- European Commission, **Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation and Development of Regions in the European Union**, Brussels, 1999.

- European Commission, **Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation and development of Regions in the European Union**, Brussels; European Commission Regional Policy, What is being achieved, (europa.eu.int), 1999.
- European Commission, **Structural Funds and Cohesion Fund 1994-99** , Luxembourg, 1996
- European Commission, **Summary of the Community Support Framework Greece 2000-2006**, 2000.
- European Commission**, The General Budget of the European Union for the Financial Year-1997.
- European Commission,**Second Economic Report on Economic and Social Cohesion**, 2003.
- European Commission,**The Structural Funds and their co-ordination with the cohesion fund:Guidelines for programmes in the period of 2000-2006**,Working paper, Luxembourg,1999.
- European Commission,**Third Report on Economic and Social Cohesion**,February 2004.
- European Communities, **Economic Trends**, EC Directorate-General for Economic&Social Affairs Supplement A No:5/6, Luxembourg, 1999, s.4.
- European Economy, European Commission Directorate-General For Economic and Financial Affairs, Reports and Studies, **The Economic and Financial Situation in Spain**, no:7, 1994.
- EUROPEAN INVESTMENT BANK, **Annual Report 1994**,Luxembourg, 1996.
- EUROPEAN INVESTMENT BANK, **Annual Report 1998**,Luxembourg, 1999.
- EUROSTAT, **Basic Statistics of the European Union**, Comparison with the principal partners of the European Union,2001.
- F. BAYRAKTAR,**Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Türkiye Tarafından Kaydedilen Gelişmeler ve Avrupa Birliği ile Mali İlişkiler**,Türkiye Kalkınma Bankası, 2001.
- F. WISHLADE, **The New Guidelines on Regional Aid: A preliminary assessment**, European Policies Research Centre, University of Strathclyde, Glasgow,1998

- G. DAY and G. REES(eds), **Regions, Nations and European Integration**, Cardiff: University of Wales,1994.
- G. ODYAKMAZ, **Topluluk Kariyerlerine Hazırlık: İspanya Örneği**, İKV Dergisi, İKV Yayınları, sayı 55, s.17,1988, İstanbul.
- G. SCHAEFER, **Regions in the Policy Process of the EC-Reflections on the Innovations of the Maastricht Treaty**, Eipascope, European Journal of PublicAdministration, No:3, Maastricht Netherlands, s. 8-10, 1993.
- G.CHIOTIS, **The Greek Experience**, Meeting on Adaptation to Supranational Bodies and Human Resources Needs, Public Management Focus,Marmaris,3rd-5th June,1988,DPT-OECD,s.2
- G.MARKS, **Exploring and explaining variation in EU Cohesion Policy**,In:HoogheL,Editor, **Cohesion Policy and European Integration:building multi-level governance**,Oxford University Press,Oxford,S.396-422.,1996.
- G.N. YANNOPOULOS, **Greece and EC Regional Policies**, University of Reading Discussion Papers in European and International Social science research,No:43,1991.
- G.P. PAPA, **İspanya'nın Tam üyeliğinin Değerlendirilmesi,(Çev.)**,İKV Dergisi, İKV Yayınları,sayı 58,s.21, 1988,İstanbul.
- H.ARMSTRONG, In: El-Agraa, A.M.(Ed), **European Community Regional Policy**, The Economics of the European Community, Harvester Wheatsheaf, New York, 1994.
- H.Gonca GÜNGÖR, **Avrupa Topluluğu Ekonomik Yapısı, (Basılmamış Y. Lisans Tezi)**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temmuz 1991 ,s. 29
- H. GÜNUĞUR, **Avrupa Ekonomik Topluluğu'nu Kuran Roma Antlaşması**, Genişletilmiş 2.Baskı, Ankara, Barışcan yayıncılık,1988,s.3
- Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı, **Avrupa Topluluğu'nun Bölgesel Politikası**, HDTM Matbaası, Ankara, 1992
- H. AÇIKALIN, **Avrupa Topluluğu Bölgesel Politikaları, Mali Araçları ve Tam Üyeliğimiz Durumunda Türkiye'ye Sağlayacağı Yararlar**, San ve Tic. Bakanlığı Av.Top.Koor.Gen. Müd.,Ankara, Ocak 1990

HOUSE OF LORDS SELECT COMMITTEE ON THE EUROPEAN COMMUNITIES, **Session 1996-97 11th report:Reducing Disparities Within the European Union-The Effectiveness of the Structural and Cohesion Funds**,H L Paper 64, The Stationery Office, London,1997.

H.G. DERE, **Avrupa Birliği Mali Yardım Programları ve Ülkelerarası Ekonomik Etkilerinin Yapısal Analizi (Basılmamış Y.Lisans Tezi)** ,İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2000.

I.BEGG, **An Assessment of Regional Policy in the European Union**, Oxford Review of Economic Policy, 1995,s.11.

I.TÖMMEL, **Regional Policy in the European Community:its impact on regional policies and public administration in the Mediterranean member states**,Environment and Planning C:Government and Policy, Vol.5,1987.

İKV, **AB Bölgesel Politika ve Yapısal Fonlar-Türkiye Açısından Değerlendirme**, s.1

İKV, **AB'nin Bölgesel Politikası ve Türkiye'nin Uyumunu**,İstanbul, Kasım 2001.

İKV, **AET Üyesi Yunanistan**,İKV Yayınları,yayın no:6,1985,s.5.

İKV, **Delors Raporu Kapsamında Ekonomik ve Parasal Birliğin Gerçekleşmesi**, Yayın No:79, İstanbul, 1989

İKV, **İtalya, İngiltere,Danimarka,İrlanda,Yunanistan ve Portekiz'in AT'ye Katılma ve Hazırlık Çalışmaları**, İKV Dergisi,İKV Yayınları, Ocak 1988,sayı 51, s.23.

İ. KARABACAK-Yasemin ERDA, **Avrupa Toplulukları Bölgesel Politikası ve Araçları**(Ankara:T.C. Başbakanlık Hazine ve Dış Ticaret Müsteşerlığı Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğü,1988),s 7-8.

İTO, **Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri ve Gümrük Birliği**, Yayın No: 1996/5 AB/1, İstanbul, 1996.

J. HARROP, **Structural Funding and Employment in the EU Financing Path to Integration**, Edward Elgar Publishing Limited,Cheltenham,1996.

J. MAWSON, In:Bradbury,J.Mawson (Eds.),**The English Regional Debate:Towards Regional Governance**, British Regionalism and Devolution,Jessica Kingsley, London.,1997.

- J. VALCARCEL, **Avrupa Topluluğu'na Hazırlanmada İspanya Neler Yaptı?,(Çev.)**, 11 Mart 1988 Konferansı,İstanbul, İKV yayınları,No:60,s 11
- J.BACHTLER, and R.MICHIE,**Strengthening Economic and Social Cohesion? The Revision of the Structural Funds-Regional Studies**, 28 (8), 1994,s. 789-796
- J.BACHTLER, and R.MICHIE,**The Restructuring of Regional Policy in the European Community-Regional Studies**, 27 (8),1993, s. 719-725.
- J.DAVIS, **Ireland and the Structural Funds**, Dublin Institute of Technology, Dublin,1997.
- J.HARROP, **The Political Economy of Integration in the European Community**,2nd edition,Aldershot:Edward Elgar. 1992.
- J.HOUGH and A.PRESLAND, **European Structural Funds**;House of Commons Library, London,2000.
- J.MICHIE and G.SMITH eds, **Unemployment in Europe**,London Academic Press,1994.
- J.VINALS, **La economía española ante el Mercado Unico europeo, Las claves del proceso de integracion en la Comunidad Europea**,in Vinals Jose(ed.), La economía española ante el Mercado Unico europeo,Las claves del proceso de integracion,Alianza Economía,Madrid
- K.KARACA, http://www.foreignpolicy.org.tr/tur/haber/kkaraca_161002.htm,Strasbourg,2003.
- K.POLLET and A.WILSON, **The European Union's Structural Funds-Principles and Practice**,European Trends,(4),80-88,1993.
- K.U. BİLGİN, **Türk Kamu Yönetiminin AT'na Uyum**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara,1993.
- L. HOOGHE and M.KEATING, **The Politics of European Union Regional Policy**, Journal of European Public Policy,3, s.367.
- L. HOOGHE, **European Integration, Cohesion Policy and subnational mobilization**, Oxford:Oxford University Press, 1996.
- L.TSOUKALIS,**The New European Economy**,2nd edition,Oxford:Oxford University Press,1993.

- M.ADSHEAD, **European Community-developments, progress and prospects in**, G.P. Sweeney(ed.) Regional and Local development, Dublin:DIT,s 101
- M.BAYBURTLU, **AB Bölgesel Politikası ve Yapısal Fonlar**, Ekonomik Forum, TOBB, 15Şubat-15 Mart 2002,yıl:9,sayı:2,s.35-50.
- M.J. ARTIS and N.LEE(eds), **The Economics of the European Union**,Oxford:Oxford University Press,1994.
- M.PEILLON, **Placing Ireland in a comparative perspective**, The Economic and Social Review 25, s 179-195,1994.
- M.RHODES,Editor, **The Regions and the New Europe:patterns in core and periphery development**, Manchester University Press, Manchester.,1995
- M.SAYIN ve M.AKAR FAZLIOĞLU, **Avrupa Birliği'nde KOBİ Destekleme Programları ve Diğer Teşvik Araçları**,KOSGEB Yayını, Ankara, 1997.
- M.WISE and R.GIBB,**Single Market to Social Europe**,Harlow:Longman,1993.
Mali ve İktisadi Araştırmalar Vakfı, **Müşterek Pazar karşısında Türkiye ve Yunanistan**, Mali ve İktisadi araştırmalar III,İstanbul,1962,s 76.
- N. UĞURLU, **AT Bölgesel Politikası, Yapısal Fonlar ve Bu Fonlardan Türkiye'nin Yararlanma Olanakları**, DPT Yayın No:2295, Ocak 1992.
- N.BİLİCİ, **Avrupa Birliği'nde Mali Yardım Kavgası Türkiye'de Başka Kavgalar**, Asomedia, Nisan 2002.
- N.BİLİCİ, **İspanya'nın Kalkınması ve Türkiye ile kısa bir karşılaştırma**, İktisat, İşletme ve Finans Dergisi, Yıl 8,sayı 82,Ocak 1993, s.18-25.
- N. BİLİCİ, **Avrupa Birliği Mali Yardımları ve Türkiye**, Akçağ Yayınları, No: 214, Ankara, 1997
- O.Ş. KARAUÇAK, **AB'nin Türkiye'ye Yönelik Mali Yardımları**, İKV Dergisi,Eylül-Aralık 2000,sayı:147,s.27-43.
- Official Journal C 16, **National Ceilings for regional aid coverage under the derogations provided for in article 92(3)(a) and (c) of the Treaty for the period 2000 to 2006**, ,21.01.1999,s.5
- Official Journal of The European Communities **Guidelines on National Aid**, ,OJ C 74,10.03.1998,s.3

Official Journal of the European Communities, **Amendments to the Guidelines on National Aid**, ,OJ C 258,09.09.2000,s.5.

OJ, No. L 130, 25.5.1994.

OJ, No. L 79, 1.4.1993.

Ö.G. ERTUĞRUL, **Avrupa Birliği Bölgesel Politikası Çerçevesinde Bölgesel Yardımlar**, Hazine Müsteşarlığı Teşvik ve Uygulama Genel Müdürlüğü yayını ,2000,s.43.

P.BENNEWORTH, **Regional Development Agencies:The Early Years**, Regional Studies Association, Seaford, 2001.

P.MC ALEAVY and J.MITCHELL, **Industrial regions and Lobbying in the Structural Funds Reforms Process**,Journal of Common market studies,32,june,s.237

P.McALEAVY, **Policy Implementation as incomplete contracting: The European Regional Development Fund**.PhD Thesis,European University Institute, Florence,1995.

P.ROBERTS, **Incorporating the Environment into Structural Funds Regional Funds regional programmes:evolution,current developments and future prospects**.European Environment 11,s.64.,2001

P.S.R.F. Mathijen, **Community Law**,4.th ed., London 1987,s.199

R. LEONARDI(ed.), **The Regions and the European Community**, London: Frank Cass,1993.

R. PITA, **The Spanish Experience**, Meeting on adaptation to Supranational Bodies and Human resources needs, Public Management Focus, Marmaris,3rd-5th June 1988, DPT-OECD,s 2.

R.B. TALBOT, **The European Community's Regional Fund**, Progress in Planning 8, s.183-281,1977.

R.MICHIE and R.FITZGERALD,In:J.Bachtler,J Turok (Eds.),**The Evolution of Structural Funds**,The Coherence of EU Regional Policy, Jessica Kingsley, London, 1997.

R.ŞAHİN, **Avrupa Birliği Bütçesi-Fonları ve Türkiye'nin Tam Üyeliği**, DPT,1998, s.96-115.

- R. ŞAHİN, **Avrupa Topluluklarında Bütçe ve Fon Akışları, Katılma Halinde Konunun Türkiye Açısından Değerlendirilmesi**, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, DPT, Ankara, 1983.
- Ragıp ŞAHİN, **Türkiye-AB İlişkilerindeki Gelişmeler ve Gelecek**, ADOM Anadolu Üni. AB Araştırma ve Dökümantasyon Merkezi-Türkiye Avrupa Vakfı Sempozyumu, Eskişehir, 3-4 Mayıs 2001.
- R.W. VICKERMAN, **Infrastructure and Regional Development**, Pion, London, 1991
- Regulation (EC), No 1783/1999 of the European Parliament and of the Council of 12 July 1999 on the European Regional Development Fund, OJ L 213, 13.08.1999, s.1-4.
- S.Y.KOÇAK ve M.KÖSECİK, **AB Bölgesel Politikası ve Yapısal Fonlar**, KEAS Bildirisi, Eylül 2003.
- S. GEORGE, **Politics and Policy in the European Community**, 3rd edn, Oxford: Clarendon Press, 1996.
- T. HİTİRİS, **European Community Economics**, Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf, 1988
- T.C. **Ulusal Programı**, 24 Mart tarih ve 24352 Mükerrer Sayılı T.C. Resmi Gazetesi, 2001.
- T.İNCE, **Avrupa Birliği'nin Temel İlke ve Politikaları**, ATAUM Ders Notları, 2001.
- The European Policies Research Centre,
European Regional Incentives, University of Strathclyde, 1999
- Türkiye Kalkınma Bankası, **Avrupa Birliği'nin Kalkınma Politikası ve Bu Politikanın Aday Ülke Olarak Türkiye Açısından Anlam ve Önemi**, GA/02-5-14, Araştırma Müdürlüğü, Eylül 2002, Ankara.
- Ulusal Program 2003 ,**AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı** (www.abgs.gov.tr/up2003/up.htm)
- V. BOZKURT, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, Alfa Basım, İstanbul, 1997
- W. WESSELS and D. ROMETSCH, Conclusion: European Union and national institutions, in D Rometsch and W Wessels(eds.): **The European Union and member states: towards institutional fusion?**, Manchester: Manchester University press; s 329-365

W.MOLLE and R.CAPPELIN(eds),**Regional Impact ofCommunity Policies in Europe**, Aldershot:Avebury,1988.

WALLACE, **Distributional politics: dividing up the Community cake**, 2nd edn, London: John Wiley&Sons,s 81-113.

INTERNET KAYNAKLARI

Available Funds, Areas of Activity,
Avrupa Birliği Komisyonu Bölgesel Politikalar web sayfası,
http://europa.eu.int/comm/regional_policy/index_en.htm

Bölgesel politikaya ilişkin yayınlar web sayfası:
http://europa.eu.int/comm/regional_policy/document/doc2_en.htm

Cohesion Fund, <http://www.inforegio.org/> İnternet belgesi.

DG VI Measures Under the Different Objectives of the Structural Funds,
DGXVI-Areas of Activity,
http://www.europa.eu.int/comm/dg16/activity/erdf/erdf2_en.htm

Fisheries, Structural Measures to Assist the Fishing and Agriculture (1994-1999)- Luxembuourg, <http://www.europa.eu.int>, İnternet Belgesi.

Grants and Loans from the European Union,
<http://www.europa.eu.int/comm/sg/aides/en/> , İnternet Belgesi.

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/activity/funds/fund3_en.html. **İnternet Belgesi.**

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/e/e_en.htm
,inforegio,Spain E.Commission

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/e/e_en.htm,
E.Commission, Spain, İnforegio

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/e/es_en.htm,**EC,**
inforegio,Spain

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/e/ifs4_fr.htm,**CoR,**
inforegio,Spain

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/gr/gr_en.htm
,inforegio, EC, Greece

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/gr/gr_en.htm
,info regio, EC, Greece

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/gr/grec_en.htm
,info regio, EC, Greece

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/gr/ifs1_fr.htm
info regio, EC, Greece

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/gr/ifs2_fr.htm,
info regio, EC, Greece

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/gr/ifs3_fr.htm,
info regio, EC, Greece

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/irl/ifs1_en.htm
CoR,info regio

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/irl/ifs3_en.htm,
CoR,Ireland

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/irl/ifs6_en.htm
,CoR,Ireland

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/irl/ifs5_en.htm
,CoR,Ireland

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/country/overmap/irl/ir_en.htm
CoR,Ireland

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/funds/prord/guide/euro2000-2006_en.html (CoR)

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/projects/stories/details.cfm?pay=ES&the=3&sto=4

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/projects/stories/details.cfm?pay=ES&the=3&sto=2

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/projects/stories/details.cfm?pay=ES&the=1&sto=08&lan=5, **EC, info regio, Spain**

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/projects/stories/details.cfm?pay=ES&the=1&sto10&lan=5, **EC, info regio, Spain**

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/projects/stories/search.cfm,6
CoR,Ireland

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/projects/stories/search.cfm,9
,CoR,Ireland

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/projects/stories/search.cfm,1
CoR,Ireland

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/projects/stories/search.cfm,4
,CoR,Ireland

http://www.europa.eu.int/comm/dg16/activty/erdf/erdf3_en.htm, İnternet Belgesi.

<http://www.europa.eu.int/pol/agr/en/instcape.htm>, İnternet Belgesi.

http://www.europa.eu.int/comm/dg16/activity/erdf/erdf2_en.htm, İnternet Belgesi.

http://www.europa.eu.int/comm/dg16/activity/erdf/erdf2_en.htm, İnternet Belgesi

http://www.europa.eu.int/comm/economy_finance/fos/ecsc_loans_en.html,
internet belgesi

<http://www.tobb.org.tr/anket/abbpyf.html>, internet belgesi.

**Instrument of the Common Agricultural Policy,
ISPA İnternet sayfası-Avrupa Komisyonu,**

http://europa.eu.int/comm/regional_policy/activity/ispa/ispa_en.htm

The Cohesion Fund : at a Glance, İnternet Belgesi

The Cohesion Fund,

<http://www.europa.eu.int/en/comm/dg16/cohesion/funds.htm>,

The Community Financing System,

<http://www.europa.eu.int/en/eupol/budget.htm>, İnternet Belgesi.

The European Social

Fund,http://www.europa.eu.int/en/comm/dg05/esf/esf_hom.htm,

The Financial Instrument for Fisheries Guidance (FIFG),

İnternet Belgesi.

wysiwyg://center.1.88/http://www.inforegio.org/wbpro/prord/prords/prds_d_en.htm,

Structural Funds, Introduction, <http://www.mac.ul.ie/EuMac/Structural.htm>,

www.dısisleri.gov.tr, **lkeler, İspanya,Türkiye Dısisleri Bakanlığı web sitesi**

wysiwyg://95/http://www.inforegio.org/wbpro/prorf/cf_en.htm. **The European Agricultural Guidance and Guarentee Fund (EAGGF).**

wysiwyg://center.1.88/http://www.inforegio.org/wbpro/prord/prords/prdsc_en.htm
,Internet Belgesi. **The European Agricultural Guidance and
Guarentee Fund (EAGGF).**

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı: Süleyman Yaman KOÇAK

Ana Adı: Havane KOÇAK

Baba Adı: Nurullah KOÇAK

Doğum Yeri ve Tarihi: SALİHLİ / 04.05.1979

Lisans Eğitimi: Orta Doğu Teknik Üniversitesi- 23.06.2002

Yüksek Lisans Eğitimi: Pamukkale Üniversitesi- 03.06.2004

Çalıştığı Yer:

Pamukkale Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi
Bölümü Kat:1 Kınıklı Kampüsü DENİZLİ

Bildiği Yabancı Diller, Aldığı Belgeler:

İngilizce (Çok iyi) KPDS 80, ÜDS 81.250, TOEFL 247

İspanyolca (Orta)

Almanca (Az)

Mesleki Etkinlikleri:

Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu (10-12 Eylül 2003) Bildiri Sunumu

Ekonomi Yaz Seminerleri

BOTAŞ Projesi Uşak Etabı -Anketör

Perşembe Seminerleri (29 Mayıs 2003) Seminer Sunumu

İnternet Haftası ve Bilgi Teknolojileri Kongresi Katılımcısı

Diğer Üniversite Etkinlikleri